POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. SIJEČANJ 1934. BROJ 5.

Mala pošta

Nova drama iz savremenog života našega naroda u Istri. Matica hrv. kazal. dobrovoljaca, koja je lanjske godine raspisala natječaj za najbolju pučku glumu, dobila je na taj natječaj 50 radnja od mnogobrojnih književnika iz cijele Jugoslavije. Nagradjeno je u svemu deset radnja. Prve tri nagrade (svaka 1000.— Din) podijeljene su autorima ovih drama: E r n a K r a j a č: Sitničarija staroga Peroša; M i l a n B e g o v i ć: Čovjek je slabo stvorenje i E r n e s t R a d e t i ć: Za goli život. savremena drama iz istarskoga narodnoga života u tri čina s epilogom.

Naša književnost o Istri i današnjoj teškoj Kalvariji našega naroda u njoj obogaćena je tako još jednim djelom.

—.Δ.—

Apelacioni sudija g. Ivan Prudan iz Novog Sada pretplatio je tri siromašna, ali marljiva i vrijedna učenika osnovne škole u Novom Sadu na naš list. Ova lijepa gesta našega uvaženog prijatelja neka bi bila pobudom i drugima da se povedu za njegovim primjerom, jer ovo je pravi patriotski rad, ulijevati u srca mladih ljubav do roda i Domovine, a navlastito do naše potlačene Istre.

—.Δ.—

Općinska uprava Jastrebarsko želeći poduprijeti naš rad i naša nastojanja, sama je iz vlastite inicijative, poslala 50.— Din kao pripomoć našem listu. Usrdno zahvaljujemo!

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, SIJEČANJ ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 5.

NA POČETKU NOVE GODINE

Istarskoj djeci

Meni je najviše vas žao, lijepa djeco naše jadne Istre. Kada je sa Istoka svitalo zlatno Sunce Slobode, mi smo izvodili našu dječicu a vašu braću i sestre na proplanke i visove naših brda da se nauživaju topline sunčanih zraka, koje su se u gustim mlazovima razlijevale cijelim prostranstvom Otadžbine naše; vi ostadoste u magli Zapada i kroz nju ne mogoste da spazite svjetlost što je punim pregrštima njih obasjavala. Naša su djeca kliktala od milja i pružala svoje sitne ručice prema velikom Suncu koje se rađalo iza istočnih visova; vi ste ćutali i šćućurili se u krila vaših preplašenih majki, koje su vas zaklanjale od mrazne magle što vas sve okružava.

Naša su djeca slušala svirku frula veselih pastira koji slobodno pasu svoja stada po zelenim travnicima našim; vi ste drhtali od jezive tišine koja se zacarila po dolinama ispod Učke i okolo nje.

Meni je najviše vas žao, sirotani moji.

Koliko sam puta željan bio da doznam, da li se kod vas povija sitno kolo kao što ga kod nas igraju zagrljena dječica, da li bruji slavska pjesma kao što se ona kod nas čuje iz punih grla sjedinjene male braće, da li uz šum talasa morskih odjekuje i kod vas materinska riječ u punom jeku svom? Stanete li vi ikad pred zemljovid najbližeg susjedstva i učite li da svojim malim prstićima pokazujete gdje je bijela Ljubljana, ponosni Zagreb, junački Beograd, carsko Skoplje, pitomi Novi Sad i herojsko gnijezdo Cetinje? Da li vam iko brani da se šapatom međusobno nazivate rođenom braćom nas ovamo ispod Triglava, Velebita, Lovćena i Avale?

Meni je najviše vas žao, mlada nado naše tužne Istre.

Znademo mi šta se sve radi da vi zaboravite šta ste i čiji ste. Znademo mi da vaše majke ne daju da se odmaknete od njihova krila i da brižno paze na to da vam u grlu ne zanijemi slavski glas. Znademo mi da vaše očevi vode brigu o tome da vam se sa čela i iz bistrog oka ne izbriše znamen traga vašeg junačkog soja. Zato je i jedina želja naša da uvijek slušate ono na što vas upućuju roditelji vaši, pa da svjesni podignete svoja smrknuta čela i isprsite svoje rebraste i koštunjave grudi. U tom stavu, pokažite svakom da ste potomci onih uskoka što su neustrašivo i smjelo krstarili pjenušavim morem vašim. Budite i ostanite uvijek ono što su i roditelji vaši, budite i ostanite uvijek ono što smo i mi ovamo.

Jer, znajte da vas mi mnogo volimo i da vas ničim ne dijelimo niti da ćemo vas ikad ičim dijeliti od naše dječice rođena braćo i sestrice naše!

Sarajevo **Stevan Žakula**

Mojoj Istri

Istro moja tužna, sirotice pusta,
Pala je po tebi teška magla gusta.
Jadna moja sela, nasmijana, bijela,
Osvanuste jutros tužna nevesela.
Umukle su pjesme, prestali su tanci,
Sapeše Vas novi, jošte ljući lanci.
Jao, Učko goro, nad Kvarnerom plavim
Tvoj se vršak skrio za oblakom tmavim
Nema više zore, nema sunca više
I sa tvoga vrha vile odletiše . . .
Odletiše vile i tuguju bone,
Slušaju, gdje Istri smrtno zvono zvone
. . . Poneštrice male z loncem mažurani
Alaj su vam teški ogranuli dani,
Liburnijo moja, zavičaju mili,
Svaka majka tvoja danas ljuto cvili
Gdje povija roblje i gdje goji sina:
Ča je prej za Nemca danas za Latina
Popuhnul je vetar . . . odnel je slobodu
Mojoj Istri lepoj, mojem dragom rodu.
Istro moja tužna, robinjice nova,
Plačem tvoju djecu bez kuće i krova.

Rikard Katalinić Jeretov

Op. Ova divna pjesma bila je već štampana u »Bolnim stranicama« Jugoslav. Matice u Splitu. Mi je ponovno donosimo, da bi je upoznali i oni, koji je dosad nijesu imali prilike pročitati. Vanredno će poslužiti kao deklamacija prigodom kakve rodoljubne priredbe.

Sveznajući Jure

Djed Joso povuče snažno iz lule i započe:

»Djeco! Moj djed bijaše pastir kao i ja. Imao on mnogo drugova pastira, a najljepši i najjači među njima bijaše pastir Jure. Bilo je jednog hladnog jesenskog dana, pa pastiri naložili vatru nedaleko jednog grma, da im štiti vatru od vjetra. Zapričali se oni, a moj djed baca na vatru sve više i više granja i suvaraka. Vatra se rasplamsa tako jako, da se od nje upali grm. Planu grm, a pastiri se skloniše ustran pred velikim žarom. Najednoć čuše iz grma:

»Spasite me! . . . Spasite me!«

Mnogi se preplašiše i pobjegoše. Jure uzme palicu i uputiv se grmu turne u nj palicu i reče:

»Tko si Božji? . . . Što želiš?!«

Čim to reče, a to zmija. Dočepavši se palice popne se po njoj Juri na prsa pa na vrat gdje mu se ovije. Jure vrisnu, a zmija će mu:

»Ne plaši se, već me nosi mome ocu zmijskom caru!«

Preplašen Jure uputi ka nekoj pećini kamo mu reče zmija poći. Na putu će mu zmija:

»Moj će te otac bogato nagraditi. Traži štogod želiš, jer će ti dati. Spasio si mu najmlađu, a najmiliju kćerku!«

Još malo i evo ih pred špiljom, a Jure još ne zna, što bi tražio u zmijskog cara. Došav pred špilju, lecnu se Jure, jer špilja bijaše puna zmija. Zmija se odmota i pođe u špilju, a Jure sav sretan, što se riješio zmije nagnu bježati. Zviždak zmijskog cara zaustavi Juru, pa se vrati špilji.

»Što se bojiš sinko? Dobro se dobrim vraća! Vidiš sinko, spasio si mi najmiliju kćerku, pa moram da ti to naplatim. Traži što hoćeš, sve ću ti dati!«

Jure, ne znajući što bi iskao, reče:

»Da sve znam!«

»Dobro, sinko, sve ćeš znati!« reče zmijski car i nestade ga u špilji.

Jure se vrati među drugove-pastire i baš htjede, da im ispripovijedi što mu se dogodilo, kad li nedaleko u grmu zapjeva neka ptičica. Jure se trgnu, jer je razumio sve, što ptica pjevaše:

»Jure je sretan, jer sve zna, samo neka čuva to!«

Umoran Jure malo polegne, a iz zemlje čuje:

»Bjež Jure, srušio si mi put!« vikaše neki crvić.

Ustane Jure i bi mu čudno, kako sve čuje i razumije. Htjede reći pastirima svoju sreću, no muknu njegova krava:

»Jure, idemo kući, umrije ti majka!«

Pođe Jure i zbilja nađe majku mrtvu. Što će jadan? Bijaše siromah pa otkuda novac, da pokopa majku. Pođe na dvorište pa stade jadikovati. Počuje na orahu dvije svrake gdje razgovaraju:

»Jučer sam otkrila na pašnjaku pod starim hrastom jedan lonac pun zlatnih dukata. Sigurno ga je netko sakrio.«

Pomisli Jure: »Eto mi pomoći,« pa uputi na pašnjak. Nađe lonac pun dukata. Uzme ih tek nekoliko, da bude majci za pogreb, a onda pokrije lonac lišćem. Pokopa majku. Sljedećeg dana prenese nađeno blago u svoju kolibicu. Postade vrlo bogat. Sagradi veliku i lijepu kuću, najmi sluge i dvorjanike. Jednoć pođe, da pregleda njive i livade. Zajaši najljepšeg konja i krenu. Ususret mu dolažaše neki neznani jahač. Opazivši se konji, zarzaše; a Jure naćuli uši, da čuje što će konji. Neznančev konj pripovijedaše njegovu vrancu:

»U našeg cara kćerka i sin. Kraljević je bolestan, a nitko ne zna lijeka njegovoj bolesti!«

»Imade li lijeka kraljevićevoj bolesti?« pitaše Jurin vranac.

»Kako da ne! Treba mu dati vode života, koja izvire u onoj trećoj planini i biće zdrav!«

Jahači se pozdraviše, a Jure upita neznanca: kuda će?

»Tražim lijeka kraljevićevoj bolesti!«

»Ja ću izliječiti carevog sina,« reče Jure »vodi me tamo!«

Došav pred cara Jure će:

»Svijetli care! Dođoh, da ti izliječim sina!«

»Neznani liječniče, uspije li ti to, daću ti svoju jedinicu i polovicu carstva!« reče car.

»Gospodaru, daj mi rok tri dana. Kad se vratim tvoj će sin biti zdrav!«

»Dajem neznanče, samo pomozi! Nagradiću te, kako rekoh.«

Jure uputi po vodu života. Jaše dan i noć i evo ga na domaku treće planine. Sjaše, potraži i nađe izvor. Zagrabi vode života i vrati se carskim dvorovima. Cijelim putem pjevale su ptice:

»Kraljević je umro;« . . . »Umro!«

»Da ga ne ukopaju« pomisli Jure, pa jače tisnu svoga vranca. Treći dan stiže Jure, a carski dvorovi zavijeni u crno. Pohiti u carske odaje. Uzme vode života, poškropi njome kraljevića, koji otvori oči i ustane čil i zdrav. Car se toliko obraduje, da ne nađe riječi kako da zahvali Juri.

»Spasitelju mog jedinca! Evo ti moje kćeri, evo ti polovica carstva! Budite sretni!«

Fuček Martin

Učka

Šuti Učka, al je njena šutnja
Nečeg puna. I kad sa visine
Trak je zlati, ko da iz nje ljutnja
Zbog nečije buja kukavštine.

Stoji Učka kao plot. Ne znamo
Što sve krije, ali osjećamo
Da polako, iza gore te,
Jedan dio naše duše mre.

Vladimir Nazor

Franina i Jurina

Imade sigurno više nego četiri petine mladih čitatelja »Malog Istranina«, koji nijesu nikada čuli ova dva imena. A ipak s tim je imenima usko povezana povijest sve naše narodne borbe u Istri za posljednjih 60 godina. Svaki pravi Istranin ta imena mora poznati, a valja da ih upozna i svaki čitatelj našeg lista u Jugoslaviji, koji hoće da bude prijatelj Istre i da joj jednoć, kad poodraste, priskoči u pomoć. Jer ta su imena najuže spojena s dušom našega naroda u Istri ona su njegovi ljubimci, njegovi dobri dusi, koji bdiju nad njim i nad njegovom sudbinom, ona su dio njegove narodne duše.

Franina i Jurina nijesu živi ljudi, oni nijesu nikad ni živjeli, a ipak ih je svatko poznao, svatko volio.

Kad je prije 63 godine velik istarski preporoditelj i buditelj, neumrli biskup Dr. Juraj Dobrila, uz Storssmayera jedan od najsvjetlijih likova na slavenskom jugu, pokrenuo prve hrvatske novine u Istri »Našu slogu«, već su se u prvim brojevima oglasila dva starca, koji su na laki i narodu shvatljivi način, u pučkom narječju, međusobno razgovarali i pretresali sva pitanja, koja su narod naš zanimala!

U velikoj većini ti su razgovori bili šaljivi, ali u suštini svojoj i te kako ozbiljni i duboki. Kad je trebalo ošinuti kakvog narodnog neprijatelja, »šarenjaka« ili »podrepnicu talijansku« (tako su nazivali one naše odmetnike, koji su se prodali Talijanima) ili ako je valjalo negdje što pokuditi ili osobito pohvaliti, oglasili bi se Franina i Jurina. Njihova je riječ više djelovala, više palila nego svi umni i duboki uvodni članci.

I zato je narod kad bi u selo došla »Naša sloga«, htio najprije da čuje što kažu njegovi starci »Franina i Jurina«. Čitavo bi se selo okupilo oko stare ladonje jedan koji je umio čitati, glasno bi čitao, a drugi pobožno slušali i na koncu davali svoje primjedbe.

I kroz punih 60 godina, otkako su prve naše novine u Istri izašle sve dok nije prije 3 godine zadnja naša štampana riječ u Italiji ugušena,

Franina i Jurina su živjeli, bodrili upućivali, budili i hvalili, bdijući poput brižnih dobrih čuvara naših drevnih slavenskih ognjišta, nad cijelom Istrom i narodom našim u njoj.

Današnja mlađa generacija Istrana u tako zvanoj »emigraciji« ne pokazuju mnogo shvaćanja za ta dva naša starca. Ne pozna ih, pa misli da su to nekakva dva naivna šaljivdžije, koji spadaju u ropotarnicu. A to ne valja! Ono što su voljeli i cijenili naši oci i djedovi, valja da poštujemo i mi, ono što je njima bilo sveto zašto da nama bude smiješno?

Donosimo u ovom broju slike tih dvaju dobrih staraca, kako ih je donosila stara »Naša sloga« ,pa kasnije »Istarska riječ« i »Pučki prijatelj«. A donosimo i par njihovih »besid« u narječju kojim govori sva južna i zapadna Istra.

Franina: Ma ča si još živ Jurino? Ter san jur mislija da si se nidi, u uven strašnen snigu zaledija.

Jurina: Ja živ? A ter ako ćeš, ću ti i zaplesati. Znaš unako po starinsku, po našu jedan balun, da bi mi se kamižola raširila u ariji kako krela a brhan moje Mare kako čripnja.

Franina: Vranić te uzeja Jurino, vajk si jednako mu njen i veseja. Bi ti se stilo baluna a? Ma znaš da bin ga i ja još moga zaplesati i češ kako! Ča bi gledali uti mladići da nas vide.

Jurina: Ča bi zihnuli!

Franina: To bi bilo ništo drugače, nego uvi njihovi tangi, fokstroti i vranić bi hi zna, kako hi sve ne zovu.

Jurina: Ter vidiš kakove krevljave noge imaju ti naši moderni mladići. To ti je sve od tih krivonogih plesi.

Franina: Ne bilo hi! Letidu vajk za unin ča je novo, ča je tobože moderno, a uno ča je staro, ča je naše domaće, ni njin lipo. Smrdi njin po starini.

Jurina: Nego ča! I nas su stili vrći u kasun, pak na šufit, da nas u kakovoj staroj skrinji tarice pojidu.

Franina: A su, ma se ne damo mi starovirci. Trde smo mi korenike, tržlje od drina.

Jurina: I smo! Sve ćemo uvo mi preživiti. I za nas će se znati, kad se njin jur zdavna ne će znati ni traga ni glasa.

Franina: Franina i Jurina još žive. I tote i tamo priko. I to neka je za danas dosta rečeno.

Jurina: I uvin ovde i unin priko.

Franina: A joh malo da nis zabija, ma ne zamiri, ki te nis pita, kako tvoja Mara?

Jurina: Napro, kurajna je! A tvoja Luca?

Franina: Još bolje! Tako kuraja!

Djeca

Ako li se jednom u kraj vratim
Gdjeno sam se rodio i sviko,
Ne ću plakat, ako me na vratim
Rodne kuće ne dočeka niko.

Potražit ću dječicu na drumu.
Al vidim li riječ da ne razumu
Kojoj prije učila ih mati,
Nasred puta ja ću zaplakati

Vladimir Nazor

Majka

U daljini vidjela se borova šuma kao tamna stijena; pred njom livada, a u sredini medju izraslim lanom stajala je kolibica pokrivena slamnim krovom i mahovinom. Nad njom se nadvile breze; na hrastu bila je na gnijezdu roda, a u voćnjaku poredjane košnice. Otvorenim vratima udje u dvorište putnik, pozdravi ženu, koja je stajala na pragu: »Mir toj tihanoj kolibici, tomu voću, žitu i cijeloj okolini i tebi, majčice!«

Ona mu odzdravi gostoljubivo i reče: »Donijet ću ti, putniče hljeba i mlijeka, sjedni i otpočini, jer se vidi, da ideš s daleka puta.«

»Kao ona roda i ona lastavica putovao sam, izdaleka idem i donosim ti vijesti od tvoje mile djece.«

U očima se zasjala cijela duša majčina, i ona brzo upita putnika: »Znaš li što o mome sinu Radovanu?«

»Zar ti je on najmiliji, da za njega najprije pitaš?« odgovori putnik. »Jedan tvoj sin u šumi radi sjekirom i baca u jezero mreže; drugi pase konje u ravnici, pjeva turobne pjesme i motri sjajne zvijezde; treći se penje po gorama, u zabitnim gorskim dolovima noćuje s ovcama i sluša kliktanje orlova. Svi se privijaju koljenima tvojim i pozdrave ti šalju.«

»A Radovan?« upita majčica zabrinuta lica.

»Žalosnu vijest čuvam za svršetak. Zlo je Radovanu. Polje mu ne rodi; bijeda i glad ga taru; u nesreći prolaze mu dani i mjeseci. U nevolji zaboravio je na tebe; zaboravi i ti njega!«

Kad je to kazao, uze ga žena za ruku, odvede ga u komoru, uzme s police hljeba i progovori: »Putniče, daj to Radovanu!« Napokon razveže rubac, izvadi sjajan srebrn novac i drhtavim glasom progovori: »Nijesam ni sama bogata, ali i to za Radovana.«

»Ženo,« s velikim začudjenjem reče putnik, »sinova imaš mnogo, a jednome sve daješ. Zar ga ljubiš najviše? Zar ti je najmiliji?«

Ona pak podigavši velike tužne oči, zalivene suzama odgovori: »Blagoslov moj svima, ali dar njemu jedinome jer ja sam majka, a on je najnesretniji.«

L. N. Tostoj

Igra za tudji račun

Neki je kralj sjedio na terasi svoje palače. Najedamput opazi, da mu neki čovjek preko zida pruža jedno pile. On ga pozove k sebi te ga upita: »Što mi pružaš ovo pile?«

Čovjek mu odgovori: »Gospodine, igrao sam s nekim drugim čovjekom za tvoj račun, pa sam dobio u igri ovo pile; evo ti ga na! Ja ti ga donesoh! Tvoje je!«

Kralj se je veoma radovao te poslao pile u kuhinju, da mu ga kuhar priredi.

Dva ili tri dana poslije toga dodje onaj čovjek ponovno te izručiv kralju jednu ovcu, reče mu: »I ovu sam ovcu dobio u igri za te!«

Kralj se je veoma radovao te je primio i ovcu.

Poslije nekoliko dana dodje onaj isti čovjek opet kralju, ali taj put ga je pratio neki drugi čovjek.

Kralj, pošto vidi, da mu ništa ne donese, zapita ga: »Što mi ovog puta ništa ne nosiš.«

Čovjek mu odgovori: »Gospodine, igrao sam s ovim čovjekom za tvoj račun te sam izgubio 2000 rupija. Sad taj čovjek traži od tebe svoje pare.«

Kralj mu dade novac te mu reče: »Nemoj više za me da igraš! U buduće neću više ništa ni od tebe da primim, ni tebi da platim!«

Lisica i jež

Dječja pjesmica iz Istre.

Lisica : Jež, jež,
Prez brageš
Kamo greš?
Jež : Oženit se gren!
Lisica : Oženi se za me!
Jež : Pokaži mi zube!
Ne ću te ja ne!
Imaš vele zube
Biš mi sve pojila . . .

Prez brageš = bez hlača. Ježu se kaže da je bez hlača (prez brageš), jer na trbuhu nema bodljika.

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1) Hoćeš li moći glasno i jasno, bez pogreške izreći: kokot — kokot, a ne kokoš?
2) I ako je samo moje drugi se njime služe više nego ja sam. Što je to?
3) Zašto imadu mlinari i kuhari bijele kape?
4) Na koje pitanje mora čovjek uvijek odgovoriti sa: da!
5) Koja je to riječ, koju svatko piše krivo?
6) Što mora imati svaki glumac, ako hoće da stupi na pozornicu?
7) Što ima biskup u sredini kanonik sprijeda i straga, župnik straga, a kapelan sprijeda, dočim ga papa iako je najviši crkveni dostojanstvenik, uopće nema?
8) Zašto seljaci ne će da pokopaju svog učitelja?

(Odgovore vidi na str. 76)

PRIRODA

Đaci izliječili otrovanoga gavrana. Ovoga ljeta bilo je na poljima veoma mnogo miševa, koji su pravili na usjevima mnogo kvara. Seljaci su stoga kupili otrova i namočili u njeg zrnje žita, koje su zatim pometali u otvore mišjih rupa. Poneka su se zrna jamačno prosula po brazdama pa su ih pozobale ptice. Jednoga dana, polazeći djeca preko njiva u školu, opaze nekog gavrana, kako nemoćan leži nasred brazde. Uzeše ga i odniješe u školu. Tu im je gospodin učitelj protumačio da se je gavran sigurno otrovao otrovanim zrnjem i preporučio im nek mu kao protuotrov naliju u kljun mlijeka. Đaci učiniše tako i zaista gavran se je počeo oporavljati. Međutim je ostao još par dana u školi, a kad je posve ozdravio pustiše ga na slobodu. Nu gle čuda! Gavran je istina odletio, ali se svaki čas vraćao opet u školu, jeo djeci iz ruku i pustio da ga glade, igrajući se s njima, kao da hoće da im zahvali što su ga spasili od smrti.

Smrt kapetana Cooka

Kad su godine 1779. dvije ladje kapetana Cooka doplovile do otoka Hawai u Tihom oceanu i bacile sidra u more, došli su stanovnici otoka na morsku obalu i počeli vikati: »Moku! Moku!« t. j. gibljivi otok. Otočani su se čudili osobito visokim jarbolima i jedrima misleći, da je to šuma, koja se kreće po moru. Kad su kapetan Cook i njegova momčad izašli na kopno, divili su se otočani bijeloj koži očima odijelu i jeziku tudjinaca. »Sa strane tijela imadu vrata«, rekoše, »koja vode u njihovo tijelo; tu meću ruke, noževe, u kratko sav svoj imetak nose u tijelu.« Kad su vidjeli kapetana Cooka, mislili su, da se vraća njihov bog Lono, o kojem se je čuvala priča, da je otišao u tudju zemlju.

Poslije nekoga vremena opaze otočani da tudjinci imaju jednake potrebe kao i oni; jedu piju, spavaju i rade. Malo po malo probudi se kod otočana mržnja, samo se bojahu Lona, t. j. kapetana Cooka. Kad su jednoga dana kapetanu Cooku ukrali čamac, podje on na kopno i izvadi sablju na jednoga od njih. Ovaj pograbi kapetana, ne da ga ubije, jer je bio uvjeren, da je on bog, pak da ne može umrijeti. No kad je kapetan Cook pao i jauknuo, vikne onaj: »On jauče, nije bog!« — pa ga svojim oružjem ubije.

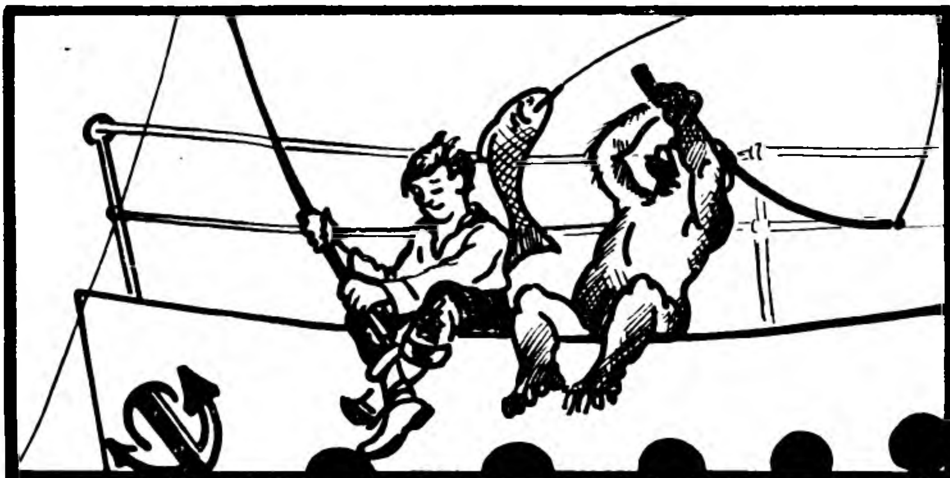
Tako nadje svoju smrt na otoku Hawai glasoviti otkrivač zemalja 14. februara 1779.

Uzeli oni lijepo svoj kovčeg i otputili se ravno u luku. Ispratiše ih dakako mnogobrojni mladi prijatelji i zemljaci. Ljudi se čudili tko to odlazi, kakove su to visoke ličnosti koje putuju s tolikom pratnjom. Mora da su barem kakvi ministri predsjednici!

— Tko je to? Koga ispraćuje ta povorka? pitali su Amerikanci, a dječurlija im odgovarala:

— Kako da toga ne znate. Odlaze naši svjetski putnici, Klok i Jožić!

— All right! Mister Klok. Znamo ga već. Pametan majmun!

U luci šuma jarbola. Sve jedan parobrod veći od drugoga, a na njima zastave svih mogućih naroda i država.

— Stoj! najednom će Jožić. Eno tamo jugoslavenske zastave. Bit će netko od naših. Za mnom!

I zaista u luci je stajao usidren jedan naš parobrod. Bio je to teretni brod »Zvir« vlasništvo parobrodarskog društva Oceania iz Sušaka, koji je krcao žito za južnu Afriku.

Dodjoše pred brod. Čitava klapa dječurlije a bome i odraslih. Majmun Klok i mali Jožić medju njima u sredini. Mornari se sjate na palubi, da vide što li će to da bude, kad se toliki broj ljudi skupio oko broda. Da nije kakva demonstracija ili što slična. Izišao iz svoje kabine i kapetan, a izvirio iz svoje čak i radiotelegrafista.

— Klok, majstore, ta jesi li ti to? začuje se najednoć s palube uzvik. Da si mi zdravo Jožiću, stari pustolove!

Bio je to glas radiotelegrafiste gospodina Skoka, našega zemljaka i Istranina, koji je kao vrijedni čitalac i pretplatnik našega lista odmah prepoznao naša dva junaka.

Progurao se do njih i uveo ih veselo na brod, da ih predstavi kapetanu.

Razumijeva se samo po sebi, da ih je kapetan najpripravnije primio na brod i obećao im da će ih prevesti sve do Johannesburga u južnoj Africi, a dalje kako Bog dade.

I tako se oni odmah udomiše na brodu. Nakon nekoliko veselih uzvika i oduševljenog klicanja mnoštvo prijatelja ostavilo ih je.

Na brodu su se izvrsno zabavljali. Morali su ispomagati momčadi, oprati ponekad palubu popeti se na jarbol i povezati kakav konopac i slične malenkosti.

Svi su ih voljeli samo se mornar Vice nešto namrgodio

— Hm, govorio je, na koncu ćemo postati nekakva menažerija. Tko je to vidio, da krštena čeljad vodi sa sobom majmune. Nismo mi valjda Talijani, Kalabrezi, da ćemo po svijetu s mujmunima tancati...

— Ta šuti, Vice, korili ga drugi mornari, nije Klok ko drugi majmuni. On je radost mnogobrojnih tisuća naše djece.

Vice bi na to ušutio, jer bi se sjetio svojih unučića u starom kraju i odgegao bi se gundrajući.

Jednoga dana sjedili su tako Klok i Jožić na pramcu broda, koji je lagano rezao valove. Mnoštvo riba plivalo je za njim, praćakajući se i poskakujući iz vode.

— Hajde da obradujemo kapetana, reče Jožić, pa da mu nalovimo fine ribe za ručak.

Klok je ubrzo shvatio o čemu se radi, skočio do kabine i donio dvije udice. Bacili su ih u more i čekali.

— Hop! zakreveljí se najednoć veselo Klok. Zagrizla je lijepa riba i on je žurno diže u vis. Bljesnula je na suncu zalomatala perajicama i... nema je više.

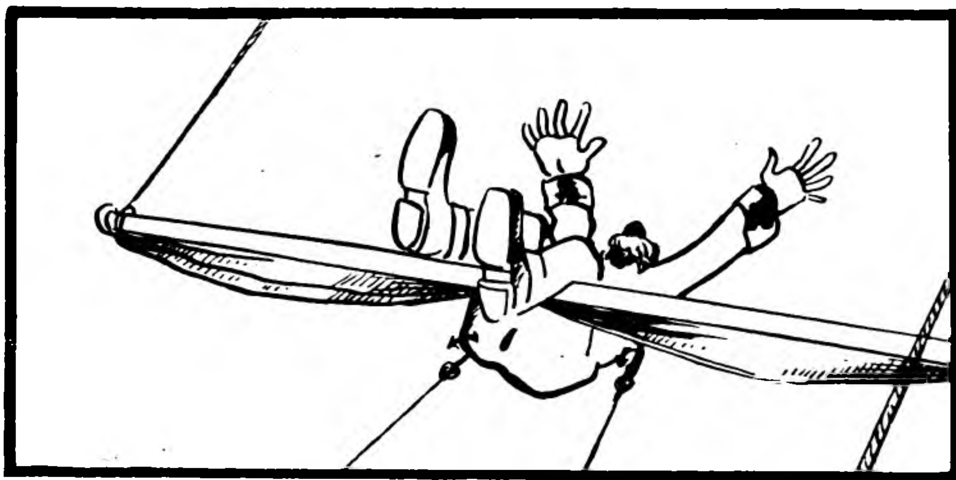
— Što je to? začudi se Jožić. Kud se samo djela tako nenadano. Da nije odletjela preko druge strane u vodu.

— Hm, čudnovato! Ribe nema pa nema.

— Hop! Evo druge!

— Hop! Evo i treće! kliknuli su, digli ribu u vis, ali najednom riba nema, pa nema. Zgledali su se ne shvaćajući.

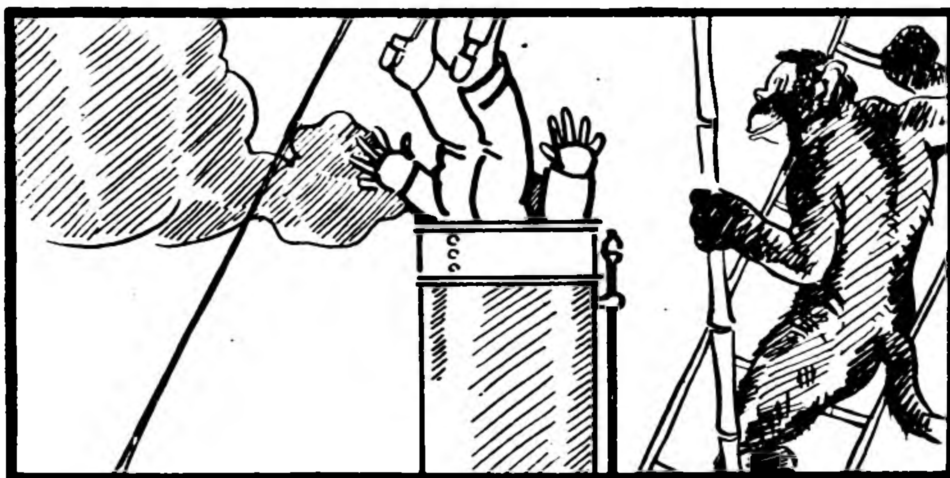
— Kud ih to samo nestaje. Na svoje su rodjene oči vidjeli kako je riba zagrizla, digli je u vis, a onda najednom je više nema, ko da ju je kakva ptica progutala.

Kad li najednom kao da je Kloku nešto sinulo. Bistrim svojim majmunskim okom opazi gdje na jarbolu sjedi, tobože sasvim nedužno stari barba Vice i pričvršćuje neke konopce.

Gurne laktom Jožića, ovaj se obazre i u tren oka shvati što je na stvari.

— Sad te imam, stari prefriganče! promrsi kroz zube i što bi okom trenuo dogovorno s Klokom zavitla majstorskim jednim pokretom udicom po zraku.

— Krk-krrk, proparaše se mornar-Viceove hlače. Dvije ih vješto bačene udice zakvačile, ama baš otraga, i povukle, a moj ti Vice izgubi ravnotežu i: bums! naglavce, jao nevolje ravno kroz dimnjak.

— U pomoć! zaori najednoć brodom povik.

Što li se samo prepao ložač Likota, kad je najednoć ugledao pred otvorom peći crnu opaljenu prikazu mornara Viceta, kome su hlače već planule.

Dohvati zato naglo škaf vode i polije njome Viceta.

Bilo je smijeha, a bome i psovka na brodu, no hvala Bogu i to je brzo prošlo. Jožić je zamolio Vicu za oproštenje pa su se svi pomirili i postali na koncu još najbolji prijatelji, pogotovo kad je Klok obećao, da će svakako posjetiti Vicetove unučiće tamo oko Kostrene i pozabaviti ih svojim majstorijama.

Tako je na opće zadovoljstvo čitave posade ubrzo riješen »incidenat« kako ga je kapetan nazvao i na brodu zavlada opet mir i veselje... a dobre volje bilo je uvijek na pretek.

— Pazite jednoga će dana kapetan. Sada pristajemo na jednom od najglasovitijih otoka. To je otočić Svete Jelene, na kojem je umro najveći vojskovodja, što ga povijest pamti, francuski car Napoleon Veliki.

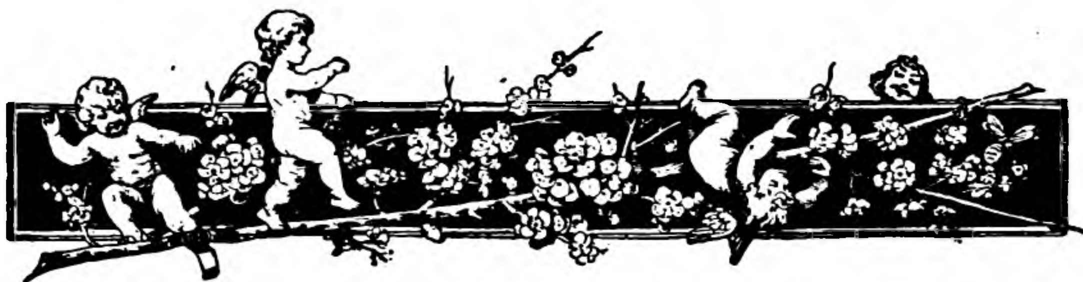
Jožić, koji uslijed svojih pustolovina nikako ne može da mirno i uredno, poput drugih dječaka posjećuje školu, rado je slušao tumačenja kapetanova, da nešto nauči.

I zaista na obzorju se ukaza malen jedan otočić usred mora.

Nadmudrivanja

(Odgovori)

1) Skoro će svatko na to pitanje opetovati: »kokot — kokot, a ne kokoš«, a to je krivo, jer valja odgovoriti samo: k o k o t — k o k o t.
2) Moje ime! Jer ja sam sebe skoro nikada ne zovem, nego uvijek drugi mene.
3) Da ih metnu na glavu.
4) Na pitanje: kako se čitaju slova »d« i »a« zajedno!
5) Riječ »krivo«.
6) Noge!
7) Slovo »k«.
8) Zašto bi ga pokopali, kad je još živ i zdrav.

ZDRAVLJE

MLIJEKO UMJESTO ALKOHOLA!

(Saopćenje Škole narodnog zdravlja)

Sasvim krivo misle oni, koji kažu da vino ili rakija »krijepe« čovjeka. Ako netko mnogo i teško radi, treba zdravu hranu i piće. Iz hrane i pića crpiti će snagu za daljnji život i rad. Radnik, koji teško radi okrijepit će se najboljom bogodanom hranom — mlijekom. Radnici velikog njemačkog poduzeća Krupp odrekli su se posvema alkohola i popili su u vremenu od 1927 — 1929 godine 1,458.000 boca mlijeka. Koliko li blagodati za narodno zdravlje, kad prosvijetljen radnik bude znao čime se može najbolje »okrijepiti«, to jest čime može da najbolje nadomjesti u radu potrošene tjelesne snage.

Kod nas se to nažalost jošte ne zna. Mnogi naši radnici i seljaci još uvijek drže, da je poslije teškog rada najbolja okrijepa — alkohol. Alkohol, medjutim, nije ni okrijepa, ni hrana nego sredstvo za omamljivanje i otrov. Ugledajte se u primjer prosvijetljenih njemačkih radnika. I oni su prije pili mnogo žestokih pića, ali su uvidjeli da je to štetno.

Ne treba se nitko danas stidjeti, što pije mlijeko, tobože kao dijete. Naprotiv onaj, koji pije mlijeko, a ne troši alkohola, pametan je i napredan čovjek.

Prosjak i domovina

(po tuđem izvoru)

Živio u nekoj stranoj zemlji prosjak. Bio to ubogar siromah kao crkveni miš, a živio je u tamnoj i kaljavoj pećini izdubenoj u živcu kamenu.

U onu stranu zemlju doluta nekog dana velikom kraljevskom cestom drugi prosjak, i on pravo zdravo sirotinja gola.

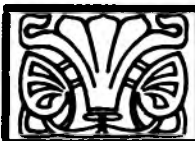
Srela se oba prosjaka.

— Blago tebi — reče prvi prosjak — što ne moraš da živiš u ovakovoj rupi.

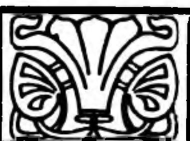
— Ne — reče drugi — ti si sretniji od mene, jer ti barem imadeš stan i domovinu, a ja bijednik neznam ni kraja gdje sam se rodio bez domovine sam . . .

. . . . . I prvom se prosjaku, siromahu kao crkvenom mišu, teško sažali onaj drug koji nije imao ni domovine.

R. Katalinić Jeretov

RAZNO

Najveći zrakoplov biti će dogotovljen još ovog proljeća u Francuskoj. Biti će to upravo orijaški aeroplan koji će osim momčadi moći da ponese 70 putnika. Izradjuje ga znamenita francuska tvornica aeroplana u Tuluzi, a zaposleno je oko njega 350 radnika i 50 inžinjira. Imat će 4 motora sa 1000 konjskih sila. Dugačak će biti 91 m, visok 88, a krila će mu sezati u širinu od 50 m. Prazan težit će 15.275 kg a pun 30.000 kg. Na lijet moći će ponijeti 4270 kg benzina, a letjet će brzinom od 260 km na sat.

Biti će to zaista vrhunac tehnike.

Koliku težinu može podnijeti led. Vojnički su stručnjaci izračunali, da led, koji je debeo 4 cm može podnijeti težinu normalnog čovjeka. Ako je led debeo 8 cm moći će preko njega bez opasnosti preći cijela četa vojnika. Ako je debeo 12—15 cm podnijeti će konjicu i lako topništvo, dočim će teško topništvo podnijeti led koji je 20 cm debeo. Led pak, koji je 40 cm debeo izdržat će svaku težinu.

Najmanje republike na svijetu. Najmanja slobodna država na evropskom kontinentu je republika San Marino. Izdiže se na jednoj visoravni, tako rekuć klisuri na istočnoj obali Apenina. Opsiže u svemu 61 četvorni kilometar a ima 12.000 stanovnika. Imade vojsku od 60 paradnih konjanika koji podržavaju red u državi. Pod pokroviteljstvom je Italije i o nekoj se samostalnosti zapravo ni ne može govoriti.

Druga je po redu republika Andora, koja se nalazi usred Pireneja. Obasiže siromašni brdovit kraj od nekih 452 četv. km, a ima svega 5000 stanovnika. Tko želi da proputuje Andoru mora zajašiti na magarca jer su putevi u toj državici neobično loši, a drugog prevoznog sredstva nema. Stanovnici govore španjolski, no državom upravlja zapravo Francuska.

Treća po veličini je slobodna država Gdansko (Danzig). Ima 1914 četv. km i 356.740 stanovnika.

Četvrta mala republika jesu Faröerski otoci izmedju Danske i Islanda. To je skup klisurastih otočića, ima ih sedamnaest, a svi zajedno imadu samo 1399 četv. km, sa 22.000 stanovnika. Glavni grad Thorshavn broji 2500 stanovnika.

U Americi je jedna od najmanjih republika El Salvador, no to je za naše pojmove već velika država, jer imade čak 20948 četv. km sa 1 ½ stanovnika.

Dječje igre iz Istre

Kada se djeca igraju slijepoga miša.

Djeca se postave u red, jedan od njih žrijeba, tko će da bude prvi »slijepi miš«, ovim čudnim riječima: »Binguli, banguli, prekončir, čiči, piči, temperići, čika čaka, ušbaraka, jedna vila, a biš paka«. Na kojega padne posljednja riječ, taj mora sebi dati oči povezati, i on je »slijepi miš«. »Slijepi miš« uzme u ruku šibu i počne pjevati:

Moja mačka puten gre,
kega najde ugrebe!

Drugi skaču oko njega u krugu, izbjegavajući da ih ne bi šibom taknuo. Uz to svi pjevaju:

Stipan ženu mlati
Z devetima bati
Dica mu plaču
Po postelji skaču
Mačka mu hi tiši
Slipima miši
Popal Stipan buricu
Razbi mačku glavicu
Mačka biži u strane
Stipe za njom plane
Mačka teže stazicom
Stipe za njom z mljavicom
Mačka teče po polju
Stipe za njon na konju
Mačka teče na potok
Stipan za njom na poskok
Mačka teče na gore
Stipe za njon ne more . . .

Tišiti = tješiti, burica = posuda u kojoj se obično nosi težacima jelo u polje, Mljava, mljavica = kolac.

Medo i pčele

U jednome starom dubu
nanjušio medo meda,
pa sve misli, pa sve gleda
kako li će doć do njega.
Pipa rupu... šapa može
kroz maleni otvor proći.
Zavuče je — al' gle jada —
ma ni blizu medu doći.
Što će sada, Zar da klone?
Ne dade se medo smesti,
obuhvati čvrsto deblo
i počne ga silno tresti.
Zaduvo se, uznojio:
Drma, trese, al zaludu:
ni medvjeda gorda snaga
ne naškodi tvrdom dubu.
Bjesni medo, pjeni, reži,
stotinu ga hvata muka.
Zar bez meda da otide?
To bi bila prava bruka!
Ko pomaman sad odskoči
i dohvati kamen prvi
da udarcem jednim silnim
dub obori, deblo smrvi.
Ali sada pčele male
trgnuše se iz svog mira,
opkoliše junačinu
što njihovu kuću dira.
Sve, ko jedna, navališe
na rutavog gorostasa . . .
A kad medo vidi šta je —
u nogama traži spasa.
Jedva živ se dovukao
kroz šikarje do svog loga.
I od dana kobnog toga
junaštva se boji svoga.

Gabrijel Cvitan

NAŠI MLADI SARADNICI

ISTRI

Istro naša, tugo moja
Otadžbino roda mog
Sretna da bi vazda bila
Čuvao te dobri Bog.

*

Kada jutrom ranim dune
S tebe vjetrić tih i blag
Razblaži nam duše bolne
Jer je srcu uvijek drag.

*

Učka tvoja, gora draga
Silna je, visoka
Pogled sa vrhunca njena
Sama je krasota.

Zagreb — Ivica Šimunov

*

VODA

Tečem, tečem neprestano
Mira nigdje nemam,
Časak tečem potočićem
Čas s oblaka lijevam.
Dan za danom putujem
Preko bijela svijeta,
Mene svako poznaje
Imam tisuć ljeta.
Ja sam svima potrebna
Znam i pravit štete,
Al se zato na mene
Srdit ne smijete.
Jerbo svi vi bez mene
Živjet ne bi mogli,
Skapali bi od žeđe
Ne bi si pomogli.

Ivanić Grad — Stjepan Kustec

I ZIJEVANJE NEKAD POMAŽE.

Bila jedna žena, koja je imala običaj da neide spavati dok tri puta ne zijevne. Jednom je tako sjedila u svojoj komorici i kominjala grah, čekajući da joj dođu ta njezina tri vjesnika sna. U tome kraju bilo je mnogo lopova. Sastala se tako tri lopova ,koji odlučiše opljačkati tu jadnu ženu. Prozorčić komore gdje je žena kominjala grah bio je otvoren, a žena mu bijaše okrenuta leđima. Uto skoči jedan lopov na prozor, a žena baš u taj čas zijevne i reče: »Ha, to je prvi!« misleći: vjesnik sna. A lopov pomisli da ga je žena otkrila pa bježi glavom bez obzira. Druga dva ortaka čekala su u mraku pod prozorom misleći da je njihov ortak u sobici kod žene. Kad se nije dugo vratio skoči i drugi lopov na prozor, ali i njega zadesi ista sudbina, jer je žena upravo u taj čas zijevnula i rekla: »Ha to je drugi!« misleći vjesnika sna, a lopov je mislio da je otkriven pa bjež i on kao i njegov prvi drug. Tako se isto dogodi i trećemu. I kada su se svi tri izređali žena je onda ukupno tri puta zijevnula i po svome običaju otišla spavati. — Kako vidimo katkad i zijevanje znade biti od koristi, tek što ne može pomoći đacima koji zijevaju, kad ih učitelj ili profesor pita zadaću. Aleksandar Radanović

ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKA

Srebrna vrpca,
Golema, duga
Stere se preko
Njiva i luga.

Pod žarkim suncem
Sjaji se, blista
Srebrna vrpca
Jasna i čista.

Od pamtivijeka
U dalj se pruža
Ponegdje šira,
A negdje uža.
Znaš li tu vrpcu,
Razumno dače? —
Hajde pogodi,
Mali mudrače!

LOGOGRIF

Mijenjaj uvijek prvo slovo,
Da dobiješ nešto novo:
1 Ekavcima jeste znan
U sedmici jedan dan.
2 U šumi je isječena,
Na gradnju je dovezena.
3 Školska stvarca, zna je svak,
Upotrebljava je đak.

F—e

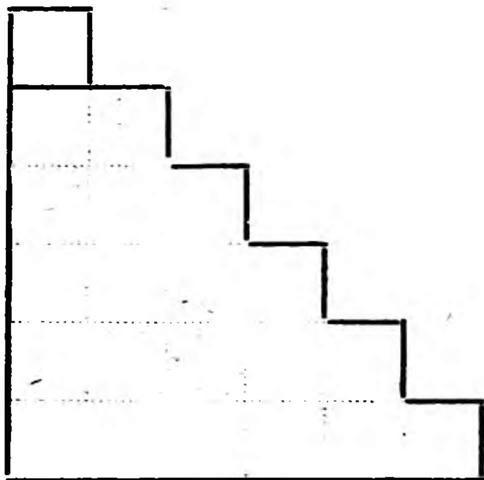
STEPENICE

Sastavio: **Pocedić Đuro**
uč. nar. škole Sv. Duha u Zagrebu

—	suglasnik
— —	zamjenica
— — —	dio crkve
— — — —	na drvu je
— — — — —	vadi se iz mora

F—i U okomitom su smjeru svagdje ista slova.

STEPENICE

Slovo

Zamjenica

U crkvi je

Dio drveta

Knjiga

Rijeka

SKRIVAČICE.

1) Kosara je volila učiti.
2) Skoro svake godine vlada suša kod nas.
3) Nama baka rado priča.
4) Parobrod je prispjeo u luku.
5) Djevojčica je za dar dobila lijepu knjigu.

U ovim rečenicama kriju se gradovi

LOGOGRIF

I. Sa »k« ima kuća svaka
Bez »k« jama za vojaka

II. Sa »r« čovjek bez slobode
Bez »r« po njem lađe brode.

A. Radanović

RODITELJI! Očevi! Majke! Želite li, da vam djeca budu dobro odgojena u ljubavi prema rodu i Domovini, u poštivanju svega što je lijepo i plemenito, pretplatite ih na MALI ISTRANIN, glasilo naše male prognane braće iz Istre.

Pretplata iznosi samo 12.— Din na godinu, a pojedini broj stoji SAMO JEDAN DINAR.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. VELJAČA 1934. BROJ 6.

Mala pošta

Vlasta Hafner, Semič. Traženu knjižicu poslali smo. Spremate li možda dječju predstavu? Ako da, molimo da nas izvijestite o uspjehu.

Viktor J. Dih, Kumbor. List šaljemo prema Vašoj želji na Mariju Dih, učenicu gimn., Murska Subota. Njoj smo kartom javili da ste pretplatu Vi namirili.

J. Čič, Osijek. Učenici Dragici Prodan poslali smo sve dosad izišle brojeve. Hvala ti usrdna na trudu Nastaviš li ovako ti ćeš u svom revnom sakupljanju pretplatnika postići rekord među našim prijateljima. Živio!

Viktor Suran, Comodoro Rivadavia (Argentina). Primili smo poslana nam 2 pesosa na ime pretplate. U Tinjan u Istru naš list ne možemo poslati, jer nam je ulazak u Italiju zabranjen, a osim toga mi ne ćemo da tamo koga nedužnog otjeramo na višegodišnju robiju zbog primanja našega lista.

Sokolsko društvo, Visoko. Poslali smo vam po 20 primjeraka svih u ovoj šk. god. izišlih brojeva našega lista, pa ćemo tako i u buduće činiti. Vaša prva narudžba nije nam došla, dočim je Vaš list od 30. XII. pomutnjom bio dostavljen redakciji tjednika »Istra«. To je bio razlog našem nehotičnom zakašnjenju.

Pavao Stanko, Bol na Braču. Hvala ti mnogo na trudu. Kako vidimo broj se pretplatnika među pitomcima Vaše gimnazije oo. Dominikanaca neprestano povećava. Hvala Vam topla svima.

Mješov. osn. škola, Vis. Natjerali ste baš do 13. pretplatnika. Netko će kazati da 13 nije osobito sretan broj. Mi smo naprotiv s tim brojem zadovoljni, pa ako već ne možete da ga povisite, nastojte da bar na njem ostane. Lijepi vam pozdrav i naše poštovanje.

Zlatko Hartman, franjevački konvikt, **Visoko.** Kako vidimo ti si nam ostao vjernim prijateljem, kakav si bio i u Požegi. Hvala ti! Nastoj da učiniš malo propagande za našu Istru i među malim Bosancima.

G. C., Podgradina. Preporučamo se za odličnu suradnju. Vaše krasne rodljubne pjesme, vanredno su se svidale. Nadite i za nas malo vremena.

Ivan Mikec, Marija Gorica. Ti si pun nježnih osjećaja i iskrene topline i vidimo da mnogo voliš našu Istru, pa nam je vrlo žao, što ti ne možemo udovoljiti želji. Još uvijek nije posve dobro. Ne ljuti se!

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, VELJAČA ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 6.

Oče budi volja Tvoja

»Jive, kasno je, već je devet, pođi u krevet,« tako je rekla majka malome Jiviću, kome se nikako nije dalo ostaviti toplo ognjište, na kom je dugačkom gvozdenom puhaljkom neprestano prčkao po ugljevlju.

»Odmah, odmah, majo, čekaj dok natrunim još jednu vreću dukata — gle, gle!« na majčine će riječi Jive i udari snažno po starom panju da je iz njega vrcnulo na tisuće žarkih iskara, svjetlih i sjajnih ko sami blještavi dukati.

»Hajde, hajde, Jiviću moj,« nadoda baka, uze ga k sebi na krilo i stane mu izuvati cipelice.

»Laku noć, mamo! zbogom bakice...« reče i odskakuće bosonog u sobicu, pa se uvuče u svoj krevet.

Ležao je tako neko vrijeme skutren pod toplim pokrivačem, zapadajući lagano u san, kad li nenadano začuje nekakvo škripanje kuhinjskih vratiju.

»Oho, tko li je to k nama došao?«, pomisli u sebi i izvuče glavu ispod ponjave i napne uha ko zečić.

»Hvaljen Isus i Marija, Ivano,« čuo je kako netko potiho pozdravlja njegovu majku.

»Vazda budi hvaljeno, gospodine velečasni«, odgovore skoro u isti mah baka i majka.

»Aha! župnik je došao. Pop Luka«, dosjeti se Jivić, »ali što zapravo hoće u ovo kasno doba noći u našoj kući?« čudio se mališan u sebi.

»Žuri mi se, Ivano«, govorio je pridušeno župnik. »Evo uzmi, spremi ovo ma kuda, da mi ga dušmani ne upropaste. To mi je jedna od najdražih uspomena. Prava svetinja naša... »O č e b u d i v o l j a t v o j a«, prvi molitvenik na našem jeziku. znaš Ivano. A večeras će doći karabinieri da mi kuću pretraže. Marko Pastorčić me došao izvijestiti, a on je čuo od karabinijerske kuharice.

»O Bože, pa zar ni svetih knjiga više ne štede?« čuo je kako se sva u strahu krsti od čuda njegova majka.

»Dobio sam iz Trsta od nekih naših nešto pobožnih hrvatskih knjiga, poštar ih o tome izvjestio, a oni hop! odmah će da mi pretraže kuću pod sumnjom da širim zabranjeno štivo. A znate kakvi su. Zadnji su mi puta odnijeli čak i misnu knjigu našu, glagolicom pisanu, i otad moram latinsku misu pjevati —«

»O pogani jedni«, žestila se majka, »pa da ih nije Boga strah?«

»Ako mi sada odnesu i ovaj drugi molitvenik, koji mi je najmilija uspomena na našega velikoga biskupa, umrijet ću od žalosti.«

»Ne bojte se, velečasni,« umirila ga je majka, »Ja ću ga dobro spremiti, evo ovdje u svoju staru škrinju, među starinsko ruho. U ostalom k meni ne će doći ni da ga traže.«

»Hvala vam, Ivano, a sada bježim, da ne bi opazili da sam ovdje bio. Hvaljen Isus i laka vam noć,« reče župnik i lagano se udalji.

Jivić je slušao napeto. »Što li se to dešava?« razmišljao je u sebi. Onaj lijepi molitvenik, po kom je on kod velečasnoga župnika toliko puta listao i naslađivao se čitajući one lijepe i divne pjesmice i molitvice, hoće da odnesu. O Bože, tko je takova što vidio? Ovo su zaista pogani, pravo je rekla njegova majka.

»O č e b u d i v o l j a T v o j a« tako se zvao taj lijepi starinski molitvenik, što mu ga je velečasni pop Luka toliko puta pokazivao.

»Eto, Jiviću,« znao bi mu reći pop Luka. »Ovaj molitvenik ti je prva knjiga u Istri, koja je štampana našim jezikom. Napisao ju je jedan pravi svetac Božji, sin našega naroda, našega siromašnoga kmeta, koji je postao velik čovjek, biskup. Jure Dobrila se je zvao. Iz Ježenja je bio, znaš li, onog malog sela povrh Tinjana grada.

A kad je umro meni je ovu divnu knjižicu ostavio. Vidiš, još je svojom posvećenom rukom napisao posvetu: V e r l o m p o p u L u k i, d r a g o m p r i a t e l i u i d o b r o m n a r o d a s v o g a p a s t i r u, J u r e D o b r i l a, b i s k u p.«

A Jivić, mali pop-Lukin ministrant, s s velikim je poštovanjem i strahopočitanjem gledao u tu knjižicu. S posebnom nekom pobožnošću listao je po njoj, promatrao lijepi rukopis velikoga biskupa i čitao: molitvu za mornare, molitvu za umiruće, pjesme božićne. Ponekada bi pod glas i zapjevao iz nje. Mnogo je lijepih pjesmica bilo u njoj, kao na pr. ona »Tri kralja jahahu, sunca istoka strane«, — ili »U sej vrime godišća, mir se svitu navišća« ili »Poslan bi angjel Gabrijel od Boga u grad Nazaret« ili »Budi hvaljeno po sve vrime Isusa i Marije slavno ime« i mnogo drugih lijepih pjesama koje je njegova baka također znala pjevati.

Kad bi je mali ministrant Jive pregledao, pop Luka bi je s velikom pažnjom spremio u svoj stakleni ormar. A nije mu je svaki dan ni davao u ruke, nego samo u rijetke dane: na Božić, na Tri kralja, o Uskrsu i o Maloj Gospojini, da pjeva iz nje i prati svojim bistrim djetinjim glasićem barba Stipu Pastorčića, kad bi ovaj pod misom zapivao koju od ovih starinskih pjesama, kojih više u današnjim molitvenicima ni nema.

A sada je eto tu knjižicu pop Luka donio u njihovu kuću i predao je njegovoj majci, da je ona pohrani — —

— Kamo je ono rekla da će je spremiti? U škrinju, Hm! Da li je tamo baš posve sigurno da je karabinieri ne će naći? Ne će doći! kazala je majka, a ako ipak dođu? — Takove i slične misli vrzle su se glavicom maloga Jivića i on nikako nije mogao usnuti — —

Majka je već davno legla, a povukla se i bakica u svoju sobu, ne on je još uvijek bdio.

Najednom se nečemu dosjeti. — Lagano, lagano, tiho kao malo mače, spuzne s kreveta i odšulja se do mamine škrinje. Otključa je, digne poklopac i stane tražiti među starinskim haljinama knjižicu.

»Aha, evo je!« napipa je, uzme i odnese sebi u krevet. — Zavuče se pod pokrivač, i prekrsti na prsima ruke, držeći u njima grčevito dragocjeni molitvenik.

»Tu si siguran« šaptao je, »na ovom malom srcu, ovamo te nitko ne će doći tražiti« govorio je u sebi, a malo mu srce drhtalo poput preplašenog golubića — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Iznenada: bum! bum! Netko je čvrsto udario po vratima.

»Tko je?« skočila je njegova majka.

»Karabinieri«, odvrati glas izvana. »Otvarajte!«

Sva drhćući od straha otvori majka vrata.

»Tu je večeras bio župnik«, reče brigadir. »Što je došao amo sakriti? Kakve protudržavne papire, letake, knjige?«

»Ne — ne — ne znam« mucala je majka.

»Pretražit ćemo kuću«, odgovore karabinieri i dadu se na posao —

Majka je strepila od straha. — Sve su raskopali, sve pretražili, no nigdje nijesu ništa našli. Došli su i do krevetića Jivina. —

»Tko je to?« pitao je karabinijer.

»To je moj Jivić«, zadrhta majka. — »Spava dijete ne budite ga« —

»A to je mali ministrant! Dobro dijete, neka samo spava« mekano će karabinier, osvjetli mu žepnom svjetiljkom lice i pođe iz sobe.

Jive nije spavao. Zatvorio je oči i pretvarao se kao da spava, a zapravo se tresao kao prutić na vodi. Njegovo malo srce skakalo je u grudima od silnog uzbuđenja, a ručice drhtale pod pokrivačem grčevito stiščući dragi biskupov molitvenik.

»Oče budi volja tvoja« — šaptao je nečujno i drhturio.

Karabinijeri su izišli u kuhinju.

»Što je u ovoj škrinji?« dosjeti se najednoć jedan i otvori je — —

»Propadoh«, strese se i protrne od strahá teta Ivana. Tu je molitvenik, naći će ga i odnijeti, a onda i mene kazniti. Jadni moj Ivićn, odvest će ti majku i zatvoriti negdje na robiju.«

Sa zebnjom je čekala, što li će sad biti.

Karabinieri su isprevrnuli čitavu škrinju, stresli svaki komad ruha, no nigdje nijesu ništa našli. Konačno su otišli ne našav ništa.

Jivićeva majka krstila se od čuda. »Kuda li je samo dospio molitvenik iz škrinje? Tu sam ga metnula svojim vlastitim rukama, a sad ga nema. — Nestade ga, ko da se rasplinuo.

»Bože, Bože, zar si učinio čudoo?«

»Majko«, došulja se iz svog kreveta Jivić. »Ovdje je molitvenik. Ja sam ga čuvao na svom srcu, ne čudi se, majko. valjda je sam Bog tako htio — —«.

»Jiviću moj, moje zlatno dite« uzdahne sva sretna majka — »uistinu sam je Bog tako htio, da ne propadne ova naša stara i lijepa svetinja, spomen svetog našeg biskupa — —«.

E. R.

Košići

Pod smrikami košići preću
i po suhen lišću šuškaju
od zemlje na grane skakljaju,
od smrike do smrike se šeću.
Tako zmež smrik proliću
i svaki put zašviću.

Košići lipi, sjajni i črni
Skaču i šviću mež grmi.
Kâ zlato njin se žute kljuni,
Smrike, drinki i grabri su hi puni.
Košićke debele, mlitave i blide
Slušaju slatke mladićke beside.

ma čekajte tići,
drozdi i košići,
debelokljunci i šarànl,
Sad van gredu zadnji dani.
Neće nas zavesti vaše pisme lake,
Vaše će glave doj pod naše prošnjake.

Uvamo banak i škrilu,
Četrtastu, bilu.
Četiri tanke žbice
do naše kamenice.
I prošnjak je gotóv, moj,
Kosić, hoj sad na vodu, hoj!

Mate Balota

Znaš li?

1) Koji je najveći grad u Evropi?
2) Koja je najveća država na svijetu?
3) Uslijed čega tone podmornica,
4) Zašto je zimi hladno?
5) Što je to »vis major«?
6) Koliko je jedna milijarda?

Znadem!

1) Najveći grad u Evropi je London, glavni grad Engleske! Imade 8 milijuna stanovnika.
2) Najveća država na svijetu je Rusija ili kako se sada službeno zove Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR). Ako pak Engleskoj pribrojimo njezine kolonije i dominijone (Kanadu, Indiju, Australiju, Južnu Afriku i t. d.) koje su u neku ruku slobodne države, onda je najveća država na svijetu Engleska.
3) Kad se hoće da podmornica potone, pusti se da u posebne zato uređene prostorije uđe voda. Uslijed toga podmornica postane teža i stane tonuti. Kad se pak podmornica ima dignuti opet na površinu, sisaljke istisnu iz tih prostorija vodu, podmornica olakša i za čas se nađe na površini.
4) Zimi je zato hladno, jer sunce grije zemlju mnogo kraće vrijeme nego li ljeti. U ljetu grije sunce zemlju do 16 sati na dan, a o Božiću samo 8 sati.
5) »Vis major« je latinska riječ i znači »viša sila«. Upotrebljava se onda, kad se hoće kazati, da nije sve u ljudskoj moći, na pr. potres, poplava, orkan i druge elementarne nepogode, koje ljudski um nije mogao predvidjeti niti ih ljudska ruka spriječiti.
6) Jedna milijarda? Svatko će Vam odgovoriti da jedna milijarda imade tisuću milijuna. A možete li Vi sebi zamisliti koliko je to? Reći ću Vam odmah! Komad novca od jednog dinara poznat vam je svima. Dobro! Jedna milijarda takovih komada po 1 dinar, prekrila bi cijelu kuglu zemaljsku. Vidite li dakle kako je to strahovito velika količina.

Život na Faroerskim otocima

Farőerski su se otoci prosuli u pusto more izmedju Skandinavskoga poluotoka i otoka Islanda. Ta su mnogobrojna ostrva strma i grebenasta: od njih ima samo sedamdeset, na kojima nastavaju ljudi. Ovi su otočani vrlo jaki i čvrsti, porijeklom su Danci, a bit će ih u svemu oko 13.000. Težak je život tih dalekih, samotnih ljudi, jer je njihova zemlja krševita i na mnogim mjestima nepristupačna. Onuda kiši 317 dana u godini, a vjetar bijesni i duva tolikom žestinom, da ne pušta drveću da raste ni zemlji da rodi. Tek svake treće, četvrte godine nikne nešto malo ječmena, i to je sve, što osim zelene trave, ti daleki klisurasti otoci pružaju svojim stanovnicima.

I more, široko i nepregledno sjeverno more, i ono hoće da im uskrati hranu, što im ju je doslije davalo. Farőerski žitelji love najradije dupine, ali i ti bivaju sve rjedji, kao da je i njima dotužila blizina onih njihovih ljutih progonitelja.

I tako će jadnim Farőeranima ostati jedino, što im još kameniti njihovi otoci mogu da daju: bezbroj velikih, morskih ptica, što se u izdubinama onih golih klisurina gnijezde. Te su ptice: sjeverni tupik, mala njorba, galeb, pomornik, zlogodnice i mnoge druge.

Ali je lov na te ptice i vadjenje njihovih jaja vrlo mučan i opasan posao. Obala se na Farőerskim otocima na mnogim mjestima okomito diže iz mora u vis i to za koju stotinu i više metara. Svi su ti osnovni bregovi malo ne kao zidane stijene, glatki i opuzli. Ima na njima i po koja raspuklina i izdubina pa upravo u te raspukline i izdubine legu one ptice svoja velika i slasna jaja. Ali kako ćeš do njih po onoj strmini?

Pri tom mora lovac da se dobro obavije čvrstim užetom, a onda da ga nekoliko snažnih ljudi polako spusti niz kamenitu stijenu. Vratolomno je to silaženje: pukne li uže, nesretni će se lovac strmoglaviti u morsku dubinu, koja kao da već na nj vreba. I doista, mnogi je već lovac grdno nastradao pri tom opasnom lovu. A malo da nije nastradao i silni, na daleko poznati lovac Estrup. Nekoga se je dana uputio u lov i to na jednu, preko stotinu metara visoku pećinu. Jedan kraj užeta privezao je sebi oko pojasa, a drugi je imao da ostane u rukama šestorice ljudi, koji će ga polako spustiti niza stijenu i na njegov će znak opet da ga gore privuku.

I tako Estrup uze da se sve više i više spušta u dubinu. Spustio se već nekih četrdeset metara, kadli ugleda rasjeklinu, u kojoj se je nadao naći obilne lovine. Oprezno zamahne čitavim svojim tijelom i u isti se mah nadje u špilji. Stane na tle, skine sa sebe uže i priveže ga o kamen. Pošto napuni mrežicu jajima, prodrmat će užetom, i to će biti znak onima gore, da ga dignu.

U špilji pokupi vanredno mnogo lijepih jaja. Njima napuni mrežicu i torbu, što ju je nosio na ledjima. Kad je time bio gotov, pogleda na stranu, gdje je bilo privezano uže — i mrzli ga ježuri podidjoše po svem tijelu. Ni užetu ni kamenu, o koji bijaše privezano, nije više bilo ni traga.

Što se dogodilo? Dvije su se ptičurine na ulazu u špilju uhvatile u koštac i hrvajući prodrmale užetom. Oni gore držahu, da im taj znak dolazi od Estrupa, te pritegoše uže. Ali u isti mah osjetiše kako im je ujedamput nestalo svakog otpora, i u duhu im se ukaza užasna slika: Estrupu je zacijelo popustio uzao, i on se siromah srušio u šumno, uzburkano more, koje ga je u svojim strahovitim vrtlozima već i zamelo. Zaprepašteni tom nesrećom oni su bijedni ljudi nato smotali uže i otišli plačući k Estrupovoj kući i nesretnoj ženi mu i kćeri javili užasni dogadjaj. Zakukaše obje žene za dragim čovjekom držeći ga za uvijek izgubljenim ...

Estrup je medjutim vikao iza svega glasa i sazivao u pomoć, ali mu se glas gubio u lomljavi mora, što je pod njime ključalo. Bližala se noć, a tisuću ptica zapjevaše u zboru svoju običajnu zaglušnu, večernju molitvu. Sudeći po jajima što ih je pokupio, u špilji su imali svoja gnijezda golemi pomornici, strahoviti grabljivci i napadači, kukastog kljuna i oštrih, jakih čaporaka. Te su ptice vrlo srčane, pa se zalijetaju i na čovjeka, kad ga zateku, da im dira u leglo. Boj s njima strašan je i opasan, te im čovjek više puta i podlegne, jer mu iznajprije iskljuvaju oči, a onda ga udaraju po glavi, dok gotovo sasvim ne izgubi svijesti. I Estrup pomišljaše:

— Oslijepe li me, ne će mi ostati drugo, nego da se survam u ponor, da učinim kraj užasnim mukama, što bi me iza toga čekale.

Ipak nije još gubio nade u svoj spas. Omjeri očima stijenu, na kojoj se je nalazio. Pod njime ponor od kojih 60 metara i uzburkano more sa svojim bezdanim, strahovito uzvaljenim vodama: gotova smrt. Nad njme četrdeset metara sasvim gole, klisuraste stijene: iza nje — spas. I Estrup odluči, da se popne navrh one klisurine, pa što Bog da!

Misao već sama po sebi strašna i vratolomna! Imao je Estrup kod sebe nekakav čvrst, švedski nož, od koga se nije nikada odvajao. Taj će nož zabosti u prvu raspuklinu, što je pukla u klisuri, na nj će stati nogom i ozreti se za drugom kojom raspuklinom, u koju će opet zabosti onaj svoj dugi nož. Smišljeno — učinjeno i Estrup započe svoje grdno, smrtonosno uspinjanje, kakvo nije možda izveo nijedan čovjek na svijetu.

Za svaki četvrt sata digao bi se za jedan metar. Prste svojih ruku i nogu utisnuo bi u kakvu pukotinu ili bi ih položio na kakav izbočen kamenčić i tako bi se nekako držao na onoj strmini, dok bi svoj nož zabo u kakvu višu raspuklinu. Samo da pomisliš na to, već će ti se koža da naježi i mučna vrtoglavica da uhvati. No Estrup nije klonuo duhom. Kadšto bi se ispeo do izbočine široke koliko stepenica. Tu bi se časkom odmorio, pa onda nastavio svoje strahovito uspinjanje. Tek da mu se kakav sitan kamenčić odroni ispod noge, i eno ga u tren dolje u crnom i šumnom bezdnu. A crna bijaše i noć, što se uto spustila, crna i strašna, ali se Estrup svedjer upija uz stijenu, i prstima, što neprestano krvare, drži je se i sve lagano diže i diže.

Deset sati potraja to nadčovječno uspinjanje, kadli eto: ujedamput se nadje na vrhu klisure. Bio je spasen, ali se toliko izmorio, da se u isti mah sruši na tle i u tili čas zaspa kao zaklan.

Studen mu je probijala tijelo, i on se probudi već nakon jednog sata. S velikim se trudom i naporom dovuče do svog kućerka i zateče ženu i kćer, gdje plaču i mole. Kad ga ugledaše, spopade ih takova strava, da su užasnute utekle, uvjerene, da im se je prikazao nikkar, jedan od onih morskih zloduha, kojima se po pričanju sujevjerna puka mili mučiti nesretne ribare. Trebalo je dosta vremena, dok ih je Estrup uvjerio, da je to doista on — Estrup.

Vi ćete reći: Ali za Boga, kakav je to život? Zašto onaj svijet ne ostavi one svoje puste grebene i ne potraži sebi gdje drugdje kakvu novu domovinu?

— Evo zašto: Faröeranin ljubi svoja sumorna, kamenita i nepristupačna ostrva i ne bi ih zamijenio ni najljepšim palačama ovoga svijeta. On voli i opasnosti, vratolomna poduzeća. Njegovu srcu godi sve, što je veliko i smiono, zato mu je život, što ga na onom pustom kršu provodi, mio drag.

Uostalom, svak voli svoju rodjenu zemlju najviše. Napoleon je Veliki rekao, da bi mu i Sveta Jelena bila draga, da se je na njoj rodio...

Stjepan Hrčić:

Istarski slavuj

U sumraku prvom nad kamenom Istrom,
Nad gorom kad prva je planula zvijezda,
Od nekud se tužni razlijegahu zvuci —
Ko suza da roni kraj srušenog gnijezda . . .

Slavuju naš mali, ti pjesniče srca
Što ljubiti znade i s ljubavi mrijeti,
Zar sudbu oplakuješ roda si svoga,
Jer otme ti koljevku dušmanin kleti?

Ne umaraj suzom svog kristalnog oka:
Ta sreće će silne se nagledat dosta!
Ne puštaj da tijelo ti ugine mlado:
U srcima našim još osveta osta!

Gle! Majka na odmazdu sprema već sina
I gromove skuplja već junačka ruka!
Haj! Divovskom snagom će opet ko nekad
Osvetit ti suze, odriješit te muka!

Daj pjevaj i dalje svom rodu o slavi,
Što tisuću ljeta na umu si steče.
Pjevaču naš mali, ne plaši se nikog:
U žilama našim krv za tebe teče!

PRIRODA

ŠKOLJKA UDAVILA GALEBA. Na engleskoj obali doživjeli su ribar izaista zanimljiv slučaj neobične borbe između galeba i školjke. U pijesku na plićini opazio je jedan galeb lijepu rastvorenu školjku. Oblijetao je neko vrijeme oko nje i na koncu se bacio na nju i zahvatio je kljunom. U tom trenutku školjka se u samoobrani zatvorila i čvrsto stisnula galebov kljun, povlačeći se sve dublje i dublje u vodu. Galeb se stao pod vodom daviti, zdvojno lomatajuć krilima, ali uzalud, jer ga je školjka tako čvrsto stiskala, da se nikako nije mogao istrgnuti. Ljudi su priskočili, da ga izbave, ali kad su došli do njega bio je već mrtav. Školjka istina nije imala dosta snage, da bi mu smrvila glavu, ali ga je zato držala pod vodom tako dugo, dok se nije ugušio.

BIJELA JAREBICA. Ovoga ljeta opazio je mlinar u selu Lun, jato mladih jarebica, medju kojima je jedna bila posvema bijela. Kad ih je poplašio, sve su druge uzletjele samo je ova bijela ostala. Ona nije mogla letjeti, ali je zato silnom brzinom trčala u smjeru, kuda su njezine družice odletjele. Mjesec dana kasnije opazili su i drugi ljudi to isto jato jarebica, a medju njima i onu bijelu, koja je bila međutim znatno narasla. Jedan ju je lovac ustrijelio i tada se ispostavilo, da to zapravo i nije bila jarebica nego sasvim obična bijela kokoš, koja je bogzna kojim slučajem dospjela medju jarebice.

Predmijeva se, da se je to dogodilo tako, što je jedna od seoskih kokoši, dok se skitala poljem, snijela jaje u gnijezdu jarebica, a mlada kokica, kad se izlegla živjela je zajedno s drugima, tek što nije mogla letjeti kao one, nego ih je pratila trčeći za njima.

VRABAC SA DVIJE GLAVE. Nedaleko Londona u ruševini jednoga staroga dvorca zapažen je vrabac, koji je imao dvije glave. Vlasnica dvorca, koja je tog čudnog svata često promatrala, tvrdi, da je taj dvoglavi vrabac mnogo veći od ostalih vrabaca, a to valjda s razloga, što i mnogo više jede nego li njegovi drugovi, budući da jede u isti mah sa dva kljuna. Inače se nije ni u čemu razlikovao od ostalih vrabaca.

MEĐUNARODNO PRAVO KOD ŽIVOTINJA. Poznato je, da među raznim narodima i državama postoje izvjesni zakoni, kojih se sve civilizovane države pridržavaju. Tako n. pr. postoji međunarodni sporazum, da se u slučaju rata ne smije napadati ranjenike ni strijeljati u bolnice, te da ima pucnjava mirovati za vrijeme dok neprijatelj zakapa svoje mrtvace. Izgledat će nevjerojatno, kažemo li, da i među divljim zvijerima takovo, istina nenapisano i neprotokolirano, pravo postoji. Glasoviti

afrički istraživač i lovac profesor Rainey, koji je mnogo godina proveo u afričkim šumama i pustarama piše, kako imade mjesta, na kojima jače zvjerke nikada ne napadaju slabije. Takva neutralna zemljišta su redovito izvori vode, kamo se životinje dolaze napajati. Kada životinje dolaze na izvor ništa se ne boje jedna druge, ali poštuju pravo jačega i prilaze k vodi određenim redom. Profesor Rainey promatrao je dugo vremena taj redoslijed, pa je ustanovio, da najprije prilazi k vodi nosorog, za njime lav, pa leopard, onda redom druge zvijeri. Žirafe, gazele i druge slabije životinje stoje po strani i ne prilaze vrelu, dok se nosorog, lav i pantera nijesu napili. Taj red, kaže profesor Rainey nije nikada bio poremećen. I nikad nije opazio, da je lav na samome vrelu napao gazelu, koja je inače njegov najmiliji zalogaj. Isto takav red vlada i kod ptica, gdje grabilice nikad ne napadaju druge ptice za vrijeme dok piju.

REKORDAN SAN STARE KORNJAČE. Londonske novine pišu, da je kornjača, koja živi u tamošnjem zoološkom vrtu, a koju zovu Mihovil Galapagos, postigla rekord u spavanju. Kornjača je stara 120 godina, a prije četrnaest mjeseci je zaspala i do danas se još nije probudila. Njezin je san tako dubok, da se isprva mislilo, da uopće više ne živi. Međutim kad su je pozornije promatrali opazili su, da od vremena do vremena miče nogama- te da ih uvlači odnosno izvlači ispod oklopa. Kako je tvrd njezin san dokazuje najbolje to, što se je jedna mišja familija lijepo sklonula pod njezinu koru i tamo si lijepo uredila gnijezdo i izlegla već čitav roj malih mišića.

Noć

Srebrni mjesečev trak
Sa stotinu priča
Protkiva mrak,
A more ih sluša
Sa stotinu duša
Mrtvih u dubini
Velje i silno na mjesečini
A s kraja pjesma
Tužna se glasi,
Ko kada vjera i nada se gasi...

... Mjesec i more i svuda šari
Uskoci stari
Dižu se moćni
I kroz mir noćni
Čuješ im glas,
U njem je živa vjera u Spas.
Pamte ga ljudi
Na rodjenoj grudi
Bez doma, bez crkve, bez hljeba
Vjerovat treba!

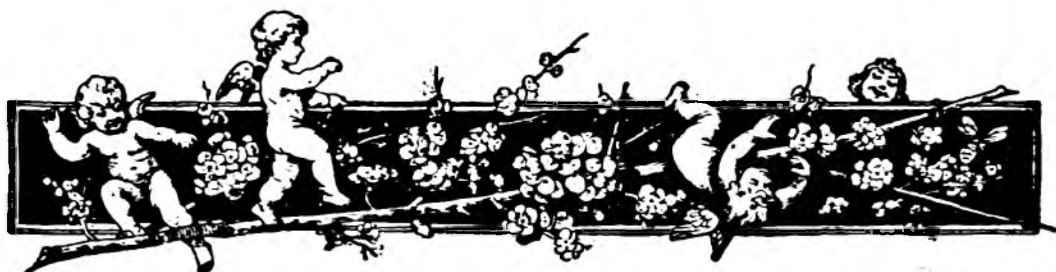
Rikard Katalinić-Jeretov

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1) Zašto vrabac skače preko ceste?
2) Tko ima srce u glavi?
3) Na kojoj strani ima pas najviše dlaka?
4) Koje ribe imadu oči najbliže jedno uz drugo?
5) Na cesti stoje dvije osobe. Jedna od njih je otac sinu druge osobe. U kakvoj su rodbinskoj vezi te dvije osobe?

(Odgovor vidi na str. 96.)

ZDRAVLJE

Jedite voće, pa ćete imati lijepe zube. Ljudi, koji se hrane u glavnom zelenom hranom, voćem i povrćem, kao na pr. svi južnjaci, imadu obično lijepe i zdrave zube. Zubni kamenac, koji izjeda i rastače zube. kod njih je tako rekuć nepoznat. Kad jedemo voće, voćna kiselina ulazi u sve šupljine između zubiju i uništava tamo sve bakcile, koji se ondje od druge, naročito mesnate hrane, skupljaju.

Kako brzo kuca naše srce? Novorođenčetu kuca srce 140 puta u jednoj minuti, djetetu između 7 i 9 godina 90 puta, odraslom zdravom čovjeku, ako miruje 70 puta, ako lako radi 85 puta, a ako teško radi čak i do 100 puta u minuti. Starom čovjeku kuca 76 puta u minuti.

A sad čujmo koliko puta otkucne u jednoj minuti srce pticama i drugim nekim životinjama! Kanarincu udara srce 160 puta u minuti, a vrapcu čak 800 puta. Guski udara 200 puta, mački 130, ovci 80, konju 40, slonu 30 puta. Najpolaganije kuca srce zmiji: ljeti 20 puta, a zimi samo 2 puta u minuti.

Francuski kemičar Louis Pasteur (čitaj: Luj Pastér) pronašao je — kako je poznato — jedan od najvažnijih lijekova, lijek protiv bjesnoće. Godine i godine radio je on u svom laboratoriju s mnogo svojih pomagača i izvršio nekoliko tisuća pokusa, prije nego što mu je pošlo za rukom pronaći to spasonosno cjepivo.

Prvi čovjek, koga je spasio od strašne smrti bio je neki mali Alzačanin imenom Josip. Njegova majka došla je jednoga dana plačući u Pasteurov laboratorij i dovela sobom svog devetgodišnjeg sinčića, koga je prije dva dana na četrnaest mjesta ugrizao bijesan pas.

»Spasite mi dijete, gospodine Pasteure« zaklinjala je jadna majka učenjaka. Pogledavši dječaka koji je žalosno kunjao ne mogući više ni hodati, Pasteur se odluči, da na njem iskuša svoj lijek. Pozvao je svoja dva pomoćnika liječnika, i dao je dječaku prvu injekciju cijepiva protiv bjesnoće. To je bilo dne 6. srpnja 1885. godine. Nakon toga zadržao je dječaka nekoliko dana kod sebe i pozorno promatrao učinak svoga lijeka. Dječak je posvema ozdravio, a da se bjesnoća ni najmanjim znakom nikada nije pokazala, i dječak se sav sretan, vratio sa svojom majkom u Alzaciju. Otada se Pasteurovo cjepivo protiv bjesnoće na cijelome svijetu upotrebljava i ono je prava blagodat za čitavo čovječanstvo.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

»Sveta Jelena!« S udivljenjem gledali su mornari a još većma naši mali pustolovi tu golu klisuru, što se skoro okomito diže u vis, a koja je u povijesti toliko spominjana.

»Stanite«, rekao je kapetan i poslušajte što ću vam o tom otoku pričati. Mornar ne smije lutati svijetom povezanih očiju. On mora da sve zna i sve vidi. More je njegova knjiga. A osobito se to tiče tebe, Jožiću, skitniče mali. Kad se jednoć kući vratiš, da dođeš, iskusan i pun znanja, a ne ko kakva neupućena budala, kojoj će se svatko moći narugati: Gdje si bio? Nigdje! Što si radio? Ništa!«

»Sveta Jelena je dakle«, — nastavi kapetan, »engleski posjed. Glavni joj je grad Jamestown; cijeli otok velik je samo 40 četvornih milja. Otkrio ga je španjolski moreplovac Juan od Nove Kastilije na dan 21. svibnja. t. j. na dan svete Jelene Križarice majke Konstantina velikoga i zato ga je prozvao otokom svete Jelene —«.

»Pa rekli ste bili, da je ovdje umro francuski car Napoleon Bonaparte!? Kako je to moglo biti, kad je to engleski posjed?

»Čekaj, nevoljo, i ne prekidaj! Jest! Ovdje je umro Napoleon. Poslije nekoliko nesretnih bitaka, kad su ga Englezi, Austrijanci, Nijemci i Rusi progonili, pokušao je veliki imperator pobjeći u Ameriku. Na putu su ga uhvatili Englezi, zarobili ga i odveli u zatočenje ovamo na zapušten otočić svete Jelene. To je bilo dne 16. listopada 1815., nakon 70 dana mučne vožnje po Oceanu.

Eno gledajte onu kućicu gore na vrhu otoka. Tamo je bio zatočen kroz punih 6 godina. Umro je bolestan i utučen dne 5. svibnja 1821. u pedesetoj i drugoj godini života.«

»A je li mu grob jošte ovdje?« upita Jožić znatiželjno.

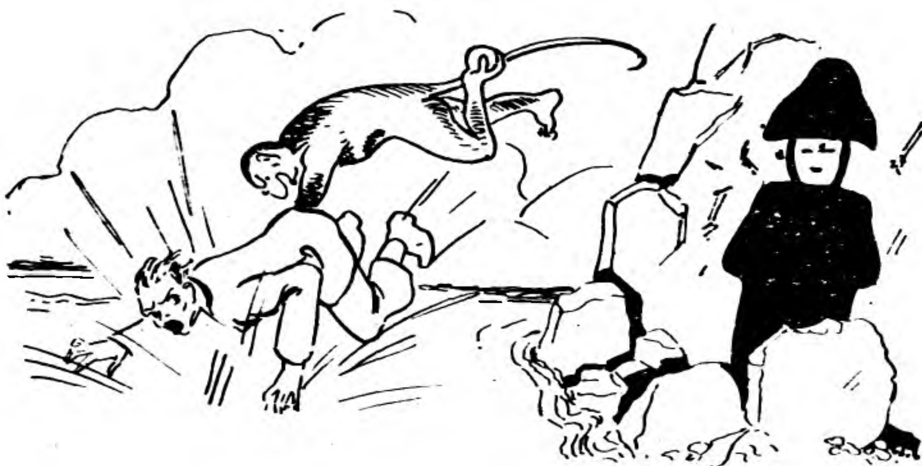
»Grob jest, ali njegovo tijelo nije. Devetnaest godina je ležalo ovdje, dakle sve do 1840., kad su ga velikim slavljem prenijeli u Pariz i tamo ga sahranili pod zlatnim kupolama veličanstvene grobnice —«.

»Smijemo li poći pogledati kućicu u kojoj je stanovao?« opet će Jožić.

»Dakako, dakako. Ta bilo bi smiješno, kad dođete kući, da kažete da ste bili na Sv. Jeleni, a da niste vidjeli kuću, u kojoj je umro Napoleon.«

Klok i Jožić odoše na brijeg, glavnom i jedinom uličicom i uskoro eto ih gore na vrhu u Longwoodu. Tako naime zovu onih nekoliko kućica i vrt oko njih, gdje je stanovao i umro veliki car.

Veoma su se začudili, kad su vidjeli tamo francusku zastavu.

»Ovo je francuski posjed, mali moj,« rastumačio im je čuvar. »Longwood, ovaj vrt i ove kućice pripadaju Francuskoj, kao jedna uspomena na njezinog velikog sina«.

»Opet znamo nešto više«, rekao je Jožić.

Nakon što su pregledali sobe, krevet u kom je ležao Napoleon, vrt po kom se šetao i razne druge znamenitosti, odluče da se spuste poprijekim putem preko vrtova i voćnjaka do luke.

»Haj, Klok druže, gle, gle, divnih li naranča«, Jožić će Kloku. Sve naokolo bilo je sva sila narandžinih stabala, smokava i drugog voća.

Nevaljalci mali ubrzo se sporazumješe pa udri po voću. Trgali su naranče, i mastili bradu sve u šesnaest.

Kad li najednoć zlo i naopako. Kad su se tome najmanje nadali, dobiše otraga i jedan i drugi po jedan tako strahovit udarac, da su odletjeli niz strminu, kotrljajući se niz kosinu ko dvije omašne bundeve.

»Bože, što li je ono? Crna neka sjena. Sam đavo...« sav izvan sebe od straha izusti u bijegu Jožić.

Zbilja na jednoj klisuri opaziše veliku crnu sjenu s ogromnim napoleonskim šeširom na glavi.

»To je duh Napoleona, koji valjda čuva ove voćke u svom vrtu« pomisli u sebi Jožić i sav se strese još se uvijek koturajući, gologlav i sav izgreben, nizbrdo.

»Sa živima se lako boriti«, mislio je dalje u sebi pun groze, »ali s duhovima, očuvaj nas, Bože!«

Sve tako misleći otkotrljao se zajedno s Klokom ravno u more, pa da će se plivajući dohvatiti svog broda, s koga se poslije ne će tako lako udaljiti.

Istom u moru okrenuše se k obali da vide još jedamput što ih je to potjeralo.

A imali su što vidjeti: nije to bila nikakova Napoleonova sjena, nego jedan savim obični jarac, koji je sa stadom drugih koza pasao u voćnjaku. Ugledav nepoznate goste zaletio se u njih pa udri, da se sve zaprašilo i snažnim ih svojim udarcem odgurnuo niz strminu ravno u more.

Nesreća je pak htjela da je Jožiću ispao pri tom šešir s glave i jarac ga nabo na svoje rogove. Sjena jarčeva pala je na klisuru i napravila od našeg jarca pravu pravcatu sliku Napoleona sa šeširom na glavi...

»Ha-ha-ha!« stao se smijati Jošić, razabrav što je na stvari.

»He-he-he«, kreveljio se i Klok, sretan što je i tako prošao, jer jarac ko jarac mogao je tvrdim svojim rogovima da ga i malo bolje nabije.

Doplivali su do broda, ali su mudro prešutili što im se dogodilo, jer su znali da bi ih ostali mornari, a osobito paron Vice, grdno ismijali.

Na svetoj Jeleni ostao je brod dva dana, dok je iskrcao nešto živeža, i opskrbio se vodom, a onda su proslijedili put u Capetown na krajnjem rtu Afrike.

Franina i Jurina

Franina: A di si mi ti bija, Jure, zadnjih misec dan, da te nis nideri vidija?

Jurina: Doli san hodija i po Istriji san klatija, da vidin, ča naši ljudi delaju i kako živu.

Franina: Pak? Mižerije koliko češ, a?

Jurina: E, fala Bogu! Mižerije je tamo vajk bilo i će je biti, nego naš narod je na nju navadan.

Franina: Samo ko je kurajan.

Jurina: Kurajan pak, koliko češ. Ter ča bi ga drugo bilo održalo ako ne uni njigov zlatni kuraj. Kuraja simo, kuraja tamo, kuraja ka ti ki umre, kuraja, kad te potiraju šteure, kuraja, kad udre suša, kuraja kad potuče grad. Vajk samo kuraja i kuraja i to hi drži.

Franina: A lipo, lipo, to mi je jako drago čuti, a ča govore?

Jurina: Pitali su me za nike naše ovde. Di su naši vokati, impijegati, školanti i drugi. Ča delaju i kako ovde živu. Rekli su, da bi njin danas bili doli od velike potribe.

Franina: Ej, dragi moj Franino, to ti je drugi par rukavi. Impijegi doli za naše drugo ni, a za vokate je una mižerija slaba klijentela pak bi bilo tribe uzeti u ruke matiku i badilj, a to se u školah ni nenoga vadilo.

Jurina: A ni ne, tako Bože da je, ča ni.

Franina: Benj, zdravi i kuraja!

Jurina: Bog i s tobom, kuraja!

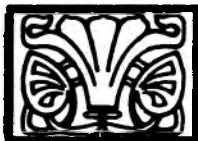
Jurić i Franić

Jurić: Po čem možeš prepoznati staru gusku, Franiću?

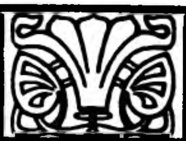
Franić: Po zubima!

Jurić: Baš si bedast, pa zar ne znaš, da guska nema zube?

Franić: Guska ne, ali ih zato imam ja.

RAZNO

Kako duboko je čovjek prodro pod zemlju. Na jugu Sjedinjenih Država američkih doprli su prilikom bušenja petrolejskih izvora do dubine od 3243 metra. To je najveća dubina, do koje su dosad ljudi doprli.

U brazilskim dijamantnim poljanama kraj rijeke Areade našli su dijamant, koji važe 2000 karata (jedan karat imade 200 miligrama). To je najveći dragi kamen na svijetu, a cijene ga na 3,500.000 dinara. Godine 1905. nadjen je u Transvaalu u južnoj Africi još veći dijamant, prozvan »Cullinan« i taj je težio 3000 karata, ali jer je bio prevelik i prema tome odviše skup, nije ga bilo moguće prodati, pa su ga raskomadali i izbrusili iz njega nekoliko manjih dijamanata.

Najbolji lijek proti pčelinjem ubodu je češnjak. Ubode li nas pčela ili osa na usne, na jezik ili na drugo kakvo osjetljivije mjesto najbolje je ako to mjesto odmah nataremo češnjakom. Ako nas pak ubode na drugo kakvo mjesto, pa nastane oteklina, najbolje je da narežemo češnjak (bijeli luk) na sitne komadiće, pa ga metnemo na oteklinu. Oteklina će za najkraće vrijeme nestati.

Kako dugo žive pojedine životinje? Od sviju životinja najdulje živi kit, koji može doživjeti 800 godina. Slon, papiga i kornjača s lakoćom dočekaju stotu godinu života. Gavran može živjeti 80 god., orao 30, orangutan 40, jelen i deva 35 do 40, lav 50, konj 20 do 30, vol 25, pas 10 do 20, mačka 15, vuk 12, zec 5 do 10, zmija 10, žaba 15, ovca 10, mrav 1 godinu, muha 4 mjeseca, hrušt 1½ mjeseca, a leptir 2 mjeseca.

Najlakše umire čovjek, koga je ugrizla kobra. Kobra je jedna od najljućih otrovnica. Na glavi imade dvije kružnice nalik na naočale. Čovjek koga je kobra ugrizla, umrijet će otprilike sedam sati iza toga, a da zapravo nije ni osjetio nikakve boli. Rana stane oticati i onaj dio tijela, koji je ugrizen postane sasvim neosjetljiv. Neosjetljivost se malo pomalo širi po svemu tijelu, čovjek stane drijemati, srce kuca polaganije, disanje je sve nepravilnije, i na koncu čovjek usne, da se nikad više ne probudi.

Novine, koje teže 3 kilograma. »Chicago Herald« (Čikaški glasnik) štampao je dne 21. listopada prošle godine svečani broj, koji je imao 422 stranice. To je najveći primjerak novina, što ga svijet pamti. Taj je broj težio skoro tri kilograma.

Nadmudrivanja

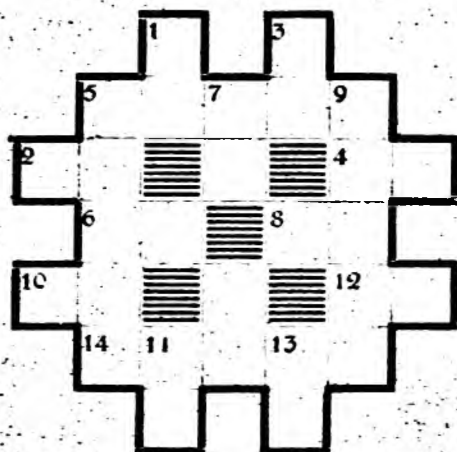
(Odgovori)

1) Jer hoće da dođe na drugu stranu ceste.
2) Kupus.
3) Na onoj strani gdje ima rep.
4) Najmanje.
5) To su otac i majka.

ZAGONETKE I ODGONETKE

KRIŽALJKA

Sastavila: **Lazarić Ljubica,**
učenica IV razr. gimn. u Ohridu

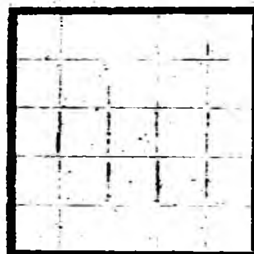

Vodoravno: 5 mjesto u Dalmaciji, 2 lična zamjenica, 4 igraća karta, 6 kratica za broj, 8 konj, 10 pokazna zamjenica, 12 uzvik. 14 liječnik (ekavski).

Okomito: 1 rijeka u gornjoj Italiji, 3 začin svakom jelu, 5 glavni grad jedne male države u Aziji, 7 pokazna zamjenica, 9 poljodjelac, 11 početna slova imena i prezimena našeg urednika, 13 mjera za površinu.

ISPUNJALJKA

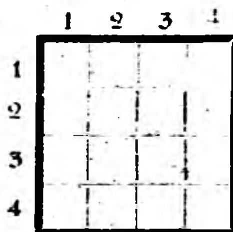
Sastavio: **Sokolić Ivan,** uč. II. razr.
gr. škole. Novi Vinodolski

kovina
tat
žitarica
ptica
potsmjeh

ČAROBNI LIK

Sastavio: **Pocedić Đuro**
uč. nar. škole kod Sv. Duha
u Zagrebu

1 Ptica selica
2 Mrtvački ležaj
3 Žensko ime
4 Mjera za papir

Vodoravno i okomito isto.

KRALJEVA ŠETNJA

Rudolf Hodak, uč. II razr. Gr. škole
Ivanić-Grad

Gce	go	slo	žji	Tu	i
slov	je	bla	ga	Bo	je

REBUS

L+S / Š TiSTARN+N

(1 2 4 3)

P—e

ODGONETKE IZ BR. 4

1. **Križaljka:** Okomito: 1 rad. 4 Ada 8 Vis, 10 led. Vodoravno: 2 rat. 3 da, 8 vo, 6 dr., 7 ti, 5 ta, 9 so, 11 med.
2. **Ispunjaljka:** mraz, radi, Adam, zima.
3. **Skrivaćice:** Pazin, Mostar, Brod, Zagreb
4. **Stepenice:** R, Ra, Rak, Raka.
5. **Ispunjaljka:** Muka, udar, kasa, Arad.

ODGONETKE IZ BR. 5

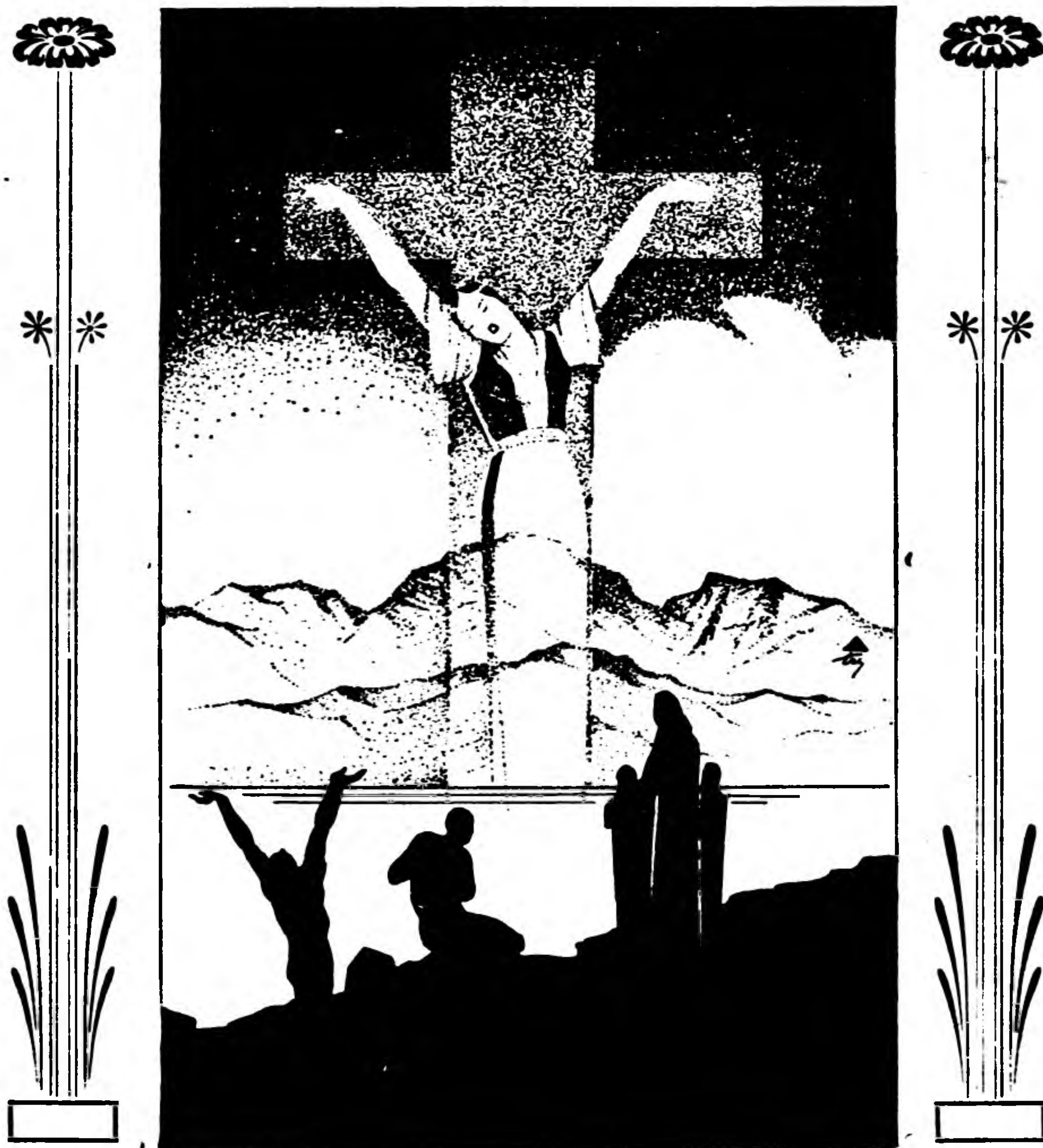
1. **Zagonetka:** put, 2. **Logogrif:** Sreda, greda, kreda.
3. **Stepenice:** K, Ko, Kor, Kora, Korak.
4. **Stepenice:** K, Ko, Kor, Kora, Koran, Korana.
5. **Skrivačice:** Sarajevo, Sušak, Bakar, Brod, Zadar.
6. **Logogrif:** Krov, rov, rob, Ob.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU. POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

GOD. V. OŽUJAK 1934. BROJ 7.

Mala pošta

ZA GOLI ŽIVOT, drama iz istarskog života, o kojoj smo u zadnjem broju javili, da je bila nagrađena na natječaju MHKD za najbolju pučku glumu, predstavljat će se uskoro u Narodnom kazalištu u Zagrebu. »KOMEDIJA«, tjednik za kazalište, književnost i umjetnost, što ga izdaje zagrebačko kazalište, piše o tom slijedeće: Zbor MHKD odabrao je između gluma, koje su bile nagrađene na IV. natječaju MHKD, dramu u tri čina »ZA GOLI ŽIVOT«, od Ernesta Radetića, kao prvu, koju će prikazivati. Ta je gluma nagrađena na trećem mjestu, a prikazuje dnevni život istarskih Hrvata s narodnim običajima, pjesmama i plesom, kao i teški psihološki konflikt pojedinaca, koji nastaje uslijed sukoba ideala s krutom stvarnošću. Pjesniku je uspjelo da prikaže vedrinu istarskog pejsaža, kao i tragičnu borbu u dušama dobrih, poštenih i vrijednih jednostavnih ljudi, koji su ostali na svojoj grudi crvene opržene zemlje, u svim, pa i najtežim časovima života. Zbor MHKD započeo je s pokusima, te ima izgleda da će u mjesecu travnju biti premijera ove interesantne glume.

Oplanić Viktorija, Ogulin. Poslali smo Vam zatražene brojeve. Želimo mnogo uspjeha i usrdno zahvaljujemo na trudu.

Petar Miljuš i drugovi, Srb. Pretplata iznosi 12.— Din. na godinu. Tebi i drugovima poslali smo sve ove šk. god. izišle brojeve.

Aleks. Radanović, Požega. Nagrade više ne dijelimo, jer su se osjetili zapostavljenima oni naši siromašni čitatelji, koji ne mogu platiti pretplatu najednom, nego plaćaju svakog mjeseca po jedan dinar. Što se pak Tvojih suradnja tiče, konstatiramo da si neobično plodan pisac. Nego kako Ti ide u školi. Da ne bi zbog toga tamo zapeo, e?

Frane Burdelez, Dubrovnik. Mi smo poslali svih 5 primjeraka na Vaš naslov, jer nam je tako najzgodnije i radi poštarine i radi vođenja točnije evidencije. A Vi ga možete bez daljnjega razdijeti svaki puta među mlade pretplatnice, jer se list smije rasturavati u školama.

Sokolsko društvo Belišće. Kako to da niste odmah reklamirali br. 9—10 lanjske škol. godine. Na svu smo sreću imali još pedesetak komada, pa smo ih poslali. Novac nam je stigao, pa Vam bratski zahvaljujemo. Vaše je društvo uistinu ispravno shvatilo svoju rodoljubnu i sokolsku dužnost prema Istri zarobljenoj. 52 komada lijep je broj. U ime Istre naše i malih istarskih sirotića topla Vam hvala. Trokratni: Zdravo!

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, OŽUJAK ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 7.

Pramaliće

U svitlavini jasnoj cija kraj je bija
I svaku traku sunca je željno u se upija
Po brigi i po vrhi, po svih stranah i doli
Su blejali jur janci i bukali su voli
Zelena mlada trava sva rosna se dimila
A cila jata tići po ariji su letila
Mendula j' cvitala, svud trunilo se cviće
Po svih stazah i puti hodilo je pramaliće...

I svirile su šurle i pisma je zvonila
Na paši bosa dica za prascen su letila
Na litu ga lovila i u škulju ga gonila
Priz straha od bolesti na rosi su sidila
Pastirice bi došle i s nami se igrale
Na mokru travu legle, na tanko zakantale
Joh koliko smiha, i radosti i sriće
Nosilo nan je svima to zlatno pramaliće...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Oj kuda ste propale ditinjske moje nade
Kud patite se sada vi pastirice mlade
Pasala nan je tužno sva naša lipa mladost
Priz traga se zgubila sva nikadašnja radost
Oj vrni mi se, vrni, moje rosno cviće
Oj vrni mi se nazad zlatno pramaliće...

Ernest Radetić

Veliki petak

»O bako, zašto zvona sad ne zvone?«
»»Jer umr'je Isus««. Djevojče umuče.
Jer svoje davne uspomene bone
Sad stara uze prebirati muče.
»Pa kako ćemo onda k crkvi, bako,
Kad zvona više mi ne ćemo čuti?«
»»O, sjutra ona zvoniti će jako,
jer Isus će nam, dijete, uskrsnuti««
I skrušeno tu molit stade baka . . .
Al briznu dijete : »Kada umr'je mama
Tad zvonili su od jutra do mraka,
Oh, zašto i ona ne uskrsne nama?«

Nekoji uskrsni običaji u zapadnoj Istri

Svetkovanje uskrsnih blagdana započinje već na Cvijetnu nedjelju, ili kako u Istri narod kaže na »uličnicu«. Toga dana sjati se puk već rano ujutro u crkvu na ranu misu da primi blagoslov. Ženskinje nose u crkvu po čitave snopove raznovrsnog zelenja, lišća perunike, žalfije, pelina i drugog ljekovitog bilja, a naročito grančice od masline. U crkvi se poredaju uz klupe, svaka sa svojim snopom bilja, a župnik prođe crkvom i dijeli blagoslov. To je bilje odsada »blagoslovljeno zelje«, pa ga se pomno nosi kući i sprema na sigurnu mjestu. Blagoslovljenim maslinovim grančicama zakite se u kući svete slike. Ostalo pak »blagoslovljeno zelje« rabi se kao ljekovito bilje, kad tko oboli.

To bilje kažu da ima i tajnu moć da razgoni vještice i uroke, pa ga zato kad netko oboli pale na ugljevlju i tim dimom okade cijelu kuću, da bi otjerali nepoželjne mračne sile...

Čitavo korizmeno vrijeme sprovodi se veoma trijezno i nabožno, a u velikom tjednu se teške poslove uopće ne obavlja. Obično se u te dane obrezuje loza, i to samo do velike srijede. Na veliku srijedu, četvrtak i petak, polazi se u crkvu, gdje dječaci poslije svršene propovijedi »plaše Judu«, udarajući šibama po klupama i po podu tako dugo, dok se šibe sasvim ne polome i iskidaju.

Na veliki petak popodne, te na veliku subotu cijeli dan do uskrsnuća, narod grne u crkvu, da se pomoli na Božjem grobu. Na crkvenim prozorima spušteni su zastori tako da je cijela crkva u polumraku. Oko Božjeg groba gore svijeće. Na vanjkušu pred Božjim grobom položeno je tijelo Isusovo, a narod dolazi na koljenima i tiho moleći cjeliva pet rana Božjih. Poslije podne obuče narod blagdansko odijelo, da pođe k uskrsnuću, a zatim k ophodu. Žene nose tom prilikom duplire.

Uskrsnuće se ne slavi u svim selima u subotu popodne. U mom selu slavilo se na pr. u nedjelju u rano jutro.

Uskrsnuće je naročito svečani čas. Rano ujutro tek što je zora zabijelila nagrne narod sa svijećama u ophod, i nakon što je izvršen crkveni obred, koji je pun tajanstvenosti i nekog posebnog čara, provali iz grla naroda radosna i puna ushita starinska pjesma...

On uskrsne kako reče, veselimo se
Aleluja, aleluja, i radujmo se...

Na veliku subotu mijese se osobito slasne pogače »pince«, »jajarice« i »pletenjaci«, u koje se zadjene jaje. Za njih uzimlju, najbolje brašno »cvit«. Kuha se pršut i zakolje vazmeno janje. Zorom na Uskrs nose žene u crkvu jestvine da ih župnik blagoslovi. Poslije rane mise poredaju se nasred crkve u dva reda i razriješe svoje košare. Svećenik hodeći uzduž redova moli nad jestvinama stanovitu molitvu, škropi ih svetom vodom i kadi tamjanom.

Kada se žene vraćaju s blagoslovljenom hranom svojim kućama, dočekuje ih na pragu gospodarica i polazi s njima k bijelo prostrtom stolu. Roditelji posjedaju oko stola i dodavaju svakom djetetu komadić pogače, kruha, pršuta, mladoga luka (kozjaka), kuhana jaja i što već imaju...

Djeci se obično skuha mnogo jaja i obojadiše ih se, jer se djeca cijeli dan običavaju igrati. Gađaju novčićima u jaja i ta je igra vanredno živahna i vesela. Tko pogodi novčićem u jaje postavljeno na stanovitu udaljenost, dobiva jaje, a ne pogodi li, gubi novčić u korist onoga čije je jaje. To gađanje prati obično cijela četa dječurlije i mladića, pa znade biti veoma veselo.

Tele

»Gdje je, nane, naše tele,
naše tele žuto?«
Vičući je mali Ivo
majci doskakuto.

»Evo sam mu načupao
mirisne i prave
u pšenici kraj živice
slatkovine trave.

Dođi, nane, slatka nane,
kažem ti od srijede,
naše tele počelo je
iz ruke da jede.«

Sluša majka — pa niz obraz
suze je poliše . . .
Ne zna Ivo da teleta
u njih nema više.

Jutros, dok je on na paši
čuvo janjce bijele,
za dug su im otjerali
I kravu i tele.

Gabrijel Cvitan

Slava Ocu Istre

Bijaše to godine 1907. Poslije slavne pobjede na izborima, u kojima je pobijedio naš narod ogromnom većinom i dokazao cijelome svijetu, da Istra nije talijanska nego hrvatska, izabrani narodni zastupnici Prof. Vjekoslav Spinčić, Matko Mandić i Dr. Matko Laginja, pozvali su narod u Pazin, da se s njime dogovore o svom daljnjem radu.

Bio je to jedan od najveličanstvenijih tabora, što ih je ikad Istra vidjela. Naroda je nagrnulo toliko mnoštvo da se nije na daleko i široko oko Pazina vidjelo ništa drugo nego samo jedno ustalasno more crnih seljačkih klobučića. Pjesma se orila i prolamala zrakom. Istra je bila probuđena, narod naš opijen svojom pobjedom...

U tri sata popodne stigao je iz Pule vlak. Znalo se tko će doći njime: otac Istre, barba Mate Laginja! Sve je nagrnulo kolodvoru. — Nigdje nije bilo ni pedlja slobodnog prostora. Kad se pokazao na vratima vagona, dobar, blag i nasmijan, ushit je narodni došao do vrhunca. Na hiljade se ruku diglo, da ga primi i ponese. Na ramenima ga odniješe u kočiju. Kočijaš da će potjerati konje, kad li: konja nema. Oduševljeni seljaci ispregnuli konje i sami povukli kočiju i odvezli svoga oca, svoga dobrog barba Matu sve do Narodnog Doma. Digli ga opet na ramena i odnijeli u dvoranu.

Iz toga maloga događaja najbolje se vidi, koliko je Dr. Mate Laginja bio voljen i ljubljen u Istri. On je bio narodu našem, onom malom i zapuštenom seljaku i otac i majka, svakoga je poznavao, svakome pomogao, svakome nešto dobra učinio. Zato ga je i narod obožavao više nego ikoga od svojih vođa...

Prije tri godine, dne 18. ožujka, dragi je naš barba Mate zaklopio svoje trudne oči, daleko od svoje Istre, u Zagrebu. Spominjući se ovih dana treće obljetnice njegove smrti klanjamo mu se u duhu, obnavljajući zavjet, da ćemo raditi za narod svoj, za onog malog istarskog čovjeka, za onog prezrenog kmeta našeg, onako nesebično i s onolikom ljubavi s kolikom je radio cijelog svog života, on otac naš, uz biskupa Dobrilu najveći Istranin...

Ljubica

U bilinskom svijetu bio je raspisan natječaj za vijesnika proljeća. Natjecati su se mogle sve biline iz vrtova, polja, livada, šuma i iz voda. Nije se moglo natjecati samo umjetno cvijeće i cvijet pusina koji se otvara samo noću. Pobjednik imaće pravo, da prvi proklije iz zemlje i da trubljom oglasi dolazak proljeća.

U odbor koji će vijesnike odabrati bijahu imenovani leptir, pčela i stršen.

Za natječaj prijavili su se karanfilj, zumbul, jasmin, ljiljan, đurđica, sunovrat itd. Putem do mjesta izbora prosipali su cvjetovi svoje latice i širili svoje mirise nadaleko. Put je izgledao kao sag isatkan najdivnijim šarama. A što je tek bilo na mjestu izbora! Svakovrsne boje, oblici, veličina i miris cvjetova.

Svaki je cvijet isticao svoje odlike. Nekoji ljepotu, drugi miris, ovaj korist kukcima, onaj ljudima.

Prva se javi odboru ruža.

— Pogledajte, — reče ona — moje boje. Zdravom čovjeku vele ljudi da je crven kao ruža. To je uistinu tako. A svi valjda znate da je zdravlje najveće bogatstvo.

— Da, — odgovori pčela. Lijep si cvijet. Mi to priznajemo. Ali one tvoje bodljike na stabljici . . .

— Tako je! — potvrde stršen i leptir.

Stupi naprijed na visokoj stabljici ljiljan i reče:

— Ja sam znak nevinosti i poštenja. Bez poštenja nema sreće i zadovoljstva. Ja se nadam izboru.

— Dalje, dalje, — reče stršen. Ako na svačije hvalisanje odgovorimo nećemo nikada svršiti.

Približi sa i mak. Pohvali se da on svojim sokom uspavljuje ljude.

— Jeste li opazili? — nastavi — kako sa mojim drugovima nadvisujem sve cvijeće na livadama?

— Jest, pravo veliš, rekoše odbornici, ali ti si danas cvijet, a sutra sijeno. Jedan otkos i više te nema.

Pristupe i ostali cvjetovi. Netko se hvalio ovim, a drugi onim. Svatko je isticao samo svoje dobre strane. Bijeli glog je rekao da je cvijet nade, a karanfilj da je ukras prozora i vrtova.

Sunovrat reče:

— Pogledajte, molim vas, moju ljepotu!

— Lijep si doista, odvrati mu leptir, — ali znaj da je ljepota slična cvijetu koji brzo i naglo izraste i još brže uvene.

— Ja sam svakako ljepša od tebe i od mnogih drugih cvjetova koji se ondje hvalisaju svojom ljepotom i kočopere kao paun, javi se kamelija.

— Dobro si rekla, — reče joj pčela, — ali ti si bez ikakvog mirisa. Ti si kao pobiljeljeni grob.

Sad pristupi pred odbor cvijet od bundeve. Svi se grohotom nasmiju. On se povuče bez ijedne riječi.

Eto i đurđice. Tiho pozvoni i rasprostre svoj miris.

— Ah! — reče pčela.

— Ne valja naklonost pčelina prema đurđici, — uzvrpolji se mak.

— Tu se ne sudi pravedno, — pridometne karanfilj.

Kad su se napokon svi izredali, odbor je opazio da nema ljubice. Pošalju slugu muhu da je dovede.

— Zašto nisi došla?

— Stid me je bilo. Jedan obični poljski cvijet među ovim cvijećem iz perivoja i vrtova, iz bogatih palača . . . .

— Na natječaj mogli su se svi javiti, ma gdje oni rasli i živili.

— Ali ja . . .

— Zar ti nisi cvijet kao i ostali?

— Vi me cijenite više nego što uistinu zaslužujem.

— Zar nebi ti mogla biti vijesnikom proljeća?

— Ja nemam nikakvih zahtjeva. Tu dužnost dajte ruži ili tulipanu.

— A ako mi tebe imenujemo? — upita je leptir.

— Ne, ne, nikako! Ostavite me u mojem polju i u mojem žbunu. Ja to nikako ne mogu biti sa mojim mirisom i ljepotom, a živim sakrivena medju travom.

Stršen sada reče:

— Čuli smo o ljepoti i o koristi svakog natjecatelja. Mi ćemo se sada povući na dogovor da stvorimo zaključak tko će biti odabran.

Za to vrijeme, molimo vas, da vlada mir i da budete strpljivi.

Odbor se povuče iza jednog kamena.

— Ja mislim da je ljubica najzgodniji cvijet da bude vijesnikom proljeća, reče leptir. Ona je skromna i nježna.

— I ona ugodno miriše. Iako je skromna i povučena ja je lako nađem, reče pčela.

— Jest, dobro govorite, — potvrdi stršen. Malo joj doduše smeta njezin krivi vrat. ali to ne će biti razlog da za nju ne glasujem.

— Jesmo li dakle sporazumni, upita leptir.

— Jesmo, jesmo, — potvrdiše pčela i stršen.

— Ajde da naš zaključak javimo cvijeću, reče opet leptir.

— Učini to ti! — reče pčela, jer meni bi opet mogli prigovoriti da smo nepravedno postupali kod izbora.

Leptir se popne na grančicu jednog jasena i reče sakupljenom cvijeću:

— Vijesnik proljeća je ljubica. Njezina skromnost, miris i boja odlučili su kod izbora.

— Živila ljubica! — zaorilo je poljsko i šumsko cvijeće.

Iz daljine čuo se pjev djevojčica koje su brale ljubice da ih poklone svojim majkama.

»Ljubica je sama rekla,
Da je prvi cvijet od ljeta;
Ako i jest kriva vrata,
Ona lijep miris dava

Kad bi znale djevojčice,
Što je miris od ljubice,
Sve bi cvijeće potrgale
Ljubicu bi zalijevale.«

(Po tuđem izvoru).

Dragutin Lukeš

Pile

Tekar se izleglo i riješilo jajeta, pa se bani i šepiri i pijuče, kao da veli: gledajte me, Božji ljudi, to sam ja novi delija! Čeprka amo, čeprka tamo, golušavo, mlado i ludo, a ono si umišlja, da je pozobalo svu svjetsku mudrost. A da mu razumiješ pijuk — alaj čuda! Sve je za njega zastarjelo, preživjelo, svenuto i ocvalo. Sve što digoše stari pijetli, sve to ne vrijedi ni lule duhana. Da, ono će preporoditi vaskoliki svijet, dignuti novu umjetnost, skinuti valjda i sunce s neba, ma nek mu porastu samo malo krila. I prti se u svašta i oholo se vrti i raščinja pjesmu ševe i slavulja, uvjereno, da mu je pijuk milozvučniji od slavuljeve pjesme. Zaman se muči stara koka, da ga uvjeri e je tek pile, ludo, zeleno pile, ono ju i ne sluša, ta tko bi slušao staru kokinu glavu?! Pa se dalje šepiri i pijuče, dok ga nekog lijepog dana ne zadavi kobac — jer je pile mislilo, da je pametnije od koke.

Jeste li me razumjeli, djeco?

Nemojte da budete kao ovo ludo umišljeno pile!

Rikard Katalinić Jeretov

Sretan Usks!

želi svim svojim čitateljima, prijateljima i suradnicima

uredništvo Malog Istranina

Proljeće

U toplo, ljubičasto
i mirisno veče
sunčanim se kolima
dovezlo proljeće.

Iz plavih mu očiju
struji zračak sreće,
ponosno se poljima
i brdima šeće.

Pa svilenim prstima
budi sneno cvijeće
i oblači visoke
i nisko drveće.

Začuo ga potočić
te žurnije teče,
pjeni se kroz kamenje
i korito siječe

Ni pčelica malena
više snivat neće,
obilazi mirisno
probuđeno cvijeće.

Lastavica lagano
ispod strehe lijeće,
nosi blato gradiće
domak svoje sreće.

Pastirica mlađana
pjeva, frule ječe,
ubrala je ljubicu
u kosu je meće.

Kraj nje pasu ovčice,
janješce mekeće,
blistaju se pašnjaci
od rosne odjeće.

Uranio orač mlad
gojne vole kreće,
gradi brazde mirisne
blago ponajveće.

Ore, ore veselo
od jutra do veče . . .
A uza nj se proljeće
po brazdama šeće.

Gabrijel Cvitan.

Rikard Katalinić Jeretov:

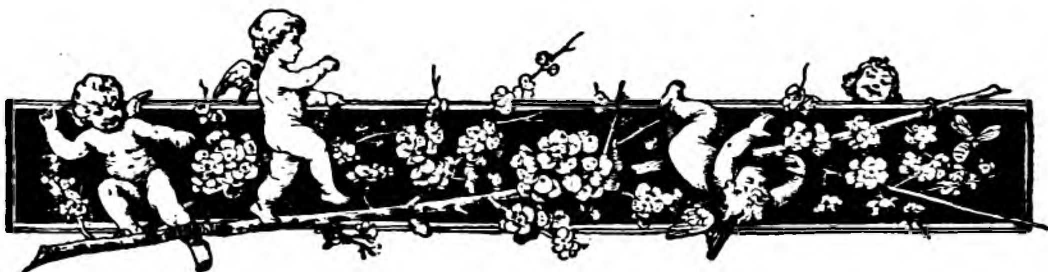
Moja poruka

Ugledô sam svjetlo božje,
Gdje se lovor k nebu diže,
Gdjeno talas pokraj žala
Drugi snažni talas diže.
Kao diete palio me
Živi plamen sunca jarka.
Slab sam tielom, al u srcu
Tinja mojem iskra žarka.

Tinja iskra za slobodu!
Za domaju moju dragu,
Kad pomislim samo na nju,
Mlad oćutim gordu snagu,
Da se digne sto vas tada,
Ja ću svakom kazat smjelo:
»Istranin sam, Slaven pravi«
I ponosno dignut čelo.

Istran Slaven — to vas peče,
To vam vaše sanke muti.
Dižite se samo na me,
Kano risi, lavi ljuti,
Krenut vjerom ne ću nikad,
Volim u grob pasti tavni,
Neg zatajit samo treuom
Svoj slavenski narod slavni.

Bacajte se na me blatom,
Krstite mi rod barbarom,
Ljubit ću ga jošte više,
Zamilovat većim žarom.
Za pogrde vaše podle
Kukavice, mar me nije,
Dok junačka slavna prošlost
Kano sunce s neba sije.

ZDRAVLJE

Perimo se što češće. Stari narodi polagali su veliku važnost na čistoću tijela i često su se prali i kupali. Kod svih iskopina nalazimo da je svaka kuća imala svoju kupaonu.

U srednjem vijeku međutim ljudi su se bojali vode, naročito hladne i vrlo su se malo prali. Zamislimo si krasne dame i kavalire, koji se takorekuć nijesu nikad umivali, ali su zato mnogo upotrebljavali kojekakove pudere i pomade i mirisave vodice. Zato su i bolesti u srednjem vijeku strahovito harale. Englezi, koji su mnogo boravili u Indiji bili su prisiljeni, da se zbog nesnosne vrućine često peru i kupaju u hladnoj vodi. Povrativši se kući taj su lijepi i zdravi običaj zadržali i proširili ga po svoj Evropi. Danas svi liječnici jednodušno kažu, da je čistoća pola zdravlja a voda da liječi mnoge bolesti. Naša koža imade na svojoj površini preko tri milijuna rupica iz kojih izlazi znoj i masnoća, i sve škodljive tvari, koje tijelo naše izlučuje. Zato moramo nastojati, da te pore budu uvijek čiste, kako bi mogle vršiti svoju ulogu što bolje. Topla voda ispire masnoću, a hladna voda osvježuje tijelo i pospješuje optok krvi, olakšava srce i osvježava živce. Ne žalite stoga svakog jutra nešto ranije ustati i hladnom vodom oprati cijelo tijelo, a barem jedamput u sedmici okupajte se u toploj vodi. Ostat ćete uvijek svježi i zdravi.

Jos. A. Kraljić:

Smilujte se!

Gledajte ih — našu tugu! —
Gdje ih vama vode jadne,
Otimljuć ih rodnom lugu
Otrcane, bose, gladne.

Gledajte ih — srce svelo
Još u njima tiho bije,
Još bi jadno živjet htjelo,
Gdje mu hora mrijeti nije.

Slušajte im bijedu golu
Zapretanih sa ognjišta,
Tud vas majke u svom bolu
Zovu s pustih zakloništa.

»Darujte im srce vaše,
Da njim časkom svoja griju,
To su djeca krvi naše,
Ne dajte im, da nam mriju!

Smilujte se, kad vas mole
Koru hljeba s vaše grude,
Kad već rane ljuto bole —
Nek bar srce jedno bude!«

Još jedna huncutarija na brodu.

Veselje je pola zdravlja. Toga su se načela naša dva vragoljana na svim svojim putovanjima vazda držala, pa ako su samo mogli da se s kime našale i naprave mu kakovu nedužnu psinu, oni su je bez okli-jevanja izvršili.

Na brodu im je već postajalo dosadno. Šeći po palubi danas, šeći sutra, šeći prekosutra, bez doživljaja, bez ma kakve promjene, dojadit će i mnogo mirnijem čovjeku, a kamo ne pustolovima, kakovi bijahu naš Klok i Jožić.

Na Svetoj Jeleni ukrcali su se za Capetown nekakvi dobroćudni Englezi.

»Hajde, da se malo s njima našalimo, dok nas još ne poznaju«, predloži vragoljan Jožić Kloku, a ovaj tek što to dočeka.

I zbilja već sutradan kad su Englezi izišli da se malo prošeću palubom imali su što vidjeti: Sa jednog jarbola urlikala je čudna prikaza, pola zvjerka pola čovjek i pružala prema njima ruke, urlajući iza glasa.

Ma da ste samo vidjeli te Engleze, kako su odmaglili, ni bijes ih ne bi bio zaustavio, da alarmiraju cijeli brod . . .

Vama, djeco, dakako da nije potrebno pričati što je bilo na stvari. Klok je lijepo obujmio oko pasa Jožića i tako su se spretno obojica omotali oko jarbola, da je uistinu izgledalo kao da su jedno samo čudovište, do pojasa neka kosmata i repata zvjerka, a od pojasa gore čovječje biće.

Za čas su se sjatili svi putnici, koji se bijahu ukrcali na Svetoj Jeleni i ne znajući, što bi to moglo biti nijesu se usudili ni blizu.

»Sablast, sablast«, šaptali su puni groze. »Osiobodi nas Gospode Bože napasti i iskušenja paklenih.«

Prikaza je ovaj put zauzela drukčiji položaj. Spuznula je s jarbola i postavila se iza jarbola. Donji je repati dio tijela mirno stajao, dočim je gornji dio dohvatio nekakav dalekozor i ne obazirući se na njih promatrao daleku obalu.

Najednoć se Jožić malo makne.

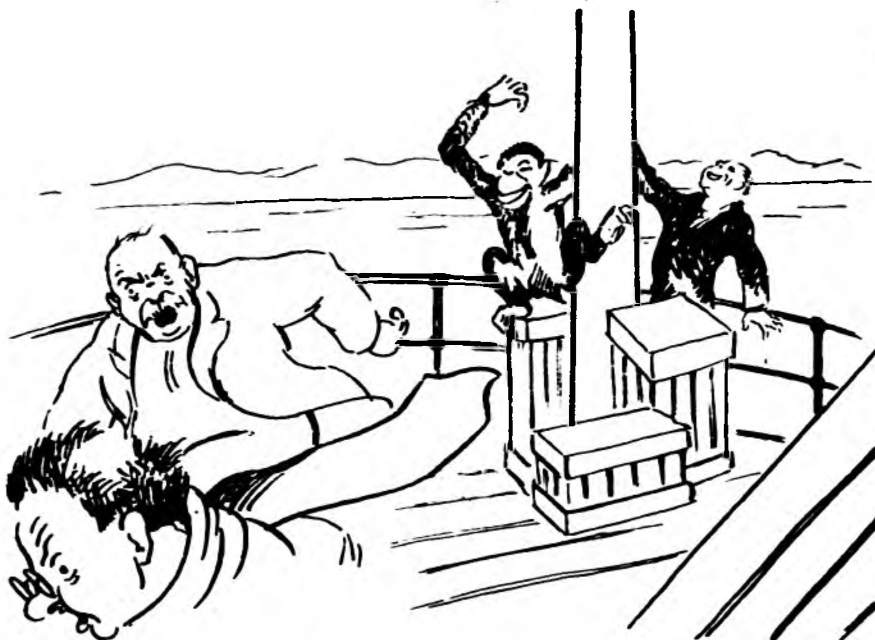
»Be —« zarikne što je bolje mogao. — »Što buljite u nas ko telci u šarena vrata«, rekao im je hrvatski, a oni bjež opet što ih noge nose.

»U pomoć, kapetane, u pomoć!« stadoše vikati u sav glas. »Izbečila se na nas ona nakaza. — Iskrcajte nas, odmah, spasavajte, ako Boga znate.«

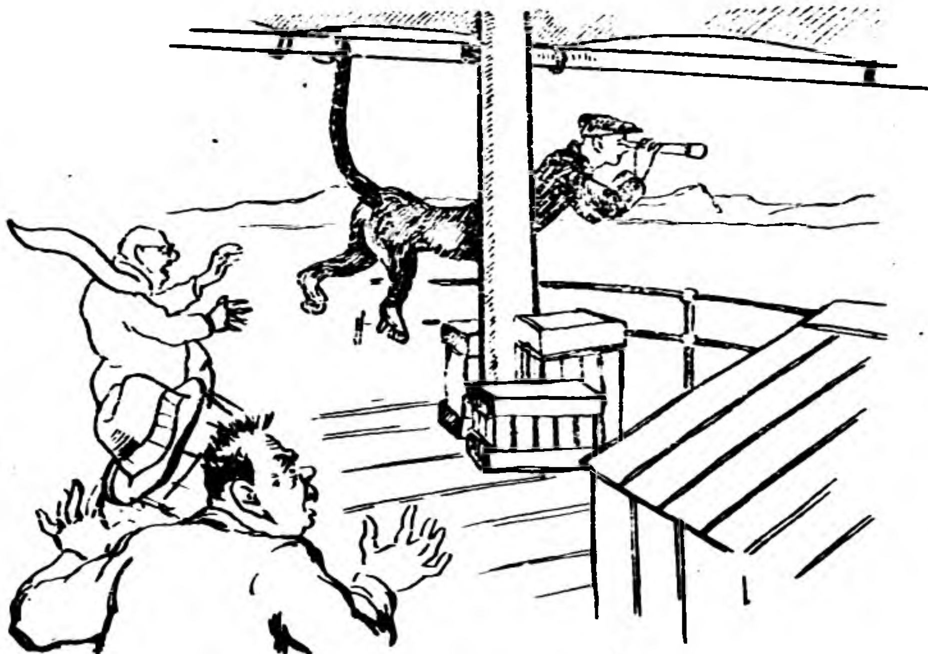
»Ni časa ne ćemo više da ostanemo na brodu«, vikali su drugi, a hlače im se jadnima tresle od straha . . .

Mornari, prefriganci jedni, sve su to gledali iz svojih kabina i smijali se, podmuklo, da su im se sve trbusi tresli. Od srca se je nasmijao i kapetan promatrajući sa svog kapetanskog mosta neobične vragolije naših junaka, koji su toliko straha satjerali u kosti dobroćudnim putnicima . . . .

Kad je pak vidio da je strava njihova prekoračila sve granice i da bi moglo biti zla, sišao je sa svog mjesta i došao da ih umiri.

»Ta nemojte biti djetinjasti ljudi Božji. Kakvi ste mi vi to Englezi. Zar ne vidite da to nije nikakvo čudovište, nikakva sablast. To su naša dva stara prijatelja: mali Jožic i njegov majmun Klok, koji su se ukrcali s nama još u Americi . . .

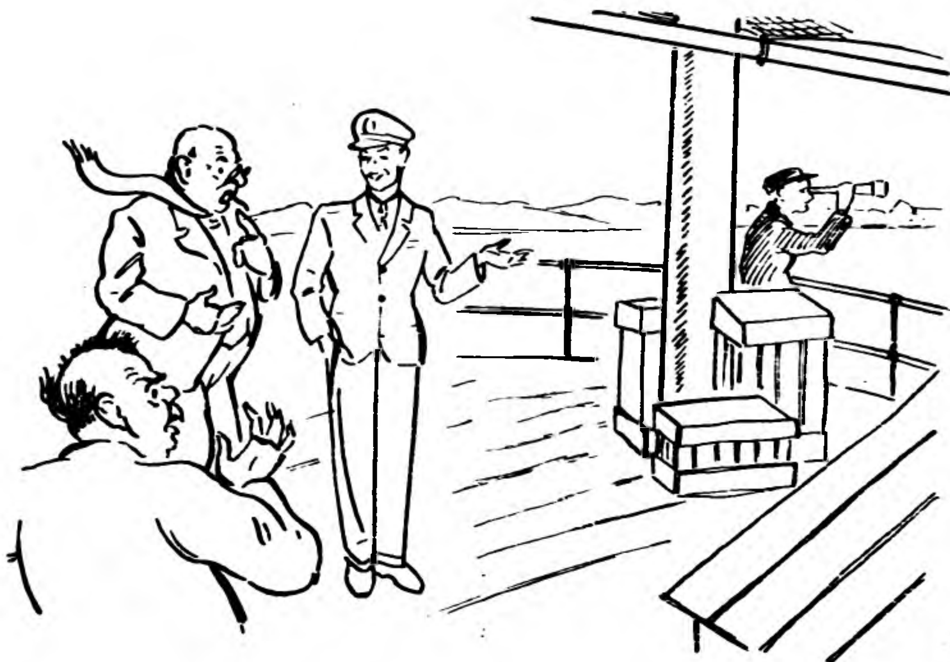

A Bože moj, vragoljasti kako jesu, bilo im je dosadno pa su počeli opet zbivati šale . . .

Pitajte paron Vicu kakovu su si s njime neki dan šalu priuštili . .«

Tako je završila hvala Bogu dosta dobro i veselo i ova njihova posljednja huncutarija na brodu . . .

Sutradan je bilo općenito grlenje i opraštanje, jer su se naši junaci iskrcali u Capetownu u južnoj Africi — —

»Pozdravite nam putem vašeg radia sve naše prijatelje i čitatelje Malog Istranina« doviknuo je još Jožić s kopna radiotelegrafisti gospodinu Skoku. I zbilja još iste večeri zagrebačka stanica primila je iz Capetowna vijest da su se Klok i Jožić sretno iskrcali i uputili se u unutrašnjost Afrike. — —

E, pa čut ćemo doskora kako im je dalje bilo . . .

Što mnogi od nas ne zna

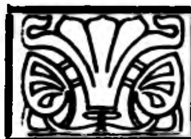
Odrasli čovjek dahne u jednoj minuti približno osamnaest puta. Novorođenče oko 50 puta.

Prva štampana stvar nije bila knjiga, nego igraće karte.

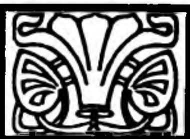
Najviša željeznica na svijetu je u državi Peru u Južnoj Americi.

Stari Špartanci nosili su u ratu crvene plašteve, da se ne bi vidjela krv.

Slavni slikar Leonardo da Vinci mnogo je stradao prije nego što je došao na glas i bavio se svim mogućim zanatima. Nedavno je pronađena jedna njegova molbenica, kojom je tražio namještenje, a u njoj je naveo: da znade šišati, da je dobar radnik i da znade nešto slikati. Danas se vrijednost njegovih slika cijeni na milijune.

RAZNO

Vojske u zraku. Budući ratovi vodit će se svakako u prvom redu napadajima iz zraka. Ratni aeroplani kadri su, za sat, dva, preći granicu i doprijeti do ma koje prestolnice. Zato i sve države nastoje što većma usavršiti svoje zrakoplovstvo kao najbolje i najsavršenije sredstvo navale i obrane.

Od sviju država najviše aeroplana imade Francuska, koja je i inače najoružanija država na svijetu. Ona imade 3000 aeroplana. Rusija imade 2000 aeroplana, Engleska 1500, Italija 1500, Poljska 700, Čehoslovačka 700, Belgija 300, Švajcarska 150. To su samo ratni aeroplani. Osim toga imadu sve te države i velik broj civilnih aeroplana za prevoz putnika, ali i ti se aeroplani u slučaju rata mogu odmah pretvoriti u ratne bombaše, koji će umjesto putnika voziti bombe.

Kako vidimo sve države, unatoč tome što neprestano govore o miru, neprestano se spremaju na rat. Samo ne dao nam Bog doživjeti toga, jer rat je strašna stvar.

981.000 tona dinamita. U Italiji vuče se čitavom istočnom obalom silno i strmo gorje Apenini. Sada se gradi željeznička pruga, koja će probiti Apanine i izići na Jadransko more. Da se ta pruga izvede trebalo je provrtati nekoliko neobično dugačkih tunela. Jedan od tih biti će, kažu, među najvećima na svijetu. Kod tog teškog posla oko vrtanja tunela zaglavilo je do sada 65 ljudi, a upotrebljeno je 981 tona dinamita. Jedna tona imade, kako znamo, 1000 kila.

Što su to lavine? U visokim brdinama, u Alpama, nagomilale su se tijekom stoljeća i tisuća godina silne množine snijega i leda, koje tvore ogromne ledenjake. Kad zimi napadaju na njih ogromne mase snijega, znade se često puta dogoditi, da se pojedine množine snijega i leda otkinu i stanu se rušiti u dolinu. To su često puta ogromna ledena brda, koja kližući se, ruše i uništavaju sve pred sobom, i kuće, i drvlje i sela i ljude. Te mase leda i snijega zovu se lavine. Upravo ovih dana dogodilo se da su u talijanskim Alpama dvije lavine uništile dva sela. Jedna gromada leda 100 metara visoka i 150 metara široka otkinula se i zasula šest kuća, kojom je prilikom zaglavilo 11 osoba. Selo se zove Montegallo. U selu Bolognola nesreća je bila još veća. Tamo je ogromna lavina porušila svu silu kuća ispod čijih su ruševina izvadili dosad devetnaest osoba, većinom žena i djece. Budući da se još uvijek sa svih strana približavaju Bolognoli i druge lavine, ljudi su pobjegli iz sela i sklonuli se u selo Fiastro.

»Najviši« njemački činovnik stanuje na brdu Zugspitze u Alpama, u visini od 3000 metara. On je tamo upravitelj meteorološke postaje, a službuje na tom mjestu neprekidno već trideset godina. Njegova kći, kojoj je sada 30 godina, proboravila je najveći dio svoga života u tim nedoglednim visinama.

NAŠI MLADI SARADNICI

Istri

Lijepa li si, Istro naša
Tobom teku Mirna, Raša,
Glava ti je Učka gora
Koja naša biti mora.
Crn te veo obavija
Na te legla ljuta zmija
Spasit će te iz okova
Čete naših sokolova
Rastjerat će crnu tamu
Ostavit te ne će samu
Zgaziti će zmiju, koja pišti
Smrviti tirana, koji tebe tišti.

Zagreb Mladen Vukelić

Oj Jadrane...

Oj Jadrane, Jadrane
Ti morski dušmane
Po tebi plove ladje, brodi
I veliki parobrodi
Tvoja je voda bistra
Na njoj leži moja mila Istra
Na tebi su mali otoci
U tebe teku rijeke i potoci.
Tvoji su valovi bučni
A katkada i žučni
Nad tobom se oblaci viju
Bijesni vali o kopno ti biju...

Zagreb Ivica Šimunov

Na uvaženje!

Našim pretplatnicima!

Da izidemo čim više u susret našim p. t. pretplatnicima, ishodili smo od nakladne tiskare Albrecht specijalni popust od 20% za mnogo traženu, odličnu i opće hvaljenu zbirku latinskih citata Doroghy-Chudoba: »Thesaurus linguae latinae« (Blago latinskog jezika), koju je izdala spomenuta tvrtka. Zbirka sadrži preko 2600 latinskih citata, sentenca i poslovica, koje dnevno dolaze u životu u porabu, s točnim prevodom i naznakom mjesta pojedinih pisaca, a cjelokupna naša kritika izrazila se o ovom lijepom djelu najpohvalnije.

Redovita je cijena knjizi Din 35.—, a pozivom na naš list, može je se dobiti sa 20% popusta t. j. za Din 28.— franko, koje valja poslati u napred na nakladnika: Tiskara C. Albrecht (P. Acinger) Zagreb, Radićeva ul. 26.

Molimo naše pretplatnike i prijatelje da se koriste ovom pogodnošću.

Uredništvo

ZAGONETKE I ODGONETKE

Složio: Franjo Kelin, uč. IV. god. osnovne škole, Bregi Posavski

strana svijeta
dio glave
ima svaka država
najosjetljiviji organ
dobra hrana
povrće
veznik
pojava na vodi
muško ime
životinja s bodljikama
žensko ime

Ako dobro napišeš dobit ćeš lijepo ime jedne države.

PUŽEVA KUĆICA

I	S	B	R	A	Ć	O	M
J	B	L	I	S	T	A	S
O	A	J	E	L	O	T	V
P	Z	C	D	A!	G	I	O
S	E	E	O	V	S	Z	G
A	Ć	D	Z	E	J	V	A
R	D	A	T	A	D	O	R
T	S	I	E	S	D	A	K

REBUS

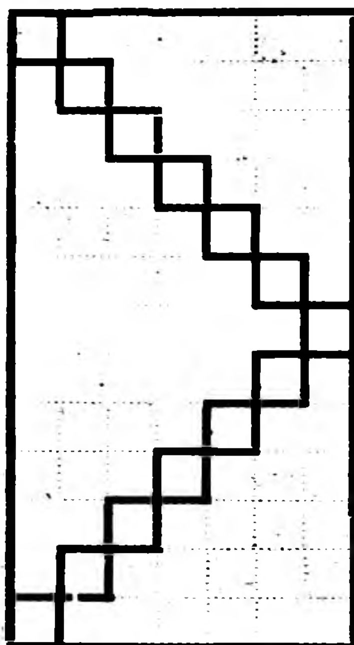
LA / VA AD / GR

Ispunjaljka

(A. Ferderber, Zagreb)

— — — — Rijeka koja prolazi kroz Karlovac
— — — — konjska oprema
— — — — sitan novac
— — — — mjera za papir

I

III

grad u Jugoslaviji
ko ma
lječilište u Jugoslaviji
čovječje doba
kontinent
biljka
I glagol
žensko ime
prostorija u stanu
domaća životinja
muško ime
otok na Jadranu
školski pribor

I-II-III Ime i prezime našeg poznatog pjesnika.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. TRAVANJ 1934. BROJ 8.

Mala pošta

Približava se konac školske godine, a mnogi pretplatnici još uvijek nijesu izvršili svoju dužnost prema listu. Lijepo stoga molimo sve dužnike, da nam odmah pošalju zaostalu pretplatu.

Gg. pak povjerenike molimo da srede svoje račune i svakako još prije svršetka školske godine obračunaju primljene primjerke.

Tko nema naše čekovne uplatnice može ju nabaviti na svakoj pošti. Broj ček. računa MALOG ISTRANINA je 36.855.

U posljednjem broju našega lista bila je štampana pjesma našeg istarskog pjesnika R. Katalinić Jeretova »Moja poruka«. To je stara Katalinićeva pjesma i prenijeli smo je iz zbirke »Primorkinje«, štampane 1897. Pjesma je iz onih vremena, kad je kod nas u Istri bila jaka borba između Hrvata i renegata i ova pjesma Katalinićeva bila je oštra poruka nekom odmetniku. Prema današnjim prilikama u Istri, gdje novi gospodari ne čine razlike između Hrvata i Slovenaca, već obojicu zovu imenom S l a v o (kad ne vele »Schiavo«-rob) i obojicu nastoje iščupati, kao neki otrovni korov sa rođene grude, mi smo opet donijeli ovu staru i jaku pjesmu, podesnu za deklamaciju, da bude opet oštrom porukom istarskih Hrvata i Slovenaca tuđinu, i zamijenismo zato riječ H r v a t sa S l a v e n. U pjesmi ostavismo i stari pravopis.

Vinko Ožeg, Radovan. Mi vidimo Vaše napore i od srca smo Vam zahvalni za trud koji ste si dali. Prilike su teške, znademo, ali što ne ide, ne ide! Uostalom i 20 primjeraka je lijep broj, a poznavajuć Vas po Vašem dosadašnjem radu, uvjereni smo da ste i u srca one siromašne djece, koja list ne mogu kupovati, ulili mnogo ljubavi do one naše nesretne, ali drage zemlje. Lijepo Vas pozdravljamo!

Stipišić Jako, Bol. Tvoja je pjesma lijepa i vidi se da imaš osjećaja, ali još nije sasvim savršena. Srok je šepav i na to valja da osobito paziš, kad već hoćeš da pjevaš u sroku. Ne zamjeri, dara imaš, ali daj si malo više truda.

Luznar Silva, Sušak. Sve u svoje vrijeme. Kod nas nijedan prilog ne propada, sve čuvamo, nešto i po godinu dana. Pjesma Vladimiru Gortanu doći će na red u oktobru, kada pada godišnjica njegove tužne pogibije.

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, TRAVANJ ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 8.

Radoslav Kovač

Bakica

Naša je bakica umrla pred 20 godina ali kao da je još i sada živu gledam. Dobrota joj je sijevala s lica. Da sam kipar pa da moram izraditi kip »Dobrote« isklesao bih moju bakicu.

Brinula se za nas: da ne ostanemo gladni ili da nam se što ne dogodi, da se ljeti ugrijani poslije igre ne napijemo hladne vode a zimi da ne prezebemo. Voljela j i susjedovu djecu koja su se dolazila k nama igrati. Oni su je zvali »Naša bakica.« Bio sam ponosan što imadem tako dobru bakicu.

Za svako je dijete imala samo lijepu riječ, koji mali darak. Zauzimala se za tuđu djecu kada bi ih roditelji htjeli tući. Govorila bi onda roditeljima: »Nemojte, ljudi Božji! Djeca su djeca. I stariji pogriješi pa kako neće dijete. Ni mi nijesmo bili bolji kada smo bili mali.« Tako je mnogo puta utišala srdžbu roditelja. Djeca joj to nijesu zaboravila.

Jedno po podne susjedov Ivo nešto skrivio ocu pa ga je htio tući. Ivo smugne preko plota u naše dvorište, uhvati bakicu za suknju i plačnim glasom zamoli: »Nedajte me, bakice!« »Čekaj dobićeš kada se vratiš!« grozio mu se otac preko plota no Ivo je mislio da je bolje dobiti batine kasnije nego prije i nije se žurio kući. Kada se već dobrano smračilo nije bilo druge morao je kući. »Hajde samo, Ivo», bodrila ga bakica »neće ti otac ništa«.

Tek što smo sjeli da večeramo, uleti Ivin otac i pita za njega. »Pa otišao je kući« veli bakica. »Nema ga« odgovara Ivin otac. »Da se nije djetetu što dogodilo?« uznemiri se bakica. »Hajde, da ga potražimo!« Bakica se ogrnula rupcem te izašla s Ivinim ocem. Prikrpio sam se uza nju. Pretražismo cijelo dvorište, staju, dozivali ga, pitali susjede ali Ive nema pa nema. Kao da ga je progutala crna noć. Kad je bakica prolazila uz kotac a u kocu neko hrče. Znala je da susjed nema svinja. Zaviri unutra a u jednome kutu stisnuo se Ivo, zaspao i hrče.

Svaki dan iznenadila nas bakica kakvom užinicom. Birala je ono što je znala da mi volimo. Jedamput pristavila šećer na štednjak pa kada se rastopio da su se za kuhaču vukle svilene niti, usula unutra kriške jabuka, krušaka ili narande. Mi (ja i moj brat) jako smo voljeli tako ušećereno voće. Drugi put je metnula kriške kruha na štednjak da se malo isprže, pa ga namazala s masti i posolila.

Prvo voće s trga kušali smo, a kada se kuhao pekmez bili smo vrlo veseli jer nam je bakica uvijek dosta ostavila u zemljanoj zdjeli pa smo strugali jedan kašikom drugi kuhačom.

Ljeti, poslije objeda, morali smo ići spavati. I bakica je drijemala. Kada smo se odmorili skupili se u našem dvorištu drugovi iz susjedstva da se igramo. Bakica je sjedila pod orahom i plela čarape. Kad bi se igrali skrivačice i došao red na mene da žmirim, zagnjurio bih glavu duboko u mekano bakičino krilo i šanuo joj:

»Bakice, gdje je ko?« a bakica je umjela tako tihu šanuti da nije niko čuo:

»Za drvima« ili »u staji« već prema tome gdje se ko najbliže sakrio. Ja bih onda išao tražiti najprije na drugo mjesto da se onaj za drvima ne dosjeti da mi je šanula bakica a onda išao oprezno tamo kamo mi je rekla bakica, samo malo zavirio iza drva ili u staju pa odmah bježao brzo bakici da me ne preteče onaj koga sam našao. Taj je onda žmirio mjesto mene.

Igrali bi se dok nije sunce duboko utonulo za orah a kada se već hvatao prvi sumrak i ulicom se palile prve svjetiljke, prekinula bi bakica našu igru: »Dosta je, djeco, igre za danas. Već je kasno. Večerati pa spavati!«

Bakica je strepila nad nama. Pazila je da nam se šta ne dogodi. Na cesti pred kućom se nijesmo smjeli igrati jer su me jedamput oborile dvokolice. Bilo je to u ljetno predvečerje. Spuštao se prvi mračak. Igrali smo se »Crnog muža«. Ja sam bio crni muž i stajao nasred ceste. Na pločniku, s jedne i druge strane ceste, stajali su moji drugovi. Vikao sam glasom koji ulijeva strah u kosti: »Ja sam crni muž, ko me se ne boji?« »Ja, ja, zagrajaše svi pa jurnuli preko ceste jedni ovamo, drugi onamo, a ja se mučio da koga uhvatim pa da bude crni muž mjesto mene. Kod te igre uzdigli smo takvu prašinu da se nije vidio ni prst pred nosom. Najedamput uleti u taj oblak prašine neki biciklista, naleti na mene, obori me i sam padne preko mene. Ja zavrisnuh kao da me kolju. Bakica je bila naslonjena na kapiju i razgovarala sa susjedom. Kraj nje je bila prislonjena metla kojom je mela pločnik pred kućom. Kad je čula moj vrisak, pograbila je metlu pa udri po vozaču koji se koprcao da se izvuče ispod dvokolica. Udarala je po njemu dok nije slomila držak metle. Vozač se brzo popne u dvokolica i odjuri.

Nije samo ona strepila nad nama. Bojali smo se i mi za nju. Jednom smo se vozili od ujaka kući u dvojim kolima. U prvima: moji roditelji, brat i ja, a u drugima za nama: bakica, ujak i teta. Ta su druga kola bila starinski kales na visokim kotačima. Neprestano sam se ogledavao da vidim kako se vozi moja bakica. Kad su se njezina kola na jednom zavoju nagnula, pobojao sam se i zaplakao: »Moja će se bakica izvrnuti!« Nijesu me mogli umiriti. Htio sam da budem kraj nje. Tek kada su me prenesli u bakičina kola primirio sam se jer sam bio uvjeren da joj se ne može ništa dogoditi dok je ja čuvam. Zimi nas je bakica posjela na prozor pa nas čuvala. Gledali smo kako vani prši sniježak, promatrali gladne ptičice kako skakuću na cesti i kupe se pred trgovinom, gdje su prije stajale saone, da pokupe preostale mrvice sijena. Neke bi od njih, prestrašene prolaznikom, prhnule na telegrafsku žicu i otrusile s nje snijeg koji je kao bijela prašina padao onda na zemlju. Na časak bi bakica otvorila i vanjski prozor da nam pokaže kako je vani zima. Naši

mali prstići vukli bi tada po smrznutim ružama a one se rastapale od topline našega tijela a mi bi onda tim mokrim prstićem gladili bakicu po licu. Ona se stresla tobože od zime i odmah zatvorila prozor. Kad je bilo sunčano zimsko po podne smjeli smo izaći da se malo sanjčemo. Vratili smo se prozebli, mokre obuće i dotrčali u sobu k bakici. Ona nam brzo izula cipele i mokre čarape, odnesla ih u kuhinju sušiti nad štednjak pa nam skuhala čaj da se ugrijemo.

Posjedali smo uz toplu peć kraj bakice i grijali otečene, crvene ručice. Bol nam se zavukla pod nokte i mi bi zaplakali. Da nas umiri, bakica bi nam štogod pričala. Umjela je tako lijepo pričati. Vani je tamnilo nebo; spuštao se sumrak. U sobi su nestajali ormari, stolovi i stolice. Progutala ih tama. Kroz režak vratiju krao se plamićak iz peći i veselo plesao na stropu. A bakica je još uvijek pričala. Vratio se i otac iz ureda a majka je dogotovila večeru. Zapalili su svjetiljku u sobi. Išli smo večerati. Tako je prošao dan.

Prolazile su godine. Mi smo izrasli u momčiće a bakica se sve više grbila k zemlji. Pritisle je godine. Proživljela ih je osamdeset i četiri. Zadnju godinu svoga života preležala je u krevetu. Pomalo joj se gasio život. Jedne noći probudi me jako hrkanje iz bakičine sobe. Pomislih: »Kako bakica čudno hrče?« Probude se i roditelji pa otrče do bakičina kreveta. Bakica je bila u smrtnome hropcu.

Položili su je na odar. Ja sam je vjerno čuvao. Susjedi, jedni su dolazili, drugi odlazili, postajali časak kraj odra, prekrstili se, šaptom izmjenili po koju riječ pa izilazili. Usput me pogladili po glavi: »Ode tvoja bakica!« Sjedio sam kraj odra, nijem od bola, od časa do časa prosjekla mi mozgom misao: »Nema više bakice!« Tada bih zajecao.

Drugi dan su je pokopali. Kad su iznijeli lijes, metnuli na nj pokrov i čavlima ga zabili, osjetio sam da se rastajemo za uvijek i da se više nikada nećemo vidjeti. Bilo mi je teško, jako teško. Uhvatih se za lijes i jeknuh: »Bakica. Dobra moja bakica!«

Kod sprovoda su bili i moji drugovi. Nikada još ih nijesam vidio tako tužna lica, i tako sjajnih očiju. Nosili su vijenac crvenih ruža sa crnom trakom na kojoj su bila naljepljena zlatna pismena: »Našoj dobroj bakici — zahvalna djeca.«

Dosta je!

Dosta je patnja i boli,
Nasilja, plača i grijeha
Dosta se krvi već proli
Izriga paklenskog smijeha....

Čaša je prepuna žuči
Veriga, ropstva i srama,
Dosta već čeka bez luči
Istra, sirotica, sama...

Braćo, zar još nije vrijeme
Da svoje proslavimo pleme
Da s Učke kliknemo pravo:
Istro slobodna, zdravo!

Krk

Jerko Oršić

Sirotinja*

Čim je zakipjela voda, bacila je stara Luca u kotlić soli i zamiješala je palentu. Miješajući kratkim drvenim štapom, izdjelanim drškom odbačene metle, sipala je lagano, šaku po šaku, kukuruzno brašno u vodu.

Vatra je na ognjištu veselo pucketala. Plamen je poput crvenih jezika lizao kotlić sa svih strana. »Komoštre« su zveckale, a čadja se s njih tresla i padala ko sitna prašina, skoro nevidljiva po ognjištu... To zapravo ni nijesu bile komoštre, nego lanac, o koji se nakad vezivala nečija paščad, a djeca ga negdje u selu pobrala, donijela kući i upotrebila za komoštre... Kad su izgorjeli suharci, zahvatila je vatra i mokra drva, koja stadoše dimiti, a dim, ne mogav se dignuti kroz dimnjak, jer ne bijaše nape, razišao se po kući i ujedao djecu za oči, da su od silnih suza jedva gledala...

Lucina jedina kći, Kata, sjedila je na škrinji kraj postelje, prekrstila ruke na krilu i žalosno zurila u vatru na ognjištu, oko kojeg se stisnuše, ko dva pileta, bosonogi, dva njezina mala brata. Stariji je upravo bio počeo oblačiti tijesne neke i kratke hlačice, no ne mogav ih sam zakopčati, ostavi ih onako otkopčane, tako da mu je otraga ispala bijela košuljica i visjela poput kakve neobične pregačice...

Velika je bijeda vladala u toj potleušici.

Žalosno je gledala Kata. To joj je danas posljednji dan kod kuće. Sam Bog znade, hoće li ikad više vidjeti tu kućicu, u kojoj je proživjela toliko ružnih, ali i lijepih i ugodnih časova... Do nje je na škrinji ležao zavežljaj i u njem dva, tri para bječava, koje je sama splela, dvije košulje i još jedna suknja za svakidan. To joj je bila sva imovina, što ju je nosila od kuće. Oči joj bijahu pune suza, ali se svladavala i nije plakala.....

»Što ćeš, dite moje,« govorila je stara Luca, »teška su vremena. Jedamput smo se mi siromasi prehranjivali kod bogatijih kmetova. Mi žene pomagale bismo njihovim ženama prati i kuhati, pomele bi im kuću ili napojile svinje, ili, ako je baš trebalo, pošle bi i grabljati i tako smo uvijek po nešto zaslužile... Uveče bi donijele kući, pod pregačom, šaku

---

*) Iz zbirke istarskih pripovijesti »Kad se užge mlada krv...« Knjiga je izišla u Trstu 1928. god.

brašna, tanjur graha ili vrećicu krumpira, a hljeb kruha stalno. Muževi bi polazili na nadnicu, najeli bi se i napili i donijeli uvijek po koji groš. No danas je zlo. Tko ima u kući muškoga, još, još, nekako prolazi, ali mi sirote, same žene, ne možemo nikako naprijed...«

Stara je Luca ušutjela, jer su je gušile suze, a nije htjela, da to pokaže, da ne bi Kati bilo još teže. Ostavila je »vrnjaču« u kotliću i digla pregaču, tobože da obriše nos, a zapravo da prodje njome preko očiju i otare kradom suze.

»Božji dim, kao samo grize oči,« reče kao da joj je tobože dim natjerao suze na oči.

Djeca su šutjela, čučeći na ognjištu i ništa ne pitajući. U kući je bilo sve tiho, čulo se samo, kako pucketaju crvi u trulom panju za vatrom i kako kaša u kotliću šumi i klokoće. Šutjela je i Kata...

»Berba je prošla,« započne opet Luca, »za koji će dan i zima na vrata, snijeg će zamesti, pa ne ćemo moći ni iz kuće. Biti će velikoga glada, nigdje se ne će moći ništa zaslužiti, a kmeti nemaju novaca, jer ne mogu vina prodati; tko ima žita štedi. Žene više ne daju hljebove, kao nekad. Bojim se i pomisliti na sve ono zlo, koje će doći.«

I opet prestane, da ne bi zaplakala.

»Ja te, dijete moje, ne tjeram od kuće, ali vidiš i sama, da se više ne može dalje. I onih par lira, koje si zaslužila sad za berbe, morat ćeš mi ostaviti za tu djecu, da mi preko zime ne poumiru od gladi. Ti uzmi sobom onoliko, koliko ti treba za brod do Trsta, pa podji u ime Božje da tražiš službu. Znadem, da je tudji kruh žuk i da ima devet kora ali za siromaha valja da je svaki dobar.

Ponovno je stala miješati i nekud žalosno i srdito udarati vrnjačom po dnu crnoga kotlića.

»Jao mamo, kaša curi!« poviče najednom onaj najmladji i pokaza prstom na dno kotlića, na kom se bješe napravila rupica, kroz koju se procijedila rijetka kaša i padala na vatru...

»O Bože pomozi i Majka Božja trsatska! Još nam je ta nesreća falila. Sad nemamo više ni u čem kuhati...«

Stara Luca pograbi kotlić, žurno ga ponese na škrinju tik do Kate i pritisne ga na neku krpu, tako da je zatvorila rupu, pa kaša nije više mogla curiti.

»A daj, Kato, izvadi žlice, a ja ću dotle držati kotlić, da se ne prevrne.« reče stara Luca, a Kata počne pomalo dizati pokrov škrinje, da izvadi žlice. Nijesu imali ni stola ni stolaca. Postelja sa slamnjačom, napunjenom lišćem, s dvije prtene plahte i starom jednom ponjavom, pa škrinja i bršljiva jedna klupa, bilo im je čitavo pokućstvo...

Ni kućica nije bila njihova. Jednom je to bio kotac za svinje, koji im je prepustio Mate Bratović, da uzmognu u njem stanovati. Zato su mu one dvije morale odraditi svakog mjeseca po dvije nadnice kopanja ili što slična...

Djeca su jedva čekala, sa žlicama u ruci, da se kaša malo ohladi, pa da započnu jesti. Naskoro se je i ohladila, pa se nije čulo ništa do struganja žlica po kotliću. Katu nije bilo volja jesti, staru Lucu još manje, tako da su djeca pojela skoro pun kotlić.

»Valja da ideš, kćeri moja!« javi se stara, »da ne zakasniš na brod...«

»Jao, majko, meni je teško poći samoj u tudji svijet, medju tudje ljude, gdje me nitko ne pozna i ne razumije,« oglasi se sad Kata i stane plakati. Više nije mogla izdržati...

I stara Luca je sad glasno zaplakala.

»Naviknut ćeš se, dijete moje. Ružno će ti biti samo prvi dan, a poslije ne ćeš htjeti više ni kući dolaziti.«

»Pa baš u Trst; ne znam ni riječi njihove. A Bog zna, hoću li naći odmah službu...«

»Sve ćeš naučiti, sve, kćeri moja, a službu ćeš naći, kad hoćeš. Kažu, da gospoda uvijek traže sluškinje...«

Konačno se Kata gane, poljubi ponajprije majku, pak djecu, pa opet majku u oba obraza, uzme sa škrinje zavežljaj i izidje iz kuće. Pošla je par koraka, pa se okrenula neprestano plačući, dok se na posljetku ne izgubi u magli na cesti prema Poreču, kuda se otputila na brod.

Stara je Luca trla crvene oči umazanom pregačom... Djeca se stisnula uz nju na vratima i gledala za sestrom, koju Bog zna hoće li ikada više vidjeti. A vide li je ipak, tko zna, kakova će biti...«

Ernest Radetić

Pjesme istarskoga prognanika:

Hljeb zatočenja

Dok na zidu motovunskom sjede,
Ko već davno, mletačka gospoda,
Veli Jože opet vole vôdâ,
Kopa, ore i kruh crni jede.
I on misli: Gorka kora ta je
Ko ni jedna. Jer on ne zna da je
I najbolji hljebac zatočenja
Ljut ko pelin, tvrdi od kamenja.

Vladimir Nazor

Bolja knjiga od zabave

Zabava je krasna,
Mladom srcu godi
U veselju proći,
U božjoj slobodi.

I narav je divna:
More, šume, polja,
Al za mladu glavu
Još je knjiga bolja!

Barba Rike

»Samo naprijed, druže,« čavrljao je Jožić, zanovijetajući svojim pričanjem Kloku koji se već bio i umorio. Nije šale: klipsali su tako cijelog prije podneva, i gladni i žedni, po beskonačnim južnoafričkim pustarama. »Upali li nam ovo putovanje, vratit ćemo se kući kao milijunari, najluksusnijim parobrodom, i živjeti kod kuće gospodski.«

»Pah!«, mahnuo je posprdno Klok rukom, jer više nije znao ništa reći, ali je mislio u sebi: no, baš si pogodio, Klok i Jožić milijunari, kao da se to jedno s drugim može složiti.

»Kakav pah?« ljutio se pomalo Jožić na majmuna, »što se ti smiješ? Ne znaš li, gdje se sad nalazimo i kuda idemo? U Africi smo, a krećemo prema dijamantnim poljanama, gdje u pijesku leže silna bogatstva. Nego što ja to tebi pričam, što ti znaš o zemljopisu, o trgovini i vrijednosti robe. Tebi bi bila milija šaka kukuruznih zrnaca, nego li zdjela dijamanata...«

»He-he-he« kreveljio se od smijeha majmun zabavljajuć se svojim mislima: podje li ovako dalje i ne nadjemo li u pustinji hrane i ti ćeš radije uzeti šaku kukuruza nego čitavo brdo dijamanata, koje ne možeš gristi...

Konačno je i Jožić prestao pripovijedati. Spopao ga umor. Vrućina silna, nigdje ljudske naseobine, a cilj njihova putovanja dalek. A k tome svaki se čas pojavi po koja divlja zvjerka, ispred koje se moraju sakrivati, jer sa sobom bome nijesu uzeli nikakva oružja.

Podje li ovako dalje moglo bi im se zbilja svašta dogoditi.

»Uostalom čemu da razbijamo glavu, Bog koji se brine za ptice nebeske, koje niti oru, niti žanju, a ipak jedu, pobrinut će se valjda i

za nas,« reče na koncu Jožić htijući time utješiti i sebe i umornog majmuna.

Tek što je to dorekao eto ti belaja: u daljini opaze neku strašnu životinju, koja je vitlajući prašinu, poput najbržeg konja jurila prema

njima. Na glavi joj ogromni rogovi, kojima je prijetila da će ih probosti.

»Spasavajmo se« kriknu Jožić, »to ti je gnu, pola konj, a pola bivol, bježi Klok kuda možeš.«

Što bi okom trenuo skoči majmun uza sav umor, ko strijela na jedno stablo, a Jožić, vješt penjač i on, žurno za njime. Jedva se smjestiše na granju, drhćući od straha, kad li projuri mimo njih razbješnjeli gnu, koji je puhao iz nozdrva kao zmaj.

»Hvala Bogu, ovome smo izmakli«, poveselio se Jožić i baš je htio da se komotnije smjesti na grani i otpočine malo u hladovini, kad li vrisne iza glasa, ko da ga deru: »Klok, propadosmo!«

Klok se obazre i ima što vidjeti: medju granjem, a ma baš pred njima, ispružila se krvoločna jedna pantera, koja se bila pritajila medju lišćem vrebajući na plijen. Tako ona uvijek radi, kad se sprema na navalu. Mora da je negdje u blizini bila kakva životinja na koju se spremala da ju napadne. A sad su joj ko iz neba banula naša dva junaka. Eh, sad će njima da omasti bradu. Zelene joj se oči zasvjetlucale, brk joj zaigrao, zijevnula je pohlepno i obliznula se.

»Dolje, Klok, za mnom!« krikne Jožić, pusti granu i ljosne ko vreća na zemlju, a Klok u istom času: bum! tresne i on.

Oho, što je to pod njima? Na što su to ljosnuli, ko na nekakve pernate vreće?

Nijesu se ni oporavili od pada, kad li osjete, kako se te dvije pernate vreće strelovitom brzinom digoše i jurnuše poput strijela po ravnici.

Što je to bilo? Dva lijepa, velika afrička noja, na koje se bila ustremila ljuta pantera, od straha pred pogibelju polegoše se na pijesak i turiše, ko pravi nojevi, glave u pijesak. A pantera se upravo spremala da ih zaskoči, ali joj naša dva junaka poremetiše račune. Dojurio gnu, oni skočili na stablo, pantera se smela, ne znajući koga da prije zaskoči, oni ljosnuli o zemlju i pali baš na nojeve, a nojevi poplašeni odjuriše ko najbrži konji.

»Hura, drži se majmune!« vikao je Jožić sav sretan, što su na taj način, iako uz mnogo straha i uz životnu opasnost došli do jeftinog a toli izvrsnog prevoznog sredstva.

Kloku nije trebalo dvaput reći. Omotao je lijepo rep oko nojeva vrata i siguran u neobičnom sedlu jašio je kao najvještiji jahač.

Odmicali su ko da ih vile nose.

Jožić se ubrzo dobro raspoložio i snašao se od prvog straha. Zbijao je šale i svaki čas nešto Kloku dovikivao.

»Hijo-hijo! Na ovakovom hatu još nijesam jašio. A što se ti, Klok, držiš tako kiselo? Ne prija ti jahanje? Pa kako ćeš onda sudjelovati do godine na konjskim trkama u Zagrebu? Ili znaš što, Poći ćemo u Sinj, da sudjelujemo na sinjskoj Alci, ha?«

»Ha-ha-ha! Baš si pravi neozbiljan deran,« mislio je u sebi Klok i razvaganio se na nojevim ledjima...

Oko podneva stigli su već do prvih naseobina...

Doista Bog svojih ne ostavlja! Kad su ovajput iznijeli živu glavu, onda se za njih ne trebamo tako bojati.

Zarez

Zarez, ta mala i jedva vidljiva crtica, do koje mnogi moji mali suradnici ne drže mnogo, zauzimlje među razgocima prvo i najvažnije mjesto. Tko želi da njegova misao bude svakome jasna i razumljiva, valja da posveti naročitu pažnju interpunkcijama, a napose zarezima. U povijesti imade sva sila primjera, koji dokazuju, kako je često samo jedan krivo postavljeni zarez bio od presudne važnosti ne samo za pojedince nego i za čitave narode.

Priča se tako o jednom perzijskom kralju, kako je prije nego što će u rat zatražio savjeta u delfijskom proročištu. Dobio je ovakav odgovor: P o š a o v r a t i o s e n i j e p o g i n u o u r a t u On je shvatio taj odgovor ovako (pazite na zareze!): »Pošao, vratio se, nije poginuo u ratu« i uvjeren da ne će poginuti u ratu, nego da će se živ vratiti, navijestio je Grcima rat i navalio na njih s nebrojenom vojskom. Međutim je bio potučen do nogu i poginuo je i on i sva njegova vojska. Pa zar ga je dakle proročište prevarilo? Nije, nego on nije na pravo mjesto postavio zareze. Proročica mu je naime odgovorila ovako: »Pošao, vratio se nije, poginuo u ratu«, a to imade, kako vidite, sasvim drugo značenje..

Ili čujte, kako je jednom, koji je bio osuđen na smrt, samo jedan mali zarez spasio život. Njegov odvjetnik podnio je caru molbu za pomilovanje. Međutim molba nije bila uvažena i car je na molbu napisao ovo riješenje: »Pomilovati nipošto, izvršiti osudu!« Međutim što se dogodilo? Dvorska kancelarija prepisujući carsko riješenje brzojavila je sudu ovako: »Pomilovati, nipošto izvršiti osudu!« Sud je, dakako na temelju ovakvog riješenja obustavio izvršenje osude i tako je samo jedan mali zarez spasio život osuđeniku.

Do kakovih smiješnosti može dovesti krivo postavljanje zareza, najbolje će nam objasniti ovih par primjera. Nekom se čovjeku izgubio

pas. Uzeo čovjek komad papira i napisao na njem ovo: »Izgubio se pas kratka repa, dugih ušiju od Jelačićeva trga do Mesničke ulice.« Ljudi se snebivali, čitajući oglas, kakav je to čudan pas dugih ušiju od Jelačićeva trga do Mesničke ulice. Da je metnuo samo jedan zarez iza riječi »ušiju«, svatko bi bio razumio, da je pas bio dugih ušiju i kratka repa i da se je izgubio na putu od Jelačićeva trga do Mesničke ulice.

Zamislite si opet kako biste se iznenadili, da jednog dana pročitate u novinama ovu čudnu vijest:

»Vojskovođa se uputio na čelu svoje vojske, u paradnoj uniformi na glavi, generalska kapa na nogama, visoke čizme u ruci, izvučena sablja . . . . .«

Kakav je to bio vojskovođa, koji je imao paradnu uniformu na glavi, a generalsku kapu na nogama i visoke čizme u ruci. A pogledajte evo kako je odmah sasvim drukčiji smisao te vijesti, ako zareze postavimo na pravo mjesto:

»Vojskovođa se uputio na čelu svoje vojske, u paradnoj uniformi, na glavi generalska kapa, u ruci izvučena sablja . . .«

Nemojte dakle, dragi moji mali prijatelji i suradnici, omalovažavati tu malu i naoko neznatnu crticu, taj jedva vidljivi zarez. U svojim sastavcima i u svojim pismima, dajte mu uvijek pravo mjesto . . . . .

Ukradena desetača

Živjeli nekoć otac i majka i imali jedinca sina. Dječak kao svaki jedinac bio je dosta razmažen. Dogodi se, i dječak oboli i umre. Roditelji nikako da se utješe. Jedne večeri sjedjahu tako za stolom, za večerom. S njima je sjedio i susjed njihov. Dugo su razgovarali o svemu i svačemu, a najčešće o pokojnom jedincu. U to odbije ponoć. Susjed opazi najednoč kako su se kućna vrata otvorila, a na njima se ukaza, sav u bjelini, dječak, blijed kao stijena. Na nikoga se od njih nije osvrnuo nit ikoga pogledao. Prošao je mimo njih i ušao u drugu sobu.

Susjed sav u strahu pogleda roditelje, ali oni nijesu opazili ništa.

Druge večeri bio je susjed i opet kod njih. O pola noći opet se dogodi isto što i prvu večer. Vrata se nečujno otvorila, mimo njih je prošao pokojni sin, blijed, nevidljiv roditeljima.

I treće se večeri dogodi to isto. Susjed nije više mogao šutjeti, nego je sutradan sve ispričao roditeljima, što je vidio.

Naredne noći, kad se prikaza i opet pojavila svi su pošli za njom u sobu, da vide, što ondje traži. I imali su što vidjeti: pokojni se dječak prignuo do poda i stao prstima grebsti na jednom mjestu.

Sutradan su, puni groze, dignuli dasku na mjestu, gdje je prikaza grebla prstom. Našli su desetaču, što ju je jednoć majka bila dala dječaku, neka je pokloni prosjaku. Dječak je pak u sebi mislio: ne ću dati novac prosjaku, nego ću ga sakriti u sobi, pa ću si kupiti slatkiša . . . I zbilja sakrio je desetaču pod dasku na podu, a kako je medjutim obolio i umro nije ni na drugom svijetu imao mira.

Roditelji vidjevši to, uzeli su desetaču i poklonili je siromahom. I otada dječak nije više dolazio, jer mu se duša na drugom svijetu umirila.

Po Grimmu.

Franić i Jurić

Franić tumači Juriću, kako čovjek mora imati ljubavi i do životinja, kako moramo biti dobra srca, i kako ne smijemo mučiti životinje, pa želeći znati da li ga je razumio, upita ga:

»Dakle, kaži mi Juriću, kakva je to ljubav, ako ja pokaram čovjeka koji na cesti bije magarca?«

Jurić: To je ljubav k bližnjemu.

Jurićeva školska zadaća. Učitelj je zadao učenicima neka opišu čovjeka. Jurić je medju ostalim napisao u zadaći i ovo: »Hrptenjača je onaj kolac, što ga čovjek nosi na ledjima. Na jednoj strani kolca sjedi glava, a na drugoj sjedimo mi...«

Majka Juriću: Ta gdje si se ti tako zamazao, Juriću, uprljane su ti ruke, lice i košulja?

Jurić: Tražio sam pribadaču, koju si jučer izgubila.

Majka: To je lijepo od tebe, ali gdje si je tražio?

Jurić: Mislio sam, da ti je pala u lonac s pekmezom, pa sam pretražio sav pekmez.

Dječak i svijeća

Mali đak progovori neke večeri svijeći, koja je gorjela:

— Ej da je meni, pa da sjajem svake večeri. Sjajiš u tami kao sunce sjajno. Zaviđam ti, sretna svijećo ,plamen i žar.

— Jao, dače veseljače, ti ne razumiješ čemu zaviđaš — zapucketa svijeća — gledaj ja gorim i zato sjajem i svijetlim, ali kako gorim tako, pod okom, i ginem.

R. Katalinić Jeretov

Nova Istra

Suza, koja hlapi već dok pada
Pričaše nam o njoj. — Ali sada
Teče sok što nikad se ne briše:
Povjest Istre sad se krvlju piše.

Vladimir Nazor

Oblaci

Lete, lete oblaci,
čvrsti su im koraci,
jer ih gone vjetrovi,
brzonogi veprovi.
Ne dadu im dahnuti
ni s puta se maknuti.

Preko brda proći će
i u selo doći će.
Tu će kišu proliti
naša polja zaliti,
pa je zato sve selo
još od jučer veselo.

Gabrijel Cvitan

Knez Abdul

Živio je nekoć u Perziji vladar imenom Abdul, a bio je poznat sa svoje pravednosti i plemenitosti. Uza sve to imao je i dosta neprijatelja, koji su snovali, kako da ga sruše s prijestolja. I dogodi e tako, da su jednoga dana urotnici provalili u njegov dvor i napali ga htijući ga umoriti. Jedan od urotnika bio ga je već pograbio za bradu i iščupao mu je, kad li se pojavi vjerna kneževa vojska, rastjera urotnike i spasi vladaru život i prijestolje.

Sutradan dodje knezu neki trgovac pa mu reče: »Gospodaru i svjetli kneže, došao sam da ti prokažem onoga, koji te je sinoć htio ubiti i koji ti je iščupao bradu. Poznam ga, to je moj susjed Nagim. Pošalji po njega i baci ga u tamnicu.«

I zaista plemeniti je knez odmah pozvao Nagima, koji je sav drhćući došao i bacio se pred noge vladaru.

»Digni se, Nagime«, reče mu dobri knez. »Nisam te pozvao, da te kaznim, nego da te upozorim, da imadeš zla susjeda, koji te je izdao. Podji u miru i čuvaj se izdajice.« **Ruska priča.**

Dječak i đavo

Neki je zlo odgojeni dječak grizao zubima orahe, pa našavši jednog crvljivoga zaboravi se i reče: »Gle vraga!«

U tom trenu iznikne pred njime, kao iz zemlje, sam đavo, potro ga sveti križ! Dječak se prepane, ali ne izgubi prisutnosti duha. Sasvim mirno reče:

»Je li istina što ljudi o tebi pričaju, da se naime možeš tako smanjiti, da bi se mogao provući kroz ušicu igle?«

»Kako ne, ja mogu sve,« odvrati oholo đavo.

»Baš bih rado vidio, bi li ti mogao ući kroz ovu malu rupicu u ovaj crvljivi orah«, reče mali prefriganac.

Đavo se nasmije i ispuni mu želju. Što bi okom trenuo smanji se ko buha i uvuče se kroz rupicu u orah. Dječak brže bolje pograbi jedan klinac i zatvori njime rupu tako da je vrag ostao zatvoren u orahu.

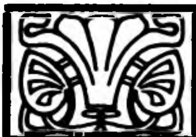
»Aha! Sad te imam crni vraže!« nasmija se i spremi orah u džep.

Pođe u selo i dođe do kovačnice. Uđe unutra i zamoli kovača neka bi mu razbio orah, jer da ga nikako ne može razbiti ni zubima ni kamenom.

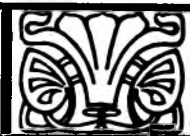
»To je malenkost« reče kovač, uzme jedan mali čekić i udari njime po orahu, ali orah ni da bi napuknuo. Uzme zato nešto veći čekić, ali ni s time nije bio bolje sreće. Pograbi zato jedan veliki čekić, ali uzalud. Sav bijesan dohvati najveći bat, što ga je imao u kovačnici, metne orah na nakovanj i udari svom snagom po orahu. Orah se raspuknuo s takovom snagom, da je bacio u zrak cijeli krov, a puknuo kao najveći top.

»No, mora da je sam vrag bio u tom orahu,« reče kovač i obriše znoj sa čela.

»I bio je«, nasmija se dječak, »pa sam mu zapaprio«. I ode svojim putem a đavo mu se nikad više nije usudio ni blizu, ali se zato ni dječak nije nikad više usudio, da ga spominje ili izazivlje.

RAZNO

Dječak uhvatio otrovnicu. Jedan odvažni dječak spasio je prisutnošću duha život sebi i mnogim drugima. Bilo je to ovih dana u Bombaju (u Indiji). Desetgodišnji dječak vozio se u autobusu, kad li najednom osjeti, da mu se oko noge ovila grdna zmija otrovnica, koja se izvukla ispod klupe. Osjetivši zmiju dječak se strelovitom brzinom prignuo i pograbio zmiju za vrat, stisnuvši je što je jače mogao, tako da ga nije mogla ugristi. Medjutim su mu drugi putnici priskočili u pomoć, pa su ljutu otrovnicu ubili. U Indiji imade uopće vanredno mnogo zmija otrovnica, od kojih mnogo stradaju i ljudi i stoka.

Naša djeca ne jedu rado rižu, iako je ona vrlo zdrava i lako probavljiva hrana. Na dalekom istoku, u Indiji, Kini, Japanu itd. ne bi se život mogao ni zamisliti bez riže. Kinezi jedu rižu svaki dan, i kao što mi ne bismo mogli biti bez kruha tako ne bi ni Kinez mogao biti bez riže. Iz riže pripravljaju oni najraznovrsnija jela i poslastice, prave iz nje lijekove, vare opojna pića. Iz rižine slame prave papir, pletu sagove i šešire, izradjuju metle i još mnogo drugih potrebnih stvari.

Neobična operacija bila je izvršena ovih dana na nekom teškom bolesniku u bolnici u Madridu. Kako je poznato bili su posljednjih dana u tom gradu veliki nemiri. Pucalo se i na ulicama, i ubijalo, bile su velike demonstracije kojom je prilikom postradalo i mnogo nedužnih ljudi. Upravo za vrijeme dok su na ulicama bjesnile borbe, u madridskoj bolnici vršena je nad teškim jednim bolesnikom opasna operacija. Glavni liječnik, okružen brojnim asistentima, baš je bio zarezao bolno mjesto, kad li ga kroz prozor pogodi hitac i on se sruši mrtav.

Pas spasio život dječaku. Prije nekoliko dana dogodio se u Pragu na rijeci Vltavi zanimljiv slučaj: neki osamgodišnji dječak igrao se na obali rijeke, kad li mu se nenadano otskliznula noga i on pade u vodu. Stao je lomatati rukama, ali kako nije znao plivati za čas ga nestane u valovima. U tom trenu pojavi se na obali jedan pas vučjak, koji se ko strijela baci u vodu i pograbi zubima dječaka. S nekoliko spretnih zamaha doplivao je pas do obale i položio na zemlju dječaka, koji je sav drhtao od studeni i straha.

U Rusiji je pijanstvo zabranjeno. Radnici u Lenjingradu uveli su neobičnu kaznu za one svoje drugove, koji bi se opili. Svaki radnik, koga se zateklo da se opio, mora za kaznu nositi izvjesno vrijeme na kaputu na ledjima prišivenu sliku velike flaše. Ta kazna jako djeluje na pijanca, jer mu se cijeli grad ruga, pa se u buduće i te kako čuva, da se ne opije.

Glasovita krava. Jedan seljak u zapadnoj Friziji u Njemačkoj, imade kravu, koja je potukla sve dosadašnje rekorde. Ona je prošle godine dala ništa manje nego 13.919 litara mlijeka iz koga se je napravilo 1200 kila maslaca. Dala je dakle jednu kilu maslaca više nego ona glasovita amerikanska krava, kojoj je njezin vlasnik podigao spomenik.

NAŠI MLADI SARADNICI

Proljeće

Proljeće je došlo rano,
Trava je zelena,
A po nebu modrom leti
Oblak malih sjena.
Sred livada potok teče,
Ljubeć vrbe stare,
Tajinstveno kojeno se
Na sunašcu žare
Na brežuljku veće svuda
Ptičica se glasa,
A na grani golih vrba
Maca se bjelasa.

Ivanićgrad Drago Mužar

Proljeće se budi

Po obzorju na istoku
Rujna zora rudi
Iz daljine ječe glasi:
Proljeće se budi...
Vraćaju se ptice mile
U svoj dragi rodni kraj
A Istranin tužan misli
Na svoj mili zavičaj.
Preko njegvih teških misli
Crna ptica lijeće
A on čeka kad će granut
Istri pramaljeće...

Zagreb Zvonimir Kostanjevac

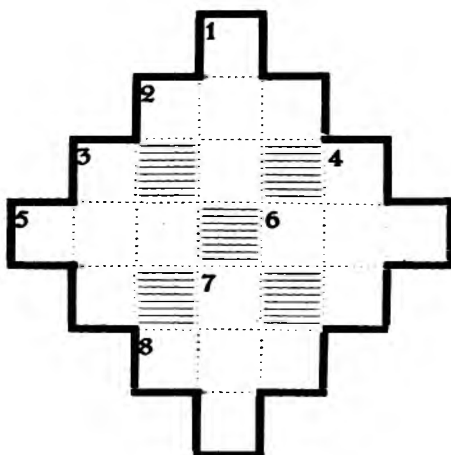
ZAGONETKE I ODGONETKE

ODGONETKE IZ BROJA 6.

1. Križaljka: vodoravno: 5 Kotor, 2. ja, 4. as, 6. br., 8. at, 10. tu, 12. ah, 14. lekar — okomito: 1. Po, 3. so, 5. Kabul, 7. to, 9. ratar, 11. ER, 13. ar
2. Ispunjaljka: Zlato, lopov, ječam, sokol, smjeh
3. Čarobni lik: roda, odar, dara, arak
4. Rebus: Naš list Mali Istranin

ODGONETKE IZ BROJA 7.

1. Ispunjaljka: Jugoslavija
2. Puževa kućica: Kad se Istra spoji s braćom svoga roda, tad će zablistati zvjezde cjelog svoda
3. Rebus: Navala na grad
4. Kupa, ular, para, arak
5. Ispunjaljka: Vladimir Nazor

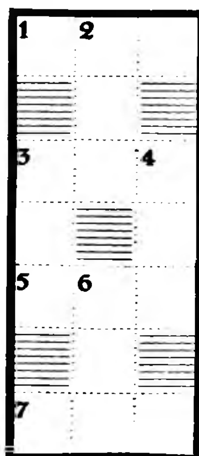
1) ISPUNJALJKA

Vjek. Krunajević, Korčula

1. Cvijet iz kojeg se pravi opium
2. konjska orma
3. Otok u Jadranskom moru
4. Gradić u Južnoj Srbiji
5. Gradić u Slavoniji
6. Broj
7. Bode
8. Otok u Jadranskom moru

2) ISPUNJALJKA

Vjek. Krunajević, Korčula

1. Vrst pjesme
2. Ruska rijeka
3. Zamjenica
4. Mjera za tekućine
5. turski plemić
6. Usklik
7. Brojka

3) KRALJEVA ŠETNJA

Vjek. Krunajević, Korčula

t	o	o	r	e
m	k	đ	s	s
d	s	u	a	i
e	r	j	ž	t
v	i	z	u	a
!	a	ž	d	t

4) ŠARADA

A. Radanović, Požega

1. Jedna strana svijeta
   Znana s vrućih ljeta
2. Kolo na njoj što se vrti
   I još zvijere nosač smrti
3. Jedan veznik k tome mali
   Zamjenica da ne fali
   Da ne misliš trista dana
   Eno zemlje sa Balkana

5) JEDNADŽBA

A. Radanović, Požega

a = prijedlog
b = životinja
c = zamjenica
d = veznik
e = lična zamjenica
x = pokrajina

6) DOPUNJALJKA

Vladimir Gauš, Meja

I

—NA žensko ime
—OS dio glave
—AR poklon
—IS zvijer
—VO muško ime
—AO uzvik
—RA papiga
—OS ptica
—NA žensko ime
—IR boli
—VO muško ime
—UK ptica

II

I—II = pjesnik

8) ISPUNJALJKA

Branko Bojić, Novoselec Križ

poluotok u Crnom moru
živi u vodi
vrst cigareta
žensko ime

7) ISPUNJALJKA

Branko Bojić, Novoselec Križ

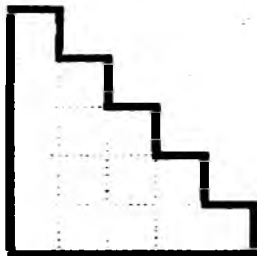

mjesto u Crnoj gori
veznik
određeno vrijeme

Okomito i vodoravno isto.

9) STEPENICA

Rudolf Hodak, Ivanićgrad

konsonant
veznik
ima 24 sata
ime žensko
porez

10) KRALJEVA ŠETNJA

Rudolf Hodak, Ivanićgrad

će	ša	va	o	la
ti	la	ši	je	ko

ZAGONETKA

Medo šumom ide, luta
I najednom skrene s puta
Uputi se onoj strani,
Gdje se nada slasnoj hrani...
Tapka šumom sve to dublje,
Tiho brunda, tiho mumlje:
»Blago meni, gdje me — haj! —
Čeka dobar zalogaj!«
I naskoro naš je medo
Hranu traženu ugledo,

Pa je njuši, pa je lizne,
I gubicu još oblizne
Te sve redom i tog puta
Guta — dok se sit naguta...

Ali što se desi — jao!
Medo sebe progutao,
Al bez svoga repa, znaj...
— Tu je zagonеci kraj.

F—e

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Ovaj dvobroj stoji 2 dinara

GOD. V. SVIBANJ-LIPANJ 1934. BROJ 9.-10.

Mala pošta

DUŽNICI! Mi nijesmo još nikoga posebno opominjali! Svatko mora znati svoju dužnost. Školska je godina završena. Tko je dužan pretplatu, neka je odmah, bez oklijevanja, doznači.

Prilažemo uplatnicu i usrdno molimo: ne odgađajte, jer ćete opet zaboraviti. Podmirite još danas svoj dug. Pretplata iznosi, kako znate, samo 12.—Din. za cijelu godinu.

UČITELJI, PROSVJETARI, POZOR!

U nakladi zadruge »Sklad« izići će za najkraće vrijeme knjiga g. Aleksandra Freudenreicha: Gluma. To je djelo jedinstveno u našoj književnosti. U njem je obrađeno u tančine sve, što se odnosi na pozornicu i na glumačku umjetnost uopće. Svatko tko želi prirediti kakvu predstavu, bilo s djecom bilo s odraslima, morao bi nabaviti ovu knjigu, jer će u njoj naći svaku uputu. Knjiga će imati do 300 stranica velikoga formata s preko 30 stranica ilustracija, studija i skica.

G. Freudenreich je veliki prijatelj naše Istre i podupiratelj našega lista. Tkogod naruči knjigu, neka se svakako pozove na naš list, jer će kroz to dobiti znatan popust. Zatražite odmah prospekte na adresu: Zadruga »Sklad« (za g. Freudenreicha) Zagreb, Gajeva ulica 2 B, VI. kat.

POŠALJITE PRETPLATU!

POŠALJITE PRETPLATU!

POŠALJITE ODMAH PRETPLATU

I DARUJTE KOLIKO MOŽETE U FOND!

MALI ISTRANIN

GOD. V ZAGREB, SVIBANJ-LIPANJ ŠKOL. GOD. 1933/34 BR. 9-10

Jedan mali jubilej

Na svršetku petog godišta.

Pet godina! To više nije djetešce, koje se nesigurno drži na nogama. To je već momčić, junak, sokolić.

Kad se prije pet godina radao bojali smo se za njegov život. Oh, kakova su to čuvstva, kad se rada drago čedo. Uz kakove bolove i muke, s koliko strepnje i zebnje za njegov život, to samo majka znade. Nitko drugi, koji kasnije dolazi na gotovo, pa se objesno poigrava životom nejačeta, ne će nikada moći shvatiti, nikada razumjeti osjećaja boli, straha, ali i neopisive sreće, koja je prožimala majku, u času kada je davala život svom dragom djetetu.

S mnogo smo straha i neizvjesnosti. ali i sreće i zanosa radali i mi, prije pet godina, ovo naše mezimče, našeg »Malog Istranina«.

Časovi su tada bili nadasve ozbiljni. U Istri našoj palila se na lomačama svaka, pa i najnedužnija hrvatska i slovenska knjiga, jednim je potezom pera zabranjena svaka štampana riječ na našem jeziku, samo da ne bi djeca naša čula ni jedne lijepe riječi o svome rodu i narodu, o slavnim djedovima i ocima svojim i da ne bi — sačuvaj Bože! — pročitala po koju svijetlu stranicu junačke povijesti naroda svoga... Iz krila ih se materinjeg trgalo, da im se navuče crne košulje, da ih se otudji svome rodu i stvori od njih janjičare . . .

Širom ove naše drage Jugoslavije raštrkalo se, poput obezglavljelog stada, kome udariše pastire, preko šezdeset tisuća Istrana s nekoliko desetaka tisuća djece . . . Sve je to otkinuto od majke zemlje imalo da bude, za sva vremena, izgubljeno za Istru našu . . .

Drugi su šutjeli. Mi nijesmo mogli. Kako bismo bili mogli šutjeti u tim historijskim časovima? Mi, koje je jadni onaj istarski narod naš krvavim žuljevima iškolao, da mu jednoć budemo od koristi, da mu budemo od pomoći? Teški bi i u nebo vapijući grijeh bili počinili, da se nijesmo oglasili. Teški grijeh, jest, naročito prema dragom onom narodu našem napaćenom u Istri, koji se, jadan, od svih ostavljen, od svih napušten, sam, bez igdje ikoga svoga, ukopao do koljena u onu suru stijenu, u zemlju onu crvenu, i čuva je, čuva titanskom snagom, da je očuva svome rodu i narodu, da mu je dušmanin ne otme i ne otudi.

Pa kako bismo mi bili mogli ovdje šutjeti i ne poduprijeti ga u njegovoj nadčovječnoj borbi?

Digosmo se i okupismo oko sebe, kaošto brižna kvočka okuplja drage piliće, nebrojenu vojsku . . . Mladu, poletnu, zanosnu, koja broji tisuće i tisuće mladih junaka, svih prožetih jednom mišlju, jednim fa-

natičnim vjerovanjem, jednom neslomivom odlukom: ne napustiti Istru! Pomoći braći zarobljenoj pod Učkom, spasiti ih kada-tada, i žrtvovati za njih sve, pa ako je potrebno i živote!

U tom smo svi jedinstveni, sva naša mlada junačka vojska, u tom nema medju nama ni truna razlike, ma kako se tko od nas krstio, ma kakvim se imenom nazivao.

I prebrojavajući prigodom ovog našeg skromnog jubileja svoje redove, ustanovljujemo da se nisu prorijedili, da se nisu smanjili, da se nisu pokolebali.

Braća naša u Istri neka su dakle mirna.

Ne će biti napuštena, ne će biti zaboravljena.

To im poručuje novo pokoljenje, novi rod, onaj, koji će sutra-prekosutra da stupi na pozornicu života, da preuzme sve u svoje ruke i da u pravom času reče svoju odlučnu riječ!

Ernest Radetić.

Trešnje

Sunčano jutro, gizdavo momče,
po rosnom vrtu šeće.
Duge i crne trešnjeve grane
osulo mirisno cvijeće.

Sinoć je tiho andeo sišo
raširio topla krila;
svu noć je nizo trešnjeve grane
laticam mekim ko svila.

Prve su jutros spazile čudo
ranoranke, vrednice pčele,
i drugama hitro u košnicu mirnu
vesele vijesti donijele.

Sada je tamo sve radosno živo . . .
Na vrata povorke cijele jure.
I kličuć proljeću i suncu
obilaze grančice bijele.

Ustalo dijete s prozora gleda,
radost mu zalila zjene.
»Reci mi, majko, kada će naše
trešnje biti crvene.«

Gabrijel Cvitan.

Svibanj

Došao je mjesec svibanj,
drveće je prolistalo;
probudeno sad je cvijeće
novim pupom propupalo.

S neba žarka ploča sjeva;
i žubori potok mali;
kos u granju divno pjeva;
zrakom leti leptir mali

Već i ptice gnijezda grade,
pčela leti već po cvijeću;
prolistaše šume mlade,
a ptičice brzo lijeću.

To je svibanj. Mjesec, kada
svud se vidi divna mladost,
sreći, kad se svatko nada,
kad se svuda širi radost...

Stric Vilper.

Radoslav Kovač:

Blagoslovljeni koji dolaze u ime Slobode!

Crna se neman svalila sa ledenih gora u pitome doline i rodna polja. Za njom je ostajala pustoš. Šibala je narod paklenim bičem. Suze paćenika trunile se niz obraze. Gomilala se bijeda, rasla nesreća.

Zamrla je pjesma. Liburnijom ječi tužna pjesma, pjesma jada i nesreće. Cvile djeca, jauču starci, kukaju majke. Plaču nad nesretnom svojom sudbinom. Tuđin je osvojio njihovu zemlju, rastrgao narod. Uništio je narodna dobra, pogrdio narodne svetinje. Oskvrnuo grobove pradjedova, popljuvao trobojke na mrtvačkim vijencima. Zemlja stenje, nebo plače. Istarski je narod na raspeću. Raspet čeka.

Teška je tama pala na zemlju. Pritište je kao mora. Svuda tišina. Sve je mrtvo.

Noć je. Noć velikog petka i uskrsnuće Istre.

Lagani vjetrić zaćarlija sa istoka. Nosi miris Slobode. Nosi ga do starca Triglava, leluja do plavoga Jadrana, širi se miris preko dunavskih ravnina svuda gdje živi Jugoslaven.

Čuj! U daljini sablasno tutnje konjske potkovice. Uz Sitnicu jaši konjanik. Stane nasred ravna polja. Zatrubi.

Iz grobova se dižu sjene prošlosti. Iz plave grobnice Jadrana iskrsavaju legije mrtvih. Oni su svojim tjelesima posvetili Jadran. Na zov trube budi se vila našega roda. Nosi luč Slobode. Sjene prošlosti rasplinjuju se. Robovi pokidaše lance.

Na raspeću se javila živa iskra. Tinja i žari se. Razbuktala se u sunčev sjaj i obasjala Golgotu. Granulo je sunce, sunce slobode. A narod noseći teški križ ropstva, penjao se na Kalvariju. Posrtao i padao, dizao se i jurio napred. Jurio je žuđenom suncu. Sa vrhunca svoje Golgote ugledao je divan prizor.

Sa istoka jašu junaci spremni da za slobodu svoje braće žrtvuju sebe. Svjetli su kao sunce. Konj im vjetar, topuzina grom. Dolaze silni, nepobjedivi. Ne smetaju im ni gore ni vode. Šume su im sestre, planine braća. Sunce im se smješka, mjesec ih miluje. Snažni su duhom, silni tijelom. Vodi ih potomak Kraljevića Marka. U ruci mu stijeg okrunjen slavom pobjede. Poletiše svi sokolovi na krilima vjetra. Sudarili se s neprijateljem prsa u prsa, čelo u čelo. Zgaziše ga. Neprijatelj kukavno bježi da spasi goli život.

U ognju i krvi nestalo je slobode Istre, ognjem i krvi se vratila. Istra je dočekala svoj najveći blagdan — Uskrsnuće na prijestolju Jugoslavije.

Neugašena sreća zasjala u očima naroda.

»Blagoslovljeni koji dolazite u ime Slobode!«

Jugoslavija

(Istinit događaj)

Bilo je u jednom seocu u srednjoj Istri. Naši mali Istrani moraju u talijansku školu. I mali Stanko polazi tu školu. Ali škola mu nije mila i draga. U njoj nema za njega veselja i sreće. Učiteljica tuđinka, jezik tuđi, molitva u tuđem jeziku. Sve to muči i ubija njegovu mladu i nježnu dušu.

U školi je sat iz zemljopisa. Učiteljica tumači učenicima ljepotu Italije.

— Italija je najljepša zemlja na svijetu. Ona je najprosvećenija zemlja. Ona je najbogatija i najjača država na svijetu.

Tako je nastojala učiteljica ucijepiti našim mališanima ljubav do Italije.

— Koja je najljepša zemlja na svijetu? — upita ona malog Pepina, sina nekog doseljenog Italjana.

»Italija!« — odgovori on.

— Recite to svi!

— Neka nam to ponovi Stanko!

Stanko ustane, isprsi se, problijedi u licu i reče:

— Najljepša zemlja na svijetu je J u g o s l a v i j a, — odgovori ponosno naš mali junak.

U prvi čas nastane u razredu tajac, djeca se pogledaju bez riječi. Učiteljica problijedi, pa plane, dohvati štap i udari našeg Stanka po glavi. Kroz mekanu kosu šikne krv i on se sruši onesviješten.

— Eto, to ti je Jugoslavija, ti barbarska svinjo, ti šćavo! Izvucite napolje to pseto da ne kalja ovo sveto talijansko tlo.

Dva druga odnesu Stanka iz razreda i operu mu ranu. Dođe k svijesti.

— Gdje sam, što se to sa mnom dogodilo?

— Ne boj se ništa Stanko. Mi smo s tobom, — odvrate mu drugovi.

— Kući, kući, k majci! — reče on i bez torbice i knjige potrči majci u naručaj.

— Majko, oče, nema nam više opstanka u našem domu, u našoj Istri.

Majka mu izljubila ranu, proli na nju svoje nježne suze koje on nije vidio i reče:

— Biće bolje, Stankiću moj. Za pravdu i slobodu moramo svi doprinijeti žrtve.

— Ne mogu više, majko! Učiteljica nas mrzi, vrijeđa, tuče i kažnjava na sve načine. Ubiće nas. Ove patnje i boli ne možemo više snositi.

— Smiri se, Stanko, dijete moje! Ajde malko leći pa će sve proći.

Istog dana odvedoše stražari Stankovog oca. Odvedoše ga nekud daleko na nekakav osamljeni otok. Još i danas tamo gine i pati, a kod kuće, na ovom blagom proljetnom suncu, venu njegova djeca sa tužnom i ispaćenom majkom.

Galebi moji

Čuvari našeg mora ponosna
i tvrdih stijena, još tvrdih domara,
u vama živi duša prkosna
i nemirna krvca starih gusara,
galebi moji!

S visina, gdje se ljube oblaci,
motrite bijesne valove žučne;
u olujnom trku, ko gordi junaci,
srćete zatim u dubine bučne,
galebi moji!

Vaš život lebdi u zamahu čudnom
između dviju plavetnih poljana.
O, vi se davno pobratiste sudbom
i strašnom igrom divljih uragana,
galebi moji!

U hridinama, gdje sunčane zrake
nikada tame još ne rastjeraše,
učite svoje sinove nejake
kako se trpi, kako snagom paše,
galebi moji!

Slični ste duši primorskoga sina,
koji zna more, orkane grozota,
al' ipak srce žeđa mu daljina
jer bez njih nema za njega života,
galebi moji!
Zalud mu svaki greben groblje skriva
on juri napred, ne spuštava jedra,
dok duša strasno o dalekoj sniva
sunčanoj zemlji masline i cedra,
galebi moji!

U vječnom spletu nadmoćnijih sila
snaga vam raste pod udarcem vala.
Neravna borba vas je očeličila
ko i braću vašu s naših sinjih žala
galebi moji!

Gabrijel Cvitan

Priča o ukletoj kraljevni

Ono malo selo, posađeno visoko na zelenu brežuljku, sa šiljastim zvonikom u sredini, izgledalo je noću kao veliko crno gnijezdo iz kojega nekakva crna ptičurina napeto uzdiže svoj vitki vrat i tanak šiljast kljun prema nebu. Granata lipa pred crkvom naličila je pandžama ptice, kojima je obuhvatila rub gnijezda, a dva fenjera na uglovima crkve na njene velike svjetle i izbuljene oči, kojima nepomično gleda u tamnu dolinu. Istom kad bi mjesec obasjao, gubilo se to prividno noćno strašilo i slijevalo se polako u bijele kuće i kućice, zvonik sa crvenim vrškom, staru lipu i mali drvored na ulazu u selo. A u zoru, kad bi se rubovi one daleke sedlaste gore zarumenili, a onda zažarili i planuli, zasjao bi brežuljak u svoj svojoj ljepoti kupajuć se u zlatu i grimizu ranoga jutarnjeg sunca. Seoce na njemu izgledalo bi u taj čas kao lijep kraljevski dvorac, sagrađen od samoga mramora i kristala.

Takovo je bilo nekada ono ubogo seoce u srcu zemlje dobroga i radišnoga naroda, koji si je preorao i prekopao svojim vlastitim žuljevima i natopio i oplodio svojim znojem.

Danas je ono posvema drugačije. Kućice zapuštene i tužne, puteljci nijemi i obrasli travom, zvonik bez križa a crkvica zatvorena i gluha. Ni mjesečevo svijetlo ni ono rumenilo sa daleke gore ne mogu da ga ožive i da mu dadu onu sliku, kojom je nekada očaravalo i brežuljak i okolinu. U njemu kao da je sve izumrlo. Po gluhim puteljcima i nuz rubove sela krstare nekakvi čudnovati ljudi, mrki i mučaljivi, bacajuć prezirne poglede na rijetke prolaznike, koji stupaju tiho i bojažljivo pokraj njih. Ni djeca nisu već onakva, kakva su nekada bila. Ona njihova nekada vesela i zvonka pjesma zanijemila im negdje u njihovoj duši, a i žive hitre nožice ne dižu već oblake prašine pred crkvom i pod drvoredom. I oni prolaze bojažljivo pokraj onih mrkih stražara, sa oštrim bodovima o ramenu, i bez ijedne riječi ulaze u svoja dvorišta, gdje na

časove dižu plahirno svoje glavice, da ih još jednom vide preko zida, a onda ih i opet nestaje.

Ali kada u noći zahuhuču sovuljage visoko na zvoniku a ćuci otegnuto i čeznutljivo dozivlju smrt u selo, vidjeti je kako se u uskim ulicama otvaraju polako vrata i kako iz njih izlaze crne pogrbljene sjene šuljajuć se uz mrke zidove i gubeć se uzanom stazicom u tamno prodolje.

Duboko u dolini, gdje je pokraj potočića zamuknulo mlinsko kolo, otvara djed Marko bojažljivo vratašca svog podruma, a sjene polako ulaze jedna za drugom i nestaje ih u nekoj dubini kao da ih je zemlja progutala. U podrumu tamno ko u rogu, tek što starac pogdjekad osvijetli žigicom dok se sjene porazmjeste i posjednu na staro raspuknuto i obloženo mlinsko kolo,

A ćuk gore u selu i nadalje dozivlje smrt, sova se grohotom smije, a stražari dovikuju si na mahove neke čudne i nerazumljive riječi, koje odmijevaju u mrtvoj dolini ko glasovi neke nemani sa tamnog brežuljka.

Sve se to čuje i u podzemlju mlinara Marka unašajuć u one zatravljene ćelije neku tjeskobu, zabrinutost i stravu.

— Nećete tako uvijek! — prekida starac odjednom grobnu tišinu u pljesnivu podrumu. — Čučite samo... Smrt će doći, ali kome će doći... Ovdje je život, koji ima još da progovori.... I ko da ga spopada neki grč u grudima snizi odjednom glas, užge još jednu žigicu, zakrijesi očima i započne svoju večernju priču. Svake večeri novu, ali uvijek o kraljeviću i o ukletoj kraljevni.

— Čujte djeco! — započeo je starac i one večeri, kad je na mlinskom kamenu posjelo dvanaestero seoske djece sa svojom odraslijom braćom. — Ukleta kraljevna, o kojoj sam vam već toliko pričao, majka je sviju nas. Ona nas je rodila i odnjihala na svojim grudima. Svako nam je djelo blagosiljala svojim znanjem i svojom suzom.... Al danas već ne može. Sapeli je i okovali teškim verigama, nataknuli joj na glavu trnovu krunu, protjerali joj ubogu djecu, promijenili joj ime, požgali joj i porušili dvorove i oteli joj sve što joj je bilo najmilije i najsvetije. A onda pozatvarali sve ulaze do nje devetim bravama, da je sakriju oku kraljevića i majci njenoj nevoljnoj... Ali mi je moramo spasiti. Moramo djeco!... Kraljevna je zdrava i dorasla za udaju a kraljević je neizmjerno ljubi. Junak je on i jurnuće i prokrčiti si putove da je potraži, da je probudi i da joj utisne u čelo cjelov ljubavi i spasa .. Hoće, mora, jer je pravda na nebu vječna...

— Spasiti veliš? — začudi se najsitniji među djecom. A ko da mu otvori, kad su vrata zaključana deveterim bravama.

— Otvoriće ih on i njegova svita, a pomoći ćemo mu i mi.... Ili zar nema u nama još krvi, zar nema srca i ljubavi za ovaj ukleti kraj; zar nema sućuti do lijepe kraljevne, koja nas je uvijek nerazdruživo vodila po svim cvjetnim i trnovitim stazama, kroz sve borbe i podvige naše... Zar nema u nama svijesti, zar nema duše i vjere! I kome da pustimo da nam sve to uduši, da sve to u nama ubije...

— I ti misliš, djede?

Mislim i vjerujem, da je kraljević neće nikada ostaviti. Neće i ne može, jer je i njemu život bez nje pust i nepotpun. Zavjerio se, da će je spasiti i on mora dat taj svoj zavjet iskupi....

— Ali kako će? .. A stražari, a sovuljage i ćuci, koji neprekidno dozivlju smrt za sve nas i koji će je jednom sigurno i dozvati.

— Doći će! Na onoj visokoj gori tamo, na onom sedlu između golih glavica pomoliće se jednog sunčanog dana u cijelom svom sjaju i zavitlati sabljom pradjeda Marka. Kraljevna će se prenuti i okrenuti svoj sada ukočeni pogled prema onoj strani, da mu pokaže svoje sjajne zaplakane oči, koje će ga voditi u ovaj kraj i dovesti i u ovo naše tužno selo. Tada će iskrisiti i zaoriti pjesma pred kojom će zadrhtati svi dvorovi u zemlji. Novosagradene kule njenih mučitelja i tlačitelja oboriće se u prah, a na zapuštenim lijehama i dvorištima naših otaca i djedova pro cvasće djetelina četverolista u milruhu mažurane i bosilja sitnog. Biljisanje ptica, kojih sada i nema u ovom kraju, zaglušiće huk sovuljaga i zov ćukova i stopiti se u jedan veličanstveni krik sokolova, koji će doletjeti i donijeti zlatnu krunu, da je posade na iskrvavljenu glavu uklete kraljevne....

— A hoće li i nama štogod kraljević donijeti? — šapuću ona najsitnija djeca razdragana ovim djedinim pričanjem.

— Hoće djeco! Donijeće vam zlatno srce, koje će vam otopliti i proširiti vaše stegnute grudi. Donijeće vam čar jezika otaca i djedova naših, donijeće vam zlatnu jabuku. koja cvate i plodi samo u zemlji slobode...

— I vranca! — pitaju dalje mališani.

— I konja vranca, kojemu ćete sjesti u sedlo, da vas ponese i da protjerate iz naše zemlje sve napasnike i štetočinje, koji nam mahom opustošiše polja, livade i oranice naše...

— I? ——

— I slobodu, djeco, zlatnu slobodu, koja nam sada, utjelovljena u ukletoj kraljevni, izdiše u moru naših jada i gorkih suza....,.

* * *

A onda šapat odjednom zamukne, sjene se dižu i poput tihih noćnih duhova gube se u tami i ulaze u svoje siromašne kućice ostavljajuć za sobom bolne uzdisaje i gorljivu čežnju za što skorijim svanućem sunca, koje je duboko utonulo na zapadu njihove izgubljene sreće...

Selo se u taj čas i opet pretvara u dubok i taman grob, nad kojim se sovuljage i nadalje zlobno smiju a ćuk sve jače i jače dozivlje smrt, da pokopa i posljednju iskru, koja još tinja na dnu ojadele duše ubogih seljana.

Tek zvijezda jedna tamo daleko probija kroz oblake, da im osvijetli u duši i da im ulije kap utjehe i nade u dolazak kraljevića i u spas uklete kraljevne...

Jos. A. Kraljić.

List papira

Ja sam bio blatna krpa na smetištu. Digao me otrcani prnjar, dospjeh u tvornicu i sada sam bijeli i čisti list, djevičanstvena stranica. I mogu postati, kad čovječja ruka prođe crnilom preko mene, utješnom i otrovnom, milom i ljubeznom, divljom i razornom stranicom. Mogu postati i takovom nakazom, gorom od blatne krpe na smetištu, koju barem diže otrcani prnjar. I kad pomislim, da ne mogu odabrati čovječju ruku, kojoj je preći preko mene, skoro da bih prošaptao: Oh, ne prođite po meni vašim crnilom, ostavite me bijelim i čistim listom.

Pijetao i vrabac

Kukuriku . .
— Čemu u tu viku? —
Pita vrabac, u dvoru na strani,
Šaru pticu na lipovoj grani.
— Ja sam pijevac,
A vrabac u hohot — —
Tad će pijevac i glasno i jako:
— Ja sam **kokot!**
Moje zvanje nije, pobro, lako:
Zovem sunce,
I još budim zoru
Sve u pravu horu.
Zemlju budim,
Doba kažem
I pticam i ljudim! —
Vrabac na to, napržica mala:
— Draga mi je tvoja zdrava šala,
Sve to pričaj nekoj staroj báci,
Ili guski il gegavoj ráci.
Ja sam vrabac
Nisam žabac,
Od laži ti zaboli me glava
Ti si druže, oholica prava,
Pričaj dalje — — a ja, mili goso,
Idem tražit i žito i proso!

Paljetkovanja

Najslađe uzglavlje je dobra savjest.

Pas koji laje korisniji je od lava koji spava.

Mudrac imade usta u srcu. Ludak imade svoje srce u ustima.

Mnogo vrijedi: k a d d o b r o z b o r i š, ali još više, k a d d o b r o t v o r i š.

Čovjek, koji misli d a s e j e r o d i o s a m o z a s e b e — n e z a s l u ž u j e d a s e j e r o d i o.

Iskustvo je nijemi učitelj.

Najveći je osvetnik vrijeme.

Novac je dobar sluga, ali zao gospodar.

Rikard Katalinić Jeretov

Poslije mature

A, to je ono, papir dobar, u redu je tisak
i krasnim pismom na njemu mi ime.
Punih osam ljeta plašili nas time.
Sad sve je gotovo. Zadnji ruke stisak

starog profesora; i stojiš tu pred školom
sam. Pa idi zbogom, znaš svoj put,
ta biće možda slobodan još kut
negdje. Samo svojim ne kaži se bolom.

Oj ženo stara, lica navorana
kao mladost moja. Reci, gdje odabrana
staza je moja. Gdje sreća me čeka.

Pa idi, kud te vjetar nosi, vode vile.
Još ladje dvije nisu istu brazdu rile.
Ja odoh u maglu, put kraja daleka.

1919 **Mate Balota**

Stara priča

Neki kralj, koji se rado hvastao svojim dobročinstvima i plemenitim djelima, pisao je raznim kraljevima po cjelome svijetu, kako je on dobar svojim podanicima i kako ga sve štuje i ljubi.

Kraljevi su sa zadovoljstvom primali te radosne vijesti i čestitali mu na tolikoj sreći. Samo jedan, čije je kraljevstvo graničilo s njegovim, nije htio tome vjerovati i nije mu čestitao.

Kralja je to začudilo, pa pozove svoga susjeda, da mu dođe u pohode i da se sam uvjeri o istinitosti njegovih tvrdnja.

— Doći ću, odgovori ovaj, ako mi dozvoliš, da tvojim podanicima razvežem jezike i da mi slobodno govore o tvojim dobrim djelima.

Kralj nije na ovo pismo odgovorio...

Jos. A. Kraljić.

„Piccola Italiana"

Osam joj je godina. Kosa kao zlato, oči plave, kao da su sad iz mora izronile. I pametne. Svi u selu vele, da ih je naslijedila od oca, pokojnoga poštenjaka Garića. Voli majku i gleda, da je ničim ne rastuži. Zna mala Marica da se mati još nije dosta naplakala za ocem... Zato i nastoji da je uvijek nasmijana. I zaista: kad samo posluti, da je mati gleda, mahom pušta, da joj se na usnama zabijeli onaj njezin ljupki osmijeh.

Pa i onog dana, kad je skrbnik banuo s onom grdnom vijesti, Marica rasklopi usne, ali ne na smiješak. Skrbnik, nekakav strašivac, došao s porukom od strane učitelja Talijana, da se iduće nedjelje, prigodom svečanosti, Marica ima da prikaže u odijelu Male Talijanke.

Mati zalomi rukama. Pomisli na sina, koji služi negdje »preko« kao žandar. Što bi on, da uzazna, a uzaznaće.

I u Maričinu se glavu uselila slična misao, i nije dala osmijehu, da joj polegne na usne.

Dotle je skrbnik navaljivao:

— Vi znate, kakvi su. Da im se oprete, platili bismo svi, i vi i ja. Zato najbolje: dušu u se i učiniti im po volji.

Odsječe i ode.

Mati se pokunji, a mala, da je udobrovolji, usiljeno se nasmija i reče: Ne tuguj, mamice, ja znam, što ću učiniti.

I kad su joj dali opravicu Male Talijanke, nekakvu modru suknju s bijelom bluzom, ona je nije ponijela kući, već ju je pohranila kod neke tetke u gradu. Ta kako bi prošla u onom odijelu kroz tolika sela, gdje je svi poznaju! I kad je bilo u nedjelju, otišla k tetki, obukla se kao Mala Talijanka i, ovaj put — bez onoga svoga smiješka, otišla na svečanost. Iza toga se vratila, svukla se i metnula na sebe opet ono svoje staro ruho i vratila se kući, sada, dakako, s onim svojim dragim i veselim osmijehom.

I tako je uradila tri ili četiri puta, dok je jednoga dana ne prijaviše. Učitelj se zgranu na nju:

— Još danas ponijećeš sa sobom onu opravicu i teško tebi, ako idući put ne dodješ u njoj ovamo ravno iz svoga doma.

Nije bilo druge, nego uzeti kući ono mrsko odijelo. Kad je bilo u drugu nedjelju, eto Marice u školu u opravi Male Talijanke. Jest, ali kakva je bila ta oprava, moj mili Bože! I bluza i suknja poderane kao da su prošle kroz stotinu čavala.

---

* Mala Talijanka.

— Što si to uradila! — vikne učitelj.

Kad sam prolazila kroza šumicu, neki se je pas zaletio na me, i ja evo pala u trnje...

Govoreći to pokaza na rukama dvije tri ogrebotine.

Učitelj stisne zubima, pošutje trenutak pa reče:

— Idi, nisi dostojna, da budeš s nama!

Poslali su joj drugo odijelo, ali kad se prvi put u njemu prikaza, sva škola prasnu u smijeh.

Opet se učitelj okosnu na nju, a ona uze da se opravdava:

— Kad ja u šumu, eto najednom nečije krave! I sve trči i trči kao da će na mene. I ja trčim i trčim i kako trčim, evo me najednom na zemlji, u blatu i...

Učitelj nije pustio da dovrši, već joj pokaže prstom vrata i zagrmi:

— Nosi se i ne dolazi mi više na oči!

Marica izidje i sa svojim se najljupkijim smješkom vrati kući.
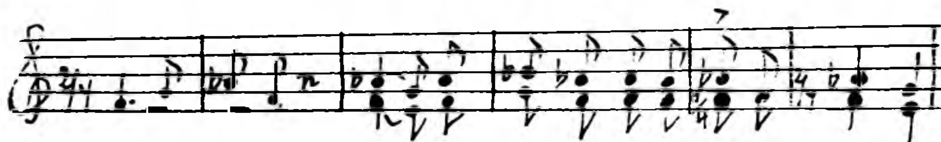
Viktor Car Emin.

Popuhnul je tihi vetar

Narodna iz Istre

Ivan Matetić-Ronjgov

Po- pu- hnul je
Traj-na ni- na

ti- hi ve- tar po-pu-hnul je ti- hi
ni- na ne- na po-pu-hnul je ti- hi

ve- tar ve- tar

Tihi vetar od Levanta — Trajnanina, nina nena — Tihi vetar od Levanta. I odnesel Mari krunu* — Lipa Mare progovara: — Ki bi meni krunu našal — Njegova bi ljuba bila — Našal ju je crni Moro — Volila bi s' utopiti — Neg Morova ljuba biti. —

*** Iza svake rečenice pripjev: Trajnanina itd.**

Plač za Istrom

Na plavom skutu oca Jadrana cvilimo i plaćemo
U slobodi spominjemo Tebe, Istro ugrabljena sestro naša.

U dan hudoga usuda baciše lance na urešena uda Tvoja:
Oteše Tebe iz krila svete Jugovićke, ucviljene, Majke naše.

Zanijemila je Raša, potamnila je Učka, zamrla bijela Gorica:
U dan sužanjstva i tugovanja Tvoga.

Poharaše baštinu careva naših: Zvonimira Pravednoga,
Dušana Silnoga i Petra Velikoga, otaca slavne zemlje naše.

Slijepci naši objesiše javor-gusle svoje:
O granama lipe i jele u slobodnoj dubravi našoj.

Staraca danas nema na sijelu ni majka na prelu:
Nema mladića ni djevica u kolu.

Pade vijenac radosti sa gizdavog čela sestre naše Istre
Pogledaj Gospode, kako je ponižena u dan pohođenja Tvoga.

Kako je, Istro, pohudio djerdan na blistavom vratu Tvome
Kako su iskopani ugli svetog šatora Tvoga.

Tvoj Trst prebogati na vratu nosi jaram, Gorica kuka kano udovica,
more prima suze jake Pule; drevni Zadar umoran nema počinka.

Postojna, uzdah vilinske špilje, pade inostrancima:
Lastovo, biser na kruni oca Jadrana, strovali se tudjincima.

Glavare naše biju karabinama:
Djeci našoj od straha u grlu zamire besjeda majčina.

Hramovi su Istre pusti bez pjevanja i bez orgulja,
Pobožne pastire naroda zatočiše, nema ih više na žrtvama.....

Neprijatelj se uzoholio u Domu našemu,
Čuješ li rug njihov, Bože otaca našijeh?

Narodi Saveza i Pobjede navališe na nas:
Zašto ne pjevate junačke pjesme o Kosovu, Solunu i Dobrudži!

Kako ćemo pjevati pjesan u dan Hudog usuda,
Koji zarobi sestru našu Istru!

Kako da igramo kolo na zelenoj travi livada naših
Kada iskopaše jedno drago oko oca Jadrana, bijelu Rijeku, mezimicu našu!

Ako zaboravimo Tebe, sestro robinjo naša
Neka nas zaboravi Gospod u dan svetog gnjeva svojega.

Usahu jezik naš, ako ne spomene Tebe, tužna Istro
Oslijepile oči naše, ako Te zaboravimo u danima otkupljenja našega.

Auzonijo, Auzonijo, krvnice i prokleta kćeri Babilonska
Blago unučadi našoj kad osveti sramotu koju si učinila sestri našoj Istri.

Blago osvetniku našemu, iz Prilipa Marku, koji drijema
U dan onaj kad se probudi i razbije djecu tvoju hridi Krasa i Jadrana,

Ustani mutna Sočo, stražarice doma našega, zaurlaj kano ranjena zvijer,
Poljubi valom svojim sestru Istru, reci joj: Ne boj se!

Jer će iz koljena Jug-Bogdana izaći Lav:
Koji će smrviti verige Robinje sestre naše.

I tada će prognati Gospod iz doma našega kćer Babilonsku
I slomit će luk i strijelice nepravde njezine ispod nebesa svojih.

I u dan onaj podignut će se koljeno spasenja našega.
I sestra naša Istra pjevat će hvale Gospodu Bogu Otaca našijeh.

Materino blago

Majka čedu na krioco blagom
Brižnom rukom prame kose gladi,
Svoju ljubav rajskom srećom sladi
Ljubeć čelo svome čedu dragom.

Oči tvoje snene su ti veće.
Paji, haji moje čedo milo!
I na meko uzima ga krilo:
Paji haji materino cvijeće!

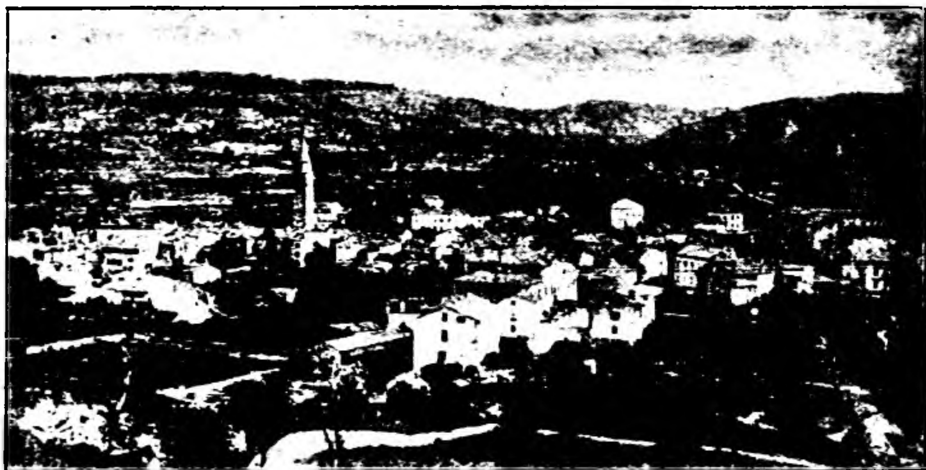
Usnulo je materino blago.
S blagim smješkom na usnama sniva.
Brižna ruka majke ga pokriva,
Da joj slatko spava čedo drago.

Viktor Rudolf, Zagreb.

Bivša hrvatska gimnazija u Pazinu

Mezimče istarskih Hrvata kroz 20 godina svog opstanka, hrvatska gimnazija u Pazinu bila je otvorena g. 1898. Stupio sam u I. razred u trećem njezinom godištu. Već je u njoj upravo buktio narodni duh. U ogromnoj većini seljačka istarska naivna, ali po izbor djeca bila su spremna, da u sebe upiju sve, što će naći kroz 8 dugih godina najboljega i najljepšega u školskim knjigama. Promatrajući današnji školski podmladak po gimnazijama ne mogu nego požaliti za ondašnjim vremenima. Djaci u pazinskoj gimnaziji su imali svoju narodnost, svoje širokogrudno hrvatstvo, svoju vjeru, svoje uzore i autoritete u hrvatskoj književnosti i politici. Natjecali smo se, tko će više pročitati lijepih knjiga iz naše književnosti. Šenoa, Gjalski, Kozarac, Kovačić, Novak od

Pazin-grad

romanopisaca, od pjesnika Preradović, Kranjčević, Domjanić, Matoš i naš prof. Nazor, od političara Starčevići, Radići, Smodlaka, Supilo, a od riječke rezolucije i Trumbić, Lorković, Pribičević, to su bili naši ljubimci, medju mnogim drugima, ne glede na domaće istarske. Omladini nijesu dovoljne ideje bez živih protagonista tih ideja, u koje mora ona biti zaljubljena, kao što smo mi bili zaljubljeni u svoje uzore. Naši su tadašnji vode i uzori doista zavrijedili, da se omladina oduševljava njima. Javnim ljudima bio je preči njihov rad za narod i njegove potrebe, pa makar sami tajno oskudijevali sa svojim porodicama u najnužnijem za život, nego osobno uživanje.

Svojim mladenačkim hrvatskim zanosom djaci pazinske gimnazije su dapače djelovali i na mnoge svoje profesore, da postanu iz mlakih oduševljeni rodoljubi. Koliko mi je imponirao treći, tada najviši razred, koji je nekim svojim profesorima znao postaviti i barikade od klupa zakrčivši im ulaz u razred, zbog toga što se djacima činilo, da su dotični mlaki u narodnom pogledu.

Kad je Khuen u Hrvatskoj g. 1903. izazvao bunu, mi smo kroz nekoliko dana živjeli u pravoj groznici od bijesa, a neki stariji od 14 do 15 godina i odvažniji već su se bili spremili, da tajno preko Učke pohitaju braći u Hrvatskoj u pomoć. Nošenje crnih kravata u znak žalosti za Khuenovim žrtvama nije uspjelo zabraniti ni uz prijetnju isključenja iz gimnazije. Naš razrednik pok. prof. Roža iz Kanfanara, pravi otac povjerenih mu djaka, održao nam je predavanje o tadanjim dogadjajima u Hrvatskoj, a pri koncu je narisao na tabli zemljovidnu kartu jugoslavenske države, do koje mora neminovno doći. Nije u njoj falila ni naša Istra. Neopisiv zanos zahvatio je čitav razred, te nas je razrednik jedva nekako primirio pokazujući uzrujano prstom na vrata, iza kojih može prisluškivati tkogod nepozvani, te bismo svi zajedno i s razrednikom nastradali.

Kad je kod Ćušime propala ponosna ruska flota, bilo je medju nama gorkog tajnog plača i dosta neprospavanih noći od muke i jada.

Naša tajna društva, to su bili sastanci za proučavanje naših pjesnika, naših romanopisaca, i za raspravljanje o raznim filozofskim i socijalnim pitanjima. Nije bilo već dovoljno ni knjiga za nas u Pazinu za čitanje. Bilo nas je, koji smo pojedina poglavlja Klaićeve i Šišićeve hrvatske povijesti učili na pamet od riječi do riječi.

Hrvatski gimnazijski preporodni duh djelovao je i na tada još malobrojno hrvatsko pazinsko gradjanstvo i na slovenske djake, koji su stali dolaziti k nama u gimnaziju svake godine sve više. Omladina je djelovala svojim poletom i na odrasle po čitavoj Istri. U gradu samom bila je talijanska većina. Često je dolazilo do čarkanja s Talijanima i s njihovim djacima iz talijanske prkos-gimnazije, dapače i do tvornog obračunavanja.

Koliko se sjećam, posjetio je za vrijeme prvih godina gimnazije Pazin i njegovu sredovječnu tvrdjavu zvanu Kaštel nad Jamom i riječicom Foibom, glasoviti francuski pisac Jules Verne. U njegovom znamenitom romanu »Novi grof Monte Kristo« bježi junak romana iz Kaštela, baca se u Jamu, nestaje ga zajedno s ponornicom Foibom pod Pazinom, da izadje živ i zdrav ispod zemlje na more na Limu kod Rovinja. I d'Annunzio nam je došao u posjete, doduše ne nama, nego Talijanima. Ni njegov posjet nije prošao bez demonstracija s naše strane, jer su ga pazinski Talijani previše bučno i izazovno slavili.

U trećem razredu došao nam je za ravnatelja sada već pok. Kos, lojalan i odan prema gore, ali inače duša od čovjeka za svoje djake, koji sada u zreloj dobi uvidjaju to, onda nam je bio njuškalo, Sherlok Holmes, često na posmjeh. Nije bilo stana, nije bilo djaka u Pazinu, kojega nije on bar nekoliko puta u godini iznenadio svojim neočekivanim posjetom, pa makar po noći, da vidi, što rade njegovi »birikini«, kako nas je nazivao. Vodio je brigu o tome, da djački stanovi budu higijenski, da bude ishrana valjana, a naročito, da se djaci ne odaju porocima i da ne budu izvrgnuti moralnim opasnostima. Nije bilo lako držati na uzdi neobuzdanu mladost, tvrdoglavu i u dobru i u zlu, već po svom seljačkom porijetlu.

Naše djačke ekskurzije po Istri, naročito ako smo imali sa sobom neke svoje omiljele profesore, pretvarale su se u nezaboravno slavlje i za nas i za kraj ili mjesto, u koje bismo došli. Sve se je natjecalo, osobito pak naše sjajno istarsko hrvatsko svećenstvo, da nam čim više ugodi i učini prijatnim boravak u svojoj sredini.

Pod konac gimnazijskih nauka počeo nam je Pazin biti dosadan, malen, žudili smo za širokim svijetom. Ali što bi danas svaki od nas dao, da može ponovno proživjeti samo nekoliko dana one svoje mladosti u njemu medju svojim mladim, veselim i buntovnim drugovima!

Dr. Š. Žužić.

Svirala

Svrnuo sam sviralu
od zelenog javora;
svrnuo sam sviralu
za mog sina Davora.

Svirala je svîrala
glasom mladog javora
i u srce dirala
moga sina Davora.

Prestala je svirati
svìrala od javora...
Pošao sam tražiti
moga sina Davora.

Ptice su u stranama
pjevale po granama.
A ja nađoh Davora
gdje spava kraj javora.

Gabrijel Cvitan

Istarski Vlah

Kako je u našem listu već bilo javljeno, nagradena je na lanjskom natječaju Matice hrv. kazal. dobrov. za najbolju pučku glumu, i drama iz savremenoga života našega naroda u Istri, pod naslovom »Za goli život«. Od triju najboljih drama, Matica je odabrala upravo ovu da je izvede u zagrebačkom narodnom kazalištu, te će prva izvedba biti skorih dana.

Osim toga odlučila je Matica da ovu snažnu dramu štampa u svojoj nakladi kao posebnu knjigu. Autor drame, g. Radetić, napisao je umjesto uvoda lijep prikaz života, običaja i tipova našega naroda, koji nastava zapadnu Istru, u kojoj se radnja drame zbiva.

Donosimo taj prikaz u uvjerenju da će ga i naši čitatelji, koji se zanimaju za život našega naroda u Istri, rado pročitati.

Od sviju zemalja, koje nastavaju Hrvati, za istraživače jezičnoga blaga, narodnih običaja, pučkog vjerovanja, pa i samih narodnih nošnja, kojima su pojedini naši krajevi toliko bogati, Istra je, bez sumnje, jedna od najzanimljivijih pokrajina.

Ta je lijepa zemlja i geografski jedan fenomen: na mjestima pitoma i ubava poput najljepšeg gaja, drugdje gola i pusta kao najočajniji krš, na jednoj strani bujna šuma bez kraja i konca na drugoj goli kamen bez jedne travke, bez jednog zelenog busena, ovdje perivoj ko na najtoplijem jugu, tamo planina i divlja pustoš kao u najzabačenijoj zabiti Crne Gore . . .

Narod u njoj divan je jedan i skupocjeni mozaik, slagan kroz više od tisuću godina iz svih dijelova našega naroda, svih doba i vremena. Na uskom teritoriju, utisnute su, jedna do druge, selo do sela, pojedine skupine Hrvata iz najudaljenijih krajeva stare postojbine, svaka sa svojim posebnim narodnim običajima, narječjima i nošnjom.

Živeći stoljećima kao na jednom osamljenom otoku, odijeljeni od stare postojbine, zadržali su, osobito u zabitnijim selima unutrašnjosti, do dana današnjega svoj zaseban govor i svoj način izražavanja, razna praznovjerja i običaje, a i brojne narodne pjesme, koje su preostali njihovi rodjaci u materi zemlji davno već zaboravili.

I da nijesu danas prilike onakove kakove jesu, istraživači bi našega narodnoga blaga našli tamo zahvalno polje rada i neiscrpiva vrela folklorističkoga bogatstva. Poljski slavista i učenjak profesor Mječislav Malecki, koji je prije nekoliko godina tamo zabasao, proučavajući ča-

kavska narječja, ostao je zapanjen tolikim obiljem folklora, tolikom množinom dijalekata sa svim njihovim odvjecima, na tako malenom i tako skučenom prostoru . . .

* * *

Prvi su Slaveni, kako je poznato, došli u Istru u osmom stoljeću poslije Krista zajedno sa franačkim plemstvom, koje ih je dovelo kao pastire i težake. Dok je njemačko plemstvo ostalo izolirano i uskoro se, potisnuto od mletačkoga, posvema izgubilo, Hrvati su, koji su s njime došli, pojačavani sve češćim prilivima svojih sunarodnjaka, za kratko vrijeme zaposjeli cijelu pokrajinu i podvrgli sebi, posvema ih asimiliravši i latinske starosjedioce.

Ostaci tih prvih i najstarijih hrvatskih pionira na krajnjim granicama Slavenstva žive još i danas u okružju Buja, izmedju rijeke Mirne i Dragonje. Kroz svih ovih tisuću i toliko stotina godina, uspjeli su oni zadržati svoj jezik, tek ga malo iskvarivši talijanskim oznakama za pojedine predmete, za koje sami nijesu poznavali izraza, budući da ih u svom svakodnevnom priprostom životu nijesu upotrebljavali. Narodnu nošnju i neke specifično slavenske narodne običaje nije ta grupa Hrvata uspjela održati. Povjesničari nijesu isprva bili na čistu, jesu li to pohrvaćeni Latini ili potalijančeni Hrvati, dok nije konačno kao nepobitno utvrdjeno, da su to zapravo direktni potomci prvih hrvatskih doseljenika u Istri.

Po starosti svog boravka u Istri dolaze za njima Šavrini, slavenska grupa, koja nastava predjel izmedju riječice Dragonje i Učkinog gorskog lanca, u kotarima Piran i Kopar, te u okolici Trsta. Kažu neki, da ime Šavrini potiče od rijeke Save, oko koje da je u prastaro vrijeme bila njihova postojbina. Svakako je to jedna mješavina Hrvata i Slovenaca, jer tu graniče istarski Hrvati sa Primorskim Slovencima, koji se bijahu spustili u svom prodiranju na zapad duboko dolje u Furlaniju sve do pred samu Veneciju.

Drugu isto tako staru porodicu tvore obitavaoci oko gornjeg toka Mirne, oko Buzeta, a čini se da je nekako u isto vrijeme uslijedila i seoba onih Hrvata, koji nastavaju kraj izmedju Raše i Kvarnera, u kotaru labinskom. Nagadjati datume i godine pojedinih doseljenja nemoguće je. Stoji svakako da je to bilo prije godine 1000.

Poseban ogranak čine Ćići, koji nastavaju planinsku visoravan uz glavnu cestu, koja vodi od Trsta na Rijeku, pa do pod Buzet. Neki su etnografi dokazivali, da su to potomci drevnih Skita, drugi su držali, da su Ćići Rumunji dok su treći zastupali čak mišljenje, da su Ćići jedan slavenski odvjetak, koji se u sedmom stoljeću doselio iz Češke u Dalmaciju, a kasnije se, privolom cara Heraklija, preselio u Istru. Sva su ta nagadjanja medjutim sasvim bez temelja, jer su Ćići čisti - Slaveni gorštaci, o kojima se na žalost ne može točno utvrditi odakle su se i kada u današnju svoju postojbinu doselili . . .

* * *

Najkasnije su došli u Istru oni Hrvati, koji nastavaju južnu i zapadnu Istru, izmedju rijeke Mirne, pa neprestano uz more, preko

Lima do Vodnjana i Pule te na istok do Raše. To ne znači, da prije njih, Hrvata u tome kraju nije bilo. Listine spominju u tim krajevima još u devetom stoljeću pojedine župane, s čisto hrvatskim imenima, a naročito se spominje župan Pribina iz puljske okolice, što znači da su u ovim krajevima davno prije ovih doseljenika boravili Hrvati, tek su strašnom kugom, koja je oko god. 1600. te krajeve posvema opustošila, njihovi redovi bili silno prorijedjeni, pa ih je valjalo obnoviti novim doseljenicima. Ti najnoviji doseljenici zovu se V l a s i ili kako Talijani kažu M o r l a c c h i. Prebjezi su to, koji su u više navrata dolazili iz Dlamacije, Hercegovine i Hrvatskog Primorja. U mletačkom su arhivu još i danas točno popisana sva njihova imena, mjesta, odakle su doselili i imetak, koji su sobom donijeli. . . .

Svi su ti Vlasi, iako su dolazili iz raznih krajeva i u raznim razmacima, u glavnom pripadnici jedne te iste porodice, one, koja nastava cijelu Dalmaciju, ili bolje onu dalmatinsku Zagoru, koja se proteže podalje od mora sve tamo od Senja do Kotora. Sva se zapadna Istra po njima naziva VLAŠIJOM.

Tip Vlaha je bez sumnje najinteresantniji tip istarskog Hrvata. Vlah je opore ćudi, mrk, šutljiv i nije razgovorljiv, kao što je na pr. Bezjak iz srednje Istre ili brbljavi Liburnjanin. Čak ni pri vinu, koje obilato uživa, jer mu je zemlja neobično vinorodna, ne zaboravlja se, pa će povjerenu tajnu čuvati do groba. Počinjenu nepravdu teško oprašta i ako samo može oprat će ju krvlju. Oružje silno voli, pa već kao malo dijete zatiče za pojas nož, a prvim će novcem, što ga steče nabaviti kuburu. Glavno mu je oružje zapravo »rankun«. To je savinuti nož, kosir, nataknut na metar, metar i po, dugačku lijepo izdjelanu motku. Rankun nosi uvijek sa sobom umjesto štapa, jer mu uvijek služi. Njime će da posiječe trnje, koje običnim kosirom ne bi mogao doseći, njime će ograditi njivu, posjeći suvišno šiblje, a njime će bez oklijevanja, onome tko mu se zamjeri, raskoliti i glavu. Rankun mu je dakle glavno orudje i oružje.

Ostali Istrani smatraju Vlaha surovim i divljim, što medjutim ni izdaleka ne odgovara istini, jer je Vlah duša od čovjeka, samo ga valja upoznati. Čovjeku, koji steče njegovo povjerenje dati će i dušu. Pokojni hrvatski ban Laginja, taj istarski Stjepan Radić, nije nigdje u Istri bio toliko voljen i obožavan, koliko baš medju Vlasima, koje je jedino on razumio.

Prijateljstvo se u njega uvelike cijeni i za prijatelja će dati, ako je potrebno i život. Znanci se i prijatelji medjusobno ni ne nazivlju drukčije nego »brajne moj«, »lipi brat moj«, »lipa krvi moja« i slično.

Gostoljubiv je do skrajnosti. Kad mu dodje gost u kuću načeti će najstariji pršut, natočiti najboljega vina, dok će sam cijelu godinu piti samo ocat s vodom i gladovati cijelog ljeta, ali gost mora da je gospodski podvoren . . .

Pjesmu voli, osobito junačku. Istina, njegove su pjesme danas pravi arhaizmi, jer on još i danas bugari svoju omiljelu pjesmu: »Sutra mi je pojti na vojnicu, na vojnicu na tursku granicu . . .«, a minulo

je već više nego tri stotine godina, otkako je ostavio tursku granicu i otkako o Turcima jedva da je što čuo . . .

I pjesma je njegova nešto specifično vlaškoga. Vlah rijetko pjeva u zboru. Redovito pjevaju po dvojica i to jedan »na tanko«, drugi »na debelo«. Počinje bas, onaj na debelo, koji otpjeva prvi stih pjesme. Kad ga je otpjevao sam, još ga jednom opetuje, a pri opetovanju već ga je stao pratiti i drug mu koji pjeva na tanko. Zadnji slog trse se, da zavuku što je moguće dulje. Tko može bolje da zavuče u jednom dahu bolji je pjevač . . . Po tom kalupu tek s malim varijacijama pjevaju sve pjesme . . .

Vlahinja iz zapadne Istre.

Ima nekoliko pjesama s veoma interesantnim sadržajem, koje nijesam našao do sada nigdje zabilježene, pa ni u znamenitoj Laginjinoj zbirci istarskih narodnih pjesama. Iako bi, sudeći po njegovom karakteru, junačke pjesme imale biti u njega u većini, nije tome tako. Prevladjuju nježne ljubavne pjesme, koje vrve toplim izljevima djevojci jabuci rumenoj, lipoj rožici, u koje je lipo čelašce ravno kao poljašce itd. Djevojka je uopće opjevana trubadurski od pete do glave i kosa njena bujna i oči crne, i bile ruke, a ponajvećma lice rumeno, boje krvi i mlika . . .

U vezi s momačkom ljubavlju iznijet ću tek jedan narodni običaj, koji pada u momačke godine. To je otmica djevojaka. Otmica u pravom smislu riječi ne postoji, a nije nikada ni postojala, te se ta riječ u njegovom jeziku ni ne upotrebljava. Kaže se naprotiv, da je djevojka pošla za njim, što faktično jedino odgovara istini. Nakon što je momak u svojoj kući sve pripravio za njezin dolazak, dogovori se s djevojkom i u zgodnoj je prilici (uvijek pod večer) odvodi svojoj kući. Obično živi djevojka kod njega dva tri mjeseca nevjenčana, a dotle se sve uredi i pripremi za vjenčanje koje se obavlja uz veliko slavlje. Nije se još nikada dogodilo, da bi momak ostavio odnosno otpustio djevojku, koja je tako pošla za njim. To bi uostalom bilo i veoma opasno, jer je više nego sigurno, da bi ga u tom slučaju njezina braća ili rodjaci za sramotu, koju je djevojci nanio, izboli noževima, makar nasred crkve . . .

U posljednje vrijeme odvadjanje djevojke nije više tako često, jer su svećenici energično ustali proti tome, napadajući grješnike javno s oltara. Prije dvadeset, trideset godina, to je bila jedna sasvim obična pojava, nešto lijepa i romantična, za mladog Vlaha, za kojega je bilo sigurno kao sveto pismo, da djevojku, koju voli i koju je doveo k sebi mora i oženiti . . . U najviše se je slučajeva to odvadjanje djevojke dešavalo onda, kad su mladi nailazili na kakve zapreke bilo sa strane momkovih ili djevojčinih roditelja. Tom otmicom bili su stavljeni pred gotov čin i tu nisu mogli drugo nego da dadu svoj blagoslov . . .

* * *

Pokret narodnoga probudjenja, koji se je šezdesetih godina prošloga stoljeća u Istri počeo širiti s velikom je teškoćom prodro u Vlašiju. Sigurno je jedan od ne baš najzadnjih razloga bio i taj, što su nosioci toga pokreta dolazili uglavnom iz istočne Istre, Liburnije i Kastavštine. Odanle su dotada u zapadnu Istru dolazili samo gladni nadničari, da njemu bogatome kmetu pasu ovce, obiru grožde, prodavaju lonce ili dovoze luk u zamjenu za dobru pšenicu . . . Sam je Laginja, koji je prvi zašao u tu hajdučku krajinu pričao, s kolikim se je poteškoćama imao boriti, dok je Vlahe predobio i kako su ga prvih dana posprdno dočekivali kao »lukara«, »lončara« i »Kranjca« . . .

Led je bio probijen, kad je blagopok. Laginja s velikim žrtvama otvorio u srcu Vlašije prvu hrvatsku Družbinu školu u Istri, gospodarsko društvo za štednju i zajmove i vinarsku zadrugu . . .

Jedamput osvješteni Vlasi su postali najtvrdji i najotporniji hrvatski elemenat u Istri. Nakon svog pohoda na Poreč, negdje oko 1900. godine, postali su strah i trepet talijanskih gradića u zapadnoj Istri i njihova se je želja m o r a l a uvažiti i kod pokrajinskog namjesništva u Trstu i kod kapetanata u Poreču i kod općine i na sudu. Jer Vlasi nijesu poznavali šale.

Dolaskom Talijana 1918. Vlašija je teško postradala. Sav bijes talijanskih gradjana, toliko zatomljivan, izlio se na jadnu Vlašiju, koja je postala krvavim razbojištem, palili su im se domovi, ubijali i zatvarali ponajbolji ljudi palilo se i žarilo i točilo ricinusovo ulje na hektolitre . . .

A ipak što je za Vlaha i njegovu fanatičnu ljubav do matere zemlje najkarakterističnije, iz Vlašije unatoč svih nasilja bilo je vrlo, vrlo

malo tako zvane emigracije. Ušutili su, povukli se u svoja zabitna sela. prestale su davorije i bune, ali Vlasi su ostali na svojoj zemlji, da čekaju bolja vremena. Skoro svi nekadašnji pučki tribuni i seljački narodni vođe, ostadoše dolje. Dr. Korlević, ne samo što nije nikad iz svog rodnog sela otišao u grad, nego je primio motiku i obrađivao zemlju kao svaki drugi nadničar . . . Dr. Korlević umro je prije par godina. Ostao je i pop Luka Kirac, ostalo na stotine drugih znanih i neznanih prilagodiv se prilikama i čekajući bolje dane, ali ne u emigraciji nego sa svojim narodom.

U tom i jeste veličina Vlaha, tog surovog, ponosnog i gordog istarskog Hrvata.

Ernest Radetić

Mali Jive i šegrt Hlapić

Sjedili su u travi u vrtu pod starim orahom.

Iz drugog razreda je bio mali Božo. Marko i Jive, iz trećeg razreda Perić, Mate i Grgo, a glavnu riječ je vodio Šime, — on ide već u četvrti razred, pa je najstariji i najpametniji od cijelog društva. Imaju oni o čemu da razgovaraju! — Danas poslije podne priređuju kazališni dobrovoljci pretstavu. Šime je smio pomagati kad su pripravljali pozornicu. Nosio je kulise, bježao je po mjestu da nadje jedne male čizme, i morao je nabaviti tri mala tronožna stolčića za postolarsku radionicu. Šime je svoju zadaću ispunio, pa je dobio zato besplatnu ulaznicu za pretstavu.

Pripovijedaju sada o pretstavama sjedeći ispod starog oraha u vrtu.

Neki od njih su gledali već nekoliko pretstava. Krasno je bilo! Najprije je došao mladi kraljević, odjeven u sjajnu zlatnu odoru, pa je našao ukletu kraljevnu kako spava pod cvijećem, kad li iznenada bane strašni zmaj s velikom glavom i groznim zubima, kojega je kraljević ubio. Kasnije je došla dvorska svita, mnogo lijepih gospodja i vitezova, koji su pjevali i slavili mladog kraljevića. Nosili su štitove, koplja, mačeve, sve se je sjalo i blještalo, a u sredini sjedi stari sijedi kralj s dugom bijelom bradom, i pozove k sebi . . . . .

»Jive! Jive!!!« Začuje se iz kuće glas majke maloga Jive koji je napeto slušao pripovijedanja svojih drugova, a nikad još nije vidio pretstavu!

Ali Jive ne mari što ga majka zove, već samo pita: »a onda? — što je bilo onda!?«

Drugovi ga stanu nagovarati neka ode najprije majci, koja ga zove, pa će onda pripovijedati kako je bilo dalje, ali Jive neće. »Neka mama samo zove! Ja neidem. Sigurno bi morao nositi kruh k pekaru. — baš me briga! — Neka ga mama nosi sama!«

»»Jive nije lijepo što radiš! Kad te mama zove moraš ići. Valja roditelje slušati!««

»Neidem. — baš neidem!«

U to dođe i majka Jivina u vrt da potraži neposlušnog sinčića.

»Jive srce, — zar nijesi čuo, da sam te zvala?! Treba da nosiš kruh pekaru! Ajde dušo požuri se, pa ćeš brzo natrag.«

»Mama ja neidem« udari Jive u plač, »ja hoću čuti što pripovijedaju o pretstavi! To je tako lijepo — ja neću nositi kruh pekaru!«

»Sinko, budi dobar i poslušan! Što mama kaže, to moraš učiniti! Ti znaš da mama sve radi samo da bude tebi dobro. Obećala sam ti da ćeš ići popodne na pretstavu, ako budeš dobar — nu čini mi se da ti nijesi dobar!«

A mali tvrdoglavac Jive nastavi s plačem i nije htio poslušati majku. Drugovi njegovi kad su to vidjeli, poskoče u kuhinju, uzmu kruh i odnesu ga pekaru, — ali se nijesu više vratili u vrt. A tvrdoglavi Jive bio je kažnjen, i plačući je ostao kod kuće i nije doznao svršetak započete pripovjesti o kraljeviću.

*

Jive je doduše bio neposlušan i tvrdoglav, — nu njegova dobra mamica ga je ipak poslije ručka lijepo obukla i odvela u društveni dom. Kazališni dobrovoljci priredili su pretstavu: **Čudnovate zgode šegrta Hlapića.**

Jive je bio silno nestrpljiv. Sve ga je zanimalo. a nije ipak htio majku pitati. Bio je još uvijek tvrdoglav i prkosan. Kad se je digao zastor — bio je Jive odmah razočaran. Mjesto zakletog čarobnog dvora, ugledao je šoštarsku radionicu, mjesto kraljevića, — malog šegrta Hlapića, a mjesto kraljevne, — mali bundaš isti kao njegov pas kod kuće. Ništa neobična. sve sasvim onako kako vidi u radionici susjeda, postolara. A gdje su one lijepe odore, zlatom izvezene? Gdje mačevi, štitovi, koplja, neima ni bljeska ni sjaja. Samo nekakav mali šegrt!!! Pa još nosi tako smiješne zelene hlače i kapicu od samih krpica sašivenu! No to nije lijepo!

Zar je to pretstava?

Skoro su mu suze došle na oči od žalosti što nema kraljevića.

Istina šegrta Hlapića mu je bilo žao, — on siromah neima mamice koja bi se za nj brinula. Sasvim je sam na svijetu. Majstor njegov je strašan, — samo bije i psuje maloga. A mali je pametan. Siromah neima mamu a ja — misli Jive u sebi — ja imam mamu! A mama je dobra! — Šegrt Hlapić je tako dobar i pametan a ja — misli Jive u sebi — a ja sam ipak tvrdoglav i zločest! I b i l o m u j e ž a o.

Pomalo ga je ipak zanimao taj šegrt Hlapić, — kad već nije bilo kraljevića! —

Kako je dobar! Siromahu starcu nosio je mlijeko u drugi kat, jer starac teško hoda, a pomogao je i malom pastiru, da nadje svoje guske! — A gle sada! Siromah mali! — Onaj ružni crni čovjek ukrao mu je njegove jedine čizmice. Sada mora jadan pješice putovati. I na sajmu je bio i vatru je pomagao gasiti, i spasio je malu djevojčicu iz cirkusa — kako je to dobar dječak!

Šta li je on sve preživio na svom putu! I buru i vatru, i zle ljude je sreo, ali i dobre! A šegrt Hlapić je svima bio dobar, svakome je nešto učinio po volji, svakome je bio uslužan, a ja — misli Jive u sebi — ja

nisam htio nositi pekaru kruh kad me je mamica poslala! I bilo mu je žao.

U zadnjem činu je bilo prekrasno! Vratio se je Hlapić kući, — doveo je sa sobom djevojčicu, dragu malu pametnu djevojčicu koju je izbavio iz cirkusa od zločestog čovjeka, a to je bila kćerkica njegovog majstora, koju su mu cigani prije mnogo godina ukrali. Majstor je opet dobar, — sretan! I još je dobio na dar magarca od onog starca koji raznaša mlijeko, i bundaš se veseli i maše repom, — svi su sretni, svi zadovoljni, svi se grle, vesele a ja, — misli Jive u sebi — a ja sam bio tvrdoglav i prkosan, pa se i mama tako ozbiljno i žalosno srdi, ja se ne mogu veseliti. I bilo mu je opet žao! — Mali je Hlapić bio dobar, — pa je u redu da se veseli, — a ja . . .

*

Kad su stigli poslije pretstave kući, — dodje Jive k majci, pa je zapita:

»Mama, — hoćeš li i sutra mijesiti kruh?«

»»Neću dijete! A zašto to pitaš?««

»Ja bih te molio, da smijem nositi kruh pekaru! — Molim mamice oprosti mi, — ja neću više nikad biti zločest i tvrdoglav!« a onda kroz suze projeca »ja ću biti uvijek dobar i poslušan, barem kao mali Hlapić!«

Aleksandar Freudenreich

ZDRAVLJE

(Saopćenje »Škole Narodnog Zdravlja« u Zagrebu za »Mali Istranin«)

Muha prouzrokuje i prenosi bolesti. Jest, ta sitna, ali čestoputa dosadna životinja, skrivila je već mnogo zaraza. Odrasla kućna muha, naime, hrani se i najfinijim našim jelima, a osobito rado ide na mlijeko, ali se isto tako hrani znojem i smrdljivim djubretom, te izmetinama zdravih i bolesnih ljudi. Na svojoj sisaljci i na dlakama, kojima je njezino tijelo, osobito noge, pokriveno, prenosi ona sićušne dijelove svoje hrane s jednog mjesta na drugo, a zajedno sa svojom odvratnom hranom i klice različitih bolesti. I u svom želucu prenosi ona klice. Tamo kuda ona plazi, ostavlja te klice u svojoj izmetini. Tako muha širi klice različitih bolesti, boginja, kolere, sušice, tifusa i griže.

Kućna muha se množi jajima. Ona leže svoja jaja na svakojake otpatke od jela, na izmetine, na strvine, na jelo, a osobito rado na djubre. Za 24 sata iz jaja se izleže ličinka, koja je slična crviću, a bijele je boje, bez glave i bez nogu. Ličinka odraste za 5—10 dana i pretvori se u kukuljicu, koja leži u unutrašnjosti ličinkine kožice. Ova kožica postane tvrda, slična je zrnu tamnocrvene boje. Za nekoliko dana od kukuljice postane odrasla muha. Eto tako brzo nastaju muhe i tako se brzo razvijaju. A kako za njih ima svagdje dosta hrane (djubre i otpaci), onda nije

ni čudo, da ih toliko ima već s proljeća, čim prigrije sunce. A cijelo ljeto do kasne jeseni samo se crne čitavi rojvi muha, jer se od jedne muhe u proljeće izlegu milijuni novih muha do jeseni.

Muha peckavica slična je kućnoj muhi. Ona imade tvrdu i oštru sisaljku, kojom probada kožu čovjeka i domaćih životinja, te siše krv, jer je to njezina hrana. Ličinke muhe peckavice množe se osobito u kravskoj balegi. Ona je opasan prenosilac raznih bolesti kod domaćih životinja a svakom je poznato kako njezin ugriz boli i često prouzrokuje otok i crvenilo na mjestu ugriza.

Tamaniti muhe možemo na tri načina: 1. uništavati njihova legla, 2. uništavati jaja, ličinke i kukuljice, 3 ubijati odrasle muhe.

I. Ako hoćemo, da sigurno potamanimo legla domaćih muha, onda treba, da prije svega uvijek dobro pometemo kuću i dvorište, da uklonimo sve otpatke i svako djubre, svaku brljavost i svaku nečistoću, jer u svemu tome žive ličinke muha. Ko ne može, da drži djubre daleko od kuće, treba da ga, kao i sve druge ostatke, drži u ogradjenom prostoru. Najbolje je, da se djubre drži u dobro cementiranom djubrištu, a svi kuhinjski otpatci u dobro zatvorenoj kanti. Osobito treba paziti na zahode, da budu dobro zatvoreni, da muhe ne mogu u njih dospjeti i pasti na izmetinama.

II. Najbolje se mogu uništiti jaja, ličinke i kukuljice od muha u njihovim leglima ovako: Na đubretu je u dubini od 20 cm ispod površine temperatura od 65 stupnjeva. U toj temperaturi moraju pocrkati ličinke i kukuljice za nekoliko sekunda. Svježe đubre, koje je uzeto iz staje obično je već zaraženo muhama. Zato ga treba metnuti ne na površinu đubreta, nego sasvim dolje, tj. staro đubre valja prevrnuti. Jednako treba sakupljati sloj starog đubreta na površini, pa ga zajedno sa svježim đubretom dublje zatrpati. Najbolje bi bilo, da se đubre iznese u đubrišta, koja su potpuno ogradjena i natkrita. Američki zemljoradnici ostavljaju u krovu takovih đubrišta i otvore, na koje meću stupice za one muhe, koje se izlegu u đubretu ili ulete na otvorena vrata. U smeću i otpacima, koji se ne upotrebljavaju ni za što, možemo utamaniti legla muha, različitim kemikalijama kao gašenim vapnom, boraksom, krezolom i dr. ali i time, da smeće spalimo ili zakopamo u zemlju.

III. Dobra su sredstva za uništavanje muha ljepivi papir i muholovke. Ljepivih papira ima u svakom dućanu. Vrlo su jeftini i dobro djeluju. Muholovki ima različitog sastava; najzgodnije su staklene. U ove treba naliti malo starog piva ili mlijeka sa šećerom, kao mamac za muhe. Muhe treba početi tamaniti već u proljeće, dok ih još malo ima.

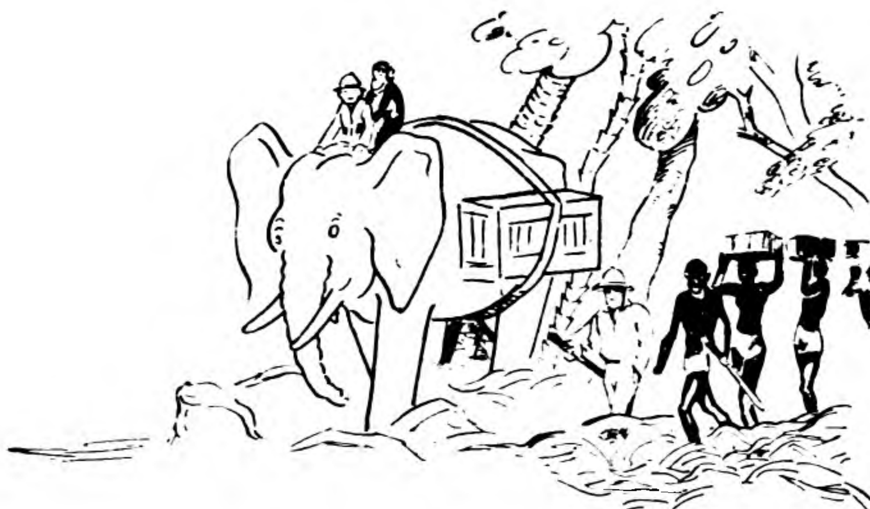
Nije dosta samo tamaniti muhe, nego treba udesiti, da nam muhe ne mogu doći ni u stan. Zato treba na prozore pometati mreže, slične onima, što se upotrebljavaju protiv komaraca. Nije dosta, da samo jedan domaćin u selu tamani muhe, nego to treba svi da čine; istom onda će biti pravog uspjeha. Uništavanje muha jest opći zadatak, koji treba provesti u isto vrijeme, zajednički u cijelom mjestu.

Dr. A. L.

U prvoj naseobini namjerili su se na nekakvu ekspediciju engleskih istraživača, koji su upravo kretali prema beskonačnoj i neprohodnoj prašumi. Čuvši vođa ekspedicije da je naš Klok negdje iz tih krajeva, da je i sam rođen u džungli, pa da prema tome pozna sve običaje u šumskom carstvu, neobično se obradovao.

»Mister Jožić«, rekao je, »Vi valja da pođete, sa svojim Klokom, svakako s nama. Dobivat ćete bogatu plaću, a sutra-prekosutra postat ćete još slavan čovjek, znameniti istraživač, o kom će sve svjetske novine pisati. Hoćete li dakle s nama?«

»Kako ne bih išao«, oduševljeno će Jožić. Njegova je nemirna narav jedva čekala kakvu sličnu priliku. On nije mogao živjeti, ako nije nekud lunjao, borio se s opasnostima i živio nesigurnim životom...

A Klok, Bože moj, ta svi ga znamo. On je nerazdruživi Jožićev drug. Skitnica i on, prefriganac, šaljivdžija, mudrijaš i obješenjak, ali dobar, vjeran drug, koji će za prijatelja sve dati.

I tako se oni jednog jutra otputiše na slonovima, dobro oboružani, uz pratnju nekoliko crnaca, u prašumu.

Oh, ta džungla! Koliko li se opasnosti krije u njoj. U po bijela dana, kad sunce najžešće pali, u njoj je mrak. Guste krošnje tisućgodišnjih stabala, bujne povijuše koje su isprepleleі granje i debla, pa ogromna paprat, koja visoko nadmašuje rastom čovjeka, ne propuštaju ni traku sunca. Zmije otrovnice sakrivaju se među lišćem, udavi

više na granju između povijuša, pantere i druge zvjerke vrebaju sakrivene u zasjedi, smrt očita na svakom koraku...

Tuda je valjalo proći. I da ne bje Kloka, koji je iskusan, pravovremeno uočio bistrim svojim majmunskim okom, svaku opasnost, zlo bi cijela ekspedicija bila prošla. Sjedio je slonu na leđima i oprezno motrio svaki pokret u šumi.

Uz to se je dakako i veselo zabavljao. Kako i ne bi, ta bio je u svojoj domovini. Eh, koliko li je majstorija napravio, da su se i hladni Englezi morali od srca smijati. Skakao bi tako s grane na granu, njihao se, dohvaćao kojekakve plodove i nabcivao se njima. Čestoputa bi znao tako vješto čvrknuti kakvim orahom po kojeg Engleza po njegovom tropskom šeširu, a ma ko zrnom iz puške. Bilo je uopće uza sve opasnosti vrlo veselo i Englezi se nijesu mogli dovoljno nahvaliti Jožiću, što je pristao da se zajedno s Klokom pridruži njihovoj ekspediciji.

»Bank of England isplatit će ti, čim stignemo u London pet tisuća funti, razumiješ li?« rekao je jednoga dana razdraganno vođa ekspedicije. »Ne ćeš trebati ništa raditi. Vrati se u svoju lijepu Jugoslaviju i

živi sa svojim Klokom gospodski. Vi ste to zavrijedili. Evo ti ček na pet tisuća funti.«

Jožić je lijepo smotao ček i spremio ga. Bože moj tko ne bi to su milijuni, ako mu samo pode za rukom da ih kući živ donese... Ali...

Baš: ali! Jednoga dana dogodila im se nesreća. Iz čista mira navalio je na njih strašan jedan nosorog, baš kraj jedne rijeke. Englezi i crnci poskakaše na stabla, a Jožić i Klok potjeraše slona preko rijeke, pa na drugu stranu. Jurnjava je bila strašna. Nosorog je strahovita životinja , osobito ako se razbjesni. Englezi su oštro pucali iz svojih karabinka i tek nakon strašne borbe ubili nosoroga. Teško je to išlo, jer njegova je koža neprobojna. Samo ako ga pogodiš u uho ili u oko ubit ćeš ga, inače nikako. »Vratite se natrag sa slonom da nas prenese preko«, vikao je vođa Engleza. Englezi su naime ostali na jednoj strani rijeke, a Klok i Jožić bijahu je preplivali na slonu. I baš su htjeli da opet uđu u vodu da se vrate kad li od straha ustuknuše. Slon pobježe natrag i ne bi više bio ni za živu glavu zakoraknuo u vodu. Što je bilo? Rijeka je upravo vrvila od krokodila, ogromnih proždrljivih krvoločnih, koji su pružali svoje strašne ralje i plivali prema obali.

»Zaboga, kako ćemo sada preko?« u strahu će Jožić. Najednom ugleda na jednoj strani granato drvo, kome se jedna grana pružala preko vode...

»Ha, već te imam« veselo će Jožić, primi Kloka i oni se za čas popnu na drvo pa se stanu verati po grani: Jožić je pošao prvi, a Klok lagano za njim, oprezno u stanovitoj udaljenosti, da ne bi pukla grana. Slon pak, koji je ostao na drugoj strani pobježe, što su ga noge nosile, jer su već neki krokodili stali izlaziti na pijesak i navaljivati na njega.

Još malo i Jožić je bio na drugoj strani kod Engleza. U tom se času dogodi nešto strašna: grana puče i Jožić se sruši, ali na svoju sreću upravo na kraj rijeke. Englezi ga dočekaše i pograbiše, da ne bi navalili na njega krokodili. Ali Klok siromah nije više mogao preko. Srušio se na drugu stranu. Gladni krokodili jedva ga dočekaše, isplivaše na pijesak, pa za njim. A on jadnik bjež što je brže mogao.

»Klok, Klok, druže«, zaplaka Jožić, videći kako nestaje majmuna s vidika. »Bože, pa zar ga više nikad ne ću vidjeti?«

Zaista, izgledalo je da se više nikada ne će sastati. Ekspedicija je krenula uz rijeku prema unutrašnjosti, dok je siromašni Klok odmaglio gonjen od krokodila na protivnu stranu. Jožić je bio vanredno tužan i skršen. Toliko je godina proživio sa svojim majmunom, toliko veselih i žalosnih časova s njime sproveo, a eto sada ih je sudbina u jednom času rastavila.

Možda će jadno majmunče zaglaviti i postati plijenom strašnih krokodila! O Bože, kako je to žalosno. Ali možda mu uspije pa se ipak spasi. Ta Klok je pametan majmun..

Ilustrirao: **Boško Kocmut.** Napisao: **Ernest Radetić**
(umjetnički atelier »Tri«)

RAZNO

Balon, zrakoplov, aeroplan. Znate li što je balon, a što zrakoplov i aeroplan i koji je razlog, da se mogu dići u zrak i ploviti po njemu? Balon je ogromna jedna lopta, iz tanke gumije, svilom obavita, koja je napunjena lakim plinom, obično vodikom ili helijem. Ti su plinovi mnogo lakši od zraka, pa se prema tome s neobičnom lakoćom dignu u zrak i plove po njemu. Inžiniri znadu lako izračunati kako velik mora biti balon, i koliko plina sadržavati, da bi mogao dignuti u vis izvjesnu težinu. Obično je pojedini balon, zajedno s ladjicom, posadom i sa svim strojevima težak oko 500 kila.

Zrakoplov, koji se obično naziva Zeppelinom, po njegovom izumitelju grofu Zeppelinu, nije ništa drugo nego mnogo malih balona spojenih zajedno, a obloženih tankim listićima vanredno lagane kovine.

zvane aluminium. Izradjen je obično u obliku dugoljaste cigare, a to zato da lakše reže zrak, kad leti silnom brzinom, jer ga tjeraju jaki motori. —

Aeroplan je stroj, koji je teži od zraka, ali može letjeti zato, jer se širokim krilima poput ptice upire o zrak, dok ga motori tjeraju naprijed. Zataji li motor, ili ako se polome krila aeroplan će propasti.

Koliko je gdje kinematografa? Nekada su naši stari išli uveče rano spavati. Danas, osobito u gradovima, počinje istom uveče život. Kazališta, koncerti, a navlastito kinematografi puni su ljudi. U Njemačkoj imade 5100 kinematografa, Engleska 4950, Francuska 3300, Španjolska 2600, Italija 2500, Češka 2024, a koliko ih još ima u Americi, Rusiji, pa po svim drugim državama svijeta skoro je nemoguće nabrojiti ih.

Željeznička stanica, čije je ime nemoguće izgovoriti. Na pruzi London—Holyhead u pokrajini Wales leži mjestance, koje se zove punim imenom: »Lynfairwingspilgeschnyrdropwillywillogogoh«. Taj naslov mjesta napisan je na kolodvoru na tabli dugačkoj osam metara i pol, a sastavljen je iz nekoliko starokeltskih riječi. No kako nitko osim mještana to ime ne može pravo izgovoriti, to ga je željeznička uprava jednostavno skratila i zove ga Lynfair. A mi zahvalimo Bogu, što ne moramo učiti tako strašan pravopis.

Silna jakost nekojih životinja. Osa može da ponese teret nekoliko puta teži nego što je ona sama. Što biste pak vi rekli da morate ponijeti teret, koji bi težio samo toliko koliko ste vi teški? — Muha može hodati po staklu, po stropu i s glavom dolje. — Pas prepoznaje čovjeka ne vidom, nego njuhom, a leptir namiriši cvijet iz daljine od više kilometara. — Krt pojede svaki dan četiri puta više nego što sam teži. — Buha skoči trista puta dalje nego što je sama velika. A kako bi daleko mi skočili?

Igla putovala tijelom. Prije dvije godine ubola se jedna petnaestgodišnja djevojčica iglom tako jako, da ju više nije mogla izvući. Kad je došao liječnik igla se već toliko zabola nekud u meso, da je nije mogao naći. Od tada su prošle dvije godine, a o igli se nije više ništa znalo, niti je djevojčica osjećala kakove boli. Ovih dana medjutim osjetila je najednoć da ju nešto pod bradom bode. Pošla je k liječniku, koji je na najveće začudjenje izvukao iglu. Igla je dakle putovala po cijelom tijelu, dok nije došla pod bradu i odanle izišla van.

Na svijetu se govori 600 jezika. Najrašireniji je jezik kineski. Njime govori 480 milijuna ljudi, zatim indijski, kojim govori 395 milijuna. Engleski govori 175 milijuna, njemački 95 milijuna, španjolski 85 milijuna, ruski 80 milijuna, francuski 45 milijuna, talijanski 40 milijuna. Najrašireniji je jezik svakako engleski, kojim se govori po cijeloj kugli zemaljskoj, a razumije ga najmanje 300 milijuna ljudi. Francuski je jezik jezik političara. Njime se govori na svim medjunarodnim konferencijama. Imade i mrtvih jezika, kojima danas nijedan narod više ne govori, to je jezik latinski i starogrčki.

NAŠI MLADI SARADNICI

POTOK

Hitro teče potok
Kanda mu se žuri
Kroz zelenu travu
Neprestano juri.

Pa pozdravlja šumu:
Zbogom ti mi ostaj
Jer ja sad putujem
U daleki kraj . . .

Marija Gorica

Ivan Mikec

VEČER U NAŠEM SELU

Hajdemo djeco, na počinak,
Jer još malo i sunce je za goru sjelo.
Večer već je k nama došla
i utihnulo već je čitavo nam selo.

Tiha je večer,
Tiho je selo,
Samo pastir neki jošte
U staje goni stado bijelo.

Pjesma se pjeva,
Po brdima ori, i cvrčak se glasi,
A nebo na zapadu
Sunce nam krasi.

Umorni smo
I sanak nam u susret hrli.
Na raženu liježemo slamu,
A sanak nas slatki grli.

A ujutro kad sunce opet svane,
U ruke će netko plug, a netko brane.

Slavko Mostečak,
učenik narodne škole u Bednji

TUŽNI SLAVUJ

Na suhoj tankoj grani
Slavujak mali stoji
Al tužni su mu dani
ko da se nekog boji.

Što je milom tom pjevaču
Da pjevat više ne će
Zašto male oči plaču
A srce zašto peče?

Što bi teška moglo biti
Malom stvoru tome
Da ne presta suze liti
U gaju lijepom svome?

Oh, zmija, u gnijezdu kruta
svu djecu mu podavi
Pa otrovnica, ljuta
sad slavu pravu slavi.

Kad se slavuj u šumu vrati
U gnijezdu ništa ne bi
Mališe svoje stade zvati
I vabiti ih k sebi.

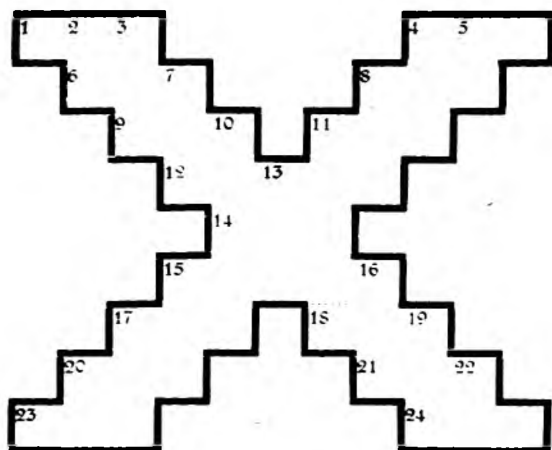
Al glasa nije bilo.
Tek mrak svud šumu krije.
A majka traži čedo milo
kog nigdje više nije.

Pa tužna ptica sada
Ko pomoći da moli
I mrtva u travu pada
Od teške i ljute boli.

Davorin Cek, uč. IIc razreda
drž. III. real. gimn.
Zagreb

ZAGONETKE I ODGONETKE

KRIŽALJKA

Stric Vilper

Vodoravno: 1 povrće, 4. **kuća, 6.** tišina. 8. marljivost, 9. oružje, 11. svadba, 12 vrst pića, 14. filmski komedijaš, 15. dio oka; prozora, 17 stan za ovce, 18. dio kuće, 20. vrućina, 21. ura, 23. čekić, 24. nevolja. **Uspravno:** 2. pamet. 3. morski sisavac, 4. poklon. 5. zlato (franc.). 7. m. ime, 8. drag. 10. mirodija. 11. domaća životinja. 13. dio tekućine. 15. dio crkve (za pjevanje). 16. hod konja, 19. pokazna zamjenica. 20. lična zamjenica. 21. pokazna zamjenica.

ISPUNJALJKA

Sastavio: **Herr Stevo**

I

II

strana svijeta
mjera za vrijeme
nogometni izraz
u glavi je
jelo
divlja zvijer
vrst papige
posvojna zamjenica
muško ime
snažan
turski plemić

Od I do II država u Evropi.

SKRIVAČICE

Rudolf Hodak, uč. II razr. gr. škole Ivanić-Grad.

Rijeka Vrbas plitka nije
Ivica je za dar dobio 10 Dinara
Stanimo starče!
To sve nije ništa
U Ivana su šake jake.

REBUS

(A. Ferderber. Zagreb)

TO TO
A
TO TO

STI
CE

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. VI. RUJAN 1934. BROJ 1.

NAŠI MLADI SARADNICI

PRIMORAC

Brza riba morem plovi
Primorac je rado lovi
Mreže vuče dupkom pune
To su tečne ribe tune

Vesla morem u tuđinu
Ostavlja si domovinu
A njegovi sinci mali
Po moru su zaveslali

Love ribe vuku mreže
I oni bi ribe svježe
Djeca viču, ribe šute
Pred ladicom vodu mute

Djeca love, ribe plove
Uvjek brze, uvjek nove
Ja im želim, Bože mili
Da bi mnoge ulovili.

Petrinja **Branimir Rukavina**

ISTRI.

Istro mila, Istro ravna
Ti kolijevko starodavna
Slavenskog si roda slavna
Istro mila, Istro ravna.

Tobom teku Mirna, Raša
Al' si lijepa Istro naša
Najviša ti Učka gora
Koja naša biti mora.

Na te legla zmija ljuta,
Moraš da se mičeš s puta
Crnom koprenom te svila
Okove ti postavila.

Al će četa sokolića
Vjernih tvojih slavskih ptića
Da ustremi na dušmana
Privede te opet k nama

Sušak **Žun Živan**

KAJ TI JE . . .

Kaj ti je, Istra moja mila?
Zakaj si žalostna tako?
Zakaj zastavo si zavila?
Zakaj solzi se Ti oko?

Ne vprašaj, bratec moj me mili,
Ne vrašajte me moji sini,
Mene na tla so pohodili
Brezsrčni že Latini!

O, čakaj Istra moja mila,
Svobode dan že prišel bo,
Ko mi čez Učko pridemo
In Istro k sebi vzamemo!

Takrat se zvezde zasvetijo
In nebeška solnca vsa,
Sovražniki pa odletijo
Iz Istre proč do zadnjega

Tedaj mi v naši Jugoslaviji
Himno vsi zapojemo
In vsi verni Istre sini
Slovanstvu se pridružijo!

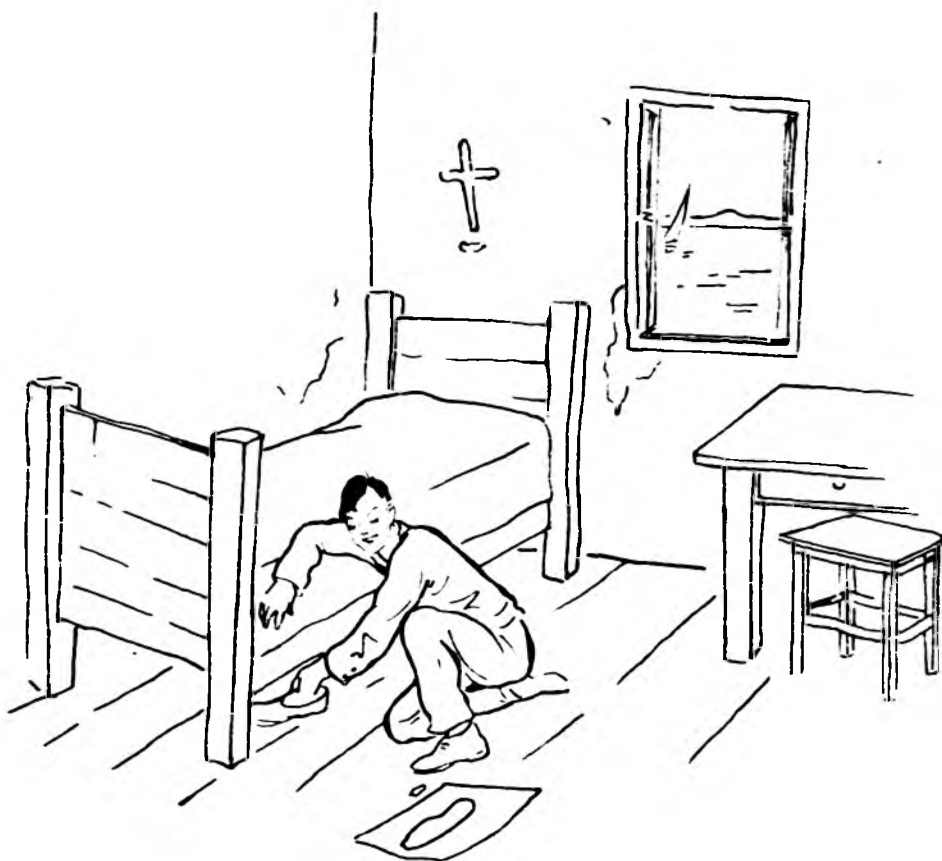
Spesnil Boris A-r. učenec 3. realne gimnazije 1. razred.

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, RUJAN ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 1

Gospa Tonina

»Hej, mališi moji, što li ste vi sretni! Vi ni ne znate, kako je vama lijepo, a ipak ste nezadovoljni, mrgodite se i mrmljate, kad valja da ujutro nešto ranije ustanete i podjete u školu. A što vam tamo fali? Soba je lijepa, svijetla, zračna i topla, na zidovima vise lijepe slike, imate udobne klupe, a učitelji su vam dobri, pa što biste više htjeli?

Da vi znate kakovu smo školu mi polazili prije šezdeset. sedamdeset godina, drukčije bi vi govorili. Naročito mi, tamo s one strane Učke, u onoj lijepoj Istri našoj . . .«

Tim je riječima oslovio, skupinu živahnih dječaka. djed Ivićev, stari barba Tonin.

»Dajte, barba Tonin, pričajte« zaintačila djeca, vazda spremna da ga slušaju, jer je barba Tonin bio vanredno duhovit, pa je svaku svoju priču iz nekadanjih starih vremena znao začiniti po kojom veselom opaskom.

»Pa hajde! Pričat ću vam o našoj školi! Kakva tabla, kakve klupe, svega toga mi nijesmo poznavali. Nas bi velečasni gospodin župnik Martin Talić, Bog mu se duši smilovao!, okupio u hlad pod granatom ladonjom, a mi bismo posjedali kud koji, tko na travu, tko na zemlju, tko na kakav panj, i slušali. Na koljena bismo položili glatki kakav plosnati kamen, pa udri po njemu šarati koječakva nepravilna pismena komadićem crna ugljena.

Dugo nijesmo znali, ni kako izgleda olovka, sve dok nam se tamo negdje oko 1870. nijesu smilovali dobri ljudi od društva Sv. Jeronima iz Zagreba, koji su nam poslali nekoliko olovaka, pisanka i knjiga.«

»Pa tako Vi, djede, onda uopće niste nikada ni bili u pravoj školi,« čudila se djeca.

»Kako ne bih bio? I učiteljicu sam imao. Jesam li vam kada pričao o gospi Tonini?«

»O gospi Tonini? Ne, djede, nikada! Kakova je to učiteljica bila, koja se Tonina zvala?« izvalila djeca oči.

»Jest, jest, gospa Tonina bila je moja prva učiteljica. Kazivali su, istina, da nije svršila bogzna kakove škole, ali moram priznati, da je svoje zvanje vršila odlično . . .

Gospi Tonini bilo je onda, dok sam ja bio njezin učenik, šezdeset godina. Pričahu, da je nekada dobro živjela i da je bila iz gospodske kuće, nu kako je sreća promjenljiva, umrli joj roditelji, imanje stalo propadati i ona se jednoga dana nadje bez igdje ičega. Sve što joj je ostalo bilo je ono malo znanja, što ga je za boljih vremena stekla u školi.

U naše je selo došla na poziv župnika, kome je već bilo dojadilo, da se s nama natjerava pod ladonjom pod vedrim nebom, pa se obratio na našeg biskupa Dobrilu u Trstu, neka bi mu poslao kakovo naobraženo i pismeno čeljade, koje bi djecu umjesto njega podučavalo. A biskup dobra duša, posla nam gospu Toninu.

Seoski ju je knez, ili kako mu kod nas kažu, »župan«, smjestio u jednoj staroj kući ,u kojoj nije nitko više stanovao i tu je dao urediti jednu sobicu za nju, a drugu za nas.

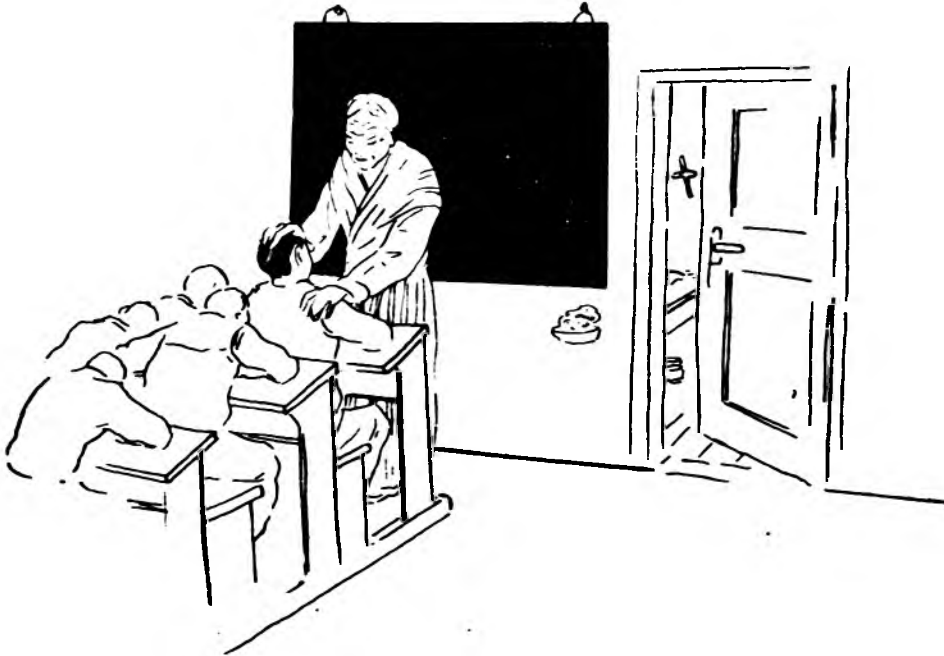
I otada smo nas dvadesetak čupave seljačke djece počeli redovito polaziti »školu«.

Dobra naša gospa Tonina! Ona kao da ni nije bila učiteljica. Bila nam je više kao neka dobra baka, sa dvadesetero malih unučića, koje je vodila, upućivala, milovala i razotkrivala im tajne crnih slova . . .

A kakva joj je bila plaća?

Sirota stara! Nikad nije vidjela ni novčića! A tko da joj ga i dade? U našem selu bilo je svega i svačega, i sira i pršuta i mlijeka i vina, ali novaca bilo je oduvijek malo, tako da ih ni za gospu Toninu nije bilo moguće naći. Na sreću su naše dobre majke znale, da i gospa Tonina mora jesti, ako hoće da živi, pa su je se svakog tjedna po nečim sjetile. Jedna bi joj donijela jaja, druga sira, treća komad pršuta, četvrta vrećicu brašna, peta flašu vina, i tako redom. A gospa Tonina bila je sa svime zadovoljna. Podučavala nas je s mnogo ljubavi, s mnogo iskrene topline, tiho i bez jadanja, kao da izvršuje nekakav svoj davni sveti zavjet.

Imala je sobicu u koju se ulazilo ravno iz naše škole. U sobici je bio jedan krevet, stol i tri obična drvena stolca. To joj je bilo čitavo pokućstvo i kad bi joj nedjeljom naše majke došle u posjete noseći joj svaka po nešto pod pregačom, nijesu imale gdje da sjednu. Čitavo je selo volilo gospu Toninu i često je se sjećalo. No bio je ipak u godini jedan dan, kad bi ljubav našeg sela prema gospi Tonini, prvoj prosvjetiteljki našeg kraja, došla posebno do svog izražaja. Bijaše to na Antunovo na sedamnaestoga siječnja. Taj je dan gospa Tonina slavila svoj imendan.

Ona je u taj dan bila nekud zbunjena i smućena, od ugodnog uzrujanja. Znala je da ćemo svi mi doći, obdariti je nečime i čestitati joj imendan. Tiho bi i nečujno došla u školu, sjela za stol i čekala na nas. Tiho, rekao sam, i nečujno! Pa kako bi sirota stara bila i mogla bučno hodati, kada nije nikada nosila cipela. Imala je tople vunene papuče, a cipele nije uopće ni imala.«

»Pa zašto ih nije kupila?« čudila se djeca.

»Hej, kupila, kupila, lako je to reći, ali čime? Ta rekoh vam, da u ime plaće nije nikada ni novčića dobila. I moj je otac, koji je bio jedini postolar u selu, uvijek govorio, da bi joj jedne dobre i »kripke« cipele za snijeg, blato i kišu, bile od krvave potrebe. Ali nije ih bilo i nije ih bilo.«

»Sirota!« sažalno će djeca.

»Tješite se, ona je ipak dobila cipele. I to dobre, čvrste, jake i točno po mjeri, a da nije nikada saznala, tko joj je i kada uzeo mjeru za cipele.

A to vam je bilo tako:

Moj je otac, kako rekoh, bio jedini postolar u selu. Nije on šivao nikakve moderne cipelice s visokim peticama i lakastim kapicama. To je uostalom jasno kazivala drvena tablica nad našim vratima. Na toj sasvim običnoj dasci bilo je nezgrapnim slovima napisano: »Šime Matas,

postolar«. Tko je god vidio tablu mogao je biti na čistu, da se u toj kućici ne krije bogzna kakav postolarski majstor. Ali naši su ga seljaci hvalili i kazivali, da šije »kripko« i da mu dretva »ne puca«, a to je za njih bilo glavno. Imali su i pravo. Cipele, koje je jednom moj otac obio čavlima trajale bi godinama.

I tako je moj otac, koji je poput svih drugih seljaka, znao točno na pamet, u koji će dan pasti sveti Antun pustinjak, imendan gospe Tonine, odlučio, da je iznenadi, sašije joj cipele i pošalje joj ih kao svoj dar k imendanu . . . Ta i on ju je volio, kao i svi oni drugi vrijedni seljaci, tu našu dobru prosvjetiteljku.

Ali kako da dodje do mjere njezinih cipela, a da ona toga ne sazna? U tom sam mu pomgao ja. Jednoga dana za vrijeme školske obuke, stao sam se ugursuski prenavljati da me boli želudac i zamolio sam da izadjem. Umjesto da podjem van, ušuljao sam se u njezinu sobicu ispružio ruku pod krevet i izvadio jedne stare papuče. Vidio sam: poderane su bile obadvije. Izvadio sam žurno komad papira i olovkom na njem točno naznačio mjeru papuče. A onda: smuk! vješto poput mačke kroz prozor. O podne donesem slavodobitno kući mjeru noge gospe Tonine.

»Izvrsno«, nasmiješio se moj otac i pogladio brk. »Imade nogu broj 39 i pol.«

Došao je dan 17. siječnja. Mi smo se, zažarenih obrazića, umotani u tople suknene kaputiće, žurili u školu, svečano raspoloženi. Svaki je od nas nosio ponešto pod kaputićem. Franić, Perica, Jive, Rade, Grgo i svi redom. Ja sam, nikome ne kazujući, nosio pod pazuhom, čvrsto ih stisnuvši, nove novcate cipele. Došavši do škole zirnem jednim okom kroz prozor, da vidim gdje je gospa Tonina. Bila je već za stolom u školi. Čekala nas je. To mi je došlo kao naručeno. Došavši u hodnik uvučem se žurno u njezinu sobicu, položim pod krevet uz stare papuče nove cipele, ne baš skupocjene ,ali dobre i »kripke«, kako reče moj otac, i izađem spretno, da me nije ni opazila, pa uđem nehajno u školu.

Jedan za drugim prilazili su dječaci k stolu. I svaki je po nešto metnuo pred učiteljicu.

»Hvala, dječice« kazivala je zbunjeno gospa Tonina, »hvala, nije to bilo potrebno, pozdravite majčice kod kuće i lijepo im se zahvalite«.

»Oprostite, gospo, malo je, samo jedna malenkost« odvraćala su djeca ispričavajući se, »toliko da znate da vas se sjećamo i da mislimo na vas. Mame vas pozdravljaju i žele vam sretan imendan . . .«

Ja sam jedini došao praznih ruku.

»Tata i mama čestitaju vam imendan« rekao sam . . . Ona me je tako žalosno pogledala da me je upravo zazeblo oko srca.

»Vi ste me dakle jedini zaboravili. Ti me se dakle jedini nisi ničime sjetio, Toniću moj. A ja sam te oduvijek naročito voljela.« Tako mi se činilo da mi kazuju njezine staračke oči. I već mi je bilo na vrh jezika, da joj glasno reknem: »Ne, ne, nijesmo vas mi zaboravili. Tamo su vam nove cipele u sobici pod krevetom. Moj vam ih je otac sašio. Teško si je od ustiju otkinuo forintu da kupi kožu . . . Svi vas mi volimo . . .«, ali sam se svladao i šutio sam. Nijesam ni pisnuo. Tek su mi se oči smijale....

A sutradan, čim sam ušao u školu, došla je gospa Tonina k meni. Pogladila me je drhtavom rukom po kuštravoj kosi, tako toplo, tako blago, kao da me želi zamoliti za oproštenje, što se jučer na mene pomalo u sebi kao naljutila.

»Moj dobri, moj dragi mali Toniću!« prošaptala je. I ništa mi više nije rekla. Ali u tim je riječima bilo toliko srca, toliko ljubavi, da su me oblile suze. I njoj su se orosile oči.

Tako vam je nekoć bilo u našoj školi, dragi moji mališi«, završio je barba Tonin, Ivićev djed, svoju priču.

Dobri su ono ljudi bili svi, i oni siromašni seljaci, i Šime Matas postolar, i barba Tonin, Ivićev djed, i ona stara, sada već davno pokojna, prva prosvjetiteljica u našem kraju, gospa Tonina . . . .

Ernest Radetić

Cica maca . . .

Cico maco, što to radiš,
Što brčiće svoje gladiš?
Sve se meni nešto čini:
Imala si ručak fini.

Malom braci maca veli:
Izjela sam kolač cijeli
što je bio na sred stola,
I od drugog jošte pola.

Reci mami da mi prosti:
Slađi kolač nego kosti.
Više neću, tvrda vjera,
Dokle glad me ne natjera.

Knin.

Niko Škovrlj.

Gorolomova hrid

Uzbunilo se nebo i more. Urlala je bura. Čupala je drveće, lomila krš i kotrljala ga u prodolicu do morskog igala, gdje se stislo malo selo Galebovac. Stislo se seoce pod visokom gorom kao prestrašeno ptiče pod majčinim krilom.

More je ključalo. Val za valom jurio prema grebenu, udarao o klisuru, razbijao se o njezine snažne grudi, pjenio od bjesne nemoći pa ponovno nasrtao sve češće. Uzalud. Svakiput se razbio o oštrljatu hrid koja je virila u sredini dražice iz mora.

Na kući starog ribara Mate grede tužno škripale i bolno jecale. Pred ikonom je žmirkalo malo kandilo a pod njim je klečala žena i molila za one jadnike koje je bura zatekla na otvorenome moru. Ribar je Mate sjedio kraj kamina i odbijao debele kolutove dima iz kratke engleske lulice. Na koljenu je držao sinčića i pričao mu o Gorolomu:

»U davna, davna vremena«, započeo je ribar Mate »živio je u našim planinama div Gorolom. Bio je silan, viši od najviše jele, jači od najjačeg hrasta no blage ćudi kao janje. Stanovao je u podzemnim špiljama krasa. Klonio se ljudi. Samo kad bi zaželio plavetila neba i mirisa mora, izašao bi iz špilje, popeo se na najviši vis odakle je pukao pogled na debelo more. Sjeo bi na kamen i prosjedio sate i sate. Promatrao je let galebova, pratio okom brze parobrode i male jedrenjače čija su se jedra bijelila kao galebova krila. Duša mu se blažila ljepotama našega Jadrana.

Jednoga dana doplovili stranci na galijama. Na njihovim brodicama vijorila se zastava krilatog lava. Lakomo se bacili na orijaška stabla, sjekli ih, valjali niz brdo do morske obale, tovarili na galije i odvažali. Na brdu je ostala gola zemlja sa bijelim, svježim panjevima kao krstovima na grobnim humcima. Vremenom je bura isprala zemlju. Ostalo je nerodno brdo.

Jednog dana uznemiri Goroloma neka tutnjava gore na zemlji. Izašao je da vidi. Osupnuo se. Izmjenila se okolica da je gotovo nije prepoznao. Šume isječene, stabla povaljana a na morskoj obali naslagano čitavo brdo dužica. Oko njih se vrzli ljudi, tovarili na galije, razapeli jedra i htjeli da otplove.

Gorolom se razgnjevio. Čelo mu se smrklo, a obrazi podrhtavali od ljutine. Pojurio je na vrh planine i stao na najvišu hrid. Izgledao je kao ogroman kip isklesan iz stanca kamena. Upro je prst u galije a iz grudiju mu se oteo strašan krik, krik, od kojeg su zadrhtale i gore i more.

Strancima zamrlo srce od straha. Brzo se otisli od obale.

»Nećete uteći!« vikne Gorolom, zgrabi snažnim rukama ogromnu hrid, otkine je, digne nada se i silnom je snagom baci prema moru. Prohujala je zrakom i tresnula u more. Smrvila je galije, slomila lavu oba krila. Ogroman vir progutao je i ljude i galije.

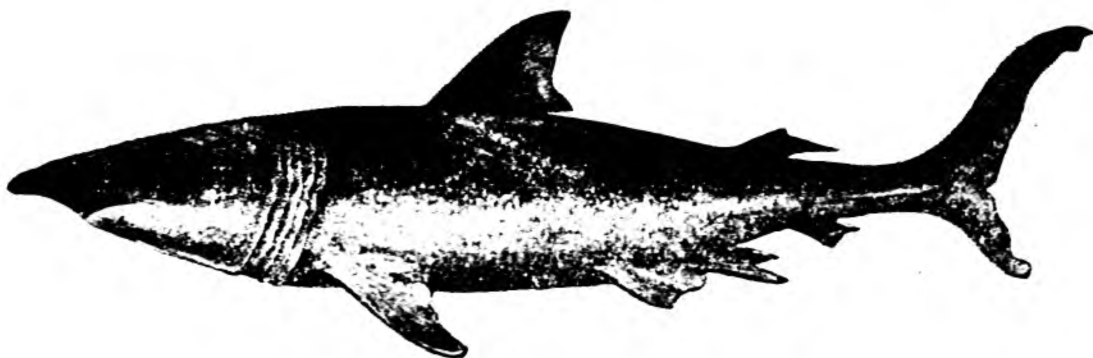
Još danas viri vrh te hridi iz mora a ljudi je zovu »Gorolomova hrid.«

Radoslav Kovač

Morska čudovišta

Posljednjih se dana mnogo pisalo o tome, kako je u naš Jadran zabasao ogroman jedan morski pas, težak nekoliko tisuća kilograma, a dugačak skoro osam metara. Ribari su ga teškom mukom uhvatili kod Kraljevice. Pas je doplovio za engleskim ratnim brodovima, koji su ovih dana posjetili naše luke. Kako vidimo stare mornarske priče o ogromnim morskim nemanima nijesu bez temelja. Naročito među morskim psima imade nekoliko orijaša, koji su strah i trepet ribara. Tako zvani bijeli morski pas tako je velik i tako proždrljiv, da jureći za brodovima hvata i proždire čitave vreće ugljena i pepela, što mu ga mornari znadu baciti.

Morski pas

Svakako je jedna od najstrašnijih morskih nemani, koje se mornari vrlo boje, jedna vrst okrutnog morskog psa, koji je krvoločan poput tigra, a otrovan kao najljuća otrovnica. Njegov rep završava tvrdim jednim šiljkom nalik na oštar nož od kosti. Taj je šiljak čvrst kao čelik, a može da upravlja njime kakogod hoće. Svoj plijen pogađa njime najvećom točnošću. Čim utisne šiljak uštrcne ujedno i jaku dozu otrova. Riba, koju je tako napao ugine za šest minuta.

Godine 1922 uhvatili su ribari u Floridi drugo jedno čudovište koje je bilo veliko kao pet slonova zajedno. Ta je neman imala ždrijelo široko 70 centimetara, a nije imala ni zubi ni jezika. Naprotiv je imala na gubici dugačko rilo kao u slona, a težila je petnaest hiljada kila . . . Kad su je rasporili našli su u njoj 448 kila koralja i 1500 kila ribe.

U Australiji pak viđena je još čudnija neman. Nekoji pastiri, koji su pasli stada krava i teladi na pašnjacima uz morsku obalu, opazili su, kako im često puta preko noći jednostavno izgine po koje tele. Nikako nijesu mogli uhvatiti kradljivca. Neobično im je bilo, što se nigdje nijesu vidjele ni stope ljudi, ni konjska kopita, a ni tragovi kakve ladje, koja bi pristajala noću uz obalu. Držali su da krađe vrši organizovana kakva banda kradljivaca, koji se noću lađom šuljaju do obale i odnesu po koje tele ili kravu. Postavili su zasjedu i čekali. Kad li imadu što vidjeti. Jedne noći pojavi se iz mora ogromna jedna zmijurina, silnom se brzinom provuče između klisura i hridina do pašnjaka, pograbi tele i dižući visoko glavu vrati se u more . . .

Kako vidimo more krije u sebi najstrašnija i najneobičnija čudovišta, koja su mnogim prirodopiscima još i danas posvema nepoznata. Uopće je za nas još uvijek velika tajna život koji se krije u beskrajnim morskim dubinama.

Zeko

U dračici zeko spava,
puno njega boli glava.
Noćas preda nj vuko banu,
a on bježi uza stranu.
Trčao je bez predaha
od golema smrtnog straha.
Sreća našem zeki bila:
brzina ga izbavila;
pa sad plašljiv samo preda
izbuljenim oč'ma gleda
da izbjegne nove muke,
živ ne pane u zle ruke
kog dušmana svoga roda
koji ne zna što j' sloboda,
što li pravo: živjet htjeti
i prebivat svugdje smjeti!

Uprav zeko tako misli
kad odnekud psi natisli.
Nove muke, novi jadi;
šta će zeko sad da radi?
Zubi slabi — da se kolje,
da se preda — nema volje.
Nema druge — opet bježi
i ko munja krše reži . . .

Kad nenadno puška planu
jadni zeko sav se zgranu
I da trag si zabašuri,
desno — l'jevo sada juri,
pa izmaknu smrti sretno,
da mu bilo berićetno!

A njegove šuplje uši
nek vam kažu
da ne lažu
kako mu je sad pri duši.

Knin

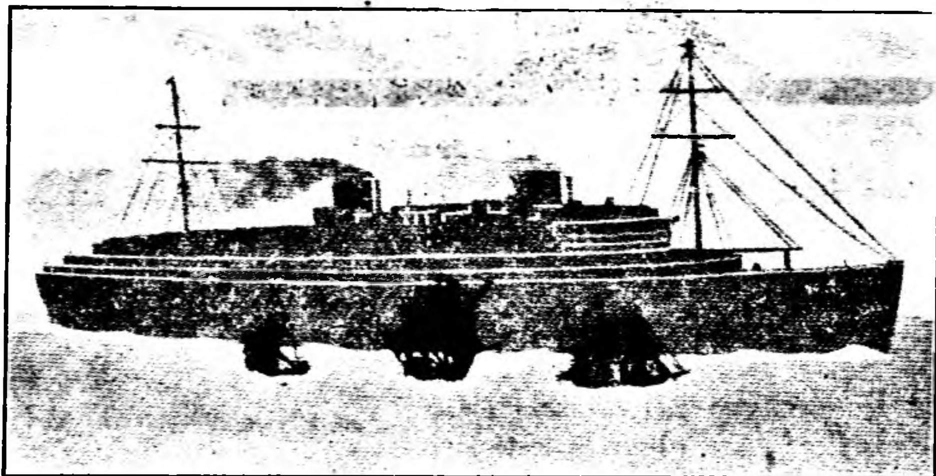
Niko Škovrlj.

Kad bi se mogla sresti prošlost sa sadašnjicom

Skoro je hiljadu godina minulo od onoga dana otkako su, koliko nam je poznato, prvi Evropejci stupili nogom na američko tlo. Bilo je to godine 1001., kada su glasoviti pomorci Vikingi krenuli sa otoka Grönlanda prema jugozapadu i nakon dugotrajnog putovanja iskrcali se na dotad nepoznatom tlu. Danas znademo da je to bila Amerika, a na mjestu gdje danas leže gradovi Newyork i Boston. Nekoliko stoljeća prije toga otkrili su Vikingi Island, s njega su prešli na Gröniand, a kako im nemirna i pustolovna krv nije dala mira, nijesu mirovali dok nijesu doprli i do današnje Amerike. Dugo su godina tamošnji iseljenici ostali u vezi sa svojim rodnim krajem, sve tamo do 1400. godine, kada je vikinško brodarstvo počelo propadati. Ali u pričama Islandjana ostade i nadalje još kroz nekoliko stoljeća živa uspomena na slavne njihove predje, koji su osvojili daleku neku zemlju s onkraj oceana, gdje sunce zapada.

Vikinzi, istina, nijesu putovali preko oceana sve u jednoj turi, nego na prekide. Iz norveških bi zemalja krenuli do Islanda, s Islanda do Grönlanda, a onda od Grönlanda dalje k zapadu. Ali kad pomislimo s koliko su se poteškoća morali boriti, kako su se mogli živi održati na moru usred bijesnih oceanskih valova, sa svojim malim ladicama, dolazimo do zaključka da su to morali biti pravi morski heroji. Njihove su najveće lade bile dugačke 21 metar, nijesu imale uopće palube, nego u

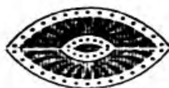
najboljem slučaju kakvo platneno pokrivalo, tjerali su ih veslima, a imale su samo jedan jarbol 13 m visok i na njem jedno jedino jedro. Bez kompasa, bez ikakvih drugih pomagala, do sunca i zvijezda na nebu, po kojima su se ravnali, oni bi odlazili na beskonačno dugačak put u nepoznato bijesno more. Odvažni su to bili junaci, pravi morski vuci.

Nijesu bile veće ni ladje, kojima se Kolumbo otputio na zapad. Najveća Kolumbova ladja, »Santa Maria«, bila je dugačka samo 23 metra, no bile su barem bolje opremljene. A i prvi parobrod, koji je 1819. prešao ocean bio je takodjer sasvim mali brodić, kad ga se usporedi s današnjim kolosima. Bio je samo 30 metara dug.

A danas? Veliki transoceanski brod »Bremen« dugačak je ništa manje nego 280 metara, a svaki njegov čamac za spasavanje veći je nego što su bile ladje hrabrih Vikinga.

Što li bi, Gospode Bože, rekla davna prošlost, da joj se je danas sresti sa sadašnjošću. Kako bi se gledali Vikingi i Kolumbo sa današnjim kapetanima orijaških transantlantika?

Istra

Na žalima Jadranskoga mora,
Gdje Dragonja teče, Raša bistra,
Gdje se k nebu diže Učka gora —
Jad jaduje mučenica Istra.

Od majke ju otkinuli njene:
Suze roni sirotinja pusta,
Od umora zatvorila zjene
I od bola stisnula je usta...

Jad jaduje, nikom ne kazuje:
Oblaci su previsoko gore,
Tvrda zemlja gluha, pa ne čuje,
A sinje se uzburkalo more.

Tudinci joj smrtnu zamku pletu,
U poletu mladu da uguše;
Oteti joj mogu sve na svijetu,
Ali naše nikad ne će duše!

Zlatko Špoljar

Galebovi

— Otkuda ste galebovi,
moje bijele ptice?
— Iz zemlje smo zarobljene,
Istre sirotice.

— Kako živi naša seja
tamo ukraj mora?
— Duša joj je izranjena,
lice puno bora.

Svaki danak suze lije,
kad se nama jada.
Ali Istra jošte živi —
živa joj je n a d a.

Gabrijel Cvitan

Odlomci iz ratnih uspomena

Gosp. Dr. Ante Messner-Sporšić bio je na talijanskom ratištu vojni svećenik skoro čitavo vrijeme svjetskog rata. Nedavno je objelodanio svoje uspomene iz onih strašnih dana, u opsežnoj, lijepo opremljenoj knjizi. Zaista ovako vjernog prikaza Talijana i njihova karaktera nijesmo još čitali. Knjigu možemo svakome najtoplije preporučiti.

Motrio sam u godini 1914. srpske zarobljenike, njihova zamišljena lica i žalost za drugovima. Srpski su zarobljenici pobudivali štovanje i u onih, koji ih nijesu ljubili. Doista nema ni jedan ratni zarobljenik, da se čemu veseli, ako je ponosan na svoju domovinu, koja je u pogibli. — U talijanskim zarobljenicima nijesi vidio ponosa ili bilo kakve žalosti. Gledao sam male i velike skupove zarobljenika, jer su svi iz linije dopremani u Prvačinu a zatim u Ljubljanu. U prvi su se čas, kad su dopali u zarobljeništvo, bojali kao djeca, da će ih zaklati, otrovati itd. Ali kad su vidjeli, da hranu dobivaju iz istih kotlova kao naši ljudi, minuo ih strah, pa su bili pravi — Talijani. Prolazili su kroz mjesto, vičući proti svome vojskovođi itd. — Prodavali su našim vojnicima za malenkost — za kruh ili duhan — svoju »stella d'Italia«, što ju pod vratom nosi svaki talijanski vojnik od kralja do zadnjeg pješaka. Više puta su sami tu zvijezdu procijenili s dvadeset filira... Druga je opet četa talijanskih zarobljenika, idući iz Gorice veselo vikala, a kad je stupila u Prvačinu, počela i kape bacati u vis, dočekivati ih u ruke, uz različne druge vještine kao na sajmu. Poskakivali su i ijukali: »La guerra è finita per noi — rat je za nas dovršen!« A kad bi ih priveli ka kotlu,

skakali su jedan preko drugoga, da dođu prije na red, te bi naši potčasnici imali dosta posla, dok bi ih u red svrstali. Kad su ih vozili željeznicom u daljnje zarobljeništvo, mahali su kapama iz vagonâ, kao da se voze kući — kao pobjednici. Uopće su talijanski zarobljenici mnogo doprinijeli, da smo mi svi skupa još manje štovali ovakvog protivnika!...

5. su novembra dopratili u Prvačinu iz Gorice pô talijanskog bataljuna bersaljera, s njima četrnaest oficira i samoga majora, njihovog zapovjednika. Išli su ispred bolnice, u koju je stiglo još prije ovoga transporta kojih petnaest bersaljera, da im povežu lake rane. Ova je mala četica talijanskih ranjenika pred bolnicom gledala svoju braću i prijatelje, gdje stupaju pod pratnjom bosanskih vojnika, te je dovikivala različne povike i pozdrave. Kad su pako stupali časnici s majorom, povezane glave, nije ga ona petnaestorica ni pozdravila, nego nam ga s prstima pokazivala i porugljivo vikala: »Ecco il nosro commandante — gle našeg zapovjednika!« Nama je bilo neugodno. Svi smo ga mi pozdravili, a on se naklonio i dva puta tužno pogledao svoje bersaljere, kao da nas pita, što bi se drugo moglo očekivati od ovakve čeljadi? A bersaljeri su dika i ponos Talijana... Talijane nije uopće bilo teško zarobiti, kao da su tačno provodili svoje »junačko« načelo, da je bolje biti pet časova kukavica nego uvijek mrtav — pak su se na mase predavali, kad bi ih protivnički odjeli — bili oni i najmanji, samo malo oštrije napali. Da nije bilo u Talijana tako brojne artilerije i tehnike, bio bi s njima brz posao kod Gorice i drugdje...

Talijani su htjeli svakako do Božića 1915. doći u Goricu. Sve su preduzeli, što se u ratu preduzeti može, ali ipak nije išlo. Napokon su dopremili prvu i drugu grenadirsku regimentu iz Rimu. Bili su to izabrani vojnici i časnici, iz najboljih rimskih društava. Navalili su kao nijedni prije, ali su ipak bili odbijeni... U bolnicu su dopremili pet oficira grenadira. Jedan je znao vrlo dobro njemački, Rimljanin, koji je bio duže namješten u Berlinu. Doktor i ja često smo ih pohađali, i s njima duže razgovarali. Iznenadilo ga, kad mu rekoh, da nijesam Nijemac, jer su oni pod »Austriaci«, mislili uvijek na Nijemce. Onda me posve pouzdano upitao, da li je više zapovjedništvo proti njihovim grenadirima postavilo također grenadire, jer da ih Talijani nijesu mogli nadvladati. Kad mu odgovorih, da su se proti njima borili Dalmatinci, koji su već sedam mjeseci u liniji, uzdahnuo je samo: »Oh, Dalmati!« — i ništa više nije rekao, nego okrenuo oči k zidu.

Da, svaki je naš Dalmatinac i Hercegbosanac bio grenadir, kad se radilo, da Talijana odbiju od Gorice. A talijansku je inteligenciju iznenadilo, kad je čula, da se junački bore proti njima baš oni Dalmatinci, za koje su slušali, da su »iredenti«, koji jedva čekaju, da ih majka Italija oslobodi. Dalmacija im je davala najjasniji odgovor kod Gorice. Čini se, da ga još nijesu shvatili!...

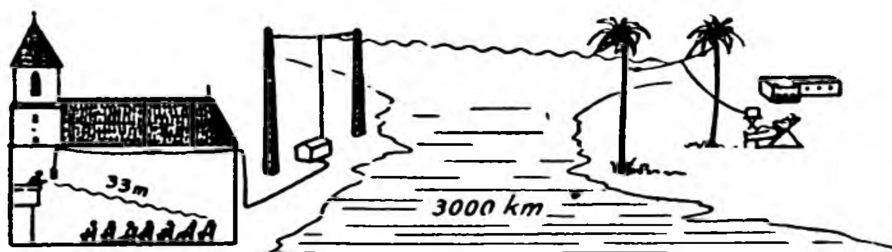
Dr. Ante Messner-Sporšić.

Brzina radio valova

Radio nije danas više nikakva čarolija, niti zagonetka. Danas već i svako dijete znade, da se pomoću električnih valova, može glas čovjeka ili zvuk glazbe baciti u svemir u najveću daljinu. Ako dakle netko, makar na kraju svijeta, imade radio aparat, koji prima te električne valove, on može čuti sve one glasove čovjeka ili glazbe, koje negdje u beskonačnoj udaljenosti šalje aparat za davanje.

A najzanimljivije je kod svega toga to, da obično onaj slušač čak na drugoj strani svijeta, prije čuje glasove nego li onaj, koji je u neposrednoj blizini govornika. Evo kako se to dešava i zašto. Pogledajte ovu sliku.

U crkvi stoji na propovijedaonici svećenik i propovijeda pobožnim slušateljima. Pred njime je radio aparat za davanje. U trenutku, kada je on izgovorio riječ, aparat je silnom brzinom tu istu riječ bacio pomoću električnog vala u svemir. Tri tisuće kilometara daleko, usred Afrike, leži pod palmama čovjek, koji imade aparat za primanje, i sluša propovijed.

Na kraju crkve imade nekoliko slušatelja, koji su u svemu udaljeni od propovjednika samo 33 metra.

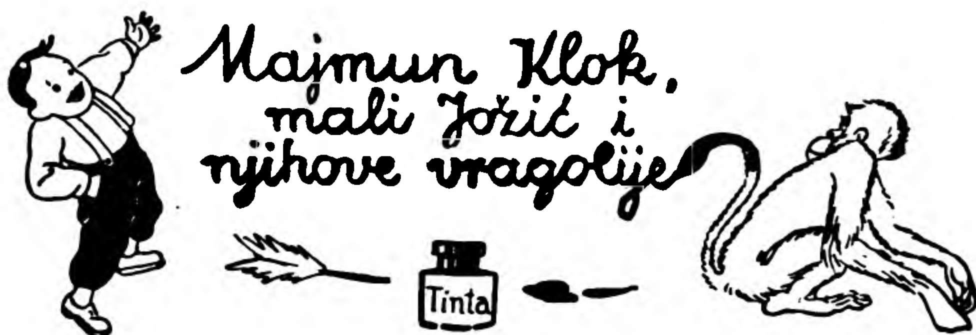
Kažite vi meni, tko će prije čuti glas propovjednikov, da li onaj slušalac u dalekoj Africi, koji je tri tisuće kilometara udaljen od govornika, ili oni slušaoci, koji su tek trideset metara udaljeni od njega i svojim ga očima gledaju?

— Pa onaj, koji mu je bliže, reći ćete vi, ali nije tome tako. Prije će glas doprijeti do onoga u Africi, nego li do onoga u zadnjoj klupi u crkvi. Svi mi znamo iz škole, da zvuk prevali u jednoj sekundi 333 metra. To znači da će od govornika do slušatelja u dnu crkve trebati jednu desetinu sekunde.

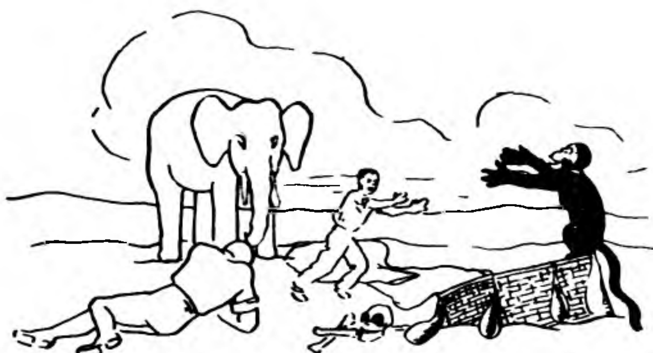
Medjutim električni su valovi daleko brži. Električni val prevali u jednoj sekundi 300 milijuna metara. Prema tome će električni val, što ga je izbacio radio aparat za davanje, glas govornikov prebaciti u daleku Afriku za jednu stotinu sekunde, dakle deset puta prije nego li što je taj isti glas stigao do u dno crkve.

To su čudesa dvadesetog vijeka, zar ne?

Ne! Klok je previše pametan, a da bi mogao nastradati. Koliko li je puta dosad iznio živu glavu i iz najvećih opasnosti, pa kako ne bi sad umakao krokodilima.

Jožić se bez potrebe žalostio. A bio je zbilja satrven od tuge i žalosti za svojim drugom, koga je tako nenadano i pod tako strašnim okolnostima, izgubio. Jašeći tako s izmorenim Englezom na omršavjelu slonu, znao bi često uzdahnuti i kriomice obrisati suzu. Dugo su se tako Englez i on probijali kroz prašumu, sve dok nijesu jednog dana izišli na čistinu. A ta čistina bila je još strašnija i od same prašume. Sahara je to bila, beskrajna, strašna pustinja. Nigdje ni travke, ni busena, nit uopće ičeg zelenog. Pijesak, suh, usijan, kud si pogledao, ko beskonačno žuto pješčano more.

— Gotovi smo! uzdahne Jožić zdvojno. — Odavle lje ne iznijesmo žive glave.

Ne bijaše pravo ni dorekao kad li ga trgne snažan krik . . . Okrene se i ima što vidjeti: Klok, njegov stari drug Klok popeo se na jedan kup pijeska i sjedeći na nekakvoj košari raširio je ruke klikćući od radosti . . .

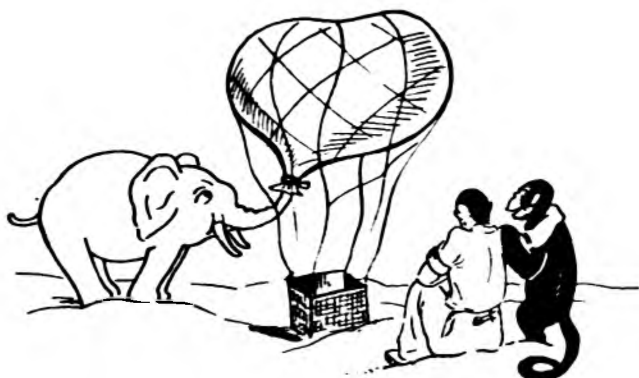
— Klok, druže, ta zar si to ti? povika Jožić ne mogući pravo vjerovati svojim očima. Sav sretan pojuri do majmuna i oni se tako srdačno izgrliše i izljubiše, kako se ni rođena braća ne bi.

Englez, koji je jedini s Jožićem preživio ekspediciju, bio je neobično ganut silnom ljubavlju ovih dvaju stvorova: dječaka i majmuna. Iako hladan i ozbiljan kao svaki Englez, nije mogao a da i on ne da srcu oduška. Pošao je do majmuna i bez riječi mu stresao šapu.

— Što li je to? Čija li je ta košara na kojoj sjediš? zapita Jožić. Majmun nije ni znao ni umio da odgovori. Englez i Jožić stadoše odgrtati pijesak da vide, kakovi su to predmeti. Ubrzo su saznali žalosnu povijest košare. Bili su to ostaci jednog francuskog izvidničkog balona, koji je postradao i pao u pustinji. Pilot je jedan, ranjen, poginuo od gladi i vrućine.

— Što ćemo sada? pitali su se međusobno. Zar da se vratimo u prašumu? Ne! Tamo nas čeka sigurna smrt. Zmije, otrovni komarci, divlje zvijeri. Da krenemo preko pustinje, Zaglavit ćemo od gladi, žeđe i vrućine. Što da dakle radimo?

Položaj je bio u istinu očajan.

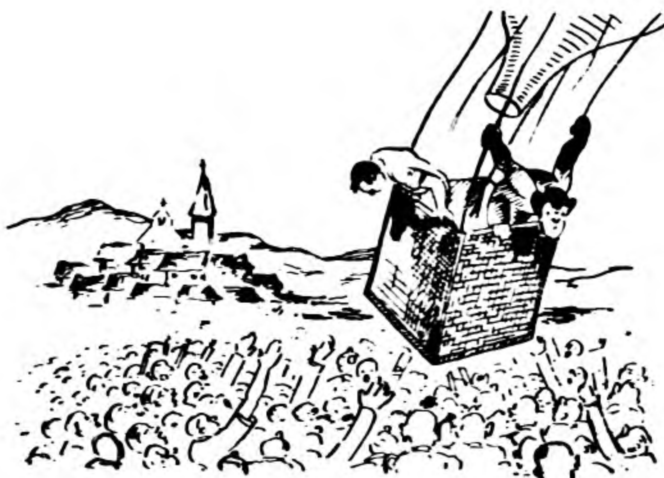
Najednom Englezu, koji je bio odličan učenjak, nešto sine u glavi. Stade pobliže pregledavati ostatke balona i što ih je dalje gledao to mu se lice zadovoljnije smiješilo.

— Pomozite! reče, i sve će dobro biti. Iskopajmo košaru, očistimo od pijeska balon, pokrpajmo ga gdje treba, pa da vidite, što će još iz njega biti.

Sva se trojica dadoše na posao i za čas je balon bio u redu. Ali sad ga je valjalo napuniti kakvim plinom, koji će biti lakši od zraka, a odakle da takav plin smognu?

Englez je nešto računao, pisao i razmišljao.

— Ne bojte se! Večeras, čim se smrači sjesti ćete u košaru balona, i sve će biti dobro. Evo — stao je tumačiti. — Ovaj će naš slon Jumbo duvati u balon svoj topli dah, dok ga ne napuni. Topli je zrak, prema fizičkim zakonima, lakši od hladnoga. Uveče je zrak hladan. U balonu će naprotiv biti zrak topao i uslijed toga dignut će se balon u vis. U visini struje vjetrovi i to od juga prema sjeveru. Zanijet će balon i tjerati ga tako dugo, dok se zrak u balonu ne ohladi. Onda će se balon stati spuštati. A nadajmo se da će to biti kad već bude u blizini ljudskih naselja . . .

Englez je točno računao. Nije ni čudo. Bio je glasovit učenjak, koji se u svojim računima nije nikad prevario. Kako je rekao tako se i zbilo.

Slon je naduvao balon, Jožić i Klok uđoše u košaru a balon se najednoć stane dizati.

»Hej, mister, žurno k nama«, vikne Jožić pružajući Englezu ruku.

»Ne! Ja ostajem! Da ja uđem u košaru bio bi teret pretežak i balon bi prerano pao. Ja ostajem, evo vam točnog nacrta, gdje se ja nalazim i čim dođete među ljude, javite im, neka bi odmah aeroplanom netko

došao po mene. Vi valja da se prvi spasite, jer ste svojom čestitošću to zavrijedili!« reče Englez i pruži Jožiću svitak papira, na kom su bili točni nacrti položaja.

Jožić je htio da se spusti i svakako uzme sa sobom još i plemenitog Engleza, nu bilo je već prekasno. Balon se digao silnom brzinom, a zračna struja u koju je dospio, odnijela ga daleko prema sjeveru.

Letjeli su cijelu noć.

Pred jutro ugledaju pred sobom more.

— Padnemo li ovdje, gotovi smo — primijeti Jožić, gledajući preplašeno u bučne, tamne valove pod sobom.

Najednom ga Klok povuče za lakat i pokaza mu prstom neku tamnu crtu u daljini.

— Kopno, kopno — usklikne Jožić, sav sretan — a Klok stade veselo mahati repom i navlačiti konope pod balonom.

Sve su se više bližali kopnu. Već se je razaznavalo obrise zvonika, crkve, sela, polja i gajeva.

Ljudi su opazili balon i stali trčati iz kuća na ulicu. Za čas je čitav trg bio pun ljudi. Mahali su i klicali i bacali kape u vis.

— Što je tim ljudima, da se toliko oduševljavaju? čudili se naši vazduhoplovci, ne razumijevajući zašto se ti ljudi toliko vesele.

Balon je stao padati sve niže i niže, dok se konačno nije spustio nasred trga.

Mnoštvo je nagrnulo bliže k balonu, kliktalo i bacalo cvijeće.

— Eviva, eviva Cosyns. — Bravi aviatori, bravissimi.

— Pa to su Talijani, pali smo baš u Italiju, reći će Jožić. Eh, bit će barem vrućih makarona. Ali zar su pobenavili, da toliko kliču.

— Eviva Cosyns, eviva van der Elst — Eviva il Belgio — derali su se ko mahniti.

Čim su naši letači istupili, digoše ih ljudi na ramena, obasuše ih cvijećem, a načelnik i karabinieri srdačno se s njima izrukovaše.

— Guardate — guardate questo Elst è brutto come una scimia — govorile su žene: — Gledajte ga, gledajte, pa taj van der Elst je ružan kao majmun . . .

Odvedoše ih u općinu i tamo im prirediše svečani ručak, gdje im mnogo nazdravljahu, slaveći ih.

A znate li što je bilo na stvari i zašto su ih toliko slavili?

Upravo su se tih dana bili digli iz Belgije u stratosferu profesor Cosyns i njegov pomoćnik van der Elst. Cijeli svijet je govorio samo o tom, sve svjetske novine pisale su samo o njima. U svim državama čekalo se dan i noć, gdje će pasti.

Talijani kad su vidjeli balon našeg Jožića i majmuna Kloka mislili su da su to belgijski stratosferski letači i bili su neobično veseli. U jedan tren sve su talijanske novine to doznale i raspisale se na veliko.

Ali nekoliko sati zatim eto ti belaja. Iz Jugoslavije stigla je vijest, da su se stratosferski letači spustili u Međumurju. Letači su se sa ljubljanske radio stanice javili i opisali svoj lijet.

Talijani su bili bijesni, jer su doživjeli veliko razočaranje. Sav svijet im se je smijao, što su bili tako ludi, pa su mogli jednoga majmuna Kloka zamijeniti sa inžinirom van der Elstom.

Kad su čuli, što je na stvari napali su Jožića i Kloka kamenjem i potjerali ih, psujući ih sve u šestnaest.

A naša dva junaka bjež glavom bez obzira. Uhvatili na ulici dva talijanska magarčića skočili na njih i pobjegli ko strijela, da ih bijesni makarondžije ne linčuju . . .

RAZNO

SVOJEGLAVA BROJKA.

I brojke imadu svoje mušice. I one su tvrdoglave, te ne možeš da ih okreneš, pa ma se na glavu postavio. Medju jednu od najneobičnijih brojki spada svakako i naoko bezazlena brojka 142 857. Kad ju ovako gledamo ne vidimo na njoj ništa neobična. Sasvim obična brojka od šest cifra. Ali u sebi krije jednu tajnu.

Evo: pokušajmo pomnožiti tu brojku sa 2, pa sa 3, pa 4, 5 i 6, i dobit ćemo iznenadjujuće rezultate:

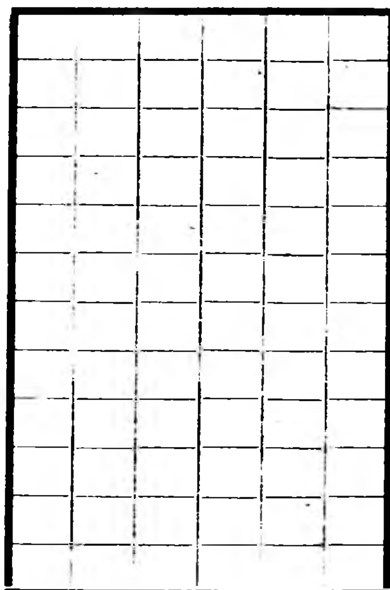
142 857 × 2 = 285 714
142 857 × 3 = 428 571
142 857 × 4 = 571 428
142 857 × 5 = 714 285
142 857 × 6 = 857 142

Kako vidite u produktima svakog takvog množenja nalaze se uvijek jedne te iste brojke i to samo one, koje se nalaze u broju 142857, dapače uvijek su pravilno poredane.

Ali još jedno iznenadjenje krije nam taj broj. Pomnožimo li ga sa 7 dobit ćemo broj 999.999.

ZAGONETKE I ODGONETKE

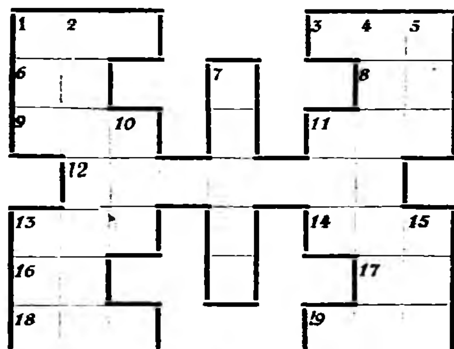
ISPUNJALJKA

Žensko ime
Evropski poluotok
Dio tijela
Otok u Atlant. oceanu
Narod koji govori ikav. nar.
Grad u Dunav. banovini
Sobovo obitavalište
dijelovi košulje
Kontinenat
Grad u Sav. banovini
Nastojnik manastira
Muško ime

Od I do II imaš pred sobom

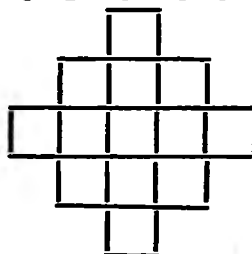
KRIŽALJKA

Vodoravno: 1. nametnici na ljudskom tijelu, 3. turski plemić, 6. kratica za »litra«, 8. mjera za otpor struje, 9. poljski cvijet, 11. kralj ptica, 12. rodno mjesto Ljud. Gaja, 13. dio tijela, 14. lična zamjenica, 16. 100 m², 17. kratica za »Ivo Bendić«, 18. hrv. historijsko mjesto u Dalmaciji, 19. žensko ime. — **Uspravno:** 1 grad na Dunavu, 2. glodavci, 4. čovjek iz brda, 5. ovamo, 7. čovjek, koji se kupa, 10. otok u hrv. Primorju, 11. pokazna zamjenica, 13 na čelu je banovine, 15. papiga.

ISPUNJALJKA

Mira Weller, Sušak

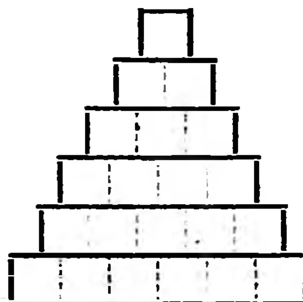

1 suglasnik
2 nagla smrt
3 slav. bog rata
4 patos
5 suglasnik

Vodoravno i okomito isto

ISPUNJALJKA

Mira Weller, Sušak

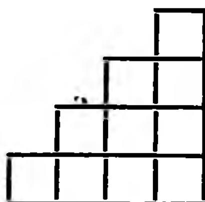

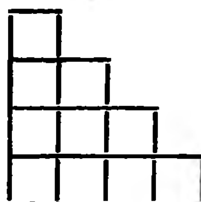
veznik
egipatsko božanstvo
radinost
bog ljubavi
umor
španjolski nogometaš

STEPENICE

Vjekoslav Krunajević, Korčula

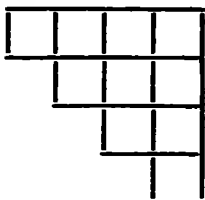
suglasnik
mjera za površinu
poklon
mrtvački ležaj

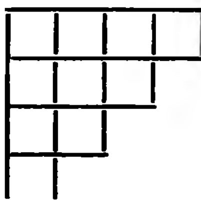

konsonant
produženi prijedlog
dio tekućine
stoji na glavi

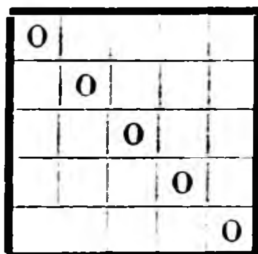
država u Aziji
druga
prijedlog
vokal

vlasi
ptica
zamjenica
konsonant

ISPUNJALJKA

kovina
tat
žitarica
ptica
draga kovina

ZAGONETNO IME

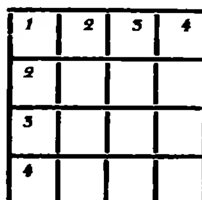

Iz ovog imena izvaditi:
1) zvijer, 2) pticu, 3) odbijanje zvuka.

STEPENICE

suglasnik
mjera za površinu
mjesto u Crnoj gori
rijeka
živi u primorju

ISPUNJALJKA

1 Otok na Jadranu
2 Glazbilo
3 Država u Aziji
4 Majčina mama

Vodoravno i okomito isto

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. [illegible]. — Telefon [illegible].

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica [illegible]. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica [illegible]. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica [illegible].

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU · **Pojedini broj stoji 1 dinar**

MALI ISTRANIN

GOD. VI. · **LISTOPAD 1934.** · **BROJ 2.**

Mala pošta

Gosp. Ivan Poljugan, Oborovo. Javio se, dakle, opet stari naš prijatelj. Ne možemo Vam reći, kako nas je obradovala Vaša karta. Zatraženih 10 kom. poslali smo Vam. Rodoljubni pozdrav!

Zlatko Hartman, Visoko (Bosna). I Tebi smo poslali 10 komada. Valjda si međutim primio i našu kartu. Ostani i nadalje tako revan. Vjeruj da će Ti Istra naša biti zahvalna. Pozdravi sve svoje drugove, naše prijatelje.

Sokoli, Dubrovnik. Poslali smo Vam zatraženih 20 komada. Hvala Vam! Ucijepite u srca mladih sokolića svojih ljubav do Istre zarobljene. Oči su naše nesretne istarske braće u njih uprte s mnogo vjere.

Olga Švarc, Krapina. I ovim Vam putem usrdno zahvaljujemo. Slati ćemo, prema Vašoj želji po 40 komada i nadamo se da će list među povjerenom Vam mladeži naići na lijep prijem.

Josip Sekso, Rogoznica-Šibenik. Hvala i Vama. Rad pučkog prosvjetitelja ne sastoji se sa u onom, što po službenoj dužnosti mora da učini. Mnogo je važniji rad: gajenje plemenitih osjećaja i ljubavi prema rodu i Domovini u srcima omladine. Budite uvjereni, da ste Vi na pravom putu!

Stjepan Matasović, gimn., Carevdar. Lijepa je Tvoja gesta. Kad djeca uzimaju list od profesora ili učitelja imadu uvijek kao neki osjećaj obaveze. Kad ga uzimaju od druga ne može se reći da nije uzet iz ljubavi za plemenitu stvar. Slat ćemo Ti, po želji, 30 komada.

Dragutin Sukić, Podturen. Moramo Vam odati svoje najiskrenije priznanje. Mnogi veliki grad nije se tako iskazao. Nastojte da tu revnost prvih dana zadržite među djecom i do konca.

Ivo Dvoržak, Veliškovci. Mi smo Vam se i pismeno zahvalili. Opetujemo to i ovim putem! Živjeli!

Angela Puhovski, Osijek. Draga gospodo! U ime Istre napaćene i u ime sve naše djece ovkraj i onkraj granice, koja s velikom radošću čitaju svaku vijest, koja im dokazuje da ih slobodna braća ne zaboravljaju, hvala Vam od srca! Poslasmo 92 komada.

Olga Bognar, Karlovac. Toplo zahvaljujemo na pažnji.

Prosvjetno i potp. društvo »Istra«, Brod n/S. Poslali smo Vam dječji igrokaz »Vilinsko kolo«. Zaista ima vrlo malo podesnih rodoljubnih igrokaza. Da doskočimo i toj oskudici iznosimo i u ovom broju jedan dječji igrokaz. U narednom će broju biti završetak. Ako je na vrijeme i ako Vam odgovara možete ovo uvježbati.

Lina Vipauc, Novi Vin. I Vi uvijek jadikujete za dječjim igrokazima. Pokušajte možda s ovim, dok pročitate svršetak u narednom broju.

Ing. S. Barbić, Sv. Ivan Zelina. Pretplatu za 5 primjeraka primili smo. 4 primjerka šaljemo po Vašoj želji na osn. školu u Sv. Ivan Zelini. Stavke Vašeg dragog pisma: »da bi djeca i u ovom dijelu naše Domovine sačuvala nezaboravnu uspomenu na dragu Istru, otrgnutu od slobodne Jugoslavije . . . odgajajte i nadalje djecu u bezgraničnoj ljubavi do sirotice Istre i pripremajte mlade duhove na njeno skorašnje Uskrsnuće . . .« objelodanjujemo ovdje, da se ugledaju u Vaš svijetli primjer i drugi rodoljubi.

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 2

† Kralj Aleksandar I.

Djeco draga! Svi ste vi već čuli žalosnu i potresnu vijest. Ljubljenoga Kralja našeg, Aleksandra Prvog Ujedinitelja, nema više među živima. Pao je kao žrtva Svoje velike ljubavi do naroda i Domovine, dne 9. listopada u Marseillu u Francuskoj.

Mračne sile, kojima nije išlo u račun da naša draga Otadžbina kroči k tolikom napretku, vođena rukom tako silnog, tako umnog i tako junačkog kralja, platile su zločinačku ruku, da se digne na Njega, velikoga vođu našeg, oca i dobročinitelja.

Strašan je to udarac za sav naš narod. Sva je Jugoslavija u dubokoj tuzi i nema čovjeka, koji nije, do dna duše ražalošćen i potresen, gorko zaplakao.

A braća naša, koja stenju pod Učkom u crnom ropstvu, zatužiše dvostruko. Jer sve su oči njihove bile uprte samo u Njega, sva je nada njihova bila u junačkoj desnici Njegovoj. On je jedini imao duboko razumijevanje za njihovo strašno stanje. On, koji jedini nije ni na jedan čas zaboravio na riječi proglasa, što ga je prije dvadeset godina, na početku velikoga rata, upravio vojsci i narodu, i u kome je borbu svoje vojske označio kao borbu za potpuno oslobođenje svih Srba, Hrvata i Slovenaca.

Stvorivši Jugoslaviju, koja je stoljećima bila čežnja otaca i djedova naših, On je okrunio Svoje djelo, ali nije nikada smetnuo s uma, da Njegovo poslanje još uvijek nije potpunoma dovršeno, tako dugo dok sva neotkupljena braća ne budu slobodna, dok sva ne budu sretna u svojoj vlastitoj državi u krugu svoje ostale braće.

I zato je naša pravedna istarska stvar nalazila u Njemu u svakom času najmoćnijeg zaštitnika.

Viteštvo Njegovo i junaštvo, silan um Njegov, koji je vodio narod od pobjede do pobjede, nije dao mira neprijateljima našim.

Maknuše Ga na način lupeški, kakav je samo njima svojstven, u času, kada je htio da, na čast Sebi i Svojoj otadžbini, stvori veliko jedno političko djelo...

Mučke Ga ubiše, krvnici... I misle, da Ga više nema...

Varaju se. Ima Ga, ima. Među nama je, vječno živ, vječno svijetao veliki Njegov Lik. Duh je Njegov s nama, on će nas i nadalje voditi i budno bdjeti nad ovom Svojom i našom tvorevinom, blagoslovljenom Jugoslavijom...

A Duh nije smrtan, on je jači od svega tjelesnoga, njega nam neprijatelji naši ne mogu oboriti, ne mogu izbrisati...

Slava velikome Kralju!

Slava Aleksandru Ujedinitelju!

Živio Kralj Petar drugi

Imamo Kralja, dječaka, vršnjaka svoga. Sve do pred par dana igrao se i učio u školi među mnogobrojnim drugim đacima... Sada je Kralj, na čelu jedne lijepe, mlade, ali junačke države... Narod Ga voli, prati s nježnom ljubavlju svaki Njegov korak, odan Mu je i privržen... Miluje Ga to većma, jer zna da je siroče, bez Oca, koga je na tako žalostan način, prerano izgubio.

Zvuči kao u priči... A ipak je istina. Na prijestolju je našem Kralj-dječak.

Neka nam Ga Bog poživi čila, zdrava i odvažna, da bi mogao nastaviti veliko djelo Svoga Oca, na sreću, korist i diku naše drage Domovine...

Živio Kralj Petar II.

Našem dobrom mrtvom Kralju

Tvorcu Jugoslavije, Heroju i Mučeniku

U temelje naše Otadžbine drage
Ti si svoje živo položio tijelo,
Svoje dobro srce, svoje umno čelo,
Ljubav za svoj narod, polet svoje snage.

Zločinac se dignu — — Tvoje srce stade
Što je za svoj narod kucalo i bilo,
Napusti nas, Oče, Tvoje moćno krilo
Svijetlo Tvoje vjere i luč Tvoje nade.

Mi stojimo nijemi i zovemo Tebe:
Oče, Kralju, Oče, vrati nam se, vrati!
Ti si mrtav, Kralju, i zalud je zvati...
I duša nam trne, i srce nam zebe.

Al Tvoj Duh nas bodri tamo sa Vedrine,
Svetim plamom sjaje Tvoje blijedo čelo:
Riječ se Tvoja čuje tamo sa Visine:
»Svi kô jedna duša čuvajte mi Djelo«!

Split, u crnoj noći 9 oktobra 1934. Rikard Katalinić Jeretov

Tridesetpeta godišnjica otvorenja hrvatske gimnazije u Pazinu

Trideset i pet godina minulo je od onoga velikoga dana. Bio je to jedan od najvećih uspjeha naše narodne borbe.

Dobiti svoju gimnaziju u srcu Istre, u onim vremenima, gdje se sve dizalo proti nama, i carska vlada u Beču i pokrajinska u Poreču, i svi oni mali i veliki siledžije, u vrijeme gdje još nismo pravo niti svojih pučkih škola imali, značilo je golem uspjeh. Zaista, to je bila jedna od najvećih pobjeda u našoj narodnoj borbi u Istri. A taj je uspjeh bio posljedica golemih napora, žilavih borba i nadčovječne požrtvovnosti naših narodnih zastupnika i vođa, naročito sada već pokojnoga načelnika pazinskog, Dra Kurelića i još živoga senatora Dra Dinka Trinajstića...

I tek od onoga dana započeo je onaj pravi preporod Istre. Iz svih istarskih sela stali su priticati u Pazin od najboljih najbolji seljački sinovi, da se u našoj gimnaziji odgoje u narodnom duhu, prosvjetle, oče-

liče i spreme pod vodstvom prokušanih narodnih boraca i prvaka, za budući rad među našim dotad neprosvjetljenim i iskorištavanim seljačkim narodom. Od toga dana započinje u životu našega naroda u Istri nova era. Svake godine izlijeće iz gimnazije na desetke mladih đaka, poletnih idealnih budućih vođa i oficira velike narodne vojske. Redom se ruši talijansko gospodstvo. Osvajaju se općine, osvajaju se gradovi, sudstvo i javna uprava, na mjesta kojekakovih gospodskih krvopija dolaze kmetski sinovi, nepokvareni, puni mladenačkog elana i puni ljubavi za svoj narod — — —

Istra je naša doživjela, na žalost, tešku jednu tragediju. Krvavi svjetski rat nije niti jednu državu, niti jedan narod toliko raskrvario i toliko unesrećio, koliko tu našu dragu zemlju.

Pazinski đaci, najbiraniji među izabranima danas su daleko od Istre, u tuđem ambijentu, za koji nisu bili odgajani. I njihova je tragedija velika; najveći dio iščupan i otjeran sa rodne grude došao je u slobadnu Jugoslaviju, da ovdje dade sve svoje sile za dobrobit ovdješnje sretnije braće — — — Svagdje ih ima. Po vojvođanskim ravnicama, po bosanskim i južno srbijanskim planinskim zakucima, u Dalmaciji, u Međumurju i po Sloveniji, a ma posvuda. Rastepeni po svim mjestima.

I u Zagrebu ih ima pedesetak na raznim položajima i mjestima. U petak 5. o. mj. sastala ih se jedna skupina da obnove stara spominjanja na one divne dane pune zanosa provedene u Pazinu. I obnoviše zavjeru, koju su nekad, napuštajući gimnaziju da pođu među narod, na ruke svojih vođa Kurelića i Trinajstića položili. I zaključili su da njihov rad za svoj narod u Istri nije još dovršen. I da je sad istom potreban! — Dao Bog da bi se nešto iz toga stvorilo.

Ivićev bjeg

Tamo daleko, gdje sinje more bije o tvrde litice živi starina Jive sa svojim unukom. Siromasi su. Nešto malo kamenite zemlje na kojoj nije htjelo ništa rasti, bijaše njihova imovina uz malu kućicu i starog magarca. Unuk Ivić polazi drugu godinu prvi razred. Nikako da nešto nauči.

»Djeda, ne mogu pa ne mogu da naučim i upamtim taj tuđi jezik, a učitelj tako brzo govori, da ga pogotovu ne razumijem. A viče na nas! Govori nam neku riječ za koju susjedov Frane kaže da znači »svinja«. Mnoge nas tuče, a nekoje druge miluje po glavi govoreći im nešto i pokazujuć na mene i neke drugove. Znaš, onaj Depikolozvanov uvijek stoji kraj učitelja sa šibom u ruci, a učitelj ga šalje da nas šiba. Ja neću više u školu!«

Tako se nesretni Ivić tužio svom djedu.

Jednoga dana dođe Ivić kući sav zaplakan jecajući.

»Djede moj, ja u školu više neću ići! Zašto me učitelj tuče, kad ja njegov jezik ne mogu i neću naučiti!«

»Sinko. idi i moraš ići, jer će nas kazniti i tebe i mene. Znaš, da su oni nasilni i okrutni pogotovo za nas. Sjećaš li se, kako ti je stradao brat Frane. Možda je u nesretnom izgnanstvu i umro. Sretan je tvoj otac, koji je pobjegao preko granice. Tamo je naša prava domovina. Za mene kako tako, ali kako ćeš ti?« govorio je djed Jive.

»Ja ću pobjeći!«

»Ne mogu više podnositi tolike šibe i uvrede! Svaki dan sam po nekoliko puta »svinja«. A zašto? Reci djede, zašto? Zato, što ne kažem da sam Talijan!«

Ivić već tri dana ne polazi školu.

Do granice ne bijaše daleko. Ivić je računao: za dan ću doći. Samo, kako ću preko? Neće li me opaziti? Ove mu misli zaokupile svu dušu, a kad još pomisli, da će preko naći oca odluči, da će sutra ranom zorom na put. Ali kuda? Cijele noći nije mogao da zaspe, neprestano se vrpoljio po krevetiću.

»Što ne spavaš?« upitaće ga djed.

»Ne mogu djede, sve mi neke misli dolaze i ne dadu mi da zaspim«, odgovori Ivić.

Pred zoru zaspi tvrdim snom. Usne, da je pošao na put i došao do granice. Visoka, od pletene žice, ograda ne dopušta, da bi bilo tko prošao. Što će? Počne svojim malim ručicama kidati komadić po komadić ograde.

No to kidanje podigne silnu buku i eto nekog crnog čovjeka, koji počne vikati neke strašne riječi, od kojih je Ivić razumio samo onu, kojom ga je učitelj nazivao.

Vika bijaše tako jaka, da se Ivić probudio i skočio s krevetića. Vani na hodniku, bijaše zbilja neki crni čovjek, koji je vikao na djeda Jivu zašto ne šalje Ivića u školu.

Fuček Martin

Pedeset godišnjica književnog rada Rikarda Katalinića Jeretova

Barba Rike — Rikard Katalinić-Jeretov! Ima li ma koga među nama, koji se nije zanio, oduševio, zaplakao i raznježio nad njegovim divnim pjesmicama. — Čitatelji »Malog Istranina« poznaju ga svi, oni najstariji i oni najmlađi, jer se već više nego trideset godina u svakom broju nalazi njegovo ime. Od prvoga početka kad je počeo izlaziti u Istri, pa do dana današnjega on mu je ostao vjeran suradnik.

Naš dobri barba Rike, proslavio je nedavno znamenitu jednu godišnjicu. Dne 7. kolovoza navršilo se ravnih 50 godina, otkako je prvi puta propjevao. Prva njegova pjesma pod imenom »Kad će . . .« izišla je u »Našoj slozi« u Trstu 1884.

»Kad će mojem rodu
Ljepši nadoć dani
Kad će svanut zora
Rodnome mi kraju —

Tako je zapjevao prije 50 godina Barba Rike kao mlad poletarac. Sudbini se je kobnoj prohtjelo da na svoje pitanje ni danas još nije dobio odgovora. Istra još uvijek čeka da joj svanu ljepši dani.

Koliko je pjesama otada ispjevao Barba Rike, koliko crtica napisao, jamačno ni on sam ne zna. Idu na hiljade, a nema nijedne, koja ne bi bila savršena. Jer Barba Rike naš nije pjesnik pustih riječi, pjesnik fraza i premetanja stihova; svaku je pjesmu on proćutio, u svakoj je pjesmi djelak njegova srca. A to je srce veliko, plemenito i dobro, srce u kom nikad nije bilo zloće, u kom kraljuje sama ljubav. Ljubav ponajprije do domovine, do roda, do Istre sirotice, a zatim do svakog bližnjega.

Tko pozna barba Riku — napisao je nedavno jedan uvaženi ovdješnji pisac — znade da između Barba Rike pjesnika i čovjeka nema razlike; on je čitav u svojim radovima, on je utjelovljena ljubav i dobrota, ne poznajući mržnje, čak ni prema onima, koje bi drugi prezirali.

Zato i njegova poezija osobito prianja uz mlada srca, te nema škole, nema kraja, gdje se njegovi stihovi nijesu recitirali, gdje njegova riječ nije osvojila mladenačka srca. Čitave generacije naše grijale su svoje duše na njegovim stihovima, jer su ih osvajali.

Ovakvo priznanje doživio je rijetko koji pjesnik. Mi se ponosimo s našim barba Rikom. Mi ga ljubimo više nego drugi, jer ga poznamo više nego drugi, u svoj njegovoj plemenštini, u svoj njegovoj dobroti . . .

Živio naš dragi Barba Rike!

Umro je Matko Brajša-Rašan

Prošloga mjeseca preminuo je u Zagrebu, prvi i najznačajniji istarski glazbenik i sakupljač istarskih narodnih napjeva kompozitor glasovite istarske himne »Predobri Bože«, Matko Brajša-Rašan, u 75. godini života.

U danima narodnih borbi u Istri bio je vazda u prvim redovima, rame o rame borio se zajedno s blagopok. Flegom da se oduzme iz talij. ruku općinu buzetsku, što je uz nadčovječne napore i uspjelo. Kasnije dolazi u Pazin, gdje je bio tako reći štab narodne naše vojske i tu kao općinski tajnik razvija svoju djelatnost. Bio je glazbeno vanredno nadaren pa je na tom polju mnogo uradio. Sabravši istarske pučke popjevke koje su u glazbenim krugovima značile jedno otkrivenje, utire time put kasnijim jugoslavenskim muzičarima, koji su u našem narodu našli neprocjenivo muzičko blago.

Poput tolikih drugih i Brajša je pod stare dane morao bježati iz Istre. Sklonio se u Zagreb gdje je zadnje dane povučen, ali od svih, a naročito Istrana neobično cijenjen, skromno živio. Posljednjih godina posvema je oslijepio, no uza sve to je komponirao diktirajući note svojoj kćerci.

Neka mu je trajna spomen!

Na nebu je . . .

Na nebu je proljeće,
kad je kod nas zima,
tamo bijelih latica
u obilju ima.
Sad su uprav procvale
jabuke i ruže,
a po rajskim baščama
svud leptiri kruže.

Pa kad dunu vjetrovi
latice potresu
i u gustim jatima
na zemlju ih snesu.
Sve se od njih zabijeli
po polju i brijegu . . .
A mi onda veseli
gazimo po snijegu.

Gabrijel Cvitan

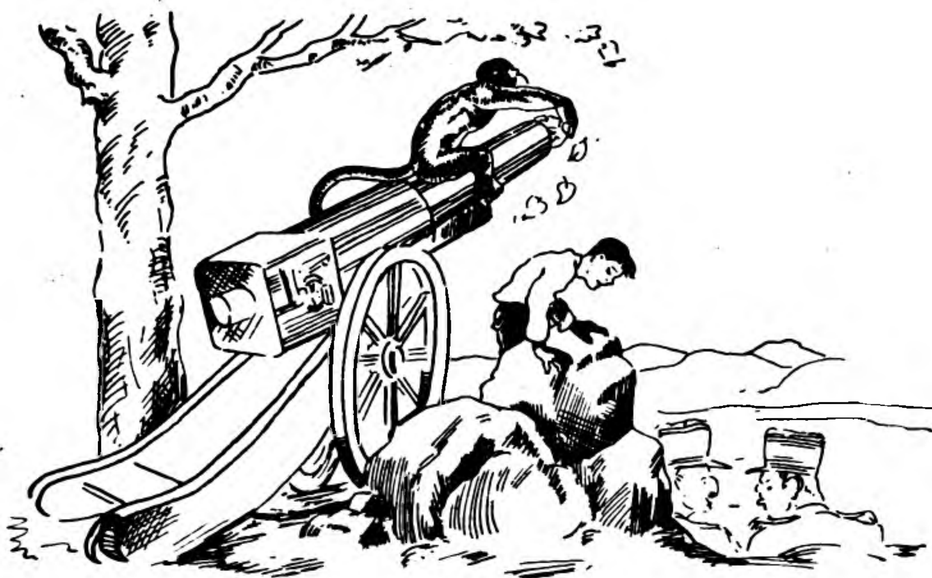
Vidjeli smo, kako je kratkotrajno bilo veselje i slavlje naših dvaju junaka u Italiji. U laži su uvijek kratke noge, a to su bome i prebrzo iskusili Jožić i Klok, iako nijesu bili ništa krivi. Što su oni mogli, ako su ih Talijani počeli najednoć slaviti kao nekakve glasovite stratosferske letače? Majmun im bome nije mogao dokazati da on nije profesor van der Elst, nego čisto obični majmun iz Konga, koji se u talijansko ćakulanje razumije toliko koliko magare u kantar. Jožić pak, izgladnio od lutanja po pustinji, jedva je dočekao, da se na banketu dobro najede, pa mu nije ni na kraj pameti bilo, da tumači i priča Kalabrezima svoje dogodovštine.

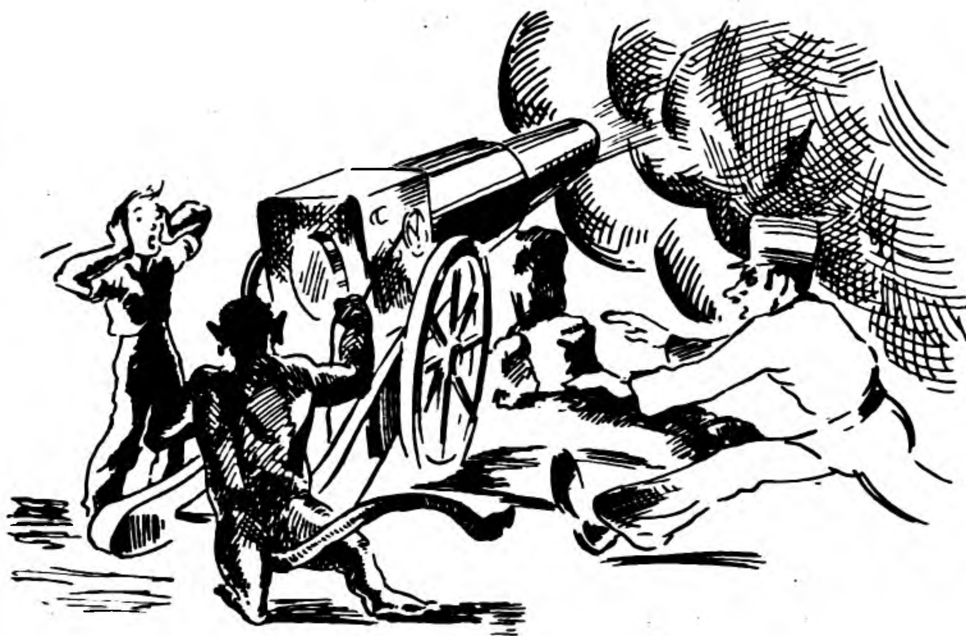
Čuli smo, kako im je bilo kad su ih Talijani prepoznali. Umalo te ih ne izlupaše na mrtvo ime i da nijesu dali petama vjetra, ne znam kako bi se bili proveli.

Bježeći tako od ljudi skitali su se poljima i šumama, hraneći se grožđem, smokvama i kestenima. Spavali bi gdje bi ih noć zatekla. Nije im, zaista, bilo nimalo ugodno. Dugo su tako lutali, daleko od ljudskih naselja po divljim Abruzzima, dok nijesu jednoga dana naišli na čitavu jednu armiju vojske. »Oho, što je to? Da nije opet rat,« uznemirila se naša dva putnika.

Na sreću rata nije bilo. Vojska je održavala velike jesenske vježbe. Najglasovitiji generali i vojskovođe, kao na pr. poznati maršal Spellagalline, zapovjednik Gratapidocchi, pukovnici Fumalaria i Pizzigamosche, štabski kapetani conte Gambapellosa, Guardainbosco, Nasopertutto i još

mnogi drugi našli se ovdje na okupu, da pokažu svoje strateško znanje i umijeće. Topovi su bili ukopani i čekali spremno da počnu gruvati, čete su bile na svojim položajima, a mazge već upregnute.

»Hajde, Klok, da se malo i mi poigramo rata«, reći će Jožić majmunu, »pokažimo ovoj gospodi da smo i mi dobri kanoniri.«

Klok ko Klok, vazda spreman na svaku vragoliju nije se ni najmanje nećkao. Došulja se do najvećeg topa, ugura u nj omašno tane a povrh njega nagruva u topovsku cijev blata, kamenja i lišća, sve do vrha cijevi.

»To će biti iznenađenje« smijao se Jožić zirkajući iza klisure u grupu vojskovođa, koji su važno nad planovima konferirali.

»Pucaj!« zapovjedi Jožić. Majmun je za čas bio kod topa i kao pravi kanonir povukao gvozdenu šipku. U tom času zaori ko tisuću gromova grozomorni jedan: bum!, da se je zemlja potresla, a po planinama se razlijegao lom, kao da je puklo sto gromova.

Učinak je bio strašan. Top, nepropisno nabit, prasnuo je užasnom snagom. Kamenje je frcalo, od lišća i blata napravila se gusta čađa, koja je ko crna kiša osula generale i sav njihov štab, da su izgledali kao crnci. Stol se prevalio, stolci su bili bačeni u zrak, mazge se poplašile, oficiri su popadali od silnog tlaka zraka, nastao je strašan metež, vojska se razbježala, a ma kaos, pravi kaos!

»Aiuto, mamma mia, mamma mia,« prolamalo se zrakom.

Prepao se, bogami, i Klok, da je sav drhtao. Takova što nije ni on očekivao.

»Hvatajmo maglu, druže« dovikne mu Jožić, »bit će belaja uhvate li nas. Na prvu će nas granu objesiti...«

I ko mahniti stadoše bježati, preko brda i dolina, preko šuma i ravnica, da što prije umaknu.

Kuća

Dva odlična majstora,
Ivica i Mata,
jučer su napravili
kućicu od blata.
Udariše temelje
i četiri zida,
a i dimnjak na krovu
ne pustiše s vida.
Na sredini vrata su
— to već svatko znade —
jer bez vrata nikakva
kuća ne valjade.
Probiše joj prozore
velike kraj vrata,
nek je dosta uzduha
i sunčanog zlata.
Pa se šeću ponosno —
Ni brige ih više
što će kuća srušit se
već od prve kiše.

Gabrijel Cvitan

IGRA S BROJKAMA.

1 × 8 + 1 = 9
12 × 8 + 2 = 98
123 × 8 + 3 = 987
1234 × 8 + 4 = 9876
12345 × 8 + 5 = 98765
123456 × 8 + 6 = 987654
1234567 × 8 + 7 = 9876543
12345678 × 8 + 8 = 98765432
123456789 × 8 + 9 = 987654321

Kako su velika naša pluća? Naša su pluća sastavljena iz tkiva, punog sitnih ćelijica. Svaka ćelijica velika je otprilike jednu četvrtinu milimetra, a ima ih oko 400 milijuna. Kada bismo naša pluća izvadili nategnuli ih i rasprostrli na zemlji, dobili bismo plohu veliku 108 četvornih metara. Za 24 sata udahnu naša pluća 12.000 litara zraka. U tom zraku imade 2500 litara kisika, kojim se osvježuje krv i 2100 litara ugljične kiseline. Dišimo kroz nos, da ne bi razne škodljive tvari, koje se nalaze u zraku, ušle u naša pluća!

Najbolji trkači na svijetu su Indijanci plemena Tahumara u Meksiku, na visoravnima Sierra Madre. Putopisci pričaju, da oni priredjuju svake godine natjecanja u trčanju. Zvuči upravo revjerojatno koliku su brzinu kadri ovi trkači postići. Tako je jedan mladi Indijanac prevalio prugu 27 kilometara dugu, deset puta bez prestanka, za 27 sati. Drugi jedan pretrčao je 560 km za tri dana i tri noći. Nijedan od poznatih svjetskih trkača ne bi to mogao postići, pogotovo kad pomislimo da ovi trkači ne trče po ravnoj i glatkoj cesti, nego po kojekakvim planinskim putevima, danju i noću, po suncu i po kiši, preko trnja i kamenja, a k tome još — — — bosi!

Za paketić kave tri mjeseca zatvora. Pošaljemo li kome poštom list ili paket, nitko od poštara kroz čije ruke pošiljka prolazi ne smije ju otvarati ili pogledati što je unutra. U smislu ustanova svjetskog poštanskog saveza tako je na cijelome svijetu, pa je i kod nas ustavom zajamčena listovna tajna. I onaj činovnik, koji bi se o to ogriješio bio bi najstrože kažnjen. To je zato da bi ljudi s potpunim povjerenjem svoje listove i svoje pošiljke mogli predavati pošti. Nedavno se dogodilo da je u Čehoslovačkoj jedan pošt. namještenik otvorio mali paketić u kom je bila zrnata kava. Poštar je uzeo kave u vrijednosti od 8 dinara. Kad se to ustanovilo poštar je smjesta otpušten iz službe i kažnjen sa 3 mjeseca zatvora.

Japanci i Kinezi vrlo teško uče čitati. Zašto? Njihova abeceda nema samo trideset slova kao naša. Njihovo pismo pravi su hieroglifi. Svaka riječ ima drukčiju značku. To znači da prosječni Kinez ili Japanac mora naučiti najmanje tri tisuće slova, jer toliko otprilike znade riječi, ako hoće da čita ili piše. Naša djeca nauče čitati i pisati za nekoliko mjeseci. Japanci i Kinezi moraju učiti nekoliko godina, ako hoće da pročitaju kakvo pismo. Tko hoće da čita novine ili knjige valja da znade barem 6000 slova. što znači da mora učiti godine i godine, dok nauči samo čitati.

Nemojte se ljutiti! Prirodopisci su dugo vremena proučavali otkuda dobiva zmija otrov. Došli su do zaključka, da se otrov stvara u tijelu svakoga živog bića, kada se ljuti i bijesni. Kada se čovjek ili životinja razljute njihovi živci izlučuju sitne količine otrovne tekućine. Kod čovjeka i drugih nekih životinja ta tekućina prelazi u krv i djeluje štetno na organizam. Kod zmija naprotiv ta se tekućina posebnom žlijezdom dovodi u usta, gdje se skuplja u malenoj jednoj kesici pod prednjim zubima. Kad zmija ugrize, kesica se, prignječena, isprazni i otrov dođe u ranu, koju je zmija svojim zubima prouzročila.

Djeco, nemojte se srditi. To djeluje otrovno na vaše tjelesno ustrojstvo.

Jedite jabuke! Malo tko znade, da jabuka sadržaje mnogo željeza i da je uslijed toga vanredan lijek proti slabokrvnosti. Osim toga imade u sebi i fosfora i prema tome je vrlo zdrava za nervozne ljude. Jabučna kiselina uništava bakcile, pa je stoga dobro pojesti više puta na dan po jednu ili dvije jabuke. Naročito je to zdravo uveče prije spavanja. Djeco, jedite dakle mnogo jabuka.

Izdajica

Savremeni dječji igrokaz iz života naše djece u Istri, u 2 čina.

Lica: Luca, Marina, Jana, Jela, Kata, Roža, — seoske djevojčice

Teta Zvana, majka Zvanićeva
Teta Mara, majka Ivina
Zvanić, djak u Jugoslaviji

Jive, Marko, Šime, Perić, Grgo, Božo, Rade, Jožić, — mali seoski pastiri Zvanićevi nekadašnji drugovi

Matić, mali balilla.

Zbiva se u zapadnoj Istri, na Poreštini, danas.

I. ČIN

Prostran pašnjak. S lijeva ogroman stoljetni hrast, s desna zeleno grmlje, iza kojega polazi puteljak. U pozadini jasno more, glatko i svijetlo, stapa se s lazurnim nebom. Početak je mjeseca srpnja. Podne. Vrućina žestoka.

Iza guštika i grmlja dopire veselo i živahno podcikivanje mladih pastira.

Prvi prizor.

(S lijeve strane dolazi Luca. Uz nju capka sitnim koracima mala Marina, djevojčica od pet-šest godina. Preko ramena vise im bisage, a u rukama nose barilu hladne vode. Odjevene su u narodnoj nošnji iz zapadne Istre.)

Luca (zaustavlja se pod hrastom i tare znoj sa čela): Kakva vrućina, ne bilo je!

Marina: A joj, Luce, baš je i meni vruće! Smijem li odložiti bisage?

Luca: Odloži ih, sekice, odloži. Ovi su pastiri zašli malo predaleko, pa si se siroče dobrano umorila.
(Prilazi maloj i pomaže joj skidati bisage. Zatim vadi iz njih jelo i prostire ga na travi pod hrastom. Mala pomaže kako zna i umije)

Luca: Tako! Mislim, da ne će nitko ostati gladan.

Marina: Bi li dozvala pastire, Lucice?

Luca: Zovni ih, krvi moja lijepa, zovni . . . Još da samo kruh izvadim iz bisaga i objed im je spreman. Mogu odmah sjesti i jesti.

Marina (ide u stranu, meće ruke oko usta i viče): Ej, pastiri, ej . . .

Rade (oglasi se iz daljine): O—o—o—j . . .

Jive (oglasi se i on iza grmlja): Oj . . . oj . . .

Ostali (iz daljine): Idemo, idemo . . .

Marina: Ručak smo vam donijele e—e—e . . .
(S pašnjaka, iza guštika, čuju se odzivi: evo nas, idemo, oj.)

Luca: A gdje je nož za kruh, mala, Toga si sigurno zaboravila (traži ga i kopka po bisagama.)

Marina: Nijesam ga ni ponijela. Svaki pastir imade svoj kosirić pa što će mu još i nož.

Luca: Bome imaš pravo. Neka lome kruh rukama. Kažu da ga je i sam Isus na posljednjoj večeri rukama lomio.

Marina (kod imena Isus krsti se, začuđeno): Uistinu?

Luca: Jest! Jest. Tako mi je sinoć mama pričala, kad sam u krevet išla.

Drugi prizor.

(S desne strane, iza grmlja, pojavljuju se na puteljku, pojedince i u skupinama, mladi pastiri i pastirice, zakićeni poljskim cvijećem. Nekima je u ruci štap, drugi imadu frule. Kako dolaze tako redom pozdravljaju: Hvaljen Isus, Zdravo Luce, Dobar dan i sl., a Luca i Marina im odgovaraju: Na sve vijeke, Bog dao zdravlje, i t. d.)

Jive (dolazi prvi): Zdravo Lucice, ta zar je već podne.

Luca: Podne je, podne, upravo je ovaj čas odzvonilo.

Marko: Oho, evo nam naših malih gospodarica.

Šime: Baš su se požurile s ručkom.

Rade: Gle, gle! I mala Marina je došla.

Jana: Jesi li se umorila, mala?

Marina: Što bih se umorila! Mogla bih ja sve do na vrh Učke pješačiti.

Roža: Vidi, vidi junakinje. A je li ti što vruće, Luce?

Luca: Vruće je, bome, i te kako vruće. Evo upravo smo čas prije srele malog Iverića, pa priča, da je jučer u uvali nasred Drage pozlilo od vrućine jednom karabinijeru, pa da je puko ko jaje u vatri.

Svi: A... A ma je li to moguće?

Luca: Jest! Tako mi reče mali Iverić.

Grgo: Da, da! I ja sam čuo. Mrtva ga odniješe u Tinjan.

Ive: Pa nek je puko.

Jela (prijekorno): Kako to govoriš?!

Šime: Pa? Što zato? Jedan stranac u našem kraju manje.

Luce: Ostavite sada takove razgovore. Sjedite i jedite. Evo tu su vam majke svega pomalo poslale.

Marina: Rekle su da svi zajedno jedete.

Ive: Ima li dobre maneštre?

Luca: Ima, ima svega. Tebi je, Božo, majka poslala par kobasica, a tebi Ive i kuhanih jaja.

Božo: Ništa nije samo za mene. Svi ćemo zajedno sve podijeliti, pa makar svakoga zapalo na jedan zub.

Ive: Pa da! Ko braća...

(Sjedaju oko zdjele, stružu po njoj žlicama i jedu.)

Ive: Daj, Božo, dohvati mi barilu, da isperem grlo.

Božo (izmiče): Barilu hoćeš? Čekaj, čekaj lipi moj, Bog je najprije sebi bradu stvorio. (Naginje barilu i pije.)

Ive: Baš si neotesan. (Drugi se smiju.)

Jožić (najednom krikne): Gledajte, gledajte, tko ono dolazi k nama!

(Svi se okrenu znatiželjno na onu stranu, kuda pokazuje mali Jožić.)

Rade: Da nije koji od njihovih.

Šime: Možda je kakav balilla.

Grgo: Moglo bi biti. Upravo je jučer stigla prva kolonija balilla pa su sinoć svu večer galamili po selu.

Perić: Vidio sam ih jutros kako bahato marširaju pod puškama i pjevaju »giovinezzu«.

Luca: Onakvi mali šmrkavci pa već im dadoše u ruke puške. Mogla bi se zbilja desiti nesreća.

Perić: A puške su prave, mogu ubiti!

Roža: A odakle se amo doklatiše?

Rade: Bijes bi ih znao. Nekakvi Ćozoti su, što li.

Kata: Ima i jedan naš među njima!

Roža (znatiželjno): Naš? Tko?

Kata: Matić Popovićev.

Ive: Nitkov jedan. Jedini balilla iz našeg sela.

Rade: Prodanac...

Grgo: Sramota sela našega.

Luca (malko ga brani): Ta ostavite ga, puka sirotinja, nema ni kruha, pa da dobije jednu košulju i par hlača, odmetnuo se u fašiste.

Roža: Otac mu je postao općinski raznošač.

Ive: Zato je i navukao na onu svoju mizeriju crnu košulju.

Božo: Izdajica crna.

Marina (gledajuć još uvijek pozorno u stranu poviče): Gledajte, djeco, gledajte, ono je naš Zvanić!

Svi (skoče sa zemlje i stanu gledati prema onoj strani, kuda mala pokazuje ručicom): Zvanić? Naš Zvanić?

Luca: Zvanić? Naš student? (Potrči mu ususret. Marina za njom.)

Jožić: Zvanić je, pa da, dobro ga ja prepoznajem.

Ive: To je naš đak, došao je valjda jučer iz Jugoslavije.

Rade: Da, da, sada su velike škole svršile.

Svi (domahuju rukama i pozdravljaju: Zdravo Zvaniću, Živio naš študent. Doro došao...)

(Svršit će se.)

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

ZAGONETKE I ODGONETKE

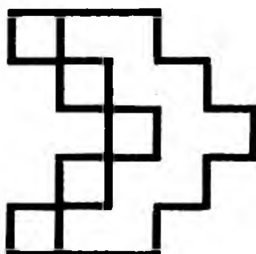
Odgonetke iz broja 1.

1) Mali Istranin
2) **Vodoravno:** 1. uši, 3. aga, 6. lt, 8. om, 9. mak, 11. ovo, 12. Krapina, 13. bok, 14. ona, 16. ar, 17. I. R., 18. Nin, 19. Ana. — **Uspravno:** 1. Ulm, 2. štakori, 4. goranin, 5. amo, 7. kupač, 10. Krk, 11. ono, 13. ban, 15. ara
3) Kap — Davor — pod
4) Ra — Rad — Amor — Zamor — Zamora
5) ar — dar — odar; ka — kap — kapa; Kina — ina — na; kosa — kos — ko
6) olovo — lopov — proso — sokol — zlato
7) kos — lav — jeka
8) ar — bar — Ibar — ribar
9) Olib — Lira — Irak — Baka

ZAGONETKE.

1) ISPUNJALJKA

I

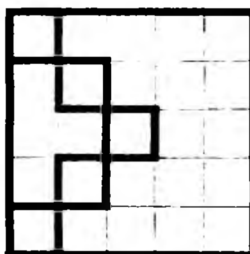
čuva kuću
vrst glasa
ograda
oznaka
oruđe

II

I—II Grad u središtu Istre

2) ISPUNJALJKA

I

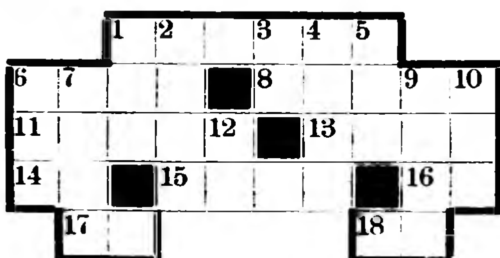

ni konj ni magarac
rat
grad u Istri
moć, sila
gora kraj Beograda

II

I—II Istarska rijeka

3) KRIŽALJKA

Vodoravno: 1. grad kraj Sušaka, 6. domaća životinja, 8. mala voda, 11. dio grada, 13. pasmina, 14. prijedlog, 15. mjera za težinu, 16. dio stroja, 17. mjera za površinu, 18. domovina Abrahama.

Uspravno: 1 sukob naroda, 2 svađa, 3 velika pjesma, 4 dio drveta, 5 slovenski: otac, 6 dio glave, 7 najzdravije piće, 9 grub, nepristojan, 10 kod konja, 12 grčko slovo.

4) REBUS

V O R
———
N + K

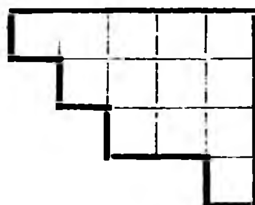
5) REBUS

G
G B G 100 m² SKA
G

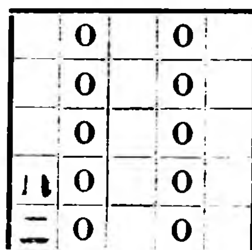
6) REBUS

OT
OT ½ OT 2
OT

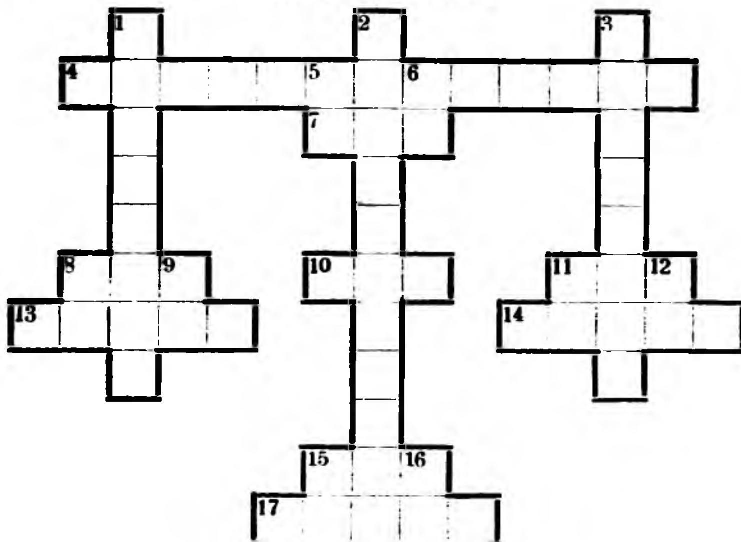
8) STEPENICE

9) ISPUNJALJKA

10) KRIŽALJKA

Vodoravno: 4 konac đačkih muka... 7. žensko ime, 8. otac (slov.), 10. potomak, 11. lična zamjenica (ženski rod), 13. usta u nekih životinja, 14. štala, 15. dio lica (njim se gleda), 17. domaća životinja. —

Uspravno: 1. sjajno, 2. dvije pokrajine iz kojih se sastoji Vojvodina, 3. pripadnik jedne hrvatske zemlje, 5. pokazna zamjenica, 6. prijedlog (dulji oblik). 8. dva jednaka vokala, 9. ime mnogih rijeka u Rusiji, 11. kratica za »ovog tjedna«, 12. uzvik, 15. zlato (franc.). 16. kratica za »ovo vrijeme«.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. VI. **STUDENI 1934.** **BROJ 3.**

Mala pošta

Ne zaboravite, djeco, da je dana 12. studenoga 1920. ugovorom u Rapallu, otkinuta od Majke Jugoslavije jedna od njezinih najljepših i najdražih kćeri, Istra sirotica, i pripojena Italiji. Na taj je način otrgnuto iz toplog krila materinjeg 650.000 naše najsvjesnije i najčestitije braće. Spomenimo ih se u ovom mjesecu i zavjerimo se, da ih ne ćemo nikada napustiti.

Molimo svu gospodu povjerenike, kojima je ostao nerasprodan koji primjerak prvog broja »Malog Istranina«, da bi nam ga čim prije povratili, jer ga nužno trebamo za nove pretplatnike.

Tko želi imati potpuno četvrto ili peto godište Malog Istranina, uvezano, može ga još dobiti. Oba godišta uvezana u jedno, u finim koricama, sa zlatnim napisom stoje **Din. 30.**—

Pojedino godište zasebno uvezano stoji **Din. 20.**—. Imademo još nekih tridesetak komada, pa tko ga želi naručiti, neka se požuri.

Sokolsko društvo, Bakar. Dali smo Vam otisnuti i svršetak igrokaza »Izdajica«. Budete li ga uvježbali i prikazivali javite nam na vrijeme. Nastojat ćemo, da netko od našeg uredništva dodje na tu predstavu.

Z. Maštrović, Nin. Hvala Vam lijepa! Veseli nas, što se javio i drevni Nin, tisućgodišnji borac za svetu narodnu riječ protiv najezde Latina. Zatražene primjerke već smo Vam poslali. Srdačno pozdravljamo

Franjo Giaconi, Komiža. Šaljemo Ti 4 kom. za Tebe i Tvoje drugove, a Ti im porazdijeli. Hvala na trudu.

José Mazzuca, Comodoro Rivadavia, Argentina. Primili smo 2 arg. pesosa, pa je time pretplata podmirena. Hvala lijepa! Pozdrav Vama i svima našima tamo.

Prof. Vjekoslav Čič, Osijek. Poslali smo Vam daljnjih 20 i naknadno još 6 komada. Usrdna Vam hvala na pažnji, koju nam posvećujete. Glede značka, za koje djeca pitaju i kojima bi htjela obilježiti vanjskim znakom svoje simpatije prema Istri, javljamo Vam, da ih za sada nemamo. Uostalom ideja je dobra, pa bude li još s koje strane došao sličan upit, mi ćemo se trsiti da ih izradimo. Živjeli!

Sokolsko društvo, Bihać. Ako u ikoga, u sokole polažemo najviše nade i vjere. Šaljemo 10 komada. Zdravo!

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 3

Kraljević – urar

Priča, koju ću Vam djeco, danas ispričati, nije izmišljena. Istinita je od prve do posljednje riječi. Prema tome to i nije priča. To je životni roman . . . Čujte:

Dofen bijaše lijep dječačić. Bilo mu je tek pet godina. Lice mu je bilo nježno, bljedoliko i fino, oči velike, plave i pametne, a kovrčasta kosa mekana ko svila. I haljine mu bijahu svilene, sa zlatnim pucetima, a na cipelicama je nosio srebrne kopče.

Dofen je naime bio sin jedinac francuskoga kralja Ljudevita XVI. I njemu je bilo ime Ljudevit, ali svi su ga zvali samo Dofen, jer dofen znači francuski, prestolonasljednik. Živahan je bio Dofen i veseo, da ga je bila puna cijela kraljevska palača u Versaillesu. Ali najradije se je zadržavao u jednoj sobici, u koju je i njegov otac znao često zalaziti, da se zabavlja učenjem jednog, za kralja neobičnog, zanata: popravljanjem satova. Mali Dofen privio bi se uz svoga kraljevskog oca i s velikom znatiželjom promatrao stotine satova i hiljade sitnih kotačića, kako se okreću i uvijek jednakomjerno otkucavaju svoj vječni: tik-tak, tik-tak, tik-tak . . .

— Uči, uči, mališu moj — govorio bi mu često u šali njegov otac kralj Ljudevit XVI. — Dobro je znati kakav zanat. To ti može u životu dobro doći.

Kralj se je šalio. Znao je on, da sin jedinac francuskoga kralja ne treba učiti zanat . . .

Kad bi se Dofen dovoljno naigrao u očevom laboratoriju, medju stotinama satova, koje je njegov otac iz zabave popravljao zajedno sa svojim dvorskim urarom Holandezom Van Peakom, dolazila bi po njega jedna dvorska gospodja, duboko bi mu se triput poklonila i odvela ga u krasni versailleski perivoj, da se tamo poigra na slobodnom zraku . . .

A kraljević bi, došavši u vrt, odmah potrčao do ograde, koja je dijelila kraljevsku palaču od ulice. Tamo ga je već čekao njegov prijatelj. Bio je to maleni neki, bosonogi i musavi dječarac, koji je svakog dana dolazio, da se kroz ogradu divi ljepotama kraljevskog perivoja i prekrasnim igračkama mladoga kraljevića. Ispružio bi svoj musavi nosić kroz ogradu i razgovarao bi s Dofenom. I nitko nije znao, da je taj mali odrpanac najmiliji prijatelj kraljevićev.

Gledala bi se tako ta dva dječaka, jedan Dofen-nasljednik francuskoga prijestolja, a drugi postolarski šegrt, kroz rešetke. Smijali su se i čavrljali.

— Što si mi danas lijepa donio? pitao je kraljević odrpanca.

A mali musavac segnuo je rukom u njedra podrapane košuljice i izvadio ptičicu.

Uhvatio sam ju na grani u gradskom perivoju i odmah sam pomislio na tebe, kako ćeš joj se ti veseliti — odvrati i pruži je kraljeviću. — Lijepo pjeva — doda značajno.

A kraljević uze drhtavu ptičicu u ruku i ljubopitno je promatraše. Bio je sretan i neobično zahvalan svom malom prijatelju. Dvorska gospodja, opazivši ih, dotrči sva zaprepaštena i odvuče Dofena od željezne ograde.

— Ali, visosti, pa vi opet razgovarate s onim uličnim odrpancem.

— A ti mali, okosne se na odrpanca, — nosi se i da mi nisi više amo došao.

Bosonogi dječačić namigne fakinski kraljeviću, turi ruke u džepove, zafućka i ode niz ulicu . . .

— To je strašno — srdila se odgojiteljica. Vi, Dofen, budući francuski kralj, pa razgovarate s uličnim dječakom

— Ali, gospodjo de Polignac, pa zar ne znate, što kaže moj otac: valja voliti siromahe, jer i oni su naša braća . . .

— Da, da, voliti ih, ali ne i družiti se s njima, odgovori kraljeviću njegova odgojiteljica, dvorska gospodja de Polignac.

— To je dobar dječak, gospodjo, odvrati Dofen, a zove se isto kao i ja: Ljudevit! A prezime mu je Simon. S njim se najvolim igrati. Kneževići, koji dolaze k meni na dvor tako su dosadni. Samo mi se klanjaju, zovu me: Visosti, i ne usudjuju se ni blizu. A ovaj Ljudevit Simon, moj mali prijatelj s ulice tako je drag i srdačan dječak . . . —

Ponekad bi se kraljević izvezao na šetnju, u sjajnoj kočiji. Pratila ga je konjanička garda, koja je jašila s jedne i s druge strane kočije. Kad bi kočija prošla ulicom malog Ljudevita Simona, on bi je svaki puta dočekao. Istrčao bi na ulicu i veselo domahivao kraljeviću, svom prijatelju. A Dofen bi mu dobrostivo mahnuo rukom, naklonio mu se i nasmiješio. Ova dva mala prijatelja razumjela su se, razgovarajući očima.

— Kad ja budem kralj uzet ću te k sebi na dvor, — rekao mu je jednoga dana kroz ogradu.

— Da, da, a ja ću onda svima na dvoru popravljati cipele, — odgovorio je veselo mali Ljudevit Simon.

. . . .

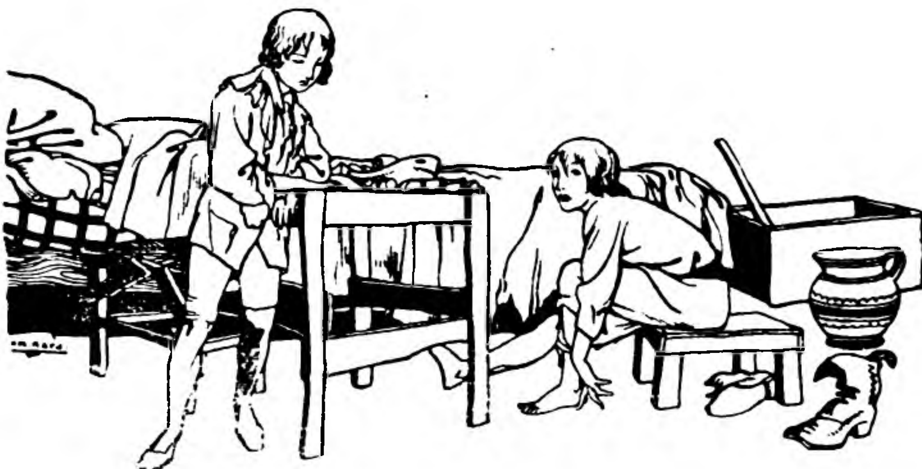
Najednom kao da je nad čitavom Francuskom zaurlao strahoviti jedan vihor. Narodne su se mase ustalasale. Podstrekači huckali su narod proti kralju. Vojska se je morala boriti sa buntovnicima. Pucalo se na sve strane. Kralj je postajao sve zamišljeniji . . .

Jednoga jutra probudi kraljevića u njegovom zlatnom krevetiću gospodja de Polignac, sva uzrujana. Izvana se čula strašna buka . . .

— Što je to gospodjo? pitao je kraljević.

— To je revolucija, Visosti — odgovori odgojiteljica . . .

Revolucija! Dječak nije shvaćao tu riječ. Na žalost je i prebrzo saznao što ona znači. Dogadjale su se strašne stvari. Mnoštvo je provalilo u dvor, pobilo kralju vjerne vojnike, odvuklo kralja i kraljicu . . . Mladi ih kraljević poslije toga nije nikada više vidio. I njega su iznijeli neki odurni i mrski ljudi iz kraljevske palače i odvukli ga u neku ruševnu kućicu. Tu su ga predali jednom postolaru, pijancu i grubom čovjeku. Mali je Dofen ljuto zaplakao. Morao je spavati na slami, i morao je učiti postolarski zanat. Plačući tako u jednom kutu, osjeti najednom na svojem ramenu nečiju ruku. Okrene se. Dvije žive očice gledahu ga. Malo uprljano lišce njegovog prijatelja Ljudevita Simona, veselo mu se smiješilo.

— Ljudevite Simon, zar si ti ovdje?

— Jest, ja sam ovdje naučnik. A ovaj naš gazda to je moj stric. Zao je to čovjek i pijanac. No ti se nemoj bojati, ja ću ti biti uvijek pri ruci. Nažalost ovaj moj stric nije dobar čovjek. Često ćemo puta morati i batine zajedno podijeliti.

— A znadeš li možda gdje je moja majka, kraljica Antoaneta?

Mali Ljudevit Simon žalosno ga pogleda. — Ubili su je, protisne kroz zube.

— A moj dobri otac, kralj Ljudevit?

— Ni njega nema više medju živima. Smaknuše ga buntovnici, odgovori još žalosnije mali Ljudevit Simon.

— A kneginja Lamballe, a moja tetka, a moj stric, vojvoda d'Artois?

— Svima su odrubili glave, tužno prošapta mališan, koji je sve te strašne stvari slušao od svog strica, buntovnika, postolara Simona.

— A što će iz mene biti? pitao je sav u suzama kraljević.

— Za sada ćeš učiti sa mnom postolarski zanat kod mog strica, a kasnije biti će što Bog dade . . .

Jednoga dana, kada nije bilo staroga Simona kod kuće pojavi se na vratima njegove radionice jedan gospodin.

— Visosti, podjite žurno sa mnom. Ne smijemo gubiti vremena! —

— Tko ste Vi? zapita začudjeno nekadašnji kraljević.

— Ne sjećate me se? Ja sam nekadašnji dovrski urar, koji je s Vašim ocem, svijetlim kraljem Ljudevitom, toliko puta u laboratoriju satove popravljao.

— Van Peak? Hvala Vam! Došli ste da me spasite?

— Jesam! Žurno, žurno, ne oklijevajmo.

Kraljević se naglo oprostio sa svojim drugom, malim šegrtom Ljudevitom Simonom, skočio u zatvorenu kočiju Van Peakovu i odvezao se daleko izvan Pariza prema nizozemskoj granici.

Kad se je stari postolar vratio kući i ustanovio da je nestalo kraljevića, koji mu je bio povjeren, bio je u sto briga. Bojao se da ga ne bi buntovnici, koji su sada zavladali u Francuskoj, teško kaznili.

On je naime morao svake sedmice dovesti kraljevića pred vlastodršce da im pokaže, da je dječak još živ kod njega. A što će sada, kad mu je kraljević utekao? I dosjeti se. Uze maloga Ljudevita Simona, odvede ga pred vlastodršce i prikaže ga kao kraljevića. Nitko nije ništa posumnjao. A Dofen je već bio u Nizozemskoj, kuda mu je uspjelo pobjeći s vjernim urarom Van Peakom. Tamo se je skrivao . . .

Jednoga dana njegov mali prijatelj, postolarski šegrt Ljudevit Simon, teško je obolio. Bolest je bila ozbiljna i za nekoliko dana mali Simon nije više bio medju živima. Postolar je odmah stvar prijavio vlastima i izjavio je, da je to umro kraljević, Dofen, koji mu je bio predan na čuvanje. I siromašni je Ljudevit Simon bio pokopan kao nekadašnji kraljević. A svemu svijetu je bilo javljeno, da nekadašnjeg kraljevića nema više na životu.

A što se je dogodilo s pravim kraljevićem? S Dofenom, koji je pobjegao u Nizozemsku?

Van Peak nekadašnji kraljevski urar vodio ga je sa sobom.

— Ovo je sin Ljudevita XVI. ubijenoga francuskoga kralja govorio je Van Peak.

Nitko mu nije htio vjerovati. — To je varalica, rekli su ljudi. Mladi kraljević, koji je bio šegrt kod postolara Simona umro je. To znade već cijeli svijet. Ovaj urar hoće da nas prevari. — Čak ni sestra kraljevićeva, kojoj je bilo takodjer uspjelo da pobjegne u Nizozemsku. Marija Terezija Šarlota, koja se kasnije udala i postala vojvotkinjom D'Angouleme, nije htjela vjerovati, da je to njezin brat, tvrdeći da je varalica . . .

Strašno je bilo pri duši malom Dofenu. Nitko ga nije htio priznati, nitko mu nije htio vjerovati, a ipak on je bio pravi sin nesretno poginulog francuskog kralja Ljudevita XVI.

Vrijeme je prolazilo.

Dofen se je povukao i nikome više nije htio govoriti o svome životu. Nestalo ga je, kao da ga je zemlja progutala. Povukao se u mjesto Delft u Holandiji, gdje ga nije nitko poznavao, i otvorio je tamo urarsku radnju.

Često se sjećao riječi, koje mu je njegov dobri otac, francuski kralj Ljudevit XVI., znao kao djetetu u šali govoriti: Uči sinko, uči, dobro je znati kakav zanat. To ti može u životu dobro doći . . .

I sada je bio urar. Ljudi su dolazili da im popravlja satove i divili su mu se. Pronio se glas po cijeloj državi, da je taj urar na vlas sličan nekadašnjem francuskom kralju Ljudevitu XVI. I dolazili su ljudi i gledali ga. Ali on je šutio i kadgod bi ga tko o njegovoj prošlosti pitao nije htio ništa odgovoriti. Jedamput, u svojoj mladosti, kad je govorio da je on sin francuskoga kralja, svi su ga ismijali i rekli su mu da je varalica. Sada više nije to htio govoriti. Bio je običan urar, koji je nosio ime Karl Naundorff.

Jednoga dana dovezla se pred njegovu radnju sjajna kočija. Iz kočije izidje piemenita gospodja. Bila je to njegova sestra, vojvotkinja D'Angouleme. Kupila je zlatan sat. Pri tom je neprestano promatrala lice urarevo. Gledala je: iste crte lica njezinoga oca . . .

Na oči su joj došle suze. — Mogu li Vam u čemu pomoći, gospodine, upitala ga je tiho. On ju je pogledao, svoju sestru vojvotkinju, on nepoznati urar. Kratko je vrijeme razmišljao, a na to se duboko pokloni:

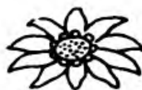
— Hvala Vam, gospodjo vojvotkinjo, ali ja ne trebam više ništa!

Nekoliko dana iza toga i to točno dne 10. kolovoza 1845. umro je urar Karl Naundorff.

U njegovom krsnom listu bilo je naznačeno da se je rodio, dne 27. ožujka godine 1875. u Parizu. To je bio dan kada se je rodio kraljević, Dofen, Ljudevit XVII., neokrunjeni kralj Francuske.

Djeco! Priča je svršena. Ali, kako sam vam na početku rekao ovo nije priča. Ovo je istiniti dogadjaj, roman, koji je život sam napisao. Uopće život piše najljepše pripovijesti, najljepše romane, onakove, kakove mi pisci nijesmo kadri nikada ni zamisliti.

Po tuđem izvoru: **Ernest Radetić**

S onu strane Učke

Ja sam noćas, djeco,
čudan sanak snio
da sam s onu stranu
naše Učke bio.

Bilo nas je mnogo
ko na nebu zvijezda,
svi od jedne majke,
svi iz istog gnijezda.

More bistro, plavo,
sunce zlatno sije,
bezbroj trobojnica
nad glavom se vije.

Od slobodne pjesme
nebo se prolama,
i zemlja i more
popjevaju s nama.

A Istranke mlade,
ljepše nego vile,
u vjenčanom ruhu
kolo uhvatile — —

*

Ali uto, jao!
probudih se — svane . . .
Jedna gorka suza
niz obraz mi kane.

Gabrijel Cvitan

Moja uspomena na Kralja Aleksandra

Napisao: Josef Greif, češki skaut iz Tabora (Čehoslovačka).

Proveli smo ljeto u Cavtatu pod šatorima. Četiri smo se sedmice palili na žarkome južnom suncu i kupali se u plavim valovima našega slavenskoga Jadrana. Na povratku kući u Češku, zadržali smo se na Bledu i na Bohinju. Išli smo uz Bohinjsko jezero pješice cestom, prema svome logoru. Sunce je palilo, znoj nam je curio s čela. Nosili smo prtljagu. Četvorica su vukla ponjavu punu kruha.

Najednom začujemo trublju automobila. Cestom su išla dva žandara. Začuvši trublju, pritegnu pušku čvršće uz rame, zakopčaju brže bolje bluzu i isprse se junački. »Vozi se kralj . . .« rekoše nam.

Trublja se oglasi sasvim blizu. Žurno skočimo u stranu i postavimo se sa svake strane ceste. Auto je dojurio. U jednom času pre poznasmo kralja. Ta toliko smo puta vidili njegovu sliku u mnogim kućama i gostionama. Hitro skinemo šešire i stanemo mahati njima po zraku, kličući: Živio! Zdravo! Auto stade. Mi ga okružismo.

Za volanom sjedio je kralj. Do njega pobočnik u stajnoj uniformi, sa svijetlim lakovanim čizmama. Na prsima mu brojna odlikovanja. Kralj je bio u sasvim običnoj smedoj vojničkoj uniformi. Pušio je i smiješio se . . . Iznenadjeni šutimo i gutamo očima energični kraljev profil, želeći ga upiti, da nam nikada više ne bude izbrisan iz pameti.

Nato nas kralj upita odakle smo. Najstariji od nas, brat Balu, koji najbolje od svih govori srpsko-hrvatski, pristupa k vratima automobila, uspravi se na vojničku i odgovori: »Z Česky, z Tabora!« Iz daljnjih kraljevih riječi razumjeli smo, da nas kralj pita, kako dugo smo u Jugoslaviji. Brat Balu, razmišljao je časak, otvorenih ustiju, kao da hvata sraka, pogleda uprta u kralja, a zatim reče: »Četiri dana, molim,

NEZABORAVNI DANI:

Nj. Vel. Viteški Kralj Aleksandar I. Ujedinitelj, vozi se s ocem Istre, banom Dr. Matkom Laginjom, zagrebačkim ulicama. Nepregledne mase oduševljenog naroda burno ih pozdravljaju . . .

gospod kralj!« Kralj se je srdačno nasmijao i rekao: »Aha, znam, znam, pozdravite grad Tabor!«

Nato auto pojuri dalje. Mi smo žurno skinuli šešire. mašući njima visoko po zraku, a iz grla nam zaori gromki: »Živio a nazdar!« Bilo je to tako gromko, tako od srca, da se je to čulo sve do na vrh Triglava.

Gledali smo za autom. Nekoji su stali trčati za njim. Jedino je brat Balu ostao nasred ceste. Bio je zbunjen, i kao da je nešto razmišljao. Odgovarajući kralju zabunio se. Htio je kazati: »Četiri nedjelje« a rekao je: »Četiri dana«. Iznenada skine s ledja torbu, i izvadi iz nje knjižicu: »Hrvatsko-srpski lako i brzo« pa stane tražiti je li dobro kazao.

Cijelu smo večer razgovarali samo o tome . . . Nije nas smetala ni mršava večera, ni strašan pljusak, koji se je noću izlio na naše šatore i na naše glave. Promočeni, ali sretni sanjali smo cijelu noć o tome kako smo razgovarali s kraljem Aleksandrom . . .

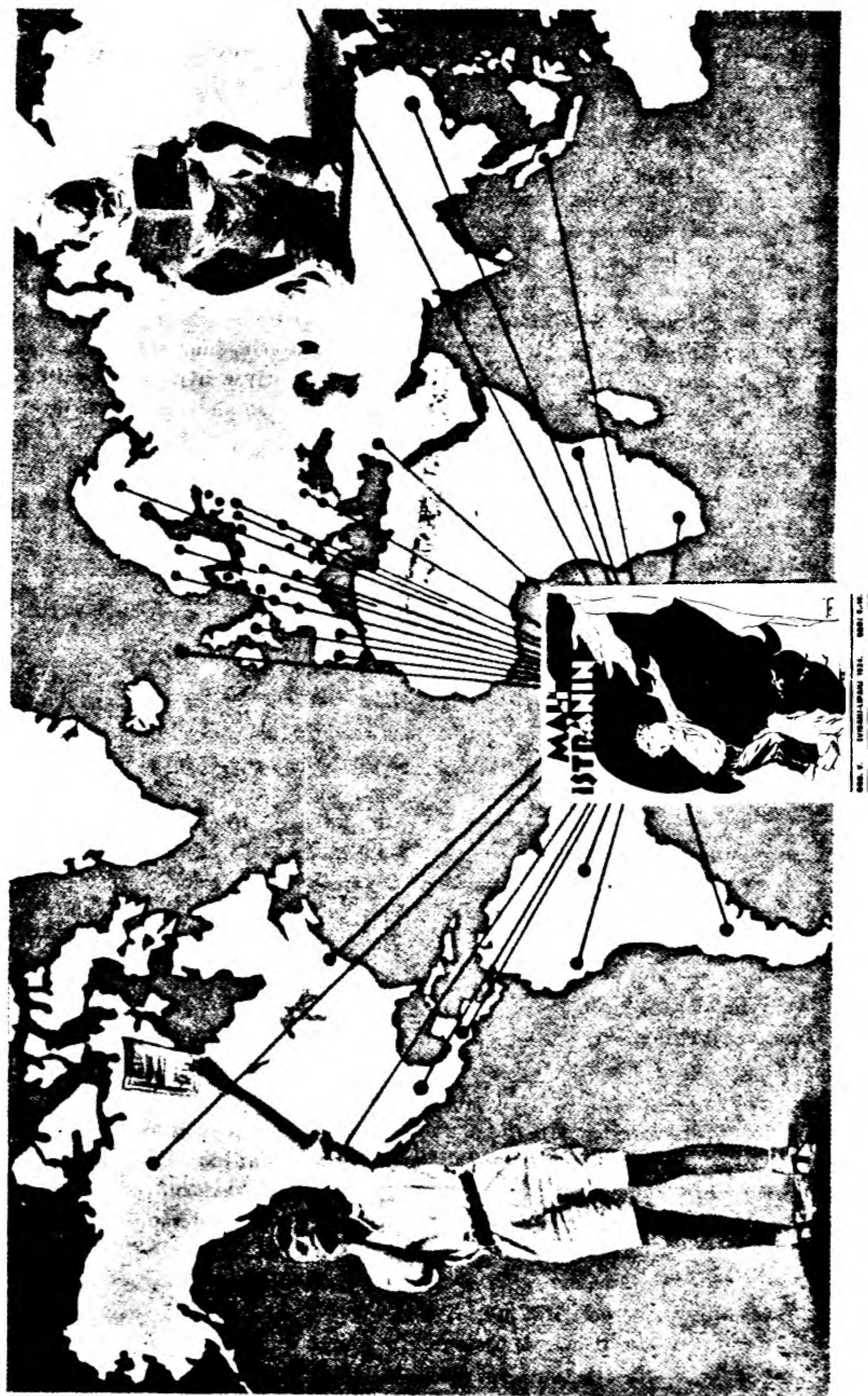
Rasprostranjenost našega lista

Kada vam sredinom svakoga mjeseca dodje u ruke naš MALI ISTRANIN i vi ga znatiželjno i radosno stanete listati, jamačno vam ni na kraj pameti ne pada misao na one mnogobrojne tisuće vaših vršnjaka i drugova, koji, tako reći, u isto vrijeme i u isti čas, s istom ljubavlju listaju po njemu.

Vi ni ne slutite, kako vas on u jednom času povezuje s cijelim svijetom s vašim i našim prijateljima koji žive raštrkani po svoj kugli zemaljskoj. Jer morate znati, da mi imamo veoma mnogo pretplatnika i čitatelja i izvan granica Jugoslavije. Kada je Italija zaposjela Istru, na tisuće je našega naroda moralo iseliti. Samo u Jugoslaviju došlo je iz Istre preko 60.000 istarskih Jugoslavena. a od toga je skoro 20.000 djece. Skoro isto toliki broj Istrana iselio se je i u druge strane svijeta, po svim kontinentima. Svi se ti Istrani uvijek sjećaju starog zavičaja i vrlo rado čitaju sve što se o njem piše. Njihova djeca naročito vole ovaj naš list i mi smo sa svima njima u živoj vezi. Mali Istrani, ma gdje se nalazili ne misle zaboraviti svoj porobljeni rodni kraj.

Mi imademo pretplatnika i čitatelja u Australiji, u Japanu, u Africi, u Južnoj, Srednjoj i Sjevernoj Americi, u Kanadi, a u Evropi skoro u svakoj državi, a jednoga čak u ledenoj Laplandiji . . .

Vi ste mogli opaziti, kako su naš majmun Klok i mali Jožić, na svojim putovanjima po svijetu, svagdje nailazili na srdačan prijem i svagdje našli po kojega svog znanca. Imena, koja su u njihovom pričanju spominjana nijesu izmišljena. Sve su to naši vrijedni prijatelji i čitatelji . . . Kad su na pr. došli u New-York, mi smo čuli da su našli tamo jednu našu vrijednu prijateljicu Mary Vidošić iz Lovrana kraj Opatije i još nekih 25 drugih pretplatnika našega lista. Na parobrodu, kojim su se vozili u Južnu Afriku našli su radiotelegrafistu gosp. Skoka, koji se neprestano vozi iz Amsterdama u Sjevernu ili Južnu Ameriku,

MALI
ISTRANIN

a odanle u Afriku i drugud po svijetu . . . U Sarmientu u Južnoj Americi ima naš dobročinitelj gosp. Mihanović, koji plaća pretplatu za 25 naših malih pretplatnika tamo. U Comodoru u Argentini je restaurater gosp. Mazuka i još mnogo drugih naših zemljaka, koji su svi od reda naši pretplatnici. Isto je to i u Capetovnu u Južnoj Africi, pa u Johannesburgu, na dijamantnim poljanama, u Pretoriji, Australiji i svagdje, a ma baš mogli bi reći na svakoj točki kugle zemaljske, naći ćemo po kojeg našeg pretplatnika, koji s nama u duhu živi . . .

O Evropi nećemo ni da govorimo. Tu ih imade na gusto posijanih. U Jugoslaviji brojimo ih na tisuće. Na Sušaku ih imade ravnih pet stotina. Na samoj ženskoj realnoj gimnaziji ima ih sto, na muškoj 70, a gdje su još osnovne i druge škole . . . U Osijeku, Sarajevu, Čačku, Dubrovniku, Visokom, Karlovcu, u svakom dalmatinskom selu (moramo priznati da nam je Dalmacija od prvoga časa najvjerniji prijatelj!) A Zagreb? U samoj osnovnoj školi na Svetom Duhu imamo točno 225 pretplatnika. Ne ćemo da dalje nabrajamo . . .

Budite dakle, dragi naši mali prijatelji, ponosni, što ste putem našega lista, članovi jedne tako velike i tako jake zajednice, rasprostranjene po svem svijetu, koja se odlučno bori za jednu plemenitu i pravednu stvar, za svetu stvar naše Istre sirotice . . .

Tri pjesme

GNIJEZDO

Savila je gnijezdo
mala ptica ševa,
savila je gnijezdo
pa sad nad njim pjeva.
Od sreće se k suncu
u visine vije.
A nebo i zemlja
ko da joj se smije.
Ta ona je mati —
raduje se tom
što je svojoj djeci
sagradila dom.

DOĐI SUNCE

Dođi sunce! Željan tvoj sam
vidjet zlatni trak.
Dođi sunce, i rastjeraj
ovaj gusti mrak!
Oh, kako je hladna, duga
ova zimska noć!
Otvoriću širom prozor,
ako hoćeš doć.
Dođi sunce, i dovedi
željkovani dan!
Od straha će kad te spazi
mrak pobjeći van.

NA MORE

Ko potok što juri s gore,
ko rijeku s dalekih strana,
i mene vuče more,
zove me svakog dana.

Ja čujem njegove glase
iza devet planina.
Jutrom, kad zvijezde se gase,
šapće mi sinja pučina.

Nerv svaki je pun njegova vonja
od ribâ, algi i soli.
U pjeni bjelogrivih konja
liječim sve moje boli.

Gabrijel Cvitan

Kako je ono bilo s nepropisno nabitim topom, koji je prouzročio onoliku zbrku strah i pometnju u redovima junačke vojske, svima nam je još živo u pameti. Krivnjom ovih naših dvaju »mangupa«, da ih tako nazovemo!, velike su jesenske vojne vježbe doživjele posvemašnji neuspjeh i svi su se oni maršali, generali i komandanti grdno obrukali.

Vrhovni ih je zapovjednik pozvao stoga na red i nema sumnje, da će mnogi od njih biti skinut sa svoga položaja.

Bijesni na našeg Jožića i Kloka odlučili su da ih pošto poto uhvate i osvete im se. Upriličiše stoga pravu hajku. Vojska je okružila šumu i cijelu okolicu, tražeći ih posvuda. Bože moj, to nije bila šala. Velika je to bruka i sramota za jednu vojsku da su je jedan sasvim običan majmun iz Konga i jedan nestašni dječarac iz Jugoslavije mogli natjerati u bijeg.

Hajka je bila bjesomučna. Obruč vojnika sve se je više oko šume stezao i naša su se dva junaka našla u grdnoj muci.

— Klok moj ode ti koža na pazar — uzdahne Jožić, gledajući kroz granje gusti kordon vojnika. — Tebe će uhvatiti i svezati o lanac i bogzna kakav Kalabrez voditi će te po svijetu, da mu plešeš na uzici za groš . . .

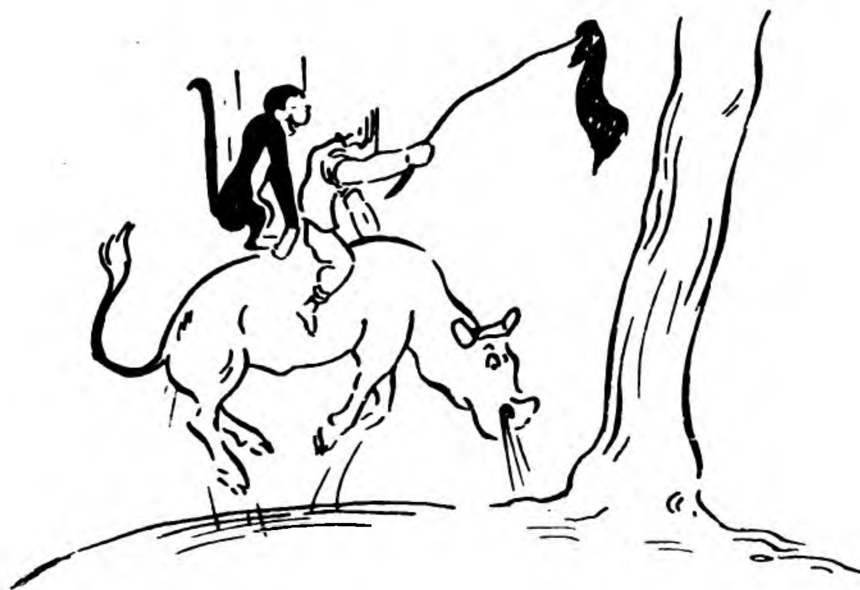
A ja? Ponajprije će me izdevetati na mrtvo ime, a zatim će me strpati u kakvu podzemnu tamnicu, gdje ću i poginuti, a da nikada više sunca Božjeg ne vidim. O, majstori su ti oni u tome . . .

Govoreći tako i drhtureći od straha na grani među gustom krošnjom jednoga stabla, na koje se bijahu popeli, promatrali su okolicu, sve vrebajući ne bi li kako ipak izmakli potjeri. Položaj je bio nadasve ozbiljan, pa se je i vječno veseli Klok stao zamišljeno češati za uhom.

Najednom ugledaju pod sobom jednoga bika, koji je mirno pasao travu i došetao se upravo do stabla, na kom su se oni skutrili . . .

— Uh . . . nakesi se Klok, kome je u njegovoj pametnoj majmunskoj glavici najednoć nešto sinulo. Pograbi Jožića za vrat i strgne mu s vrata crveni rubac, što ga je Jožić uvijek oko vrata, kao neki američki apaš, nosio. slomi jednu granu nad sobom i poveže na nju rubac . . .

Jožiću nije trebalo mnogo govoriti. U jednom je trenu shvatio namisao majmunovu. I bez ikakva daljnjeg dogovaranja naum je bio izvršen.

— Hop! klikne majmun i baci se ko munja sa stabla biku na leđa.

— Hop! Jožić će za njim i prije no što se bik snašao evo ti već i Jožića na njegovim leđima. Bik preplašen poskoči. Jožić digne na štapu crveni rubac i zavitla njime biku pred očima . . .

Što to znači crvena krpa za bika nije potrebno da vam pričamo. Crvena boja kadra je svakog bika razdražiti do bjesnila. S time je i Klok računao. On kao majmun spada u red životinja, pa dobro pozna životinjsku dušu. To je bila njegova mudra ideja s crvenim Jožićevim rupcem.

Tek što je dakle Jožić zamahnuo crvenim rupcem pred bikovim očima bik je prosto pobijesnio. Stao se propinjati na zadnje noge, rikati i skakati kao lud, htijući da zbaci sa sebe te neobične jahače, al uzalud mu sav trud. Nije još jadnik znao, s kim imade posla. Nije on znao, da su se to na njegovim leđima smjestili najglasovitiji jahači svijeta, koji

su već jahali i na sobu i na noju, i na divljim mustangima i na ledima krokodila, a jednom čak i na raketi po svemiru.

Nakon što je dakle neko vrijeme uzalud bjesnio i divljao, vrteći se i propinjući, nagne u bijeg, jureći ko sve strijele, kroz grmlje i šikarje, mučući i ričući, kršeći, lomeći i gazeći pred sobom sve, što mu je bilo na putu . . .

Vojnici videći pobješnjelog bika skočili su u stranu, ali bilo je već prekasno. Nekoliko ih je ostalo zgaženih i mrtvih. Bijesni ih je bik pregazio i rasparao ih rogovima. Njegova jurnjava i nije bila jurnjava. To je bio orkan, ma ne, još i više, bio je to pravi japanski tajfun . . .

Tek što bi okom trenuo bika je nestalo pred očima vojnika, koji su se razbježali, vičući u pomoć . . . Za bikom vidio se samo silan oblak prašine, koju je uzvitlao . . . Za čas ga je nestalo preko brda i dolina . . .

Naša su dva junaka provela na njegovim ledima strašan četvrt sata. Od poskakivanja i ritanja bikovljeva oni su bili više u zraku nego li na njegovim ledima, a kosti su im škljocale kao da ih je treslo devet tropskih groznica . . . I da nisu bili tako vrsni jahači, pobješnjeli bi

ih bik bio već davno zbacio sa svojih leđa i tresnuo njima o kakav kamen kraj puta, da bi se bili pretvorili u mrlju krvi i hrpu mesa . . .

Kad su se vojnici oporavili od prvoga straha njih već davno nije bilo blizu. Još su uvijek vitlali crvenim rupcem oko bikove glave, a on je duvao kao lokomotiva, bjesneći sve više, jureći sve brže . . .

Napokon iznemogao klone . . . Noge su mu stale klecati, glavu je spustio, više nije mogao disati. Još je neko vrijeme koracao, dok se konačno ne sruši. Oči su mu već bile zamućene, pa ga više ni crvena krpa nije uzbudivala.

Klok i Jožić skoče mu s leđa. Ogledaju se. Nigdje na daleko nije bilo ni žive duše.

— Spašeni smo, druže, odahne Jožić.

Klok samo mahne dvaput repom i umjesto odgovora pokaže rukom na obzorje . . . Na obzorju se ljeskalo more . . .

— Tamo ćemo Klok, na kakvu god lađu, na kakvu god splav, samo što dalje odavle. Ovdje nam gori tlo pod nogama.

Uputiše se na obalu morsku, tražeći ne bi li gdje našli kakav čamac ili kakvogod prevozno sredstvo, da se na njem prebace preko mora . . .

RAZNO

Jato jarebica doletjelo k lovcu. Seljak A. Drobilek iz mjesta Nasavrka u Čehoslovačkoj doživio je ovih dana ugodno iznenađenje. Ovoga proljeća našao je u svom polju gnijezdo jarebica. Pokupio je dvadesetak jaja, što ih je u njemu našao i odnio ih kući. Kod kuće je imao nasađenu kvočku, pa je pod kvočku među ostala jaja metnuo i ova jarebičja jaja. Izlegle se mlade jarebice, no kad ih je koka stala voditi, one se brzo osamostališe i odletješe.

Nedavno je Drobilek pošao u lov i naišao na cijelo jato jarebica. Odmah je pomislio, da bi to mogle biti one, koje je njegova koka odgojila, pa nije pucao, nego ih je stao dozivati onako kako ih je vabio, kada su kod njega sasvim malene bile. I zaista! Jarebice se spustiše i doletješe sve k njemu. Prepoznale su njegov glas.

Koliko muha pojede jedna lastavica u jednom danu? Lastavice ne možemo držati u krletci, jer bi nam bez slobode uginule. One naime trebaju veoma mnogo kukaca i mušica, 500 do 600 komada na dan. Jedan prirodopisac promatrao je kroz nekoliko tjedana život jedne lastavice, kojoj je u neposrednoj blizini gnijezda metao u jednu posudu s vodom kukce. Na taj je način nabrojio, da lastavica pojede najmanje 600 kukaca dnevno. Vidimo dakle, kako je korisna ptica lastavica. To uostalom znadu i naši primorci. Kada je toplo ljeto i kad imade mnogo lastavica nema skoro ništa komaraca u pojedinim primorskim mjestima. Kad nema lastavica komarci su nesnosni.

Izdajica

Savremeni dječji igrokaz iz života naše djece u Istri, u 2 čina.

(Nastavak 1.)

Treći prizor.

Zvanić (pojavi se s lijeva. Za ruku vodi Lucu. Jožić i Marina veselo za njima. Zvanić je pristao dječak. Svršio je prvi razred gimnazije u Jugoslaviji, pa sada dolazi kući na praznike. Pozdravlja veselo svoje nekadašnje drugove): Zdravo djeco, Bog dao sreću!

Božo (veselo): Bog dao sreću i novaca punu vreću!

Zvanić: Jeste li napasli ovce?

Boža: Pasemo ih, samo što nam, nesreće jedne, bježe neprestano u štetu.

Zvanić: Pa što ne pazite na njih. Što se igrate?

Šime: Oho, kako ti to ozbiljne upute daješ?

Jive: I kako je samo izrasao.

Zvanić: Ive, ti si to, Šime i ti, pa ti Božo, eh kako ste i vi narasli u ovu godinu dana otkako vas nijesam vidio. Dođite amo, da se izljubimo. Ta dosta smo se ovdje na tom pašnjaku zajedno igrali i prasce natjeravali. (Ljubi se s djecom u oba lica.)

Rade: Pričaj nam, molim te, kako si stigao? Nijesu te karabinijeri zatvorili?

Božo: Kako si mogao preko granice, pa zar ju više ne čuvaju,

Zvanić: Čuvaju ju oni, čuvaju, ali Zvanić je fini ptić. Vrzao se ja dva dana oko granice tamo ponad Rijeke s nekim našim ljudima, pa onda u zgodnom času smuk kroz šumu, a onda su me već naši ljudi pravo uputili.

Jive: A kako je gore u Jugoslaviji, kazuj ko Boga te molim . . .

Šime: Kazuj. kazuj, da znaš, kako mi želimo čuti sve što se tamo u slobodi zbiva.

Grgo: Naš učitelj, nekakav Kalabrez, uvijek grdi Jugoslaviju, a mi se samo ispod oka pogledavamo i namigujemo jedan drugome: Grdi ju ti, grdi, znamo mi zašto to činiš. Hlače ti se tresu od straha zato psuješ.

Šime: I mislimo si: imamo mi gore našega Zvanića, pisao je on nama kako je tamo i kako je lijepo pod slobodnim suncem . . .

Zvanić: Oh da znate, kako je divno, kad smiješ govoriti svojim materinjim jezikom, zapjevati iz puna srca himnu slobode, imati svoga kralja, svoje kraljeviće, koji su djeca svoga naroda, tvoja rođena krv . . .

Jive: Oh, blago tebi Zvaniću naš, kako si ti sretan, što si mogao poći preko.

Šime: A što kažu o nama naša mala braća gore u Jugoslaviji?

Zvanić: Što kažu? Vole vas i žale. I svagda kada sam god kazao, da sam iz ove nesretne Istre svi su me zavoljeli, svi požalili, a u meni i sve vas. Ne će vas oni tako lako zaboraviti.

Roža: U zlato ti se okovala svaka riječ. Zvaniću.

Božo: Odmah nam je lakše pri duši, kad čujemo takove glasove.

Rade: Samo neka nas oni ne zaborave, a mi ćemo već izdržati do onog velikog dana.

Luca: A što sokolići mali?

Zvanić: Vježbaju seko, spremaju se i jedva čekaju dan da amo po vas dođu. Svi su se oni zavjerili, da Istre ne će nikada zaboraviti.

Jive: Baš im hvala. A i vrijeme bi bilo, da već jednom dođu. Da znaš samo, kako nam je teško ovdje samima. Učitelji nas psuju i grde, da smo ščavi, roblje, slavenski svinjari, da nemamo kulture. Karabinijeri nam progone oce i majke. Na ulici ne smijemo govoriti jezikom materinjim, odmah nas zato tuku i kažnjavaju.

Rade: Čak ni u crkvi ne smijemo se Bogu pomoliti u našem jeziku.

Zvanić: Sve to ja znam, jadnici moji mali, i sve to pričam gore, da upamte braća u slobodi, koliko vi zbog ljubavi do njih trpite.

Četvrti prizor.

(S desna iza grmlja pojavljuje se slabašan dječačić, odjeven u crnu košulju i zelenkaste hlače krojene na vojničku. To je nekadašnji Zvanićev drug Matić, sada jedini balilla u selu.)

Matić (ugledav Zvanića raširi ruke i veselo klikne): Zvaniću, druže moj, i ti si se vratio. O to je lijepo od tebe. Dođi da ti stresem junačku desnicu.

Zvanić (iznenađeno gleda u crnu košulju Matićevu): Što to znači, Matiću, crna košulja, pa zar si uistinu postao balillom?

Matić (nevoljko): Ostavi to, Zvaniću, morao sam, takva su danas vremena Daj ruku!

Zvanić: Natrag od mene. Nedam ruke izdajici. Stid te bilo! I ti se još usuđuješ doći među nas...

Matić: Ali Zvaniću, znaš kakovi smo bili prijatelji, nemoj tako.

Jive: Pfuj, Judo! (okrene se k Zvaniću) gledaj ga Zvaniću, sramotu junačkoga sela našega. Nitko se od nas nije prodao do njega jedinoga.

Šime: Da, jedini je on obukao crnu košulju u našem selu.

Grgo: Prodao se za zdjelu leće.

Šime: Otac mu je zato dobio službu u općini.

Božo: Raznosi oglase po selu.

Zvanić: Šibaj odavle, nesrećo jedna. Zar si došao amo da njuškaš i poslije nas tužakaš. Ti znaš da sam ja đak u slobodnoj Jugoslaviji, da sam sokol, a ipak se usuđuješ doći da mi pružiš svoju izdajničku ruku. da me nazoveš drugom. Ne bih ti je dao, da me režu živa. Pekla bi me do smrti.

Matić (blijed): Zvaniću nemoj tako. još ti jednom kažem. Ti ne znaš što je mene navelo da obučem crnu košulju.

Jive: Šuti, crn ti obraz bio. Tko te je amo zvao?

Rade: Nosi se odmah, nijesmo mi tvoji drugovi. I mi smo sokolići, je li Zvaniću, iako danas u Istri ne smijemo da nosimo crvene košulje.

Grgo: Tamo idi među one svoje Kalabreze, među one crne vrane balilske što se podno sela utaboriše. Tamo ti je mjesto, a ne među nama slavskim sokolićima.

Svi: Van iz našeg kola, van Judo! Van!

Matić: Idem! Ali zapamtite: platit ćete vi to meni (prijeti rukom i nestane ga iza grmlja. Iza toga svi šute pod dojmom Matićeve prijetnje.)

Luca: Ja se bojim, djeco, moglo bi biti zla. Oni dolje imadu svi puške.

Rade (odlučno): Šta će nama, mi smo sokoli, koga da se bojimo. Išarat ćemo im mi leđa, da će se samo pipati.

Zvanić: Tako je! A sada kad je zrak čist, kad nema međn nama izdajica ni doušnika, zaigrat ćemo naše kolo, zapjevati iz puna grla u našem jeziku, kako pjevaju naša mala braća u slobodi.

(Svi se hvataju u kolo, pa zaigraju živo i objesno. Uz to pjevaju bilo koju poznatu rodoljubnu pjesmu.)

(Zastor)

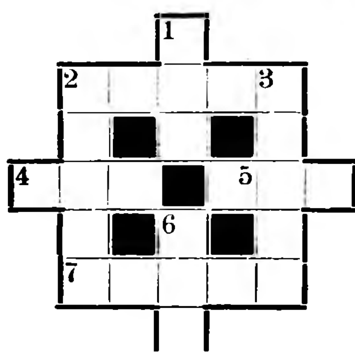
Konac prvog čina.

(Svršit će se.)

ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKE.

SKRIŽALJKA
(Branko Baćić, Zagreb)

Vodoravno: 2 grad u Grčkoj, 4 zvijer, 5 grad u Austriji, 7 žensko ime.

Okomito: 1 Neparni broj, 2 kontinent, 3 mjesto gladijatorskih borba, 6 stari persijski kralj.

SKRIVAČICE
(Branko Baćić, Zagreb)

N a đ i g r a d o v e!

Daj mi šibe Nikola
On ih osam obori
Oni su šakama razbili stol
Ono vino ne valja
Bak radi svaki posao
Baš smo došli s Plitvica
Zašto se ne kupaš iza grebena?
Drvar Darko je pošten čovjek
Marko mora van iz grada.

KRALJEVA ŠETNJA.
(Zlatko Hartman, Visoko)

Ši	li	te	je
st	ri	pi	li
ma	n	J	ra
!	li	ni	st

ŠARADA
(Aleksandar Radanović Beograd)

Ja znam, da je na visoko
Uspeo se um sad đački
Zato reci glasno jasno
Bez po muke »je« njemački

Osim toga daj se sjeti
I naputka slušaj moga
Nije teško od dva sloga
Egipatskog krivog boga.

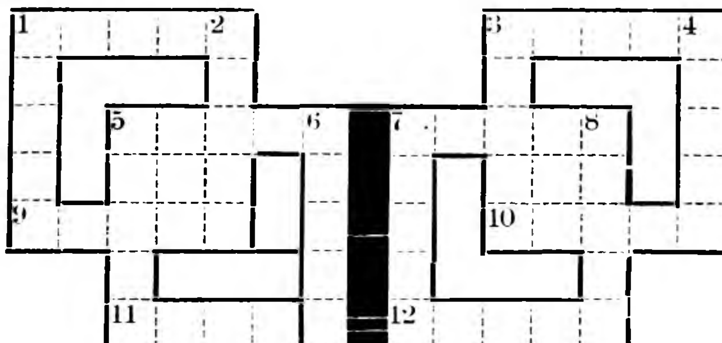
Te dvije riječi kad povežeš
Ne lijepilom niti slinom
Sirotica to je zemlja
Još, na žalost, pod tuđinom.

ISPUNJALJKA

(Ivan Curl, Delnice)

krvoločna zvijer	—	—	—	pojava na moru
dio crkve	—	—	—	određeno vrijeme
crnogorično drvo	—	—	—	neslobodan čovjek
gorostas	—	—	—	osjetilo
bez cipela	—	—	—	sjeverna životinja
domaća životinja	—	—	—	lovačka zabava
ptica pjevica	—	—	—	nastaje tiskanjem voća

ISPUNJALJKA

Vodoravno: 1 Osudio Isusa, 3 Ime našeg narodnog junaka, 5 nije zao, 7 platnena kućica, 9 na vrhu prsta je, 10 isto što i 5, 11 zarazna bolest, 12 narodno muško ime.

Okomito: 1 vrst živadi, 2 visoravan u srednjoj Aziji, 3 jedan od svete braće slavenskih apostola, 4 u svakoj crkvi je, 5 zlatni novac, 6 vrst zagonetke, 7 šumski činovnik 8 Bog je od njeg stvorio Evu.

Odgonetke zagonetki iz 2. broja.

1. Pazin (Pas, alt, zid, ime, nož).

3. **Vod.**: 1 Rijeka, 6 ovan, 8 potok, 11 kotar, 13 rasa, 14 od, 15 tona, 16 os, 17 ar, 18 vir. **Okom.** 1 rat 2 inat, 3 ep, 4 kora, 5 ata, 6 oko, 7 voda, 9 osor, 10 kas, 12 Ro.

4. Podvornik

5. Bugarska

6. Poluotok

8. Grama, Rana, Ana, A.

9. Korov, potok, lovor, kolos, kotor.

10. **Vod.**: 4 svršetak škole, 7 Ana, 8 ata, 10 sin, 11 ona, 13 ralje, 14 staja, 15 oko, 17 krava. **Okom.** 1 svijetlo, 2 Banat i Bačka, 3 Slavonac, 5 ta, 6 ka, 8 a a, 9 aj, 11 o. t., 12 oj, 15 o. v., 16 or.

Sve su zagonetke riješili bez pogreške i prema tome dobili nagradu: Branko Bačić Zagreb — Davor Rogutić, Kraljevica.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb. **Boškovićeva ulica 20.** — Tiskara **C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb. **Radićeva ulica 26**
Za tiskaru **odgovara Petar Acinger**, Zagreb **Gundulićeva ulica 22a.**

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. VI. PROSINAC 1934. BROJ 4.

Mala pošta

Sretan Božić i Novu Godinu
želi svim svojim pretplatnicima, čitateljima i prijateljima
Mali Istranin

Na koncu stare godine uređuju se svi dugovi i svi računi. Molimo sve svoje dužnike, da nam čim prije doznače zaostalu pretplatu.

Gospoda povjerenici pak neka nastoje svakako do konca ove godine obračunati primjerke koje su dosada primili.

Troškovi su veliki a opstanak našega lista ovisi samo i jedino o savjesnosti i točnosti naših pretplatnika.

NOVE KNJIGE

Aleksandar Freudenreich: GLUMA, stručni priručnik za ideologiju i praktičnu primjenu hrv. pučke glume. U nakladi zadruge SKLAD izašlo je ovih dana djelo, velebno i jedinstveno u našoj književnosti, a iz pera, svim čitateljima našeg lista poznatog, prijatelja i saradnika našeg, gosp. Al. Freudenreicha. A. Freudenreich je poznati kazališni stručnjak, koji je ljubav do glume i teatra baštinio krvlju svojih slavnih predaka, koji su naše narodno kazalište stvorili i dali mu cijeli niz svijetlih imena.

Nije ovdje mjesto, da jedno tako opsežno i tako veliko djelo ocjenjujemo. Učinila je to sva stručna kritika u našoj zemlji, koja je autoru odala apsolutno priznanje, jednoglasno se složivši da takova djela u našoj literaturi a vjerojatno ni u onoj drugih velikih naroda, jošte nije bilo. Nijedan učitelj, nijedan prosvjetar, nijedan javni radnik ni uopće nijedan inteligenat, koji se zanima za kazališnu umjetnost kao jedan od najvažnijih dijelova opće narodne kulture, ne bi smio biti bez te knjige. Naročito pak ne bi smjelo biti nijedne ustanove, nijednog društva, koje radi u narodu na širenju prosvjete s pozornice, bez ovog dragocjenog priručnika, u kom će naći apsolutno sve što im je od potrebe kod priređivanja predstava.

Knjiga ima oko 450 stranica velikoga formata sa preko 40 tabla s nekoliko stotina slika i crteža. Ukusno je opremljena, tvrdo u platno uvezana sa zlatorezom, štampana na finom papiru, a stoji 100.— Din. Naši pretplatnici neka se kod naručivanja pozovu na naš list, kako bi se mogli koristiti posebnim popustom. Djelo se naručuje kod zadruge SKLAD (za g. A. Freudenreicha), Zagreb, Gajeva ul. 2 B, VI.

Radoslav Kovač: Na vrelu mladosti. I gosp. Kovač poznat je našim čitateljima sa svojih krasnih priča za djecu. Nedavno je knjižara Lipšić u Bjelovaru izdala pod gornjim naslovom lijepu i ukusno opremljenu zbirku ponajboljih Kovačevih pripovijesti za mladež. Kovač je odličan pripovjedač, riječ mu teče glatko i neusiljeno, jezik mu je bujan i bogat lijepim narodnim izrazima i frazama, pa će mladež knjigu s uživanjem pročitati.

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, PROSINAC ŠKOL. GOD. 1934 35 BR. 4

Naš Kralj

Zaista nema na svijetu države ni naroda, koji bi se mogao pohvaliti, da imade tako mladoga, a opet tako ozbiljnoga i mudroga kralja, kaošto ga imademo mi. Već nam sama slika kaže, koliko je zgodan, lijep i mio naš kralj. U stranim novinama često nailazimo na njegovu sliku i svi mu se dive, opisujući njegov način života. Naročito to rado donose strani omladinski listovi, jer znadu da će time najbolje ugoditi svojim mladim čitateljima. Pa kako da se onda ne ponosimo njime mi, koji znamo, da je dijete našeg roda, vladar naše krvi, da govori kao i mi, da živi među nama i da je to naš pravi narodni kralj.

Vas će, djeco, sigurno zanimati, kako živi naš mladi kralj. On stanuje zajedno s braćom, kraljevićima Tomislavom i Andrejom, u jednom krilu kraljevske palače, gdje su za njih rezervirane posebne odaje.

Kralj spava ljeti i zimi kod otvorenih prozora. Diže se u šest i pol, pije čaj sa dvopekom i pekmezom. Iza toga jaši jedan sat na svom konju, a prati ga njegov pobočnik, gardista. Od osam do dvanaest podučavaju ga najvrsniji beogradski profesori i časnici generalskoga štaba. Uči marljivo ustav kraljevine Jugoslavije, povijest jugoslavenskih zemalja i povijest svoga roda. Dobro govori srpsko-hrvatski, engleski, francuski, njemački i ruski. U kraljevskoj se porodici osim srpsko-hrvatskoga govori ponajviše engleski.

Mladi kralj, kojega kod kuće nazivaju »Petruška« veoma voli matematiku i mehaniku. Jednom je instalirao električna zvonca po cijelom dvoru. Drugi put opet kad se bilo nešto na električnim zvoncima pokvarilo, on je odmah potražio pogrešku i popravio ju još prije nego što je došao električar, koga su brzo pozvali. Najdraža je njegova igračka mala lokomotiva, koju mu je darovala francuska vlada. Na njoj vozi svoju braću po perivoju. Rado pliva, ribari, vesla i strijelja. Blagopočivši ga je kralj Aleksandar često puta vodio sa sobom u lov, pa je mladi kralj Petar već ustrijelio mnogo zeceva, fazana i jarebica.

Tjelesno je krepak i čvrst, a za svoje godine veoma ozbiljan i — štedljiv. Jednom je zgodom, igrajući se s braćom u kraljevskom perivoju, rekao kraljeviću Tomislavu: »Tomica, to tako dalje ne ide! Budeš li ti i nadalje tako derao i mazao cipele, kako će ih moći nositi Andrej, kad ih ti prerasteš?«

Neka nam dobri Bog poživi našega dobroga i plemenitoga mladoga kralja! Njegovo Veličanstvo Petra II!

Čudan san malog iseljenika Ive...

Badnji je dan i sutra će Božić . . .

Sunce pali, da mozak izgori, zrak je suh, da ti zastaje dah.

Vrućina nesnosna — da! ne čudite se! — nesnosna, iako je Božić, jer događaj o kom ću da pričam, zbio se je lanjske godine, u Kairu, glavnom gradu drevnoga Egipta, na domak veličanstvenih piramida sred beskonačnih užarenih pustinja . . .

U gradu žurba. Električni tramvaji krstare ulicama, zvone i cinkaju na svakom koraku, automobili trube u svim mogućim tonovima, arapski nosači viču, a crnoputi goniči deva, koji su bogzna otkale, s dalekih oaza, dopremili na svojim »pustinjskim ladama« u grad datule

i razne mirodije, preplašeno se uklanjaju s puta, nenavikli na tu buku i užurbanost ogromnoga grada od osam stotina tisuća stanovnika, svih mogućih narodnosti, svih mogućih rasa i boja . . .

Žuti se i muljeviti Nil tromo valja. Bit će da je i njega umrtvila i ulijenila ova strašna pripeka sunčana. S druge strane rijeke koče se, kod Gizeha, piramide i šute . . .

U kamenoj kući, pod ravnim užarenim orijentalnim krovom, leži u sobi dječak . . . Oči mu gore, na čelu mu blistaju kapljice znoja. Baca se na ležaju i otvara suha usta, u kojima mu se jezik lijepi za raspucalo nepce . . .

— Oh, vode, majko . . . vode . . . Da mi je samo kap naše ledene vodice . . .

Sirota mati dohvaća čašu i pruža mu je k ustima. Dječak namoči jezik, ali odmah nezadovoljno okrene glavu k zidu . . .

— Pfuj! Bljutava je — reče. — I mlaka! A ja bih tako želio hladne vode, naše, majo, čuješ li, naše vode . . .

Majci se orose oči suzama. Otare mu maramicom znoj sa čela i okrene lice na drugu stranu, da joj dijete ne vidi suze . . .

Maloga je Ivu — tako se zvao dječak — tresla tropska groznica.

Ivo je bio naše narodnosti, dijete našeg kraja . . . Pod Učkom ga je majka prvi puta zazibala. Tamo se rodio, u Istri našoj, sred šume lovorove, uspavljivan žamorom našega mora . . .

Kad mu je bilo pet godina morao je od kuće. Trebalo je živjeti, a u Istri za našega čovjeka, za dijete naše krvi nema kruha . . . Otac Ivin otputio se poput tolikih tisuća drugih Istrana, u svijet. Čuo je, da se u Egiptu mnogo gradi da se zidaju mostovi, podižu nasipi i grade željezničke pruge, a kako je bio vrstan zidar kao svi naši Primorci, bio je uvjeren da će se u Egiptu i za njega naći posla. I jednoga se je dana, zajedno sa ženom i malim petgodišnjim Ivom ukrcao na brod i odvezao se daleko dolje na topli jug. Našao je zaposlenja u Kairu. Gradila se ogromna džamija. Kao dobra majstora rado ga zaposliše, i uz dobru plaću, i on je bio zadovoljan . . .

Ali Ivo, nesretni mali iseljenik, nije mogao nikako da se privikne na ono strašno podneblje. Nikako nije mogao da zaboravi svog lijepog rodnog kraja. Morila ga neprestana čežnja za domom, nesnosna ga je vrućina izjedala i umarala i on se je osjećao u tom stranom i dalekom svijetu neizmjerno nesretnim.

Malo pred Božićem, komu se nekada pod Učkom toliko veselio, razboli se. Napala ga žestoka južna groznica. Buncao je u vrućici i bulaznio. Majka je uz njega plakala i uzdisala po cijele dane . . .

— Majko, sutra je Božić, a večeras djetešce Isus obilazi kuće i raznosi dobroj djeci darove . . . Zar ne, majo?

— Istina je, srce, istina . . . Ne boj se, i tebi će sigurno nešto lijepa donijeti. Ivo, dušo, reci, što bi želio da ti donese?

— Saone, majko, lijepe, žute, velike, da i tebe u njih uzmem . . . I snijega, mnogo, mnogo snijega, pa da se sanjkamo, majo, da se grudamo s djecom, da napravimo snjegovića, kao ono lani u našem rodnom kraju. Je li, majo, da će mi to Isus sigurno donijeti . . .

Majka uzdahne i ponovno okrene lice. Bol joj je razdirala grudi, a jecaj se gušio u grlu. Jadno dijete. No će te Isus uslišati — mislila je u sebi majka — ta nikad se još nije dogodilo, da bi u Kairu padao snijeg. Ovdje je o Božiću gora vrućina nego u nas u srpnju.

— Ne misli na to, Ivo, — reče glasno — ovdje nema snijega. Ali Isus će tebi donijeti mnogo lijepih igračaka, znaš onakvu lijepu veliku lokomotivu, kakovu si uvijek želio, s vagonima, koja sama ide, kad ju se navije. O, voli tebe mali Isus, voli, jer ti si dobro dijete — tješila ga je u suzama majka . . .

— Ne, ne, majo, ne ću vlaka, ne ću igračaka . . . Hoću snijega, mnogo snijega, hoću zime, studeni, da me osvježi i rashladi. Ne mogu više podnijeti ove vrućine, ne mogu, čuješ li majko, ne mogu . . .

— Umiri se, Ivo, spavaj, spavaj, pa će sve biti dobro . . .

— Snijega hoću, majko, snijega . . . Molit ću Isusa, da mi ga svakako donese . . .

Majka se naslonila na njegov krevet i tiho jecala. Ivo se okrenuo k zidu i smirio se . . . Lagano je, lagano zaklopio oči i usnuo . . .

Na licu mu se pojavio smiješak. Bit će da je nešto lijepa sanjao.

Majka se diže, pođe do zida, na kom je visjela slika Majke Božje s djetetom u naručju i klekne . . .

Zagleda se u milo lice Božje Majke, sklopi ruke i stane pobožno, jedva čujno kao svakog dana, šaptati molitvu za svoje bolesno dijete, za svog nesretnog Ivu . . .

»Daj, lipa Mati Božja trsatska, pogledaj na nas jadnike, patnike istarske . . . Bez doma smo, bez roda, bez igdje ikoga svoga . . . Spomeni se, Djevice preblažena, kako si i Ti nekad, ko i mi sada, sa Sinom svojim nejakim u naručaju, morala bježati pred zulumom silnika, ostaviti rodnu grudu i tražiti spasa u tuđini. Pomozi nas nesretnike, iseljenike, prognanike s rodne grude . . . Spasi mi dijete, ozdravi mi jedinca, Ivu moga.«

Ivo je spavao . . . Snivao je, snivao i u snu se još uvijek smiješio.

Gledao je: vani se nebo zamračilo. Hladni je vjetar zaurlao i drmao prozorima. Ljudi se čudili, zaogrnuli se, bježali u kuće i zatvarali vrata i prozore. Postajalo je hladno. Pravi zimski dan. Nebo mutno, a ma baš onako, kao kada bi se nad njegovim rodnim krajem, nad Učkom, nadvili tamni oblaci. Po zraku su stale lepršati pahuljice. Snijeg! snijeg! kliknuo je veselo Ive . . . Isuse mali, hvala ti, odmah ću ozdraviti, samo kad si me uslišao . . . I izleti van, a ono vani već se sjatilo na tisuće djece, i Arapa i crnčića i Židova malih i Egipćana i bijelaca svakojakih pa se dive i ne mogu dosta da se načude.

— To je snijeg, čujete li, vi mali bedačići arapski, to vam je — meni za volju — mali Isus poslao kao svoj božićni dar — klicao je Ivo

i veselo se grudao, skakao po snijegu i valjao se kao izbezumljen od radosti . . .

Djeca su navalila za njim, a on udri po njima grudama. Ruke su ga zeble, noge mu promrzle, obrazi se zarumenili, no on nije mario. Ukopao se u snijeg do koljena, gradio snjegovića i vriskao . . .

Njednom se sjeti da mora kući. Psovat će ga majka. što je tako dugo ostao vani. I on, onako bijel, sav pun snijega, otrči kući. Otvori vrata i zastade, nasmijan, na njima.

— Majko! klikne, vidiš li, da me je mali Isus uslišao . . . Snijega nam je poslao, gledaj, pun sam ga . . . Sve se bijelim od njega . . .

I pogleda se, a ono se snijeg na njemu stao topiti i curiti po podu. Pod nogama mu se napravila čitava mlaka vode . . .

— Ali, Ivo, nevaljalče jedan, što nisi vani otresao snijeg sa sebe, a ne da mi ovdje praviš usred sobe čitavu kaljužu, stade ga grditi majka . . .

U tom se času Ivo trgne i probudi.

Vani se već spuštao sumrak badnjeg večera. Nad njegovim se krevetom nagnula majka i gladila mu rukom užareno čelo . . .

Ivo se digne na krevetu i stane gledati oko sebe. Nije znao je li to san ili zbilja. Pogled mu pade na pod pred vratima. Bože, pa tamo je uistinu bila velika mlaka vode.

— Majko, majčice draga — klikne sav ushićen Ivo, ne ljuti se na mene zbog one mlake. Ono je snijeg zar ne? Otopio se na meni, kada sam izvana u toplu sobu ušao. Znam, korila si me, ne ću više, drugi ću puta otresti pred vratima snijeg sa sebe . . .

Oh, hvala Ti, Isuse mali, hvala, znao sam ja da ćeš mi ti poslati ono, što sam tako vruće želio, snijega, ledenog, bijelog snijega . . . Oh, što li je to bilo krasno, zar ne, mamo — kliktao je Ivo sav sretan . . .

— Umiri se, dijete, umiri, sve će biti dobro, lezi samo, lezi, uskoro će i tata doći, pa ćemo večerati i onda svi zajedno zapjevati onu našu starinsku božićnu pjesmu . . .

— Ne ću leći, majko, ne ću, zdrav sam, dobro mi je, samo kad znam da mi je mali Isus poslao snijega. A ti se više ne ljutiš, što sam ti napravio kaljužu kraj vratiju . . . Je li, mamice, ti si mi već oprostila?

— Drobro, Ive, dobro, sve sam ti već oprostila i ne ljutim se više, reći će majka pa pogleda na mlaku vode kraj vratiju, koju je ona čas prije prolila kad je iznosila iz sobe posudu s vodom, dok je mališ onako slatko spavao . . .

Od toga časa Ivino je zdravlje naglo krenulo na bolje. Silan ushit, sreća i radost, što ga bijahu prožele, djelovale su na nj tako, da se sav kao preporodio.

I kad su se sutradan, na Božić, s ogromne katoličke katedrale kairske razlijegali zvuci božićnih zvona, Ivo je sjedio u krevetu i krijesećih se očiju, pun nekog blaženog unutarnjeg zanosa i neopisive duševne sreće, pjevao zajedno sa svojim ocem starinsku istarsku božićnu pjesmu:

»U sej vrime godišća
mir se svitu navišća
porodjenje Ditića
od Divice Marije . . .«

Ernest Radetić.

Priča badnje noći

Kao velika crna ptičurina sletila je noć na zemlju. Razastrla je nad njom široka krila, progutala golo, kuštravo drveće, zakrila gole lugove i pusta polja. Na nebu je planulo tisuće lampiona. Bila je tiha zimska noć samo visoko gore u zraku letjela su jata divljih gusaka i dozivala se gakanjem. Snijeg je zameo sve putove. Izravnao je dô sa gorom. U daljini se sablasno nanizale stare bukve. Među njih zalutala mala jelka. Nježne njezine grančice pognule se pod snijegom. Bila je tužna. Osjećala se među tim divovima tako tuđom, osamljenom. Sjetila se svoje dobre majčice koju su pred godinu dana posjekli ljudi i odvukli u grad. Mala je jelka zaplakala. Vrele suzice kotrljale se niz iglice i smrzavale na grančicama. U njima se lomio i preljevao sjaj zvijezdica.

Mala se jelka trgne. Pred njom je stajao patuljčić. U ruci je držao fenjerić i obilazio oko nje. Zadovoljno je klimao glavom. Sviđala mu se. Metne fenjerić na zemlju a iza pasa izvuče sjekiricu. Jelka zadrhta. Od takovoga je oružja poginula i njezina majčica. Patuljčić je opazio njezin strah pa će joj:

»Ne boj se! Odnijeti ću te u vilinske dvorove. Bijele će vile protkati tvoje zelene grančice zlatnim sunčanim zrakama. Posuće te sjajnim zvjezdicama. Bićeš ljepša od tvojih drugarica!«

»Ostavi me, dobri patuljče!« molila mu se mala jelka. »Blistala bih u sjaju i sreći samo par dana a onda trunula negdje u kutu zaboravljena.«

No patuljčić je nije htio ostaviti. Zamahne sjekiricom. Mala jelka osjeti žestoku bol i krikne.

U taj je čas zapjevala šuma srebrnim glasom. Niz brdo su jurile saone. U njih su bila upregnuta dva vitoroga jelena. Rogovi im bili pozlaćeni a na svakome parošku visio srebrni praporac. Praporci su veselo zveckali. Njihova srebrna pjesma razlijegala se šumom. U sao-

nama je sjedio starac Badnjak. Bio je umotan u bijelu bundicu, na glavi mu šubarica a na nogama sjajne čizmice. U desnici je držao srebrni bič i pucketao jelenima nad glavom. Saone su bile natovarene raznim darovima kojima će starac Badnjak da daruje dobru dječicu. Dva anđelka pridržavala su zamotke da se koji ne izgubi iz saona. Haljine su im bile bijele kao snijeg a po zlatnim krilima prolio se mjesečev sjaj. U vranoj kosi svjetlucali alemi kao krijesnice.

Saone se naglo približavale ranjenoj jelki. Stanu. Starac Badnjak pride joj i nježno je upita:

»Šta ti je, mala moja jelko?«

»Ranio me patuljčić« potuži se jelka, »a moja je rana neprebolna«.

Starac Badnjak nježno se sagne nad ranu, namaže je ilovačom, obloži mahovinom i poveže bršljanom. Mala jelka osjeti kako joj se vraća život pa veselo zatrepta grančicama a starac Badnjak opazi kako se pod njezinom krošnjicom skutrio patuljčić.

Htio je da ga izvuče. Patuljčić se očajno branio rukama i nogama. Starac se Badnjak dotakne rukom njegove glave a on se smiri. Postao je lijepa, mala igračkica kojom će se još iste večeri igrati koje dobro dijete.

Starac ga Badnjak preda anđelima i reče:

»Pogledajte ga dobro! Kada se vratimo na nebo načinićemo više takovih igračkica. Alaj će im se dječica veseliti!«

Sjedne u saone i pucketne bičem. Saone pojure u dô. Pjesma srebrnih praporaca naglo se gubila u daljini. Mala je jelka, dugo, još dugo za njima gledala.

Radoslav Kovač

Dvije pjesme

SAN

U sjeni granatog bora,
lijepa ko proljetna zora,
na hridi pokraj mora
zaspala mala Zora.
Dugo je slušala vale
kako cjelivaju žale
i šapću čudne bajke
sa zlatne sunčane šajke.
Kroz tu muziku mora,
simfoniju vode i gora,
sanak je ko od šale
sklopio oči male.

DVIJE GRANE

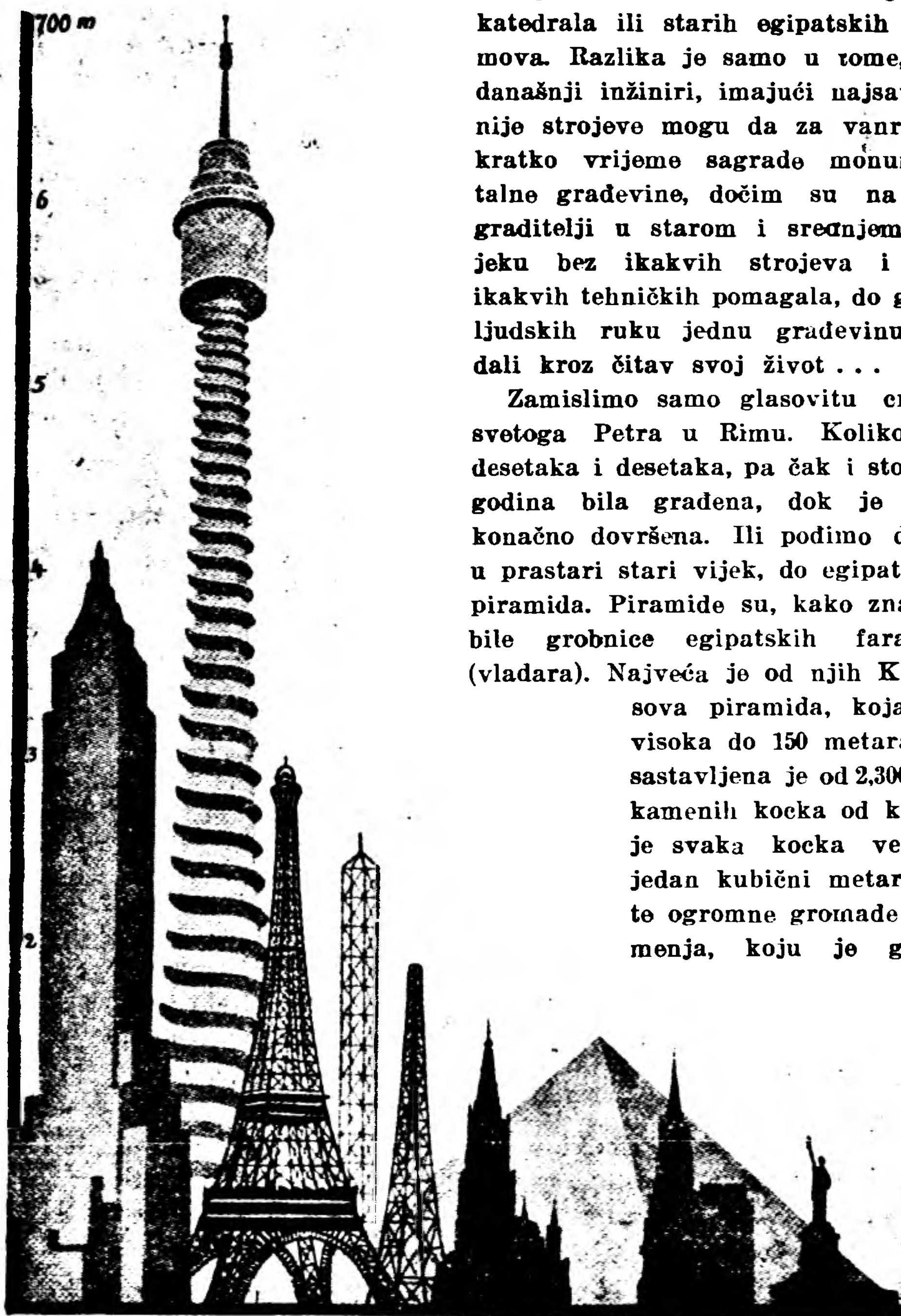
Dvije su se grane splele
vite grane mlade jele,
ko dvije seke blizanice
jedna drugoj ljubi lice.
Dođe vjetar momče čilo
pa im tepa nešto milo
i u frulu tanku svira,
vodi kolo kraj pastira.
A kad počne iz objesti
mlade grane vući, tresti,
tada cvile, jadikuju,
do neba se žalbe čuju.

Gabrijel Cvitan

Najviše građevine na svijetu

Često puta čujemo, kako neki kažu, da je današnja tehnika postigla vrhunac savršenstva. Međutim ako se malo dublje zamislimo doći ćemo do zaključka, da današnji graditelji nijesu baš ništa pametniji od graditelja veličanstvenih sredovječnih katedrala ili starih egipatskih hramova. Razlika je samo u tome, što današnji inžiniri, imajući najsavršenije strojeve mogu da za vanredno kratko vrijeme sagrade monumentalne građevine, dočim su na pr. graditelji u starom i srednjem vijeku bez ikakvih strojeva i bez ikakvih tehničkih pomagala, do golih ljudskih ruku jednu građevinu zidali kroz čitav svoj život . . . .

Zamislimo samo glasovitu crkvu svetoga Petra u Rimu. Koliko je desetaka i desetaka, pa čak i stotinu godina bila građena, dok je bila konačno dovršena. Ili pođimo dalje u prastari stari vijek, do egipatskih piramida. Piramide su, kako znamo, bile grobnice egipatskih faraona (vladara). Najveća je od njih Keopsova piramida, koja je visoka do 150 metara, a sastavljena je od 2,300.000 kamenih kocka od kojih je svaka kocka velika jedan kubični metar. Iz te ogromne gromade kamenja, koju je godinama i godinama vuklo na milijune golih robova, mogli bi danas sazidati zid visok 2 metra, a širok jedan metar, u duljini od Zagreba do Hamburga.

To su dakle bili majstori graditelji, koji su bez ikakvih strojeva bili u stanju tolike silne mase kamenja dovući do visine od 150 metara i stvoriti tako veličanstvenu građevinu, koja je bila kadra izdržati i pet i šest tisuća godina.

Najviše su građevine na svijetu ove:

1. Kip Slobode u New-Yorku, 100 m.
2. Stolna crkva u Münsteru, 150 m
3. Keopsova piramida, 150 m.
4. Stolna crkva u Ulmu, 175 m.
5. Toranj radio stanice u Mühlakeru, 200 m. To je ujedno najviša drvena gradevina na svijetu.
6. Radio toranj u Königswusterhausenu 275 m.
7. Eiffelov toranj u Parizu, 300 m.
8. Palača tzv. Empire — State — Building u New Yorku, 425 m.

Međutim francuski inžinir Freyssinet kani sada da za svjetsku izložbu, koja će se održati u Parizu god. 1937. sagradi toranj visok čak 700 metara. On tvrdi da će gradnja toga tornja biti jeftinija nego što je bila gradnja glasovitog Eiffelovog tornja. Oko toga tornja vodila bi u okruzima široka cesta za automobile, sve do vrha. U njemu bi bile uređene garaže u koje bi se moglo smjestiti do 400 automobila. Na vrhu tornja bila bi restauracija u koju bi stalo 2000 osoba. Vršak tornja bio bi ogroman jedan svjetionik koji bi bacao svijetlo u veliku udaljenost. U unutrašnjosti bi bile uređene električne dizalice, koje bi za jedan čas dignule ljude do vrha.

Ni to međutim kao da današnjim graditeljima nije dosta. Našla su se još dva francuska inžinira, koji su napravili nacrte za jedan toranj, koji bi bio visok čak 2000 metara.

RAZNO

Dobar tek! Jedva da ćete i vjerovati, ako vam kažem, što sve Kinezi pojedu. Gnjila jaja najmilija su im hrana, a što većma smrde, to su im veća poslastica; ptičja gnijezda i ptičje izmetine, crvi i gliste, pa skakavci, za njih su prava delikatesa. Njima se nasuprot gade mnoga naša jela. Sušeno i nekuhano meso, kaošto je na pr. šunka, koju mi vrlo volimo, ne bi Kinez jeo ni zašto, a školjke, rake, žablja stegna strašno mu se gade. No najodurnije jelo za Kineza je naš sir, koji on naziva gnjilim mlijekom. Što ćemo, ukusi su različiti.

More u kom se čovjek ne može utopiti. Na zemaljskoj je kugli jedno more ili bolje rečeno jezero, u kom se čovjek ne bi mogao utopiti, kad bi i htio. To je Mrtvo more u Palestini. Voda je u njemu prepuna soli i uslijed toga tako gusta, da je čovječje tijelo mnogo lakše od nje i kad čovjek skoči u vodu ostane plivati na površini. Plivanje u toj vodi je takodjer teško, jer se noge same neprestano izdižu na površinu. Čovjek može da se uspravno postavi u vodu i da čita novine, bez i najmanjeg straha da će propasti na dno.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

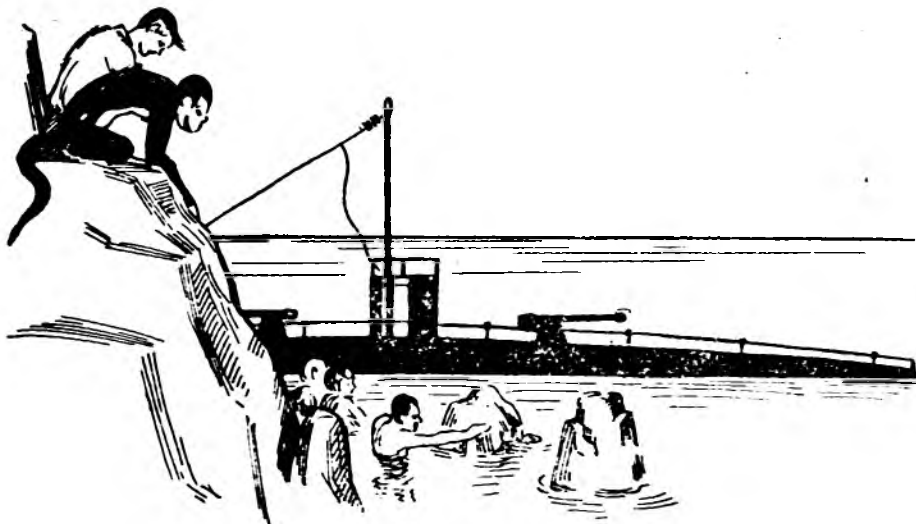

Nigdje u blizini ni čamca ni lađe. — Pred njima beskrajno more, koje se u daljini stapalo s nebom.

Kuda će, kako da bježe? Za petama im progonitelji, kojima su, istina, na čas sretno umakli, no tko im jamči da ih ne će slijediti, i ovdje ih na obali sasvim sigurno uhvatiti.

Penjali su se tako i vrzli po liticama i strminama uz more, tražeći ma kakvu splav od par dasaka, koje bi spojili i otisli se na njima na pučinu, ali uzalud.

Popeli se tako na jednu klisuru nad malom uvalicom, kad li imaju što vidjeti: u uvali usidrila se jedna podmornica, mornari i oficiri izišli na kopno, svukli se pa se kupaju, veselo se praćakajući.

Na stepenicama, koje vode na podmornicu stoji jedan mornar s puškom na ramenu, naslonio se na ogradu, pa lijengari i on.

— Hm! zareži Klok i pogleda Jožića, kao da je htio reći: a što sada?

— Valjalo bi domoći se podmornice silom ili milom — odgovori Jožić i počeša se za uhom.

Stajali su tako neko vrijeme neodlučni, ali dugo se nije smjelo okolijevati. Konačno se odluče na napadaj.

Klok obuhvati jednom rukom Jožića, pa se stane spuštati strelovitom brzinom niz kamene litice. Valjalo je vidjeti njegovu majmunsku vještinu! Rukama i nogama grabio je izbočine, skakao s kamena na

kamen ko vjetar, a Jožić za njim i za čas se nadoše na žalu. Mornari su samo zijevnuli od začuđenja. Imali su i zašto zijevati, jer Klok tek što se našao na obali baci se na mornarska odijela, pokupi sve revolvere i bajunete, odijela im pobaca ko kakav žongler na litice i stane se kreveljiti.

— Maledetta scimnia, pigliatela! zagrmi jedan oficir, ali bilo je već prekasno, jer se pred njim već ustobočio Jožić s po jednim revolverom u svakoj ruci:

— Ruke u vis — In aria le mani! — zagrmi, a ovi videći da je vrag odnio šalu, sve onako goli dignu ruke u vis.

Mornar na straži, zatečen i on, nije u prvi čas znao što da radi. Kad je skinuo pušku pa da će opaliti bilo je već prekasno. Klok se u dva skoka nađe kraj njega i odalami ga svojom majmunskom šapom tako snažno po glavi, da se ko vreća otkotrljao niz stepenice i ljosnuo u more . . . Taj je čas iskoristio Jožić i — držeći sveđer pred sobom dva nabita revolvera — skoči za Klokom na palubu podmornice.

— All' armi, all' armi! stade urlati kapetan u gaćicama, pozivajući mornare iz podmornice na oružje. I zbilja! Iz utrobe podmornice proviri kroz otvor na palubi crna i musava glava jednoga mornara.

Klok je već digao šapu da ga junački poklopi po glavi, ali mu šapa zastade u zraku.

— Klok! Jožić! blažene oči, koje vas vide — veselo će mornar, — ta jeste li vi to?

— Crviću, druže, pa koji te je bijes amo donio? — usklikne Jožić.

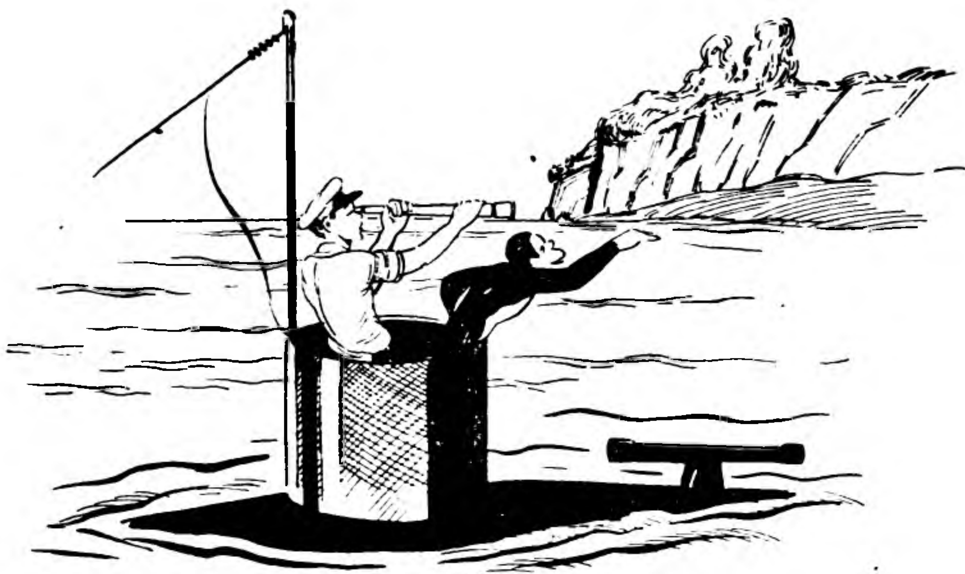
Bio je to uistinu Bepo Crvić, poznati naš prijatelj, mali od foguna, koji je nekad putovao s Klokom i Jožićem po Kini, za kinesko-japanskoga rata.

— Unutra, za mnom! krikne Bepo umjesto odgovora i oni se za čas izgubiše u podmornici, zatvorivši nad sobom otvor.

— Roni! povika energično Bepo Crvić jednome mornaru kod stroja i u tren oka začu se šum vode, koja je stala prodirati u zato određene rezervoare. U par sekundi podmornica je bila duboko pod vodom. . .

— A sada »con tutta forza« svom silom naprijed! zapovjedi Crvić. Jedna se poluga spusti a Klok i Jožić osjete kako čitava trupina broda nečujno klizi pod vodom — — A sada dozvolite da vas predstavim jedne drugima, — veselo će Bepo Crvić.

— To ti je Pavle Puh iz sela Sinožići iz Istre, on ti je tu na ovoj podmornici, koja se zove »Sempre parata« — »capo machinista«, glavni strojar. Naš čovjek od pete do glave. Službeno se zove Paolo Pucco, kad čuješ kako ga okrstiše, mislio bi da je barem iz Palerma, — a ono ti je to naš sasvim obični Pavle Puh.

— A ovo ti je, Pavle, — okrene se Bepo Pavlu Puhu — naš glasoviti majmun Klok i njegov drug Jožić, o kojima sam ti toliko pričao. Ja mislim da nema čovjeka na svijetu, koji ih ne bi poznavao. Prefriganci, đaljivdžije, pustolovi i svjetske protuhe neke, ali — pošteni momci . . .

O, osobita mi je čast, reče Pavle Puh, nakloni se i čestito se izrukuje s našim junacima. — Ima nas ovdje još naših — nastavi. Eno ti tamo onoga što se zavukao k onom torpedu. — Ono ti je Slovenac, iz okolice Trsta, Šavrin.

— Ej ti »prmajduš«, dođi da te upoznam s našim prijateljima — pozove mornara. Iz neke se ogromne cijevi dovuče umazani mornar.

— To su ti Klok i Jožić, znaš li ih već?

— Kakò bi ne vedel — nasmije se Janko Bordon, jer tako se je zvao taj mornar, i pruži svoju crnu ruku.

— Pa kako si ti, amo došao? pitao je Jožić Bepa Crvića.

— Kako? Našao podesta da sam dobar pomorac i poslao me u Speziu i sada sam kod mornarice »giovane esploratore di marina« na ovoj podmornici »Sempre parata«. Nego kako ste vi amo dospjeli.

Jožić im ukratko ispriča događaje posljednjih dana i kako su zaskočili mornare i oficire na kupanju i oteli im podmornicu.

»Ha — ha — ha« držali su se za trbuh od smijeha Bepo Crvić, Pavle Puhov i Janko Bordon.

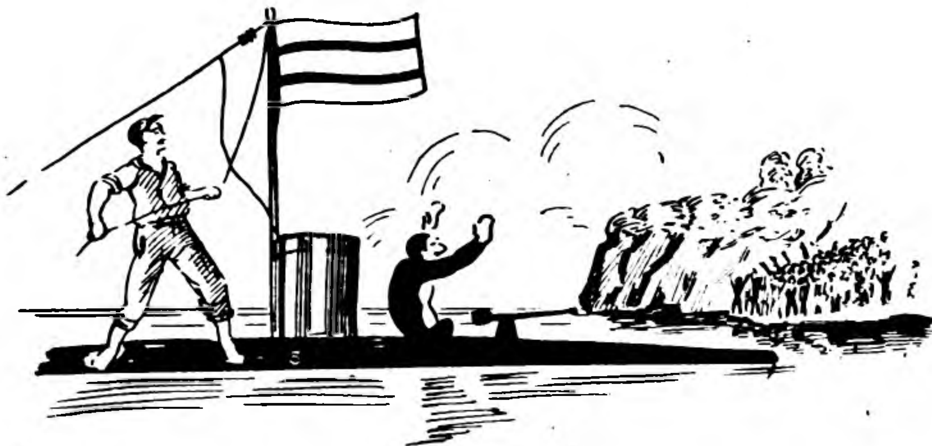
— Pravo im budi, sva sreća što smo mi ostali na podmornici, dok su se gospoda kupala. Jer inače ne znam, kako biste se bili proveli.

— Pa kuda ćemo sada? upita Jožić.

— Kuda? Čekaj! odgovori Pavle Puhov; prostre na stolu kartu i reče: Vozimo prema Španjolskoj. Najbolje je da se tamo sklonimo. Tamo su neke bune, nekakav metež, tamo ćemo se najlakše izgubiti i zametnuti si trag.

Vozili su se tako dugo vremena, pričajući i marljivo prazneći flaše vina iz podmorničkog spremišta. Bilo je baš veselo. Mornari su se smijali vragolijama Klopovim, koji ih je baš dobro zabavljao.

Od časa do časa ispružili bi iz mora periskop, da promotre okolinu, nije li im tko u tragu i ne progoni li ih kakva ratna lađa, no imali su sreću: nigdje nije bilo nikoga . . .

Drugoga dana opaze u daljini obalu.

— To je Španjolska — izračuna Pavle Puh. — Morat ćemo ju pozdraviti hicima iz topa i razviti zastavu.

— Kakvu bi zastavu razvili? zapita Jožić.

— Hm! Pa valjda ne onu, koja se je do jučer vijala na podmornici. Mi smo buntovnici, dezerteri. Najbolje je da izvjesimo španjolsku zastavu.

— Tako je! To je najpametnije!

Tako i učiniše. Kad su se približili obali, Pavle Puhov, pomakne jednu polugu i sisaljke stadoše raditi. U čas je voda iz pojedinih rezervoara bila istisnuta i podmornica se, budući mnogo lakša, izdigne na površinu. Svi izidu na palubu. Iz topova zagrmi dvadeset i jedan hitac, a na periskopu zavijori španjolska zastava.

Mnoštvo naroda skupilo se na obali — začuvši hice i ugledavši španjolsku zastavu, stadoše klicati i bacati kape u vis. Bijaše to u jednoj pobunjenoj pokrajini, u blizini mjesta Tarragone.

Potražite samo na zemljopisnoj karti i lako ćete ga naći. Malo niže Barcelone leži.

— Eviva bravos soldatos cabaleros! orilo se sa svih strana, a kad su naši junaci pristali uz obalu, oduševljeni ih je narod vatrenih Španjolaca digao na ramena i u slavlju ih ponio u grad.

— Gratias, sombreros, cabaleros, espagnolos, drobio je Jožić kojekakvo besmislene španjolske riječi, zahvaljujući im na dočeku.

Ovako srdačno nisu, zaista, još nigdje bili dočekani. Vraški su narod uistinu, ti vatreni Španjolci. Vidjet ćemo međutim, što će dalje biti.

Razno

Čovjek, koji je govorio sto jezika. Poznato je, da je pokojni kardinal Mezzofanti poznavao ništa manje nego sedamdeset i dva jezika. Njega je međutim daleko nadmašio Nijemac Krebs, koji je govorio ravno sto jezika. Kad mu je bilo sedam godina našao je u školskoj knjižici francuski riječnik. Za nekoliko mjeseci naučio je francuski, a da nije pravo znao ni kako se pojedine riječi izgovaraju. Sposobnosti za brzo učenje jezika ispoljile su se kod maloga Emila, tako mu je naime bilo ime, istom u gimnaziji. Latinski, starogrčki i novogrčki, engleski, ruski, poljski, hebrejski, arapski, turski, talijanski i španjolski naučio je već u gimnaziji. Svršivši gimnaziju upisao se je mladi Emil Krebs na berlinsko sveučilište i učio pravo, ali je istodobno polazio i orijentalnu akademiju, gdje je študirao naročito kitajski. Za dvije godine govorio je bolje kitajski nego li najobrazovaniji Kinez.

Kad je svršio nauke njemačka mu je vlada ponudila mjesto tajnika kod njemačkog poslanstva u Pekingu. Primio je mjesto. Jednoć je skromno priznao, da osim kineskog, govori još i sirski, etiopski, staroegipatski, koptski, gruzinski, perzijski, afganski, armenski i japanski, te sanskrit.

Krebs je ostao u Pekingu 21 godinu. Kada se je godine 1912, za kineske revolucije nekakvo udaljeno i veoma slabo poznato pleme obratilo na središnju vladu u Pekingu jednim dopisom, nitko ga od Kineza nije razumio, pa su morali pozvati Krebsa neka im pismo pročita i prevede.

Živeći u Pekingu on je i nadalje učio jezike. Naučio je tako za kratko vrijeme mandžurski, mongolski, tibetanski, korejski, siamski, malajski i bramanski. Na početku svjetskoga rata vratio se u Njemačku i tu je naučio portugalski, rumunjski, albanski, češki, slovački, srpskohrvatski, bugarski, danski, švedski, norveški, holandeski, madžarski, finski, estonski, litavski i latvijski.

Krebsov način života bijaše neobičan. Spavao je samo pet sati dnevno, a hranio se skoro isključivo mesom. U njegovoj sobi nije bilo ni jednoga stolca. Njemu se je naime uvijek žurilo, pa je držao da će se najlakše riješiti nepoželjnih i brbljavih posjetilaca, ako im ne bude uopće ponudio da sjednu. Kad bi mu došla žena u sobu da razgovara, on bi joj stao čitati kitajske pjesme ili malajske priče. Jednom zgodom poklonio joj je zbirku starih perzijskih pjesama i stao joj ih odmah čitati. Zamolila ga je nek joj ih prevede i već drugi dan čitava je zbirka bila prevedena na latinski.

Hej, kad bismo mi mogli tako lako učiti jezike, koliko bi manje drugih i trećih redova bilo u našim razredima!

Izdajica

Savremeni dječji igrokaz iz života naše djece u Istri, u 2 čina.

(Nastavak 2.)

II. Č I N.

Slika ista kao u prvom činu: pašnjak, hrast, grmlje, iza grmlja prolazi puteljak. U pozadini more. Sunce je već zapalo, pa je obzorje rumeno, kao da je krvlju zaliveno. Svi su pastiri na okupu i spremaju se na odlazak kući. Fućkaju, sviraju u frule i dozivlju stada. Najednom se u nizini iza grmlja začuje talijanska pjesma. To pjevaju mali balille, koji se vraćaju u logor. Pjevaju fašističku himnu »Giovinezzu« . . .

Prvi prizor.

Zvanić: Što je to?
Jive: Balille se vraćaju u logor.
Marko: Bili su na kupanju.
Perić: Ih, što li samo dreče . . .
Sva se djeca natisnula k grmlju i gledaju kroz granje u nizinu.
Božo: A gledajte ,djeco, Matića kako klipše pred njima.
Jive: Nesreća jedna izdajnička . . .
Grgo: Znate li što, dečki?
Svi: Što?
Grgo: Jeste li zato da ih malko poplašimo i natjeramo ih u bijeg?
Šime: Nemojte, ja se bojim, njih ima mnogo . . .
Zvanić: Što? Njih da se bojimo. Mi sokolići istarski? Ne! Potjerat ćemo ih sve do mora . . .
Svi: Tako je! Živio Zvanić!
Zvanić: Isprašit ćemo im hlače da će se sve dimiti.
Jive: Hajdmo! Naberimo kamenja, sakrijmo se iza grmlja, pa udri po njima.
Grgo: Uh, što li će bježati . . .
Perić: Ni vile ih ne bi stigle . . .
Svi se smiju i stanu grabiti kamenje . . . Pjesma dolazi bliže . . .
Božo: Eno ih! Udrite, djeco po njima . . .
Svi (stanu vikati): Van s njima! Živila naša Istra! Van s Kalabrezima! Živila Jugoslavija! (i prospu tuču kamenja preko grmlja u nizinu . . . Iz nizine otraga čuje se jauk: aiuto, aiuto mamma mia . . .)
Jive: Gle ih gle, što bježe. Udri opet!
Svi: Živila Jugoslavenska Istra! Van s uljezima! Van s nametnicima . . . **(I opet se prospe tuča kamenja. Iz nizine se opet čuje jauk i zapomaganje: aiuto schiavi aiuto mamma mia . . .)**

Najednom se iza grmlja začuje gromki poklik: Avanti balilla! Viva l'Italia! i odmah iza toga odjekne plotun hitaca . . .

Pastiri se skamene.

Jive (pograbi se za prsa): Jao, ubiše me! (i sruši se na travu.)
Zvanić: **U pomoć djeco, raniše me! (pograbi se za nogu i klone).**

Djeca se stisnu oko njih uz grmlje sva poplašena . . . Iz nizine dopire žamor glasova i čuje se trčanje . . .)

Drugi prizor.

S lijeve strane dotrče Luca i Marina.

Luca: Djeco, zaboga, što se to dogodilo?

Zvanić: Luce, u pomoć, ubiše nas . . .

(Ostala djeca se odmaknu u stranu. Jive leži nauznak na travi. Zvanić sjedi.)

Jive: Luce, sestro, vode, vode . . .

Luca (priskače s barilom): Jive, zrmanu moj, evo ti vode . . . Bože, Bože, nesretne li mene. Pa tebi iz glave curi krv . . .

(Nekoliko dječaka priskoče k Jivi i pokleknu uz njega . . . Jedan skida košulju i hoće da mu njome poveže rane . . .)

Grgo: Luce, daj rupčić, pregaču, štogod, da im rane povežemo. O prokleti Kalabrezi, što li nas izmrcvariše . . .

Luca: Pa zašto ste to uradili, djeco, zašto?

Božo: Zašto? Izazove njihove htjedosmo spriječiti. Što imaju da traže u našim čistim slavenskim selima. Što imaju da se ovdje deru, nama za inat . . .

Perić: Htjeli smo ih malo isprašiti.

Šime: A na koncu sami postradasmo . . .

Luca: Pa zar nijeste znali da imaju svi puške?

Grgo: Nitko nije na to mislio.

Marina (koja je neprestano gledala kroz grmlje u nizinu): Ne će amo, ne! Matić ih vodi dolje na sasvim drugu stranu . . .

(Dječaci se svi stisnu uz grmlje, klečeći uz Zvanića i Jivu, koji jauču . . .)

Treći prizor.

Iza grmlja se najednoć pojavi Matić

Matić: Djeco, djeco, što ste to učinili . . . Gdje vam je pamet bila? (Djeca se razmaknu tako da se vidi na sredini Jivu i Zvanića.)

Matić (opaziv Zvanića): Zvaniću, druže, što ti se dogodilo? (Ide k njemu i hoće da ga pomiluje rukom po glavi.)

Zvanić: Natrag, nevoljniče, i da me se nije dotakla tvoja pogana ruka... (Zajaukne i primi se za nogu) Jao, što reže, što pali . . .

Grgo: Bježimo da nas ovdje ne zateknu . . . (Svi hoće da bježe).

Matić (iskoči pred njih): Stante, braćo, kuda ćete? Tu ostanite i da se nitko odavle maknuo nije . . .

Dječaci (iznenadjeno): Što da radimo?

Zvanić: Ne slušajte ga, drugovi! Zar ne vidite što snuje nitkov ovaj. Tu vas hoće zadržati, dok oni dodju po vas . . . Ali ne ćeš, Judo, majke mi moje, ne ćeš (grabi kamen i hoće da ga baci u Matića. Luca priskoči i uhvati ga za ruku).

Luca: Zvaniću, nemoj, ostavi ga . . .

Zvanić: Huljo! Izrode! Sve si prodao, nesretniče, i dušu i obraz i ime, a sad bi još htio da im i nas ovdje, ranjene i kljaste za dobru paru prodaš. Uh . . . Stid te bilo . . .

Svi: Stid te bilo, Judo, izdajice crna . . . (hoće da navale na nj).

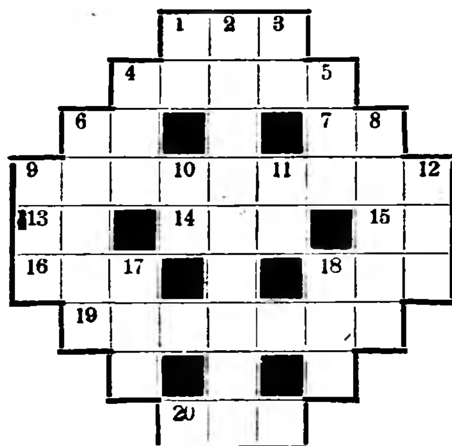
(Svršiće se.)

ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKE.

Križaljka

Sastavio: Mišo Ferjanić, uč. II. a. g., Đurđenovac

Vodoravno: 1 muško ime. 4. Rijeka u Slavoniji. 6. Lična zamjenica. 7 Nag. 9 Naobrazba. 13. Konj. 14. Ptica pjevica. 15. Mjera za površinu. 16. Posao. 18. Pokazna zamjenica. 19 Batarev rad na sjenokoši. 20. Vladar.

Okomito: 1. Apostrofirani veznik. 2. Pokrajina. 3 obrnuto: Domaća životinja. 4. Drugo. 5. Turski velikaši. 6. Kompanjon, drug. 8. Sijeno. 9. Dva. 10. Kratica za »Sport klub.« 11. Inicijali jednog nacionalnog društva. 12. Papiga. 17. Kuća. 18. Dvojica.

1. Skrivačica

(Vjekoslav Krunajević, Korčula)

Ore se njiva veselo.
Dječak ove cipele ne voli.
Mukom išao sam uz brijeg.
Vladimir i Milan su braća.
Mokar lovac selom prolazi.

2. Skrivačica

Stari je kapetan Ivo iskusan pomorac
Novu kapu Lazar ima
Požar Eva cijeli dan gasila.
Sin mesara je vojnik.
Svaki papir otac ne upotrebljava.

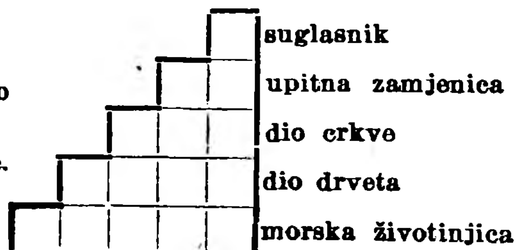
LOGOGRIF

(Branko Baćić, Zagreb)

Sa »m« na meni ljudi jašu često
Sa »k« sam dobro utvrđeno mjesto
Sa »b« me sveti Otac Papa piše
Sa »n« me zbroji, al ne dobiš više.

STEPENICE

(Branko Baćić, Zagreb)

Zagonetne posjetnice

(Vjekoslav Krunajević, Korčula)

G. Ivan Radić

odakle je?

Niko Vrbud

odakle je?

Odgonetke zagonetki iz 3. broja:

I. **Vodoravno:** 2. Atena, 4. ris, 5. Beč, 7. Anica. — **Okomito:** 1. Pet, 2. Azija, 3. Arena, 6. Kir.

II. Šibenik, Samobor, Sušak, Novi, Bakar, Split, Zagreb, Vardar Morava.

III. Širite lijepi list Mali Istranin!

IV. Istra.

V. Lav—val, kor—rok, bor—rob, div—vid, bos—sob, vol—lov, kos—sok.

VI. **Vodor.:** 1 Pilat, 3. Marko, 5. dobar, 7. šator, 9. nokat, 10. dobar, 11. tifus, 12. Ranko.

Okomito: 1. puran, 2. Tibet, 3. Metod, 4. oltar, 5. dukat, 6. rebus, 7. šumar, 8. rebro.

Sve su riješili: Ivica Mohaček, Zagreb; Mira Cindrić, Sušak; Urh Marcela, Zamet selo Pilepići; Rajna Defilipis. Nerezišće; Mišo Ferjanić, Sušine—Gjurgjenovac; Vido Bjelić, Hreljin; Vladimir Kos, Zagreb; Ivan Mikec, Marija Gorica; Josip Frković, Orehovica; Amalija Mavrinac, Orehovica; Antun Paškvan, Sušak. Svi su ovi i nagrađeni, ne samo zato, što su sve dobro riješili, već i zato što su njihova pisma bila vrlo uredno pisana . . . Pisma, koja su zapackana, zgužvana, masna, i pisana na kojekakvim krpicama papira, ne uzimamo uopće u obzir. Budite dakle, dragi naši prijatelji, uredni i čisti!

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 24. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.